תלמוד בבלי · ראשונים · רשב״א · סדר נזיקין

רשב״א על שבועות

רבנו שלמה אבן אדרת [הרשב"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רשב"א על שבועות

רבנו שלמה אבן אדרת [הרשב"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשבא-על-שבועות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב: 5
דף ג 5
דף ד 7
דף ה 8
דף ה: 8
דף ו 11
דף ז 11
דף ז: 12
דף ח 13
דף ח: 15
דף ט 16
דף ט: 17
דף י: 18
דף יא 18
דף יא: 19
דף יב: 21
דף יג 22
דף יג: 22
דף יד 23
דף יד: 24
דף טו 25
דף טז 28
דף טז: 30
דף יז 31
דף יז: 32
דף יח 35
דף יח: 37
דף יט 38
דף יט: 38
דף כ 39
דף כ: 42
דף כא 43
דף כא: 44
דף כב 44
דף כב: 48
דף כג 49
דף כג: 50
דף כד 51
דף כד: 53
דף כה 53
דף כה: 55
דף כו 57
דף כו: 57
דף כז 59
דף כז: 60
דף כח 61
דף כח: 62
דף כט 62
דף כט: 64
דף ל 64
דף ל: 66
דף לא 68
דף לא: 68
דף לב 70
דף לב: 71
דף לג 73
דף לג: 74
דף לד 81
דף לד: 83
דף לה 83
דף לה: 85
דף לו 86

דף לו: 87
דף לז. 88
דף לז: 93
דף לח. 94
דף לח: 96
דף לט. 99
דף לט: 99
דף מ. 103
דף מ: 109
דף מא. 110
דף מא: 113
דף מב. 119
דף מב: 122
דף מג. 127
דף מג: 131
דף מד: 133
דף מה. 135
דף מה: 136
דף מו. 141
דף מו: 142
דף מז. 144
דף מז: 144
דף מח. 148
דף מח: 149
דף מט. 150

דף ב:

גמרא: **מכדי תנא ממכות קא סליק מ"ש דקתני שבועות**. כלומר כך סדר מהשנה שבועות אחר מכות ומ"ש דליק ממחוייבי מלקות ויצא מזה למחויבי קרבן כדקתני הרי אלו כעולה ויורד. הקשה הרב ר' יוסף ן' מיגש ז"ל ואי"ל דתנא בתר דסליק ממכות תני שבועות, והא קי"ל (ע"ז ז, א) אין סדר למשנה ותירץ דאפ"ה כל היכא דאיכא לשנויי משני, כלו' דמצא סדר המשנה כן שכתבו שבועות אחר מכות, וכיון דמצא טעם לדבר אפי' אם איתא דאין סדר למשנה קא יהיב טעמא אבל אלו לא מצא טעם לא היו מדקדקי' בה כלל, וזה בודאי נוהג בהרבה מקומות בתלמוד כדברי הרב ז"ל, עוד תירץ דפלוגתא דרב יחוסף ורב הונא היא אי כוליה סדר נזיקין חדא מסכתא או לא, רב יוסף אמר דכולה סדר נזיקין חדא מסכתא ואיפשר דלרב יוסף לאו תלתא בבי בלחוד, אלא כוליה סדר א, ופלוגתייהו בריש פ"ק דע"ז, ובאמת כי דרך הגמ' בכמה מקומות להקשות אליבא דחד תנא או חד אמורא כדרך בשלמא למ"ד אין סדר למשנה אבל למ"ד יש סדר מאי איכא למימר, ולפעמים יקשה כן אפי' אליבא דמאן דלית הלכתא כותיה.

והרמב"ן ז"ל תירץ דמשום דכ"ע ידעי דשבועות בסדר נזיקין נשנית לפיכך הקשו מכדי תנא ממכות קא סליק כלו' מאי אית לך למימר דתנא ממכות קא סליק דדמי לשבועות דליכא בכוליה סדר נזיקין מאי דדמי ליה אלא מכות דתרוייהו חיובי לאוי תנו ואית בהו מכות, מ"מ מ"ש דתני שבועות כלו' דיני שבועות דהיינו שבועות ביטוי בהעלמה לקרבן בשלמא מזיד איכא מכות אבל שבועות שתים שהן ד' מי דמי למכות ע"כ. ואין הלשון הולם דברי רבינו ז"ל דא"כ לא ה"ל למימר מ"ש דתני שבועות דמשמע דכלל מסכת' שבועות קא קשיא ליה, ואלו לדברי רבינו הל"ל אמאי פתח בשבועת ביטוי לקרבן עולה ויורד וכיוצא בזה, ודברי הרב הלוי ז"ל נר' לי עיקר כתירוץ קושיא זו.

אלא דאכתי קשיא לי דאפילו את"ל דיש סדר למשנה, מאי קא מקשה מ"ש דתני שבועות בתר מכות אלא מאי ליתני בתר מכות, ומאן דמני ליה סדרא דדמי ליה טפי, ומסתבר' לי דטפי ה"ל לאקדומי מכות ובתרה ליפתח בסנהדרין דתני בפ"ק מכות בשלשה.

דף ג.

אידי דזוטר מיליהו פסיק שרי ליה. וא"ת מ"מ מ"ש דפתח בשבועות אדרבה בידיעות הטומאה ה"ל למפתח כיון דפסיק שרי להו. ותו דידיעות הטומאה אקדים קרא בפרשה. י"ל דמשום דעיקר מכלתין שבועות פתח בהו, ועוד דהא שבועת העדות קדמה בפרשה

ושם שבועה אחת היא, וא"ת א"כ ליקדמיה לשבועת העדות, הא לא אפרש דכיון דממכות קא סליק שבועת העדות לא דמיא ליה כלל.

אי ר' ישמעאל קשיא שבועות דאמ' אינו חייב אלא על העתיד. איכא למידק דהא אפי' לר' ישמעאל איכא למיתני שהן ארבע שתים אוכל ולא אוכל דאיכא הרעה והטבה שהן ד' אזרוק ולא אזרוק דמרבה להו אף ר' ישמעאל מדכתי' כל אשר יבטא האדם בשבועה כדאי' לקמן בפ' שבועות שתים בתרא (כה, א). וי"ל דכל שלהבא בשתים דקרא הן בין יש בהם הרעה והטבה בין אין בהם, משום דבכולהו קדמה שבועה למעשה וכולהו משום בל יחל, דאלו כל לשעבר קדשם מעשה לשבועה ואזהרתן משום לא תשבעו לשקר והיינו [דאמרינן] דלר"ע אינן אלא כשתים שהן ד', דאם איתא שתים שהן שש הל"ל, דהא לדידיה חייב באכלתי ולא אכלתי ובאזרוק ולא אזרוק כדאיתא בשבועות בתרא (שם) אם ריבה הכתוב לכך ריבה לכך.

אי ר' ישמעאל קשיא שבועות ואוקימנא למלקות. ק"ל דהא מתני' ע"כ לאו ר'ישמעאל משום דקשיא ידיעות דאלו תנא דמתני' בעי ידיעה בתחלה ובסוף ואלו לר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה כדאי' בהדיא בריש פ' ידיעות הטומאה תניין (יד, ב) וכן בסופו (יט, ב), אח"כ מצאתי שאף בתוס' (ד"ה אי) הקשו כן ותירצו דמידיעות לא בעי לאקשויי דהוה מצי לדחויי דלעולם אית ליה, אלא דמקראי לית ליה מסברא אית ליה כדהוה בעי לדחויי בשילהי פ' ידיעות הטומאה, א"נ דהוה מצי לדחויי דידיעה דמתני' היינו ידיעת בית רבו ור' ישמעאל סבר ליה כר' דאית ליה דידיעת בית רבו שמה ידיעה (לקמן ה, א).

הא דאמרינן והא **דומיא דנגעים קתני מה התם כולהו לחיובא וכו'**. ולא אמר והא דומיא דיציאות שבת קתני מה התם לחיובא, הינו טעמא משום דיציאות שבת דכולהו לחיובא מדתני להו בהדי נגעים ילפי' וכדאי' לקמן (ה, א) ובמקומה בפ"ק דשבת (ב, ב).

אבל מלקות חיובי. הק' הראבב"ד אי למלקות היכי קתני ב' שהן ד', דד' איתנהו בה אי אזהרתיה מלא תשבעו והאי אזהרתי מלא יחל. ותי' דכיון דבדאוריתא לא כתי' בהדיא אלא הנך דלגבי קרבן והן להבא, משום הכי שוינהו אבות להני תרתי, דהא המ"ל דכי היכי דהכא לגבי קרבן מיירי להבא דה"נ מיירי לגבי מלקות. אבל עדיין ק' דהיכי קרי להו אבות ותולדות, דכולהו אבות ננהו דהא בדאורית' כתיבי, ותי' רמב"ן שאין ענין משנה זו אלא לב' שמות שהן ד' אבל לא לאבות ותולדות.

קסבר ר' ישמעאל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. כת' ר"ח ז"ל וה"מ בנשבע מיחייב ר' ישמעאל מלקות בלאו שאין בו מעשה [דלאו שאין בו מעשה] אין לוקין עליו חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חברו בשם, דאלת"ה קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל הכא

אמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ובתחלת מכות (ב, ב) קתני בהדיא ר' ישמעאל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מ"מ לעשות את כל דברי התורה כתי' ע"כ, ומיהו לר' ישמעאל בכל נשבע לוקין ואפי' בלהבא באוכל ולא אכל דמתני', ואע"ג דהאי לא הוי דומיא לשעבר ובהא הוא דלית ליה לר' יוחנן כר' ישמעאל דנשבע לשקר דמרבי' למלקות אדרבא דומיא דשוא דלשעבר אבל לא להבא, ומשום דאתי לאוקומי מתני' דהכא כר' ישמעאל ולמלקות ואפי' באוכל ולא אכל ור' יוחנן לית ליה הכין מ"ה אקשי' מהא סתמא לר' יוחנן דכאיל דהלכה כסתם משנה.

מה שכתוב בספרים א"ה קשיא הך דאלו הן הלוקין ל"ג (מעשה) כלל, וכן רש"י מחק אותו מן הספרים, ור"ח ז"ל גם הוא אינו גורס מכל זה כלום, אלא ה"ג קסבר ר' ישמעאל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, א"ה קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן [דאמר ר' יוחנן] הלכה כסתם משנה, והא"ר יוחנן לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו דאתמר שבועה שאוכל וכו'.

דף ד.

הא דאמרי' מ"ה מוקמי' לה כר' ישמעאל דאמ' לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו. קשיא לי דבכולי תלמודא בכל כי הא הכי אמרי' ולאו מי אוקמינא כר' פלוני ואיהו הכי ס"ל, וה"נ הל"ל ולאו מי אוקימנא כר' ישמעאל ר' ישמעאל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו ס"ל, ואלו הוה אמרי' הכי תו לא תקשי לן מאי דקא מקשו הא לאו הכי מוקמת לה כר"ע, וניחא לי דמשום דסתם מתני' ר"ע כל היכא דאפשר לאוקמי למתני' כותיה מוקמי' ולפום כן אמר משום הך קושיא הוא דמפקי' ליה מדר"ע ומוקמי' כר' ישמעאל.

הא דאקשי' שתים שהן ד' שתים הוא דהויין. וכן אידך דאקשי' (מקרי) [הרי זה] כעולה ויורד, בין לר' ישמעאל בין לר"ע מקשי' ומ"ה לא אשכחי' פתרי למתני' אלא דמוקמי' לה כר' נסיב לה כתנאי.

ה"ג רש"י ז"ל: **ת"ל ונעלם והוא ידע ונעלם.** ופי' דתרי ונעלם כתיבי ובסוף כת"י והוא ידע, ולר"ע דלית ליה העלם מקדש אתא ונעלם קמא דעל העלם טומאה בלבד חייב דעליה כתיב ונעלם ממנו והוא טמא, אבל על העלם מקדש לא, ואידך קרא אתי לדרשא והטל והוא ידע באמצע שני ונעלם ונדרוש מיניה דלאחר שידע נעלם והיינו ידיעה בתחלה, אבל ידיעה בסוף לא צריכא קרא דאי לא ידע היכי מייתי קרבן.

ואע"ג דבכל התורה כולה כתיבא ידיעה בסוף כדכתי' (ויקרא ד, יד) ונודעה החטאת

אשר חטאו עליה, דאלמא אע"ג דלא צריכא דחיה דקרא הוא, אלא דהכא כיון דכתי' אחרינא למה לן, אלא למדרש ונעלם אחר שהיתה לו ידיעה, וה"ק ונעלם אחר שהוא ידע וידיעה בסוף לא כתב' הכא, אבל יש מי שהקשה עליו דהא ידיעה בסוף מיצרך צריכא דמינה נפק' [כריתות] למפריש קרבן ואח"כ נודע לו, שצריך להפריש קרבן אחר ויש מי שפי' דהאי והוא ידע שדי ליה בין נעלם קמא ונעלם בתרא ודרשי' ליה לפניו ולאחריו, והכי דרשי' ונעלם אחר שידע וידע אחר שנעלם דאלמא בעי' ידיעה בתחלה ובסוף, והר"א אב ב"ד ז"ל פי' בהפך דבתר דשרי' וידע באמצע דרשי' מנעלם קמא וידע דבעי' ידיעה בסוף, ומנעלם בתרא דרשי' וידע ואח"כ נעלם דבעי' ידיעה בתחלה ומקרא מדריש דבעי' ידיעה בסוף ובתחלה ולפי פירושי אחרונים אלו לר"ע לא צריך קרא למעוטי העלם מקדש, דממילא שמעי' ליה דעל נגיעת הטומאה כת' ונעלם, ונ"ל ראיה על זה דאדרבה לר' בעי' ליתורי חד ונעלם לחייב על העלם מקדש וכדקתני א"כ מת"ל ונעלם לחייב על העלם מקדש.

דף ה.

אלא אמר רבא קסבר ר' ידיעת בית רבו שמה ידיעה. כלו' הידיעה שיש לו שלמד בבית רבו שטמא אסור למקדש הוייא ידיעה בתחלה, ובהאי ידיעה סגי לן בתחלה, וה"ק ונעלם מכלל שידע כלו' לפי שנעלמה ממנו טומאתו שאינו יודע שהוא טמא לפיכך נכנס למקדש, אבל אם לא נעלמה ממנו טומאתו לא היה נכנס מפני שיש לו ידיעת בית רבו ויודע כי טמא אסור ליכנס למקדש ע"כ לשון הר"א אב ב"ד. ורש"י ז"ל פי' בענין אחר וזה נכון.

יציאות שבת שתים שהן ד'. כתבתיה במקומה בפ"ק דשבת (ב, ב) בס"ד.

דף ה:

מראות נגעים שנים שהן ד' בהרת עזה כשלג. שאין לבנה כמוה, וכדאמרי' לקמן (ו, ב) מנ"ל דבהרת עזה אמר אביי ואם בהרת לבנה היא לבנה ואין אחרת לבנה, כלו' אין אחרת לבנה כמוה, שניה לה כסיד ההיכל, מדקאמ' שניה לה, ש"מ תרתי, חדא דהיא ממינה כלו' טפלה לה, ועוד שניה לה בלובן שאין אחרת למטה מבהרת לבנה יותר ממנה, שהשאת אעפ"י שהוא אב אינה יתירה בלובן מן הסיד שהיא טפילה לבהרת, אלא שניהן שוין בלובן לדעת רבנן וכדאמ' לקמן (שם) משל דרבנן למה הדבר דומה לתרי מלכי ותרי אפרכי מלכו שלמעלה ממלכו של זה ומאפרכיא דנפשיה ואפרכיא דנפשיה כמלכא

דאידך, ותרין מלכי הינו בהרת ושאת שהן אבות, ותרין הפרכי סיד ההיכל וקרום ביצה שהן תולדות סיד טפילה לבהרת וקרום ביצה טפלה לשאת בדעת רבנן וכדר' זירא דאמר לקמן (שם) נאמרה לבנה בשאת ונאמרה לבנה בבהרת מה לבנה שנאמרה באת יש לה טפלה אף לבנה שנאמרה בבהרת יש לה טפילה. ובמניתא תנא הטילה הכתוב לספחת בין שאת לבהרת לומר לך כשם שטפלה לשאת כך טפלה לבהרת.

ועוד נ"ל ראיה דלרבנן סיד ושאת דוהין דיהוי אחר שוה למטה מבהרת ואין הסיד למטה מן השאת מדאמרי' לקמן (ו, א) בפתיך נופיה מי שמעת ליה, כלו' לר"ע דזה למעלה מזה דלא כרבנן, והא תנן ר"ע אומר אדמדם שבזה ושבזה כיין המזוג במים, אלא של בהרת עזה ושל סיד דוהה ממנה, כלו' דאלמא אף לר"ע לא אמרי' זו למעלה מזו אלא שוין הן הסיד והשאת וכרבנן, ודחי דלא אר"ע של סיד דוהה הימינה אלא של שאת דוהה הימינה, וא"ת א"כ מה בין סיד לשאת כבר פי' הרב בעל המאור דאינן מופרשי' בלובן אלא כמו שמישוש הסיד מופרש מן הצמר.

שאת כצמר לבן שניה לה כקרום ביצה. ואין למטה מקרום ביצה טמא, דלמטה מכאן בוהק הוא.

וכללא דמלתא, בהרת ושאת אבות סיד וקרום ביצה תולדות, ושתי התולדות הוציאן הכתוב בלשון ספחת מלשון ספחני נא (שמואל א, ב, לו), לו' שמצטרפות, ולפיכך אמרו דמתני' דקתני ב' שהן ד' לא כר"ע דאמ' זו למעלה מזו.

וכת' רש"י ז"ל דל"ג מאן תנא ב' שהן ארבעה דלא כר"ע, דהא ליכא מאן דלית ליה שנים שהן ארבעה, דהא א"ל יהושע בנו של ר"ע לר"ע מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה והשיבו ר"ע ואם לאו מה יאמרו, ולפיכך כת' רבינו ז"ל דל"ג ליה, אלא ה"ג ליה מאן תנא דלא כר"ע אבל הרב בעל המאור כתב דאין למחוק הגיר' ולאו משום ריש' דוקא נקט אלא נקט רישא משום סיפא, ויפה אמר דהא אית לן טובא בגמ' כי הא, ולא עוד אלא אפי' קרא נקטי בגמ' לפעמים רישא דקרא ועיקרו משום סופו, וכדגרסי' בפ' אין מעמידין (ע"ז לו, ב) גזרו על יינן משום בנותיהן ועל בינותיהן משום דבר אחר, ואקשי' בנותיהן דאורית' היא דכתי' (דברים ז, ג) לא תתחתן בם, ואלו ביבמות (עו, א) אסיק רבא דבגירותן אית להו חתנות בגיותן לית להו חתנות, אלא דרישא דקרא נקט ולאו דוקא אלא משום סופיה דקרא דכתי' (שם) לא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך, וקרא תרתי אמר לא תתחתן בם אפי' בגירותן ובתו לא תקח לבנך בגיותן, וה"נ רישא דמתני' נקט והעיקר אינו אלא משום דתני שניה לה כסיד ההיכל וכדאמרו דהא דלא כר"ע.

דאלו לר"ע זו למעלה מזו הן. כלו' למעלה מקרום ביצה סיד ולמעלה מסיד שאת ולמעלה משאת בהרת, וכיון אם אתה אומ' דסיד שניה לבהרת סיד טהרתה מלצרפ' והתורה אמרה שמצטרפת לטמא, דלהכי אפקינהו לתולדות בלשון ספחת. ובהדי' מאי ליצטרף, לצרפה בהדי בהרת איכא שאת דעדיפ' מינה בלובן ואינו בדין שתצטרף למי שלמעלה ממנה שתי מעלות בלובן, ואפי' תולדתה של בהרת ליצרפיה בהדי שאת ולאו תולדה דידה היא, ובהדי קרום ביצה נמי אי אפשר משום דלאו בת מינה הוא.

אי הכי קרום ביצה נמי ליקשי לך. ומ"ש סיד דקא מקשית אקשי נמי מקרום ביצה דאיהו נמי לא מצטרף, ואפי' בשאת דהוא בר מינה, כיון דאיכא סיד דעדיף מיניה, ופריק קרום ביצה לא קשיא לשאת ולספחת טפילה רבי לה רחמנא לשאת ואע"ג דמנחתה אינה טובא, אלא סיד ההיכל קשיא.

וא"ת א"כ סיד נמי מאי קשיא, דאפי' את"ל דאית ליה לר"ע זו למעלה מזו וסיד טפילה לבהרת כמתני' [מ"מ] ניצרפיה לסיד בהדי בהרת, אע"ג דמתני טובא דטפלה רבי נמי רחמנא לבהרת כמו לשאת כמתני' או כר' זירא, י"ל דשאני שאת דבהדי' רבי לה רחמנא טפלה דכתי' לשאת ולספחת אבל לבהרת לא רבי' לה בהדיא, אלא מדרשא מדר' זירא או משום דהטילה לספחת בין שאת לבהרת, ול"נ דכל שאין מספיק בין אב לתולדתו אלא תולדה אחרת אע"פ שאינה ממינה כגון סיד ההיכל שמספיק בין קירום ביצה לשדאת ולא עדיף כולי האי שיפסיק בינו ובין אביו מלהצטרף כו' אבל כל שיש ביניה' אב אחר כגון שאת המפסיק בין לובן סיד ההיכל לבהרת שאת עדיף טובא דהוא אב ומפסיק בין בהרת לסיד, ואע"ג דהוא מינה, וזה כדעת המתרץ והאי הוא דקא מקשה לעיל בהדי מאן ליצרפה בהדי (שאת) בהרת הא איכא שאת דעדיף מינה כלו' עדיף טובא דהוא אב אלא שהמקשה שהקשה א"ה קרום ביצה נמי לא היה סבור, כנ"ל, ושאר השמועה פשוטה היא.

א"ה קרום ביצה נמי. תמיהא לי מאי מקשה א"ה קרום ביצה נמי, לכשת"ל דקרום ביצה נמי ליכא לצרופי מאי קושיא כ"ש שהוספת דההיא מתני' דמראות נגעים דלא כר"ע, דאי כר"ע טהרת בין סיד ההיכל בין קרום ביצה מלצרפיה, ולישנא נמי דקאמר אלא מחוורת' דלא כר"ע תמיה לי דמההוא לישנא משמע דאי הוה אפשר לאקשויי נמי מקרום ביצה לא הוה דחי' מתני' מדר"ע, אבל השתא דדחי' בקרום ביצה לא קשיא מינה שמעי' דמחוורת' דמתני' לאו כר"ע. לפיכך נ"ל דהפ' אי הכי דלר"ע דאמר זו למעלה מזו דוקא קאמר בכל הד' מראות ואפי' תולדה עם אביה, כל שיש מראה לובן יותר ממנה מפסיק כדקאמרת בסיד שאינו מצטרף עם בהרת שהיא אב לסיד ההיכל, או משום דשאת למעלה מן הסיד

בלובן, א"כ אף אנן נאמר כן בקרום ביצה דבהדי מאן ניצרפיה, בהדי שאת שהוא אב לה, האיכא סיד דעדיף מיניה בלובן שמפסיק בהדי סיד א"א משום דלאו בר מיניה הוא והתורה אמרה לשאת ולספחת, אלמא שאת יש לה ספחת שמצטרפת עמה, וספחת דשאת מאי ניהו קרום ביצה, אלא ודאי אפי' תאמר מתני' ר"ע היא ומודה ר"ע דסיד ההיכל ספחת כבהרת ומצטרפת עמה ואעפ"י ששאת למעלה מן הסיד בלובן, כל שהוא תולדת הבהרת התולדה מצטרפת עם האב, וה"ה לקרום ביצה עם שאת שהוא אב דידיה, ור"ע אמר זו למעלה מזו לאו דוקא כולהו, אלא קרום ביצה ולמעלה ממנה שאת וסיד ההיכל ולמעלה ממנו בהרת וכדדחי' לקמן ודילמ' שאת ותולדתה בהרת ותולדתה, ואהדר ליה בשלמא בלא סיד ההיכל קרום ביצה לא קשיא דכל דהו טפי ליה רחמנא לשאת אבל סיד קשיא כדאמרן ולפיכך מחוורת' מתני' דלא כר"ע כנ"ל.

דף ו.

לשאת ולספחת טפילה לה... ואע"ג דמנחת' טובא. וא"ת א"כ לר"ע היאך תמצאם זו למעלה מזו, דהא ק"ב למטה משאת ב' מדרגות ואעפ"כ מיצרפה עמה. וי"ל דכי אר"ע זו למעלה מזו לא אמ' אלא מס"ה ולמעלה אבל למטה מסיד מצטרף לגבי שאת ואע"ג דמנחת' מיניה טובא.

א"ל לומ' לך כל כהן. ולאו [דוקא] כהן, שאם ישׂ[ראל] בקי עומד ע"ג אע"פ שהוא אינו בקי רואה את הנגעים, אלא ה"ק כל כהן שאינו בקי ואין ישׂ[ראל] בקי עע"ג אינו רואה את הנגעים. ותדע לך שאע"פ שהוא אינו בקי שאם יש' בקי עע"ג שהוא רואה את הנגעים דתניא בספרא (ויקרא יג, ב ה"ח) ואומ' לו אמור טמא והוא אומ' אמור טהור והוא אומ'.

דף ז.

בכל קדש לרבות את הטומאה. מקרא משמע דקדש דכתיב הכא הינו קדשים וכל לרבות את התרומה וקרא מיירי בקדשים ובתרומה, והא דלא כרי' ודלא כר"ל, דפ' אלו הן הלוקין (מכות יד, ב) דלר"ל כוליה קרא בקדשים ובכל קדש לא תגע אזהרה לקדש, ולר"י כוליה קרא בתרומה, ומיהו בפרק הערל (יבמות עה, א) איכא תנא דס"ל דמיירי בקדש ובתרומה דאמרינן [התם] לא צריכא אלא לנגיעה, ובת"כ (ויקרא יב, א ה"ח) נמי איכא תנא דס"ל בהדיא דמיירי בקדש ובתרומה.

ג' טומאות בשלמים. הק' בכאן והרי זה כלל ופרט הוא, כלל דבקרא חד (ויקרא כב, ג) אמ' כל הקדשים, פרט שלמים (שם ז, כ), וכלל ופרט הא אמרינן אין בכלל אלא מה

שבפרט, וא"כ כולהו קראי לשלמים קאתו. וי"ל דכי אמ' אין בכלל אלא מה שבפרט ה"מ כשהן סמוכין זה לזה אבל בכאן שהן מרוחקי' לא. וא"ת מ"מ היאך אנו דנין אלו הפסוקי' בדין כלל ופרט וכלל דהא קי"ל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, והכא נמי הכי דיני' דמה הפרט מפורש שלמים שהן טומאת מקדש וקדשיו אף הכלל טומאת מקדש וקדשיו. וי"ל דכי אמ' כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט הני מילי כשאנו צריכין להוסיף דבר על הכלל הראשו', אבל בכאן אין אנו מוסיפין כלל על הכלל הראשון אלא שהפרט מפ' מה שבכלל בכלל ולומר דמה שאמ' בפסוק הראשו' אינו אלא קדשי מקדש לאפוקי קדשי בדק הבית.

אחת לכלל ואחת לפרט. וכתב רש"י ז"ל אמאי לא לדון אותו בכלל ופרט, והק' בתוס' היאך איפשר בכלל ופרט והלא הפרט קודם לכלל, שהרי הפרט בצו' (ויקרא ז, כא) ונפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' ואכל מבשר זבח השלמים אשר ליי' ונכרתה, והכלל באמור אל הכהנים (כב, ג) דכתי' אמור אליהם לדורותיהם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל ליי' וטומאתו עליו ונכרתה, אלא נר' דרש"י ז"ל אגב שיטפא נקט לה, וה"ל למימר שנדון אותו בכלל ופרט כל מילי, ומ"מ מה שפירש"י ז"ל אמת דאין דנין בכלל ופרט ולא בפרט אלא במקורבי' זה על זה, אבל במרוחקי' זה מזה אין דנין אותו אלא בדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד.

ג' כריתות בשלמים למה וכו' ואם אינו ענין לקדש תנהו ענין למקדש. וא"א לומר כאן תנהו ענין לתרומה, שאין כרת בתרומה.

דף ז:

יש לי בענין הזה לרבות ג' טמאות. פי' הרב ר' יוסף הלוי ן' מיגש ז"ל שלא מצינו בכלל עבירות שבתורה שנאמ' בעושה אותן שם טומאה אלא באלו בלבד, ואין לשון זה מחוור לי שהרי באכילת שרצים נאמר (ויקרא יא, מג) אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ (על הארץ) ולא תיטמאו בהם, ולא בח' שרצים כתב אלא בכל השרצים עד כל מרבה רגלים.

ועוד קשיא לי אבריתא למה לא גמרה יש לי להדיא ג' טמאות הללו וטומאת יולדת וטומאת מצורע, וא"ת שלא מנה כאן אלא טמאות שמביא עליהן קרבן הא ליתא דהא קא חשיב שפיכות דמים דאינו בא לכלל קרבן לעולם, וצ"ע.

האי ע"ז ה"ד. א"ל וכי מוקמי' ליה גבי ט"מ וקדשיו לאו הכי דינא דאי מזיד בר קטלא הוא ואי שוגג בר קרבן הוא, וי"ל דאגב דבעי' אי במזיד בר קטלא הוא בעי' נמי שוגג ולאשמעי' דינא ולא אתרו ביה.

דף ח.

שפיכות דמים היכי דמיא אילימא במזיד האי בר קטלא הוא. כתוב בנמוקי הרמב"ן ז"ל דהכי קא מקשה אי במזיד בר קטלא הוא וקשיא לכל חטאתם ואי בשוגג בר קרבן הוא וקשיא מפשעיהם, ותימה הוא בעיני וא"כ מאי קא מתרץ איבעית אימא במזיד ולא אתרו ביה, דמ"מ אכתי קשיא לכל חטאתם דהא לא אתי לכלל חטאת, אלא נ"ל דהשתא לא קשיא מחטאתם ומפשעיהם, אלא ה"ק אי במזיד בר קטלא הוא ושעיר ... ... בפנים לא מכפר מיתות ב"ד, ואי בשוגג ואתידע ליה בר קרבן הוא ושעיר זה אינו מכפר אלא תולה, ופריק איבעית אימא במזיד ובדליכא קטלא וכגון דלא אתרו ביה, וא"ת מ"מ היאך אפשר לאוקמיה במזיד דהא בעי לכל חטאתם, י"ל דהני קשיאתא מעיקרא פרכי' להו מקמי דנסיים דרשא דמכל פשעיהם לכל חטאתם, כנ"ל, וא"ת א"כ מנ"ל דלא מכפר בני קרבן כיון דלא ידעי' דרשא דמפשעיהם לכל חטאתם, ראיתי בתוס' דעד שלא ידע' דרש' זו ידענו מסברא מידי דהוה אשעיר המשתלח שאינו מכפר אבני קרבן אלא מאשמות תלויין כדקאמר התם עד שיודע להם הט' בשעיר הנעשה בפנים אינו מכפר אלא תולה עד שיודע להם.

אימא יולדת. הקשה הרב ר' יוסף ן' מיגש ז"ל אמאי לא הקשה ואימא ש"ד שחלק הכתוב שיגלה, ותירץ משום דשוגג בשפיכות דמים לאו בר קרבן הוא כלל, ויש מי שתירץ דהאי חלק להחמיר הוא שגולה, וכיון דפריקו הם גבי ע"ז, תו לא אצטריך לאהדורה.

ואימא יולדת. פי' הרב ר' יוסף ן' מיגש ז"ל כגון כשלמו ימי טוהר דידה ביום הכפורים שתהא פטורה תו להביא קרבן יולדת, ואף רש"י ז"ל כן פי' אימא יולדת שאם עבר עליה י"ה אוכלת בקדשים בלא קרבן. ואין פי' מחוור שא"א לפטור אותה מקרבן, שאין שעיר הנעשה בפנים מכפר אלא תולה וכדתנן שעיר הנעשה בפנים תולה, וכדאקשינן נמי לעיל גבי טומאת ע"ז ה"ד אי בשוגג בר קרבן הוא וכתי' לכל פשעיהם שאינו ענשו בר קרבן. אלא יש לפ' אימא יולדת שיתלה לה ולומר כשם שקרבנה מכשירה לאכול בקדשים וליכנס במקדש, כך שעיר של י"ה יהא תולה לה עד שתביא קרבנה ותאכל בקדשים ותכנס למקדש עד מחרת יום הכפורים שתביא קרבנה, ואף פי' זה אינו מחוור דהא חטאים דומיא דפשעי' בעינן.

וי"מ דהכא ביולדת דלא אתידע לה קאמר וכגון שהפילה ואינה יודעת מה הפילה, וכי אקשי' נמי ואימא מצורע, במצורע דלא אתידע ליה קאמרי', כגון שהחליטו כהן ולא ידע דנגע גמור היה וכדאמרי' בתוס' נזיר (נט, ב) ויכשיר שעיר זה לאכול בקדשים וליכנס למקדש עד שיודע לו ודאו ויהא מביא קרבן.

גיר' הספרים: **ואימא מצורע דמייתי צפרים**. ורש"י ז"ל כתב דלא גרסי' ליה, דאין זה חילוק להקל, שהצפרים אינן קרבין, ולבד הקרבן הם באים ג' ימים לפני הקרבן, אלא ה"ג אימא מצורע, וחלק דידיה לא אצטריך לפרושי דהא פריש גבי קושיא דיולדת, ומאי חלוק דמייתי בעולה ויורד, והיא גופה אית' במצורע, ויש מעמידין הגיר' הואיל וישנה בכל הספרים, ופי' מאי צפרים תורים ובני יונה, דהכי קרא להו במסכת נזיר (ג, ב), ואף זה קשה בעיני קצת דמ"ש דקרו להו לתורים וני יונה צפרים, וכי אקשי' לימא נזיר אמרי' דמייתי תורים ונבי יונה, מ"ש דהכא קרי להו בשמיהו והכא קרי להו בלשון צפרים, ושמא משום דגבי מצורע מייתי צפרים ממש קרי להו לתורים ובני יונה צפרים.

ואפי' למ"ד חוטא הוא, הא איכפר ליה נגעיה, וה"ל מכשיר ולא מכפר, וכת' הריא"ם ז"ל דכיון דקאמ' רחמנא (ויקרא טז, טז) בשעיר הנעשה בפנים וכפר על הקדש, מכלל דהאי חטא מידי דצריך כפרה הוא, ומצורע לא צריך כפרה דהא אכפר ליה נגעיה, וזה אינו, דא"כ למל"ל אמ' קרא לכל חטאתם ולא לכל טומאותם, נימא כפרה כתו' בה. ועו' דגבי מצורע נמי כתי' כפרה דכתי' (שם יד, לא) וכפר הכהן על המיטהר. אלא ודאי טעמי' משום דכתיב לכל חטאתם והאי לאו חוטא הוא אע"ג דכתי' ביה כפרה. הרמב"ן.

הא דאקשי' ואימא נזיר טמא דחילק דמייתי תורין ובני יונה. קשיא להו לרבו' בעלי התוספות(זה) שאין זה חילוק דהא בעי שיהא דומיא דעולה ויורד והכא אינו עולה ויורד, דלא מייתי כלל אלא תורים ובני יונה, ועמדה להם בקושיא, ולא ירדתי לסוף קושיתם דבכולה שמעתין לא מייתי' אלא כל שחלוקי' משאר מחוייבי' או בקרבן או בענשי' אחרים, וכדאקשי' מע"ז ד... דמייתי שעירה בין עשיר בין דל, ואי לאו דאמרי' דחלק להקל קאמרי' והאי להחמיר הוא היה מרב' ליה, והילכך נזיר טמא הואיל וחלק בו והקיל שלא לחייבו אלא בתורין ובני יונה חלוק להקל הוא ונרבה..

ה"ג בספרים: **כל טומאת שבקדש מאי ניהו יש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף האי בר קרבן הוא**. ה"פ איזו טומאה שבקדש יש לך להביא עוד אי כשאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, האי שעור הנעשה בחוץ מכפר ולא שעיר הנעשה בפנים, דהא כתי' ביה חטאתם, כלו' אותה שבאה לכלל חטאת, משא"כ באין ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף. ועוד דבשעיר שבפנים כתי' (שמות ל, י) לכפר אחת בשנה כפרה

אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות, ואלו שתי כפרות הן, שאינן דומין זה לזה, שזה מחייבי חטאות וזה אינו מחייבי חטאות וזה תולה בלבד וזה מכפר כפרה גמורה, ושאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף האי או שנים ראשי חדשים או שעירי רגלים מכפרי', ועוד דלכל חטאתם כתיב לאותן דאתו לכלל חטאות כדאמרי' בסמוך וכפרה אחת מכפר וכמו שכתבנו, אלא ע"כ אין לרבות ולהביא אלא טומאה שבקדש שיש בה ידיעה בתחלה ובסוף, דלא ממעטי' לה מכפרה אחת דכפרה אחת היא הואיל ותרוייהו דיני קרבן ובתרוייהו תולה עד שיביא קרבן, ולהביא זה א"א דהאי בר קרבן הוא עכשו וכל שמעכשו חייב להביא קרבן אינו תולה, שא"כ אתה פוטרו מקרבן, ושעיר שנעשה בפנים אין מכפר כפרה גמורה חייבי חטאות ואשמות ודאין אלא תולה, ואוקימנא בדאיתידע ליה סמוך לשקיעת החמה, סד"א כיון דלא אפשר לאתויי השתא תלי ליה קמ"ל דלא. ורש"י ז"ל לא גריס טומאה שבקדש, אלא מאי ניהו, ו(א)פי' דה"ק מאי ניהו דאמעיט מחטאתם דומיא דפשעיהם, והכל עולה לטעם א'.

דף ח:

מכדי אתקושי אתקוש נכפר פנימי אדידיה ואדחיצון ונ"מ היכא דלא עבד חיצון. פרש"י ז"ל: כגון שנטרפה שעה שלא היה להם שעיר לעשות בחוץ ואיכא מאן דגריס ונפקא מינה [להגן] לבינו לבינו, כלו' להגין על מה שנעשה בלא ידיעה בין פנימי לחיצון, ולו' שיגן עד שיבא חיצון ויכפר, וי"א דה"ה דהוה מצי למימר דנפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה, וי"א דא"א לומר כן דכיון ששעיר החיצון לא בא לכפר אלא על כפרה א' הוא עיקר הכפרה הזו, ולא הקדימה התורה שיכפר אף את זו אלא להגין עליו בינו ובינו, ולכת"ל לטומאה שאירעה בין זה לזה, הראשון הוא העיקר והשני לתוספת, וכן משמע בכל השמועה שאותו ממכפר כפרה א' הוא עיקר באותה כפרה והשני שמכפר שתיהן הוא הטפל בה.

ואיכא מ"ד דאי לטומאה שאורעה אמאי לא מכפר אף על יש בה ידיעה בתחלה, דמ"ש אי יהב רחמ' כפרה לשאין בה ידיעה בתחילה להני לשיש בה ידיעה בתחילה אם אורעה בין זה לזה או לא (לא) לה חיצון לטומאה שאורעה כלל, אלא ודאי לא לטומאה שאורעה אתי, אלא להגן על מאי דאתי בין זה לזה, ולבתר הכי אקשי' ונכפר חיצון אדידיה ואדפנימי ונ"מ לטומאה שאורעה בין זו לזו כלו' חיצון מכפר אדידיה כפרה גמורה כדיניה דהוא עיקר כפרה ואדפנימי להגן ולשיש בה ידיעה בתחלה כפנימי דחיצון אינו עיקר בכפרה זו אלא טפיל בה.

דף ט.

אלא למאי איתקוש מה פנימי אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו אף חיצון אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו. תמיה' לי דהא קי"ל דאין היקש למחצה, וצל"ע. **אימא בשאר עבירות**. כלומר אף בשאר עבירות דהא קרא סתמא כתי' לכל שאין מכיר בו אלא השם, ואוקימנא כדתנא דבי ר' ישמעאל הואיל וזה בא בזמן קבוע וזה בזמן קבוע, ואחיצון קאי, דאי אפנימי היכי איפשר דהא לא דמו, דפנימי אתי ליש בה ידיעה בתחלה ולא בסוף, ודראש חדש לא אתי אלא אשאין מכיר בו אלא יי', אבל חיצון אעג"ב דאית ביה ידיעה בסוף כיון דבתחילה לית בה ידיעה כמי שאין בה ידיעה אלא לשם קרי' ביה, וכיון שכן מה חיצון אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו דהא איתקש לפנימי אף שעיר ר"ח אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו וכשאין בה ידיעה בתחילה מדכתי' ליי'.

מסיומא דהא דגמרי' מה זה אינו מכפר אלא על מקדש וקדשיו אף זה אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו, משמע דכל עיקרה דמילתא ליתא אלא למילף אשעיר ראשי חדשים ושעיר רגלים שלא יהו מכפרין על שאר עבירות אלא על אלו בלבד, ואיכא למידק א"כ מאי קאמר שעירי רגלים מנ"ל, דאי מיה' איכא למפרך מה ל"ה שכן כפרתו מרובה, דאדרבה היא הנותנת, ומה י"ה שכפרתו מרובה אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו וזה שאין כפרתו מרובה אינו דין שלא יכפר על כל העבירות אלא על אלו בלבד. וי"ל דה"פ בירושלמיאשכחן שעירי ר"ח שמכפרין על טומאת מקדש וקדשיו, כלומר אעפ"י שעברת טומאת מקדש וקדשיו חמורה טפי שהוקבעו לה שעירי י"ה, אלא שעירי רגלים מנין שמכפרין על טומאת מקדש וקדשיו החמורה, ואע"ג דכתי' בהו לכפר, דילמא שאר עבירות בלבד שאינן חמורות כ"כ [מכפרין] מדפריך, נר' דלזה נתכוון רש"י שכתב לא מכפרין אמידי דכרת, דאי מדתנא דבי ר' ישמעאל איכא למיפרך מהי מייתי', אי מר"ח ולא קרי ליה למד מלמד, דהא ר"ח סתמא כתי' ביה חטאת לה' דמשמע כל חטאת שאין מכיר בו אלא השם וכן בשאר עבירות בין בטומאת מקדש קדשיו, מ"מ אין ללמוד שעירי רגלים ממנו לכפר על טומאת מקדש וקדשיו בחמורה, מפני שזה תדיר ואלו אינן תדירין, ואי דמי"ה שכן כפרתו מרובה, אבל של רגלים שאין כפרתן מרובה לא יכפרו על טומאת מקדש וקדשיו החמורה, וכי תימא הא גמרי' דר"ח מדי"ה והא פרכי' שכן כפרתו מרובה, התם מכתב כתיבא כל שאין מכיר בו אלא השם ואף טומאת מקדש וקדשיו בכלל, אלא הא דתני דבי ר' ישמעאל גלויי מלתא בעלמא ת"ל ולא לאחת אבל רגלים ... לה מלתא כלו' שיכפר על טומאת מקדש ובזה ולא באחר לא משום פירכא דאמרן.

תוספתא (ה"ב) היה ר"ש אומר קשה טומאת מקדש וקדשיו מכל עבירות עבירות שבתורה, שכל עבירות שבתורה מתכפרות פעם א' בשנה וטומאת מקדש וקדשיו מתכפרות בכל חדש וחדש שנא' (יחזקאל ה, יא) לכן חי אני נאם יי' אלי"ם אם לא [יען] את מקדשי טמאת בכל שקוציך [ובכל] (וב)תועבותיך וגם אני אגדע ולא תחוס עיני וגם אני לא אחמול, קשים דם שקוצים ותובות שעשיתם יותר מכולם.

אי מדר"ח שכן תדיר. וא"ת ואי לאו טעמ' דתדיר מי גמרי' מיניה, והא קיי"ל (לק' י, א) בכל התורה כולה למדין למד מלמד חוץ מקדשים, ור"ח למד הוא מי"ה ובקדשים קמיירי, א"כ היכא גמרי' רגלים מר"ח. ותירץ רש"י (ט, ב ד"ה שעיר ושעיר) דכי אמ' דבקשים אין למדין למד מלמד ה"מ בלמד מהיקש אבל בשאר ענינים גמרי'. וזה אינו, דבזבחים (נ, א) מוכח דבכל ענין אמ' אין למדין למד מלמד בקדשים. וי"ל דהכא ר"ח אינו למד מי"ה, דהא מכתב כתי' ליה דכתיב (במדבר כח, טו) ושעיר עזים לה' חטאת, שאין מכיר ולא גמרי' מי"ה אלא גלוי מילתא בעלמא.

אי מי"ה שכן מ"כ. איכא למידק וכי אין בין י"ה לרגלים אלא מ"כ. וי"ל לאלומי לקושיא קנסיב ליה הכי, כלו' אפי' תמצי לומר דבשאר ענינים הם שוים, מ"מ חלוק יש ביניהם שזה מ"כ וזה אינו מ"כ.

דף ט:

ת"ש דתניא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שאין סופן ליודע. כלומר על זו שאין סופה ליודע דוקא, ויש שגורסים ושאין סופם ליודע כלומר ועל זה ועל זה, ושתי הגירסאות בפר"ח ז"ל.

נפקא מינה להיכא דנשבר הציץ. לריבותא הקט הכי דאפילו למ"ד דאפילו אינו על מצחו אלא דתלי בסבתא מכפר נפקא מינה מיהא לנשבר הציץ.

הא דאמרינן עון העדה כתיב. פירוש על עון שהעדה חוטאים כי קאמר דהינו איש טהור שבעדה שאכל קדש טמא.

אותה נושא עון ואין אחר נושא עון. אמרו בתוס' רבותינו הצרפתים ז"ל דה"ה דהוה מצי לשנויי עון עון אחד הוא נושא ואינו נושא שתי עונות כדמשני לעיל בשל ר"ח, אלא משום דלקמן (י, א) איצטריך להאי דרשא נקט לה נמי הכא, ולי נראה דכיון דאתי' לאקשויי אמאי לא מכפר ציץ אדרש חדש, כל היכא דאשכחן בראש חדש גופיה מיעוטא דינא הוא טפי למילף מיניה גופיה ולא לאהדורי אמעוטי דשאר דוכתי, דהוה משמע

דאי לאו ההוא מיעוטא הוה אפשר למימר דציץ מכפר אפילו אדר"ח ולפיכך עדיף ליה למימר דבשעיר ר"ח גופיה כתיב מיעוטא דאותה נושא עון ואין אחר נושא עון כנ"ל.

דף י:

תמידין שלא הוצרכו נפדין תמימים. פירוש מוכרין אותן לאחרים ואותן מעות היו נופלין לקופות תרומה ישנה, ואח"כ היו לוקחין אותן מתרומה חדשה, אבל לחלל אותן להדיא על מעות תרומה חדשה א"א, שאין הקדש מתחלל על הקדש.

מותר הקטרת מה היו עושין בה מפרישין ממנה שכר האומנין. פירוש מפרישין מן הקטרת, ויש שאין גורסין ממנה, אלא מפרישין שכר האומנין ופירוש מפרישין ממעות הלשכה שכר האומנין, ומחללין עליהם את הקטרת.

וביושלמי הקשו עלה במסכת שקלים (פ"ד ה"ג) ולא נמצא הקדש מתחלל על הקדש, ומפרקינן אמר ר' שמואל בר ביסנא מביא מעות מן החולין ומביא קטרת ומחללה עליהן, ונותנין אותה לאומנין בשכרן, ואותן מעות מה יעשה בהן ינתנו לבית גרמו ולבית אבטינס שהיו בקיאין במעשה הקטרת ובמעשה לחם הפנים, ובנמקי הרמב"ן ז"ל פירש לוין הגזברין מעות מן החולין ומחללין הקטרת עליהן, ופורעין בהן שכר בית גרמו, וכיון שלוו לצורך מעשה הלחם פורעין אותן מן השקלים, והאי דנותנין אותם לאומנין בשכרן ואין מוכרין אותה לאחר ויחזרו ויקחו אותה מתרומת הלשכה, משום דצניעא מילתא טפי כדפירש רש"י ז"ל.

ואני תמיה דהא משמע דתמידין שאמרו שנפדין תמידין לא הצריכו לפדותן בצינעא (כן) ע"י בונין בבית המקדש, דנפדין אמרו ולא אמרו מפרישין מהן שכר האומנין כדרך שאמרו בקטרת, ואולי מפני שפעמים רבות נפדין ע"י מום אפילו עכשו שנפדין תמימים אינו מתפרסם כ"כ, ולפיכך לא חששו להן מפני הרואין אבל בקטרת שאינה יוצאה לחולין אלא עכשו חששו ועושין דרך צינעא כל שאיפשר.

דף יא.

הוכשרו ליפסל בטבול יום במחוסר כפורים ובלינה. יש מי שאינו גורס כאן בטבול יום, דהא תניא לעיל דקטרת משניתנה במכתשת נפסלת בטבול יום, וליתא דכי תנן הכא קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים, לא משום קטרת קאמר, אלא משום שארא, אבל קטרת משנתנה במכתשת נפסלת בטבול יום ובמחוסר כיפורים, וכי תניא לעיל נתנה במכתשת נפסלת בטבול יום ה"ה במחוסר כיפורים, וכי אמרינן אי הכי

לא תיפסל בטבול יום, ה"ה דהוה מצי למימר לא תפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים, וחדא מנייהו נקט, ועוד דמשום דבבריתא לא תנא אלא טבול יום וקא בעי לאיתויי מההיא ברייתא לא חש למימר אלא טבול כדתני בברייתא.

מכל מקום קשיא. כלומר בין בקטרת בין בתמידין קדושה שבהן להיכן הלכה, ויש לתמוה למה לא היו מצמצמין בתמידין שלא ישארו בדיר אלא הצריכין בלבד, ולא יצטרכו להתנות ב"ד בלב להוציא תמימים בלא מום, ונראה לי משום דלא אפשר, דהא תמידין צריכין ביקור ד' ימים קודם להקרבתן וכדאיתא במנחות (מט, ב) וגמירי לה מפסח, וכיון שכן יש לחוש שמא השנים המבוקרין יוממו, ולפיכך היו צריכין לבקר רבים שאם שמא יומם זה יקריבו אחר במקומו שנתבקר זה ד' ימים, ומצאתי בתוס' שרש"י ז"ל פירש כן שהגזברין לוקחין הרבה מכדי הצורך ונשארין לאחר ר"ח ניסן.

א"ל אביי והא מר הוא דאמר המקדיש זכר לדמיו קדש קדושת הגוף. כלומר דלא עדיף לב ב"ד להתנות מדברי הבעלים מפורשים.

ל"ק הא דאמר לדמי עולה הא דאמר לדמי נסכים. ופירש הרב ר' יוסף הלוי ז"ל דבקטרת ובתמידין זה שמתנה לב ב"ד עליהן לאו לדבר שהן גופן ראויין לו אלא למדי נסכים ומסתבר לו דאגב שיטפא אמרה הרב ז"ל, דלנסכים א"א, דאף הן מתרומה חדשה הן באין, אלא הכא לקופת תרומה ישנה הן נופלין, ולב ב"ד מתנה עליהן, לכך ולרקועי פחים הן עומדין, וכן פירש רש"י ז"ל.

דף יא:

הא דאקשי אביי לרב מפר ושעיר של יום הכפורים שאבדו לימא לב ב"ד מתנה עליהם. נראה דלאו לאיפלוגי עליה ולמימר דלדידיה לא אמרי' לב ב"ד מתנה, וקטורת טעמא משום דס"ל דקדושת דמים הוא, דא"כ מאי מקשה מפרה אדומה ואע"ג דס"ל דפרה קדושת הגוף היא, אלא ודאי אביי קבולי קבלה מיניה דלב ב"ד מתנה ואפילו בקדושת הגוף, אלא דאקשויי מקשה ואזיל לאפוקי הלכתא מיניה, ולפיכך אקשי ליה מפר ושעיר של יום הכפורים שאבדו, וכי פריק שאני אבודין דלא שכיחי אקשי ליה מפרה אדומה דלא שכיחא נאה כדי שיתנו אם תמצא נאה ממנה שתפדה זו, ואי נמי שתשחט שלא על גבי מערכתה דזהירין בה טובא, ואפילו הכי אמרינן שנפדית, ואי אמרת בשלמא דבלב ב"ד מתנה אפילו במאי דלא שכיח ניחא לן פרה וקשיא לן פר ושעיר של יום הכפורים, ופריק דשאני פרה דקדושת דמים הוא ואינה צריכא העמדה והערכה דרש' היא כן נ"ל פירוש שמועה זו.

ומכל מקום משמע מהכא דכל שנפדה מחמת תנאי לב ב"ד אינו צריך העמדה והערכה, דאי לא תימא הכי אפילו לדידיה דסבירא ליה דקדושת הגוף היא אלא דלב ב"ד מתנה עליה כל שכן דתקשי לן אלא מאי קדשי מזבח היא דלב ב"ד מתנה עליה נשחטה תפדה והא בעינן העמדה והערכה, אלא ודאי כדאמרן דלב ב"ד מתנה שאפילו נשחטה תפדה בדברים שאינן צריכין העמדה והערכה משום דאע"ג דנפדית קושטא דמילתא לב ב"ד מתנה עליה שלא תהא קדושה כנ"ל.

הא דאמר ר"ל אומר היה ר"ש פרה שנפדת ע"ג מערכתה. פירש רש"י ז"ל: משום דקסבר לב ב"ד מתנה עליה ואגב שיטפא אמרה, דהא ר"ש לית ליה לב ב"ד מתנה כדאמרינן בסמוך ר"ש קאמרת ר"ש לית ליה לב ב"ד מתנה, אלא טעמא משום דר"ש אית ליה דפרה קדושת דמים היא וקדושת דמים אינה בכלל העמדה והערכה.

הא דקאמר הואיל והיה לה שעת הכושר. דמשמע השתא אין לה שעת הכושר, אמרו בתוס' דהכא כשהזו מדמה כבר אל נכח פני אהל מועד, וכיון דהזו מדמה שוב אינה נפדת, ואפ"ה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיה לה שעת הכשר קודם הזאה, ונפדת ע"ג מערכתה קודם הזאה דקדשי בדק הבית הוא, וא"ת א"כ אפילו קודם הזאה נמי, דהא אית ליה לר"ש כל העומד לזרוק כזרוק דמי (ב"ק עו, ב), תירץ הרמב"ן ז"ל דשאני פרה דלפדייה עומדת שאם מצא נאה ממנה מצוה לפדותה, ובפרק מרובה (ב"ק עז, א ד"ה פרה) יש לו תירוץ אחר בשמועה זו משם התוס' דר"ש לדבריהם דרבנן קאמר להו, ולדידי אפי' השתא בת פדייה היא, דקדשי בדק הבית היא, ואינה בכלל העמדה והערכה, ועוד דאפי' לדידכו דבעיתו העמדה והערכה מטמאה טומאת אוכלין, הואיל והיתה לה שעת הכשר שהיתה בת פדייה בעודה מפרכסת, ואפי' למאן דמפרש (חולין לו, א) דלא אמרו שחט בה שנים או רוב שנים הרי היא כחיה לכל דבריה, אלא בששחט ישראל בטמאה או גוי בטהרה דלאו שחיטה הוא, הא ישראל בטהורה דבת שחיטה היא, מכי שחיט בה רוב שנים הרי היא כמתה, ואינה בכלל העמדה והערכה, ושחיטת פרה ישראל בטהורה היא, אפ"ה כל שאין השחיטה מתרת באכילה אין שחיטת שנים מוציאתה מחיותה, דלא אמרו שנים או רוב שנים אלא מפני שאותה שחיטה מותרת לאכילה בין לישראל בין לנכרי, ושם בפ' מרובה כתבתי יותר מזה [ועוד יותר] בריש פ' כיסוי הדם (חולין פד, א ד"ה ולפרקינהו).

אמר רב וכי פודין את הקדשים להאכילן לכלבין. הק' בתוס' והא פרה קדשי בדק הבית היא, וקדשי בדק הבית פודין אפילו להאכיל לכלבים, וכדאמרינן (בכורות יד, א) קדם הקדשן למומם אין נפדין קדם מומן להקדשן נפדין, ותירצו דמרבינן מיהא אסור, ובזה

תירצו קושיא אחרת דקשיא להו כי אוקימנא לעורה, דהא (בבכורות) [בזבחים קג, ב] מסיק דבכור שנטרף שאין הכהן יכול לאוכלו שנקבר הוא ועורו, אלא דהתם דקדשי מזבח הוא אין פודין, אבל הכא בקדשי בדק הבית דמאורייתא נפדין אלא מרבנן הוא דאסור לפדותן, עורן מיהא מותר ופודין אותן להתיר עורן.

איתיביה מהו שיקרבו זה בזה וכו' ואמאי טמא לב ב"ד מתנה עליהם, ופרקינן דר"ש לית ליה לב ב"ד מתנה. ויש מקשים ומאי קושיא דהא (ד)אמרי' לעיל דאבודין שאני, ומתרצים דה"ה דהוה מצי לתרוצי הכי אלאחד מתרי פרוקי נקט, והנכון דהכא ניחא ליה לפרוקי קושטא דמילתא דר"ש לית ליה כלל לב ב"ד מתנה.

ולר"ש דלית ליה לב ב"ד מתנה מאי עבדי' להו. כלומר לתמידין שלא הוצרכו לצבור, ואמרינן מקיצין בהן את המזבח, תמיה' לי תינח תמידין, קטרת מאי עבדין ליה, וי"ל דלדידיה קטרת קדושת דמים הוא, אבל ליכא למימר דלר"ש נמי לב ב"ד מתנה בקטרת, מיהא דלאו בר רעיה היא וכדאתי' לדחויי לעיל בסמוך דרבן דקטרת לא פליגי עליה דר"ש דטעמייהו בקטרת משום דלאו בר רעיה הוא, דהא ר"ש לית ליה בתמידין רעיה אע"ג דבני רעיה נינהו.

אמר רבינא אף ... ור' אלעזר. וא"ת מאי איכא בין ת"ק לר"א. י"ל דלת"ק הוי עולת ציבור ולר"א עולת יחיד, ונ"מ לנסכים ולסמיכה, דלר"א הנסכים משלו ובעי סמיכה מיניה כדין קרבן יחיד ולת"ק נסכים משל צבור.

אמאי ליקרב איהו גופיה. מהכא משמע (דנסיק) [דנתיק] רעיה דרבנן מדקאמרינן דליקרב איהו גופיה, ואיכא למידק דהא קי"ל (תמורה יח, א) כל שבחטאת מתה באשם ירעה עד שיסתאב והלכתא גמירי לה, תירץ ר"ת ז"ל (ספר הישר סי' תשעז) דהכי גמירי הלכתא כל שבחטאת מתה באשם עולה, ורעיה גופה מדרבנן משום גזירה דלאחר כפרה אטו לפני כפרה, ולאפוקי שאינה מתה קאמרינן רועה.

דף יב:

קרבנות הצבור סכין מושכחתן למה שהן. פירש רש"י ז"ל: דאליבא דר"ש קאמר, כלומר שאם מתחלה עולה (עולה) חובה לסוף עולה נדבה ואין צריכין רעיה, וה"ק סכין השוחטו סתם מושכתו לקרבן שהופרשו מתחלה לכך, ואפי' אין זה אותו קרבן עצמו כגון עולה תמיד לעולת קיץ, וכן פי' גם הרב ר' יוסף הלוי ן' מיגש ז"ל ללשון אחר, ואיו מחוור אלא אליבא דרבנן דר"ש דאית להו נפדין תמידין קאמר, וכדגרסי' בפ"ק דזבחים (ו, ב) דגרסינן התם אמר ר' זירא שאני קרבנות צבור דלב ב"ד מתנה עליהם כדשמואל,

דאמר שמואל קרבנות צבור סכין מושכחתן למה שהן, והכי נמי מוכח הכין מדאמרינן ואף שמואל סבר לה להא דר' יוחנן דאמר ר' יהודה אמר שמואל (ל)קרבנות צבור סכין מושכתן למה שהן, ור' יוחנן כרבנן אית ליה דלב ב"ד מתנה עליהם, אלמא שמואל נמי לרבנן דר"ש קאמר.

ור"ח ז"ל פירש מושכן למה שהן עכשו, כלומר שאין הקדש התמידין מושכן להיות תמידין, ולא הוקבעו לכך, אלא הסכין הוא שמושכן וקובעין למה שהן, שעד שעת השחיטה יכול לשנותן ולפדותן אם לא הוצרכו לצבור, דלב ב"ד מתנה עליהם וכדר' יוחנן קמית', ול"ג תניא נמי הכי ואמתני' קאי, וגם כן פי' הרב ר' יוסף הלוי ז"ל בא' מן הלשונות והוא הנכון, וכן פי' בתוס'.

דף יג.

רבא אמר הא והא ר'. פירוש דרבא אתא לאוקומינהו בחד תנא ונסיב להו בר' יהודה סתימאה דספרא ולא פליג ר' יהודה עליה דר' כלל, בירושלמי (ה"ו) אמרו משל למי שאינו מודה שמכפר דאפ"ה מכפר מי אפשר למימר למלכא לית את מליך.

דף יג:

יש ספרים דגר' הכי דתניא חומר בשעיר מיום הכפורים. ורש"י ז"ל העביר על זה קולמוס, ואמר דלא גר' ליה כלל, ובודאי דמאן דגריס דתניא שבוש הוא, דהא לא שייך כלל למאי דתריצית, אלא מיהו ה"ג תנא חומר בשעיר מי"ה וחומר מי"ה מבשעיר וכו' שהשעיר מכפר מיד וי"ה עד שתחשך, ולפי שתרצנו מתחילה דאכלתיה בליליא א"נ ביממא וחנקתיה אומצא דמשמע י"ה מכפר מיד אם לא מת, השתא פריק פירוק' אחרינא דמשתכחת לה אפילו אכל בשחר ומת קודם שתחשך, דבמתני' תנא שאין י"ה מכפרת עד שתחשך, ובירושלמי (ה"ו) מפורשת כן, דעביד פלוגתא בהני תרי לישני, דגרסינן התם ר' זירא אמר י"ה כל שהו, פירוש כל שעה ושעה מכפר, ר' חנינא בסוף, מה ביניהם מת מיד, על דעתיה דר' זירא כפר מיד על דעתיה דר' חנינא לא כפר, אמר ר' זירא מתניתא מסייע לר' חנינא חומר בשעיר שאין כן בי"ה שהשעיר מכפר מיד וי"ה משתחשך. ותמיה אני על הרב ר' יוסף הלוי ז"ל שגורס [תנא] תונא, ופירש דאפירוקא קמא קאי דקאמר כגון דאכל אומצא וחנקתיה מקמי מתני' יומא, דאלמא י"ה אינו מכפר עד שתחשך, ע"כ. ותימא הוא דאם כן למה נקט חנקתיה אומצא ומת כלומר אפילו אכל בצרא ומת בחצי היום, אלא גירסא זו אינה נכונה.

חומר בשעיר שהשעיר מכפר מיד וי"ה אינו מכפר עד שתחשך וחומר בי"ה שי"ה מכפר בלא קרבן מש"כ בשעיר שאינו מכפר בלא קרבן. ונ"ל דה"פ די"ה בלא שעיר המשתלח מכפר מש"כ בשעיר שאינו אעפ"י שהגדילו עליו אלא א"כ נשתלח ושלוחו קרי קרבן, לפי ששניהם שוין הקרב בפנים והמשתלח, ושבפנים קרבן לשם והשני משתלח לעזאזל, וא"נ יש לי לפרש שי"ה מכפר בלא קרבן שעיר הנעשה בפנים מש"כ בשעיר שאינו מכפר אלא אם כן קדם של שם שנעשה בפנים, וזה נ"ל יותר מדקאמר שאין מכפר בלא קרבן, ואלו לפירוש הראשון לא ניחא שאין שלוחו קרוי קרבן.

קשיא לי אשמעתין דמוקמי' מתני' דעל עשה כרת ואע"ג דלא עבד תשובה, משום דאמרינן די"ה מכפר אף על שאינן שבין, דהא מתני' שעיר המשתלח קתני דמכפר ולא הזכירו י"ה בהא מתני', ור יום הכפורים שמענו לו ולא שעיר המשתלח, וי"ל דעיקר כפרתו של שעיר המשתלח משום תקפו של י"ה הוא ואף הוא מכפר לר' אף על שאינן שבין.

אלא שעדיין אני תמיה א"כ למה לא שנו במשנתינו שעיר המשתלח וי"ה, ולר' הוה משמע שעיר המשתלח או י"ה כלומר אפילו בלא שעיר. עוד קשיא לי אשמעתין לפירוקא קמא וכן לר' [זירא] דירושלמי (ה"ו) דאית להו די"ה מכפר מיד, א"כ שעיר המשתלח למה דהא י"ה יום מכפר בלא שעיר ואפילו מת מיד, וי"ל לעבירה שנעשית בשעת שילוח ומת מתוכה, שהיום אינו מכפר שהרי מת מתוכה, וכמו שאמרו בחנקתיה אומצא, אבל השעיר מכפר, ועוד צל"ע.

דף יד.

כולן קרויין ביתי. וא"ת והא ביתו זו אשתו, וכדתנן ביומא (ב, א) דאף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו ראשונה, י"ל דתרי ביתו כתיבי חד לביתו ממש דהיינו אשתו, והשני לרבות הכהנים שגם הם קרויין ביתו דכתיב ביה בית אהרן ברכו את יי', והיינו דבוידוי ראשון אומר חטאתי אני וביתי ובוידוי שני אומר חטאנו אנו בני אהרן עם קדשך.

ההוא מואת עדת בני ישראל נפקא. הקשה הרמב"ן ז"ל ונימא אי מואת עדת בני ישראל ה"א לכתחלה לא יביא הא אם הביא כשר, וכדאמרינן בסמוך גבי אשר לא דצריכי תרי קראי לעכובא, והוא מפרק לה דכיון בשל עם יקח בצווי, ודאי פשיטא דעכובא הוא, דכל מה שכתוב בפרשה עכובא דחקה כתיבה בה.

נטמא וידע. לפי מה שאנו מעמידין משנתנו כר' כדאיתא בריש מכלתין, האי ידע לאו דוקא ידע, אלא אפילו ידיעת בית רבו הויא ידיעה (לקמן יד, ב), ואי נמי ידיעה ממש ככ"ע (שם), וצריכה נמי ידיעה ממש לתינוק שנשבה לבין הגוים שאין לו ידיעה כלל ואפילו מבית רבו וכדאמרינן בריש מכלתין (ה, א).

דף יד:

גמ': **אילימא דלא ידע אי שרץ מטמא או צפרדע מטמא**. פרשינן שנגע בצב אבל סבור דאין הצב מטמא אלא צפרדע הוא דמטמא, מי הויא ידיעה כיון דידע דנגע בשרץ ממש, או דילמא לא הויא ידיעה כיון דלא ידע שנגע בשרץ מטמא, ובמי שלמד בבית רבו היא בעיא דסתם ישראל בדאית ליה ידיעת בית רבו, ולפיכך השיב האי ודאי ידיעה היא, דכל שלמד וידע דשרץ מטמא אע"ג דסבור דאין הצב מטמא, אין בכך כלום, דאינו צריך לחכם שיודיענו עכשו אלא זיל קרי בי רב הוא, שהרי מפורש בכתוב החלד והעכבר והצב, ואוקימנא לבעיא כגון דידע שהצב מטמא אלא שנגע בחתיכה קטנה כעדשה, ואינו יודע אם מטמא בכעדשה אם לאו, דהאי לאו קרי בי רב הוא, דהא צריך חכם להודיעו, וכיון שכן מי נימא דאפ"ה ידיעה היא זו, כיון דידע דמטמא שרץ בעלמא וחייב, או דילמא כיון דלא ידע אי כעדשה מטמא העלמה היא ופטור.

והאי העלמה דקאמר. לאו דוקא, דהשתא אי הויא ידיעה וחייב או לא הויא ידיעה ופטור קאמרינן, אלא העלמה היא כלומר לא ידיעה היא ופטור קאמר, וכן פירש גם הרב ר' יוסף הלוי ז"ל, אבל ר"ח ז"ל פירש או דילמא העלמה היא וחייב, ונראה שהוא מפרש עיקר בעיא אי הויא העלמה או לא דכיון שידע שנגע ועדיין זכור הוא אלא שנעלמה ממנו טומאה שאינו יודע שאם נטמא בכך העלמה היא וחייב.

כן בכל שעלה לארץ ישראל ונעלם ממנו מקום מקדש מהו. כלומר כן בכל שנגע בשרץ וזכור הטומאה ויודע שאסור לו ליכנס למקדש, אלא שאינו יודע מקום מקדש, ונכנס למקדש וסבור שהוא אתר הדיוט, מי הויא ידיעה או לא. ואקשינן אליבא דמאן, אי אליבע דר' עקיבא מה לי נעלם ממנו מקדש מה לי לא נעלם, והא ר' עקיבא לא מחייב על העלם מקדש וכיון שזכור הטומאה אפילו נעלם ממנו מקדש פטור הוא, דהא ליכא העלמת טומאה, ואי אליבא דר' ישמעאל דאית ליה העלמת מקדש חייב דכיון דלבסוף ידע אפילו נעלם ממנו בתחילה [כ](ו)שנכנס חייב הוא, כיון דאיכא ידיעה בסוף. ואוקימנא אליבא דר' דבעי ידיעה בתחילה כר' עקיבא, ואית ליה דהעלמת מקדש הויא העלמה, ואית ליה ידיעת בית רבו שמה ידיעה, דכיון דידע דאיכא מקדש בעולם ידיעה היא, או דילמא כיון

דמקומו לא ידע ליה העלמה היא, ולא הויא ידיעה וסלקה בתיקו.
וא"ת והאיכא ידיעת בית רבו, כבר פירש רש"י דלא דמי לידיעת בית רבו דטומאה, דאלו התם ידע שהשרץ מטמא וכשנגע בו ידע שנגע בשרץ אבל לא התבונן לשום אל לבו שנטמא בנגיעה זו, התם קאמר כיון שלמד שהנוגע בזה השרץ טמא וזה ידע כשנגע אין זה העלם, אבל זה לא ידע מקום מקדש מימיו ואין כאן ידיעת בית רבו עכ"ל הרב ז"ל, וזה עולה יפה לתירוץ שמועתינו.
אלא שבעיקר פירוש בידיעת בית רבו קשה טובא, דאי אין ידיעת בית רבו אלא ביודע שזה שרץ מטמא וידע שנגע בו, מאי קא מקשה עלה ברישׁ מכלתין (ה, א) מדקתני אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף מיהו איכא דלית ליה ידיעת בית רבו, ולא אשכחן ליה פיתרי אלא בתינוק שנשבה לבין הגויים, ואם איתא איכא ואיכא דלית ליה ידיעת בית רבו, ואפילו חכם דנגע בשרץ ולאו אדעתיה ולא ידע מעולם שנגע בשרץ או שנגע בחתיכה ולא הכיר בה שהיא של שרץ מטמא.
אבל בנמקי הר"ם בנז"ל כתוב דלא דמי האי לידיעת בית רבו, דהתם יודע שהשרץ שמטמא, ואם ידע שנגע בו ידע שנטמא, ואפילו אינו מכיר חתיכה זו שהיא של שרץ הוא מכיר שרצים אחרים הרבה, אבל הכא אף על גב דאיכא מקדש בעולם, כיון שהוא באותו בית וסבור שאין בית זה בית המקדש, הרי אין לו מקדש בעולם, וכיון שהוא מדעתו נכנס שם ויודע שהוא טמא ואינו יודע מקדש אין זו ידיעה. ומידקא מבעיא גבי מקדש ולא גבי קדש וכגון דלא ידע שזה בשר קדש הוא, משמע דהתם חייב ואפילו לא היה לו היכר בשום קדש בעולם, שאין בשר קדש ידוע מחמת עצמו כדי שיהא לזה [חסרון] ידיעה כשלא ידעה בשר קדש כו"כ, וגם זה דחוק בעיני קצת.
ונראה לי דבטומאת שרצים ונבלות ואדם לכל טומאתו הויא ידיעת בית רבו ידיעה, שאי אפשר לעולם בלא (אלא) וטומאה זו ישנה בעולם בכל עת, אבל מקדש וקדשיו אעפ"י שלמדו רבו לכשיהיו אסור למי שנטמא ליכנס למקדש לכשיבנה ולאכול את הקדש לכשיהיה, מ"מ כיון שבשעה שלמדו רבו אפשר שאינו, ועכשיו נמי לא ידע מקום מקדש ואינו יודע היכן הוא לא חשבינן ליה ידיעה כנ"ל.

דף טו.

וכן תעשו לדורות. ובהקמת המשכן היו שם כל אלה, מלך ונביא משה, אורים ותומים אהרן, סנהדרין של ע"א, אף על גב דבהקמת המשכן עדיין לא היה, כתב הר"י הלוי ן' מיגש ז"ל דמשה היה במקום ע"א כדאמרינן בסנהדרין (טז, ב) משה במקום ע"א קאי.

שתי תודות במקום מילואים. כן כתב ר"ח ז"ל וכן כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל, ואני תמיה, והלא במילואים לא היה חמץ, שכל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם (מנחות ב, ב), ואם כן נחמיה היאך העמיד חמץ שבתודה, וצל"ע.

ואי ק"ל הא דתנן (סנהדרין ב, א) אין מושיבין סנהדראות לשבטים ואין דנין כ"ג אלא בב"ד של ע"א, וגמ' ממשה (שם טז, ב), אמאי לא גמרינן מה התם מלך ונביא וסנהדרין אף כאן כדאמרינן הכא גבי תו' עזרה. יש לומר דהתם לא כתיב וכן תעשו, אלא דחזינן למשה דעביד הכי, אבל הכא מקרא יתירה גמרינן לה.

ואעמידה שתי תודות גדולות אצל החומה. פירש רש"י ז"ל: אצל החומה מבחוץ, ולפי זה היתה מקודשת ואפילו חוץ לחומה קצת מקום הילוך התודות, והקשו בתוס' שהרי אמרו (מכות יט, ב) דמעשר שני פודין אותו אפילו פסיעה אחת חוץ לחומה, אלמא לא היה מקודש בחוץ אפילו סמוך לחומה ממש. ויש לומר דפסיעה אחת לאו דוקא, אבל רבי' יצחק ז"ל פירש אצל החומה מבפנים, ולפי זה הפירוש החומה לא היתה מקודשת כלל. וזה קשה שהרי אמרו (פסחים פה, ב) החלונות ועובי החומה כלפנים, ותירצו דשמא אעפ"י שהיו מקיפין מבפנים דעתן היה לקדש אפילו [עובי] החומה והחלונות. ומכל מקום יותר נראה בדברי רש"י ז"ל לקמן (טו, ב) דאמרינן פנימית הך דמרקבא לחומה, ואלו לפירוש ר"י ז"ל יותר היתה ראויה לקרות פנימית אותה שהיתה סמוכה לחלל העיר.

אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לאביו שבשמים. וא"ת והא אמרינן (יומא לד, ב) את הכבש האחד המיוחד שבעדר, ואמרינן (שם) וכל מבחר נדריכם הנודר צריך שידור מן המובחר, יש לומר דהתם אינו אלא משום שלא יהיו מצות בזויות עליו, ובתוס' (ד"ה ללמדך) אמרו דשאני הכא דכתיב ואעמיד שתים תודות גדולות ואין נאה להתפאר ולומר קרבן גדול הבאתי.

עשרה לחמץ ועשרה למצה. כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל עשרה מהן שהוא מחצית הכל לחמץ חוץ מעשרון אחד שהוא לחלה, ובמצה ג' מינין חלות ורקיקין ורכיכין, נמצאו ג' מינין הללו יש בהם עשרה עשרון והחמץ יש בו תשעה עשרונים חוץ מחלה ע"כ, נראה מדברי הרב ז"ל שאפילו החלה שנוטל מן החמץ לא תאפה חמץ משום דכתיב (ויקרא ו, י) לא תאפה חמץ חלקם, וזה תימה גדול בעיני שהרי חייב ליתן חלה אחת מכל קרבן, ואם אינו נותן מן החמץ ממש אינו נותן כלום מקרבן החמץ. ועוד אמרינן (מנחות עו, א) חלות תודה שעשאן ד' חלות יצא, ואם איתא חמש הויין, שלש מג' מיני המצה ואחד ממין החמץ ממש ואחת מן העשרון של חלת החמץ, ועד כאן לא אוקימנא בכל דוכתא

בדאפרשינהו בלישיהו, כלומר ד' חוץ מן הארבע שהוא צריך ליטול וליתן לכהן, אלא משום דכתיב אחד שלא יטול פרוסה, הא לאו הכי עושה ד' ממש ונוטל פרוסה מכל מין ומין ואף על גב דכולו מן החמץ חמץ, ועוד דהא תני במנחות בפרק התודה (מנחות עז, א) שכולן באין עשרה עשרה, ואם איתא החמץ אינו בא אלא ט'.

ע"כ נראה דכל עשרה עשרונים שבמין החמץ כולן חמץ הן, ואף עפ"י שכתוב גבי מנחה לא תאפה חמץ חלקם ואמר ר"ל (לקמן טו, ב) אפילו חלקם לא תאפה חמץ, אינו אלא שיירי מנחות שבאין כולן מצה, ולומר דלאו בקומץ הנקטר בלבד הקפיד הכתוב אלא אפילו בשירים הנאכלין לכהנים הקפיד הכתוב שלא תאפה חלקם, אלא כמו הקומץ הנקטר, אבל במה שעיקרו לבוא בחמץ אף חלקם ממנו כן, והרי שתי הלחם, יוכיחו שהן חמץ והם חלקם של כהנים שנאכלין הן להם כנ"ל.

אמר רמי בר חמא אין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה. פירש הרב ר' יוסף הלוי ז"ל אין תוספת העזרה מתקדשת באכילת לחמי תודה שם כמו שמתקדשת תוספת העיר, אלא באכילת הכהנים שם שיירי מנחה של תודה הוא שמתקדשת, נראה מדבריו שאין תוספת העיר והעזרות מתקדשות עד שיאכילום שם הכהנים ....., וכן כתב עוד למעלה ז"ל תנא שתי תודות שאמרו בלחמן הוא שמתקדשת התוספת של עיר ושל עזרות כלומר כשיאכלו שם לחמי תודה (וקדש) [מתקדשת] אותו תוספת בכך ולא בבשרן ע"כ, וזה תמה בעיני, שאם כן איך היינו באין לומר בסמוך (טו, ב) שהפנימית נאכלת מדינה ושלא ע"פ נביא למ"ד זו אחר זו, משום דאתאי חיצונא קמא וקידשה ליה, והא לא מתקדשת עד דאכלי לה כהנים שם. אלא לא אמרו דבר הנאכל שם מקדשה דוקא משנאכל שם, אלא דבר שצריך לאכל שם והיוצא ממנה נפסל.

גם מה שכתב בשירי מנחת תודה, א"א, שזה אינו נאכל לכהנים אלא לבעלים, ששירי התודה היינו מה שנשאר לבעלים אחר שהרים אחד מכל קרבן הניתנים לכהנים, ועוד דאי בלחמי תודה, הא אפשר בחמץ, ואפילו קרי שירים ארבעה לחמים ואין בהן לכהן אלא חלה אחת חמץ, הא אפשר בשירי חמץ של שתי תודות, אלא שזה [אי] אפשר לפי מה שכתב שכל החלות הנתונות לכהן מלחמי תודה כולן מצה, וכבר כתבתי מעלה שזה אינו, אלא הכא בשירי מנחות דעלמא דוקא קאמר ולאפוקי לחמי תודה שהעיר מתקדשת [בהן] כיון שכל קרבן היתה מנחה באה (מ)עמהן כדכתיב (במדבר כ״ח:כ׳) ומנחתם סלת ג' עשרונים לפר שני עשרונים לאיל ועשרון לכבש ואלו אין שירים שלהם דהיינו כולן חוץ מן הקומץ הנקטר נאפין חמץ דכתיב לא תאפה חמץ חלקם אפילו חלקם לא תאפה חמץ.

שתי הלחם בשחיטת כבשים הוא דקדישי. ואפילו למאן דאמר (מנחות צה, ב) תנור כלי שרת וקרמו פניהם בתנור תנור מקדשן, מכל מקום אי אפשר לאפותן מאתמול, דאם כן נפסלו להו בלינה, ואי אפשר לאפותן אלא בי"ט.

אמר ר' יוחנן ברוקה. הילכך ג' דינין חלוקין יש להגן מותר, ויש בכלל להגן הקמיעין דשרי אפילו לצאת בהן בשבת בדאתמחי גברא איתמחי קמיעא. והלוחש על המכה אפילו בלא רקיקה אסור, דכל שכבר יש מכה, (יש) להתרפאת הוא, ואמר ר' יהושע ב"ל אסור להתרפאת בד"ת, אבל ברוקק על המכה זילא מילתא טפי ואין לו חלק לעוה"ב, שאין מזכירין שם שמים לבטלה על הרקיקה.

בשלמא למ"ד זו אחר זו מ"ה הפנימית נאכלת דאתאי חיצונה קמא וקדישא לה. קשיא לי השתא דהוה סלקא דעתך דמדינה נאכלת הפנימי ושלא על פי נביא, היכי אפשר, והלא לא הוקפה חיצונה עדיין כל התוספת, ואם כן היאך נתקדשה, ומכאן נראה דקמא קמא כי מקיף מתקדש.

ומיהו אכתי תמיהא לי והלא בתחלת יציאת הראשונה נפסלה שיצא, ואיך תקדש אחר שנפסלה ואף על פי שהיתה קדושה מעיקרא, והא אמרינן לעיל גבי שתי הלחם של עצרת נבנייה למחר ונקדשיה למחר איפסילו להו בלינה, כלומר וכל שנפסלו אין מתקדשות, ואם כן מאי שנא, ויש לומר דהתם שאני שנפסלו קודם קדוש, אבל הכא הכל בא בא', ומיהו למסקנא לא קשיא מידי דהכל על פי נביא, כנ"ל.

דף טז.

הא דאמרינן: **תני באחת**. פירושו פרש באחת.

רב הונא אמר בכל אלו קסבר קדושה ראשונה קדושה לשעתא וקדשה לעתיד לבוא, ורב נחמן סבר קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. ואוקי כתנאי, וקיי"ל כרב נחמן דלא קדשה לעתיד לבוא, אלא דבקדושה שנייה שקדשה עזרא איפליגו ג"כ רבנן ור' יוסי דסדר עולם, רבנן אית להו דקדושה ג' יש להן, וכדתניא ב' קופות אחת של חולין ואחת של תרומה, ולפניהן ב' סאין אחת של חולין ואחת של תרומה, ונפלו אלו בתוך אלו אני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלה, ומייתינן לה בפרק (כל שעה) [אלו עוברין] (מד, א) ואמרינן עלה אי אמרת אכילת פרס דאורייתא היכי אמרינן שאני אומר, כלומר שאין אומרי' להקל בדאורייתא אלא בדרבנן, ופרקינן הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן, וביבמות פרק הערל (יבמות פב, א) איפליגו ר"ל ור"י, ר"ל סבר תרומה בזמן הזה דרבנן ור"י סבר תרומה בזמן הזה דאורייתא, ואקשינן עליה דר"י מההיא ברייתא

דשתי קופות, ופריק בזה ההיא דרבנן ואנא דאמרי כר' יוסי דתניא בסדר עולם אשר ירשו אבותיך וירישתה קדושה ראשונה ושנייה יש להם שלישית אין להם, ומאן הוא סדר עולם ר' יוסי, וה"נ אמרינן בנדה פרק יוצא דופן (נדה מו, ב) דר' יוסי אית ליה תרומה בזמן הזה דאורייתא, אבל חלה דרבנן לכ"ע כדאי' התם, וכיון דאיפליגו בה ר"ל ור"י בפסק הלכה [אי] כר' יוסי אי כרבנן, איפשר לומר דהלכה כר"י וכר' יוסי דפסק איהו כותיה, דלית הלכתא כר"ל לגבי ר"י אלא בתלתא לחוד, וכן מצאתי גם לראב"ד ז"ל, ומאותה דר"י שאמרתי.

אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"א של הלכות תרומות (הכ"ו) דתרומה בזמן הזה דרבנן וז"ל התרומה בזמן הזה ואפילו במקום שהחזיקו עולי בבל ואפילו בימי עזרא אינה מן התורה אלא מדבריהם שאין לך תרומה של תורה שלא בא"י ובזמן שהיו כל ישראל שם שנאמר כי תבואו בביאת כלכם כשהיו בירושה ראשונה וכמו שהן עתידין לחזור לירושה שלישית, וכתב עליו הרב ר' אברהם ז"ל בהשגות א"א לא כיון להלכה יפה דהא קי"ל כר"י דאמר ביבמות תרומה בזמן הזה דאורייתא, והוא עצמו נראה שכך כתב בתחלת הספר, ואי איתא להא מילתא בחלה הוא דאיתא ע"כ. ובאמת כי דברי הר"מ ז"ל תמוהים בעיני הרב בטעמן דאדרבה כי תבואו לאו כולהו משמע אלא אפילו ב' או ג', אבל בבואכם משמע ביאת כולכם ולפיכך גבי חלה דכתיב בבואכם מודו כולהו תנאי דחלה בזמן הזה דרבנן, דגרסינן בנדה פרק יוצא דופן (שם) קסבר ר' יוסי תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן, וכדאהדר להו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן דאמר רב הונא בריה דרב יהושע אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דרבנן חלה דאוריתא שהרי שבע שכבשו וז' שחלקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשר, ואמינא להו אנא אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן דתניא אלו נאמר כי תבואו הייתי אומר בשעה שנכנסו לה שנים ג' מרגלים ת"ל בבואכם ביאת כולכם אמרתי ולא ביאת מקצתכם, וכי סליק נמי עזרא לאו כולהו סליקי, אלמא לכ"ע כי תבואו לאו כולהו משמע, ואפילו לרבנן דבי רב דלא תלי טעמייהו אלא בז' שכבשו וז' שחלקו.

ומיהו לעיקר פסק הלכה בתרומה אי דאורייתא או דרבנן אפשר דאע"ג דאיפליגו בה ר"ל ור"י, כיון דאפלוגתא דר' יוסי ורבנן אתו דר"ל כרבנן, אנן לאו משום דר"ל פסקינן הכי, אלא משום דה"ל ר' יוסי יחיד לגבי רבים, וקי"ל כרבנן דרבים נינהו, ופשטא דגמרא הכי אית להו כדאקשו בפרק הערל (שם) לר' יוחנן מברייתא דב' קופות, ואע"ג דדחי ר"י ואמר ההיא דרבנן ואנא כר' יוסי ס"ל, מ"מ דפשיטא להו דהלכתא כההיא ברייתא. כנ"ל.

הא דאמר ר' יהושע שמעתי שמקריבין אעפ"י שאין בית. איכא למידק דהא שחיטת קדשים צריכה פתיחת דלתות וכדדרשינן (זבחים נה, ב) אל פתח אהל מועד בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול, וי"ל דהתם בזמן שהיה הבית קיים דאיכא פתח ואיכא דלתות.

דף טז:

שהרי קדושתו קדושת עולם. פירש רש"י ז"ל: שאין אחריה היתר במות, כלומר דמשנבנה הבית נאסרו הבמות לעולם, והקשו עליו בתוספות שהרי יש ספרים דגרסי הכא ר' אליעזר, ואם איתא נשמע מינה דר' אליעזר אית ליה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, דאלו למ"ד לא קדשה לעתיד לבוא הותרו הבמות לאחר שנחרב הבית, וכדאמרינן במגלה (י, א) שמעתי שמקריבין בבית חניו קסבר בית חניו לאו ע"ז וקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא, ושמא רש"י ז"ל לא גריס הכא ר' אליעזר אלא ר' אלעזר וכן הוא ברוב הספרים. ויש מפרשים קדושתו קדושת עולם שמקום מקדש נקדש לעולם לכשיבנה שיבנה שם באותו מקום ושם נבנה בימי עזרא ושם יבנה לכשיבנה במהרה בימינו, ויש מפרשים שלא שרתה שכינה לאחר מכאן במקום אחר.

מכדי מקדש אקרי משכן ומשכן איקרי מקדש לכתוב אידי ואידי מקדש או אידי ואידי משכן תרי קראי למה לי. פירוש דר' אלעזר בר פדת דמוקי חד לפנים וחד לחוץ, ודאי אית ליה כהני דרשא דר' אליעזר, דאיצטריך למימר משכן ומקדש, אלא דהכי קא קשיא ליה לר"ל תרי קראי ..... דשני קרא וכתב משכן ומקדש, דאלו כת' תרי קראי מקדש א"נ משכן הייתי מרבה מאחד השני שיהא חייב בין על משכן בין על מקדש כדר' אליעזר דתרוייהו איקרו מקדש ומשכן, אבל השתא דכתב תרי ועוד שני בלישנא, שמע מינה תרתי דרשות מדכתב תרי קראי, שמעינן אם אינו ענין לחוץ תנהו ענין לפנים וכדר' אליעזר בן פדת ומדשני בהן ש"מ בהדיא כר' אליעזר, כנ"ל לפרש.

אמר רבא לא שאנו אלא שהשתחוה כלפי פנים. פירש רש"י ז"ל: כלפי פנים לצד מערב כלפי חוץ אין זו השתחויה, וה"ר ר' יוסף הלוי ן' מיגש ז"ל כתב כיון שהיה לו לשום פניו כלפי חוץ ולצאת, והחזיר פניו כלפי פנים והשתחוה אעפ"י שאנס עצמו ולא שהה חייב, אבל השתחוה כלפי חוץ דרך יציאתו כיון שלא שהה כלום פטור.

בעי רבא צריך שהייה למלקות או לא. פירוש כגון שנטמא באונס והתרו בו לצאת, וקא מבעיא ליה אם צריך שהייה או לא [צריך שהייה] כדי השתחויה למלקות, דדילמא

לא גמרי שהייה רק לקרבן. ואפשר לומר דבעיא זו דוקא אליבא דמ"ד (לקמן כח, ב) דהתראת ספק שמה התראה, דאלו למ"ד לא שמה התראה לא לקי, ואיפשר דלכ"ע קא בעי לה ואת"ל שמה התראה לקי ולמ"ד לא שמה, את"ל בעי שהייה לא לקי הא אי לא בעי שהייה לקי והא דקאמר למלקות היינו לענין מלקות קאמר כלומר כשהתרו בו.

דף יז.

ה"ג ברוב הספרים: **בעי רבה תלה עצמו באויר עזרה מהו כי גמירי שהייה שהייה דבת השתחוה אבל שהייה דלאו בת השתחויה לא.** כלומר דכל שהוא תולה עצמו באויר עזרה (איהו) [אינו] בר השתחויה, דלא גמירי אלא משום השתחוייה וכל ששהה כדי השתחוייה הואיל ושהייתו ראויה להשתחוייה גמירי דשהייתו כאלו השתחוה, אבל דלאו בר השתחויה לא. ויש שגורסים אויר עזרה כעזרה דמיא או לא, ור"ח ז"ל נראה שגורס כן. ואינו מחוור דאויר עזרה כגוף עזרה הוי, ותדע לך מדבעי בפ' אמר להם הממונה (יומא לא, א) ביאה במקצת קרויה ביאה או אינה קרויה ביאה, ואמרינן בהנות יוכיחו שהמצורע מכניס ידיו לבהנות ואי ס"ד אויר עזרה לא כעזרה דמי מאי יוכיחו, דשאני התם שלא הכניס אלא לאויר עזרה, ואין נראה שהיה מכניס ידו לעזרה ומניחן על הקרקע עזרה. ויש מפרשים לפי אהא גירסא דהכי קא מבעיא ליה אויר עזרה לענין שהייה כעזרה דמי או לא, דכי גמירי שהייה בקרקע עזרה גמירי דבהשתחויה ארצה כתיב בההוא קרא (דברי הימים ב, ז, ג) דבכל ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית דהתם כתב ויכרעו אפים ארצה על הרצפה, אבל באויר לא גמירי.

טמא עצמו במזיד מהו. פירוש: כגון שנכנס למקדש ולא ידע שהוא מקדש, דאי ידע בשעה שנגע בטומאה הרי זה כטמא שנכנס לעזרה דחייב מיד דבכלל לא יטמאו את מחניהם (במדבר ה, ג) הוא.

נזיר בקבר. פירש רש"י ז"ל: כגון שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה, והכין איתא בנזיר בפרק אמר הריני נזיר (יז,ב), ובעי רב אשי אם צריך שהייה למלקות אם נשתהא שם במזיד או לא, וא"ת והלא מכי פרע עליו את המעזיבה ונטמא באונס, שהייתו שם אפילו כל אותו יום מאי קא עבדה, דכיון דנטמא נטמא ואינו מוסיף בטומאתו כלל, י"ל דבעיא זו אליבא דר' טרפון בעי לה, דבכי הא איפליגו דר' טרפון ור"ע, דגרסי' במסכת שמחות (פ"ד הט"ו ט"ז) היה עומד וקובר את מתו עד שהוא בתוך הקבר מקבל מאחרים וקובר, פירש הרי זה לא יטמא, נטמא בו ביום ר' טרפון מחייב ור"ע פוטר, נטמא לאחר אותו יום דברי הכל שהוא חייב, מפני

שהוא מוסיף מותר יום אחד, וכי הא איתא נמי בנזיר בפ' ג' מינין (נזיר מב, ב) ומשמע ההלכה כר' טרפון, הואיל והאי בעיא אליביה, ותנן נמי סתמא כותיה דתנן במסכת (אבות) [מכות] (כא, א) אמרו לו אל תטמא אל תטמא חייב על כל אחת ואחת, ואקשינן עלה במכת נזיר (שם) ואמאי הא מטמא וקאי, ואוקימנא שעלו בחבורי', דאלמא כל שלא בחבורין אפילו בו ביום חייב, והא כר' טרפון.

וכתב הרמב"ן ז"ל לפיכך כהן שמת לו מת שהוא מותר להטמא לו, צריך להזהר לקוברו בסוף בית הקברות כדי שלא יכנס בבית הקברות ושלא יטמא בקברות אחרים כשיפרוש מקברי קרובו ויצא, ואי משום דרוב ארונות יש להם פותח טפח, אי אפשר שלא יהא שם אחד שאין בו פותח טפח או עצם בשעורה, ועוד דלא אמרו דבארונות יש בהן פותח טפח אלא בקבר פתוח, כלומר שיש לו פותח טפח פתוח מצדו שמשם טומאה יוצאה, הא בקבר סתום לא.

הא דבעי אביי מרב בא לו בארכה דרך קצרה מהו, ואהדר ליה לא נתנה ארוכה לדחות אצלו. והא דרבה כאידך דידיה דאמר קצרה שאמרו אפילו עקב בצד גודל, דאלמא לא שיעורא גמירי אלא דוקא גמירי ארכה חייב קצרה פטור, ואם תאמר אם כן מאי קא בעי אביי מרבה לשמעינה מאידך דרבה, י"ל דאביי ספוקי מספקא ליה דילמא לעולם דרך קצרה ממש פטור ולא שנא הולך דרך מרוצה להולך כדרכו והולך עקב בצד גודל דמעולם לא גמירי חיוב בקצרה אלא בארכה, אבל חייב ארבה גופה לא גמירי אלא בהולך בה כדרך הלוכו, אבל אניס נפשיה ויצא בשיעור בינוני של קצרה פטור דבארכה שיעורא גמירי וא"ל רבה דלא אלא ארכה וקצרה גמירי דוקא וכל קצרה פטור וארכה חייב.

אי אמרת בשלמא שיעורא גמירי. כלומר דאינו חייב כרת אלא בששהה כדי השתחוייה ויצא או דרך הלוכו אי נמי עקב בצד גודל, הילכך משכחת לה דאינו חייב כרת אע"ג דשהה בעבודה שהוא יתר מכדי שיעור השתחוייה, וכיון דאניס נפשיה ביציאה ויצא דרך מרובה דלכי תצרף שיהוי עבודתו אף עפ"י שהוא מרובה מכדי השתחוייה עם שיעור יציאתו דרך מרוצה לא יהא כשיעור השתחויה ויציאה דעלמא, אלא אי אמרת דוקא גמירי היכי משכחת לה דכל ששהה כדי השתחוייה ויצא במרוצה דרך קצרה חייב כרת וחיוב מיתה בעבודה בלא כרת היכי משכחת לה.

דף יז:

אלא אי אמרת דוקא גמירי היכי משכחת לה. משם ר"ת ז"ל הקשו אלמא לא, הא משכחת לה כגון שהוא שוגג בכרת ומזיד בעבודה, וי"ל דהוא הדין דהוה מצי למימר

הכי, וכי פריק כגון שבא בקצרה והפך בצינורא, חד מתרי פרוקי נקט, ולדידי קשיא לי מאי קא מקשה ר' זירא אי דלא שהה היכי קא עביד עבודה, דהא דשיעור השתחוייה גמירי, ובתוך שיעור השתחוייה הא מצי עביד עבודה ליתן אבר אחד ע"ג האש שעל המערכה, א"נ להוליך דם וכיוצא בעבודות קצרות אלו ואח"כ יצא ואפילו כי לא אניס נפשיה. וי"ל דאין הכי נמי, אלא דניחא ליה לאיתויי הא דרב הונא דאמר זר שהפך בצנורא חייב ולא שמעינן לפי דרכו חדוש זה דקרובי עבודה עבירה היא, אלא דמ"מ תימה ר' זירא מאי קא מקשה, דאטו מי הוה ס"ד דמאי דאמרינן זר ששמש חייב מיתה דוקא בשעבד עבודה גמורה מקבלה ואילך, וניחא לי דאין ה"נ דמיסבר סבר דהא הוא דקמ"ל דאפילו שהה כדי עבודה גמורה אינו חייב כרת אי אניס נפשיה בקצרה ועביד עבודה וקמ"ל דשיעורא גמירי.

מתני': **איזו היא מצות עשה שבנדה שחייבים עליה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי פירש מיד חייב מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו**. אלא צריך שישהה עד שימות האבר ולא יצא בהנאה מרובה אלא בהנאה מועטת, ועשה דידיה מדכתיב (ויקרא טו, כד) ותהי נדתה עליו וכדאמרינן בגמרא (יח, ב) והיינו דקתני מתניתין איזהו מצות עשה שבנדה וכו' היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב, אלמא אין מצות עשה בנדה אלא במשמש ופירש מיד, אבל הא דאמרינן (שם) והזרתם את בני ישראל מטומאתם מכאן אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן, האי לאו עשה שבנדה הוא דלאו דאורייתא הוא אלא אסמכתא בעלמא היא, ותדע דקי"ל וסתות לאו דאורייתא ואפילו בשעת וסתן ממש, וכדמוכח בהדיא בפרק כל היד (נדה טז, א) בפלוגתא דר' ורשב"ג באשה שרואה דם מחמת מכה דקאמרינן דאפילו בתוך ימי נדתה טהורה משום דוסתות לאו דאורייתא.

ומה ששנינו בפ"ב של הוריות (ח, ב) איזוהי מ"ע שבנדה פרוש, ופירש רש"י ז"ל: שם פרוש מן הנדה סמוך לוסתה כדי שלא תהא רואה בשעת תשמיש דכתיב והזרתם את בני ישראל ע"כ. אין זה מחוור בעיני מכמה טעמים, חדא דהא קי"ל וסתות לאו דאורייתא וכמו שכתבתי, ואם איתא לותיב מההיא מתניתין למ"ד התם וסתות דרבנן, אי נמי ליתי התם הא מתניתין כי שקלי' וטרי' אי וסתות דאורייתא או דרבנן וטרחינן לאוקמ' בתנאי. ועוד דהא מתניתין דהכא היינו מתניתין דהתם, וכדאמרינן בגמרא היכא קאי דקאמר זו היא ואהדרו התם קאי דקתני אין חייבים על עשה ועל לא תעשה שבמקדש אבל חייבים על עשה ועל לא תעשה שבנדה, ואם כן היאך אפשר דהתם קתני דמצות עשה פרוש משום והזרתם ככניסה והכא קתני ופירש מיד ועשה בפרישה ומשום ותהי נהדתה עליו,

ועוד דכי אתי לאוקומי ההיא דאביי דאמר חייב שתים בסמוך לוסתה ובת"ח אקשינן בשלמא אכניסה ליחייב קסבר יכולני לבעול כלומר ושוגג הוא, ואם איתא דרב מזיד הוא דקא עבר אעשה דוהזרתם את בני ישראל שהי"ל לפרוש עשרה שעות ולא פירש, אלא משמע דהא שפירש רש"י ז"ל שם אינו מחוור, אלא ה"פ איזוהי מ"ע שבנדה פרוש כלומר פרוש בהנאה מועטת, וכן פירוש המפרשים ז"ל והתם סתם הלשון, אלא דהכא פירשו שאין העשה אלא בפרישה דהנאה מועטת.

גמ': **חייבים על עשה ועל ל"ת שבנדה**. מדקתני על עשה ועל ל"ת ולא קתני על עשה ול"ת משמע דעל כל חד וחד משכחת בפני עצמו עשה כגון שהיה משמש עם הטהורה שלא בשעת וסתה ואמרה לו נטמאתי דחייב לשהות ולא לפרוש מיד בהנאה מרובה, ואזהרתיה מותהי נדתה עליו (ויקרא טו, כד). ומיהו ב"ד שחייבין על הודאת עשה זה לא משום העשה בלבד הוא דחייבין בהודאתן, שאין ב"ד חייבין על הוראת עשה, אלא על מצות ל"ת דכתיב אשר לא תעשינה, אלא משום לאו דאיכא בהדיה דכתיב לא תקרב דאמר רב פפא דלא תפרוש הוא, ועל ל"ת שהיא טמאה שמוזהר שלא לגלות ערותה דכתי' (שם יח, יט) ואל אשה בנדת טומאת לא תקרב, ולעולם תרוייהו כלאחר שנטמאת וכמו שאמרו, אבל קודם שנטמאת ליכא עשה כלל, דוהזרתם אסמכתא בעלמא הוא.

אתמר אביי משמיה דר' חייא בר רב אמר חייב שתים חדא אכניסה וחדא אפרישה. כלומר אכניסה משום לא תקרב (ויקרא יח, יט), שהרי נטמאת ועוד הוא ממש עד שאמרה לו נטמאתי, וחדא אפרישה משום ותהי נדתה עליו (שם טו, כד) ולא תפרוש כדמפרש ואזיל (יח, ב) והא דקאמרי הכא חייב שתים אמתניתין קיימי, ומפרשינן לה למתניתין בסמוך לוסתה כדקא מפרשי ואזלי (יח, א) ורבא דאמר (שם) תרוייהו תננהו פרישא תנינא כניסה תנינא הכא קתני פי' מיד לאו למימר דמתניתין בשלא סמוך לוסתה וליכא אלא משום פרישה בלבד, אלא תנינא בהדיא קאמר דבין שתאמר מתני' בסמוך לוסתה בין בשלא בסמוך לוסתה מ"מ תנינן בה בהדיא פירש מיד חייב.

בשלמא אכניסה. ולא חשבינן להאי מזיד ואע"ג דכתיב (ויקרא טו, לא) והזרתם, נהי דעבר במזיד על ההוא עשה ההוא לאו אסור נדה הוא.

במאי. **כלומר היכי משכחת שתים בביאה אחת. אילימא בסמוך לוסתה וכמאן אילימא בת"ח**. דיודע דעלולה היא לראות בכל אותה עונה וכדאזהרו רבנן לפרוש ממנה סמוך לוסתה ולאו אנוס הוא, ומזיד נמי לא הוי, דסבור היה שיכול לבעול עד שלא יבא הארח ומיהו לכשבא בתוך הבעילה יודע שחייב ושגג א"כ אכניסה לחייב קרבן משום דשוגג הוא אבל אפרישה לא לחייב קרבן דמזיד הוא, דהא ידע דלא היה לו לפרוש מיד ובהנאה

מרובה ופירש ואי בעם הארץ אכניסה ודאי חייב דאף הוא לא חשבינן ליה אנוס כיון דהיא עלולה לראות באותה עונה, ואפרישה נמי איכא למימר ליחייב לאו מזיד הוא מ"מ הרי הוא כאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, כיון שאין לו ידיעה באמצע דאינו יודע שחטא על הכניסה, דסבור אנוס אני, וא"כ שתיהן באו לו בהעלם אחד ואינו יודע אלא א', ואוקי' לעולם בסמוך לוסתה ובת"ח לזו ואין ת"ח לזו כלומר ת"ח על הכניסה ואין ת"ח על הפרישה, וא"ת הא לכניסה למה לי, דהא אמרינן לעיל דאפילו עם הארץ על הכניסה חייב דלאו אנוס הוא לא היא דעל כרחך לא בעי ת"ח על הכניסה אלא משום דלכי ראתה ידע שחטא כשבא עליה ושאין זה אונס, וכשפירש בקושי חייב נמי על הפרישה אין זה כאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, מש"כ בעם הארץ שחושב אף כשראתה עד שלא גמר ביאתו דאנוס הוא, והילכך ה"ל כאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד.

דף יח.

אמר ליה רב אדא בר מתנה לרבא אימא אידי ואידי שלא בסמוך לוסתה ואפרישה. פירוש הא דקאמר שלא בסמוך לוסתה, לאו דוקא דלדידיה אפילו בסמוך לוסתה לא מחייב אכניסה דאנוס הוא, דאע"ג דאמור רבנן (לקמן יח, ב) דצריך לפרוש ממנה סמוך לוסתה, הא לאו דאורייתא אלא מדרבן ולהרחקה יתירה ואסמכוה אוהזרתם את בני ישראל, אבל מ"מ כיון דבהרחקה יתירה היא וסבור שיכול לבעול אפילו ראתה נדה בעודו משמש אנוס הוא, אלא הא דאוקמינהו בשלא סמוך לוסתה היינו משום דבשלא סמוך לוסתה לכולי עלמא לא מחייב אלא אפרישה, מ"ה קאמר דתרוייהו בשאינו חייב אלא על הפרישה, והא דאהדרי ליה לרבינא מי מצית מוקמת לה בשלא סמוך לוסתה ומשום פרישה, היינו דאהדר ליה בלישניה, ומיהו לאו דוקא אלא עיקרא דמלתא משום דאוקמה בפרישה הוא, וכאלו א"ל מי מצית מוקמת לה משום פרישה ומיהו ודאי לרבה ורבינא ע"כ בסמוך לוסתה הוא, דאי לא, אכניסה לא מיחייבו בקרבן דאנוסין הן, וקתני נמצא על שלו חייבים בקרבן.

א"ל אצית מאי דקאמר לך רבך. פירוש רבינא הוא דקאמר ליה אצית מאי דקאמר לך דהוא רבך דקאמר תרוייהו תננהו.

א"ל היכי אצית דתניא זו היא מצות עשה שבנדה ואם איתא מצות ל"ת היא. כך גרש"י ז"ל ופירש הוא ז"ל היכי אצית לאוקומ' בכניסה דתניא עליה דההיא נמצא על שלו זו היא מצות עשה שבנדה, ואם איתא דבכניסה איירי מצות ל"ת איכא אין כאן עשה, וא"ל אי תני תחסיר ותני, אם איתא שונה בריתא זו על אותה משנה חסר ותני תקן אותה

בלשון חסורי מחסרא ואמור שהוא חסרה, ותני הכי זו היא מל"ת שבנדה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד זו היא מ"ע שבנדה נ"ל כל זה צריך להוסיף על משנתך ע"כ. ויש מקשים עליו דא"כ הוה ליה למימר והא תנינא עלה, שכן לשון התלמוד לעולם בכל כיוצא בזה, ועוד דברייתא זו לא מצאנוה שם בתוספתא במקומה של אותה משנה.

ור"ח ז"ל גריס היכי אצית דתנינא זו היא מ"ע שבנדה ואם איתא מ"ע ול"ת היא, פי' תנינא במתני' דהכא זו היא מצות עשה, ואם איתא עשה ול"ת הוה למיתני עשה בפרישה כדחזקיה (לקמן יח, ב) דאמר ותהי נדתה עליו שלא יפרוש מיד, ל"ת ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב, וכדרב פפא (שם) דאמר לא תקרב ולא תפרוש נמי הוא מדכתיב האומר קרב אליך אל תיגע בי פירוש בשהדגישה שנטמאת והודיעה אותך אל תקרב אליה עצמך מיד ותגלה ערותה אלא נעוץ צפרניך עד שימות היצר, כן פירש ר"ח ז"ל. וזה תימה בעיני דנקט עשה ול"ת בפרישה, וא"כ מאי קא קשיא ליה לרב אדא, דאפילו לדידיה כי מוקמת לה למתניתין אפילו בשאין סמוך לוסתה עשה ול"ת איכא, ולעולם ה"ל לתנא דמתניתין דהכא למיתני זוהי מצות עשה ול"ת שבנדה, אלא ה"ק אם איתא דחדא אכניסה וחדא אפרישה מ"ע ול"ת הוא, מל"ת אכניסה, לדידך דאמרת דלאו אנוס הוא דבעוד שהוא משמש ראתה נדה ובועל הוא את הנדה ואיכא משום ואל נדת טומאתה לא תקרב דאף הוא אזהרה לבועל את הנדה, ועשה כשאמרה לו נטמאתי שצריך לשהות עד שימות היצר, וא"ל תני במתניתין זו היא מצות עשה ולא תעשה שבנדה.

וא"ת אם כן לרב אדא גופיה דמוקים להו בפרישה לחוד, תיקשי ליה דאפילו בפרישה גופה איכא עשה ול"ת כדפירש ר"ח ז"ל עשה דכתיב ותהי נדתה עליו ל"ת דכתיב לא תקרב דהיינו לא תפרוש, י"ל דלדידיה לא קשיא דלא אצטריך ליה לתנא לאשמעינן אלא מ"ע שאין כן בכל התורה שיתחייבו ב"ד בהוראתן על מ"ע, והכא מתחייבים משום דאיכא מל"ת בהדיה כחדא עברה, אלא לרבא דאמר חייב שתים ושתי עברות דהיינו כניסה ופרישה הוה ליה לתנא למחשבינהו לתרוייהו, כדקחשיב להו בפ"ב של הוריות (ח, ב) זוהי מ"ע שבנדה פרוש כלומר בהנאה מועטת מל"ת לא תבוא על הנדה. ורב אדא דאקשי הכי בהא דאמר תרוייהו תננהו, ה"ה דהוה מצי לאקשויי ליה הכין לעיל מיד שאמר על משנתינו חייב שתים אלא דנטרא ליה עד סופא.

דף יח:

משום דלא דמי ארוכה וקצרה דהכא לארוכה וקצרה דהתם. כלומר דאדרבה איפכא הוי הכא דארוכה פטור וקצרה חייב, ק"ל ומה בכך, מכל מקום איכא הכא ארכה וקצרה ואיפכא מארוכה וקצרה דמקדש, וכדאשכחן בשיהוי התם שיהוי חייב והכא שיהוי פטור, ונראה לי דבמקדש נמי לא גמירי הלכה אלא בארכה לחיוב, והילכך בנדה דאיפכא ליתא.

כי אתמר דאביי בעלמא אתמר. פירש רש"י ז"ל: כי איתמר דאביי דחייב שתים בעלמא ולא אמתניתין דאלו אמתניתין כיון דמפליג בין פירש בקושי לפרש מת בשלא סמוך לוסתה עסקינן הילכך פירש מת פטור דאנוס הוא, פירש בקושי חייב דהוה לאפרושי בהנאה מועטת, והא דאמר לעיל חייב שתים, בעלמא איתמר ומילתא באפי נפשה היא, והכי איתמר המשמש עם הטהורה בסמוך לוסתה ושגג ביכולתי לבעול ואמרה לו נטמאתי חייב שתים, ואין חילוק בין פירש בקושי לפירש מת, ובת"ח לזו ואין ת"ח לזו כדאוקימנא לעיל דלא הוו שני זיתי חלב בהעלם אחד, וכן פירש גם הרב ר' יוסף הלוי. אבל ר"ח ז"ל פירש: כי אתמר דאביי דהכא בעלמא איתמר, כגון דסבר שהיא אשתו ונמצא אחותו, ועלה אמר אביי דאנוס הוא ופירש הוא בהנאה מועטת, והרב ר' יוסף הלוי ז"ל הקשה עליו חדא, דקא מוקי הא דקאמר אביי אנוס הוא בעלמא ולא אמאי דקאמר רבה, וסתם' אמתניתין דקאמר רבה זאת אומרת השיב לו אביי משמש מתחייב והכא שאני משום דאנוס הוא, ועוד דההיא דאמר אביי חייב שתים אמתניתין קאי, וא"כ ע"כ בסמוך לוסתה הוא וכדאוקימנא לעיל, וכיון שכן [ממילא] שמעין דמשמש מת בעריות פטור דהא לאו אנוס הוא ואפ"ה קאמר לא פירש מיד פטור.

[**הכא מכדי כתיב בכל דבר טמא או בנבלת שרץ טמא למה לי שמע מינה בעינן עד דידע**]. דאיצטריך דסלקא דעתך אמינא שרץ דוקא בעי ר"א דמתידע ליה אי בשרץ נגע אי בנבלה נגע משום דשמן אינה שוה ושיעור' אינו שוה, דשרץ מטמא בכעדשה ונבלה אינו מטמא אלא בכזית, אבל נבלת חיה ונבלת בהמה דשיעור' שוה ושמן שוה אימא לא בעי ר"א דידע אי בנבלת חיה נגע אי בנבלת בהמה נגע, קמ"ל או בנבלת חיה טמא או בנבלת בהמה טמאה עד דידע אי בנבלת בהמה נגע אי בנבלת חיה נגע, וכתב הרמב"ן ז"ל דודאי ר"א לא בעי דידע אי בנבלת חיה נגע אי בנבלת בהמה נגע, דכיון דידע דבנבלה נגע ודאי סגי ליה, דאי לא תימא הכי לאשמועינן ר"א בנבלה דבעינן עד דידע אי בנבלת חיה נגע אי בנבלת בהמה נגע, ואנא ידענא דכל שכן לשרץ מקל וחומר, ומה נבלת בהמה וחיה דשמן שוה ושיעורן שוה בעי דידע בהי מינייהו נגע שרץ ונבלה דשיעורן אינו שוה לא

כל שכן דבעי ר"א דידע אי בשרץ נגע אי בנבלה נגע, אלא ודאי כדאמרן. וא"ת אם כן חיה למה לי, בשלמא בהמה אתיא לכדר' אלא חיה למה לי. וי"ל דחיה אתיא להך דרשא דאמרינן בספרא (ויקרא ה, ב, ב) דתניא יכול נגע באוכלין ומשקין וכלי חרס טמאים ונכנס למקדש יהא חייב ת"ל בהמה, ומאי דנקט בהמה לאו דוקא אלא חיה, דחיה אתיא להך דרשא, והשתא לא קשה ולא מידי.

דף יט.

פרט למתעסק. פירש רש"י ז"ל: שמתכוין לדבר התר ועלה בידו אסור, כגון שנתכוון להגביה בשבת את התלוש וחתך את המחובר, א"נ נתכוון לאשתו והרי אחותו עמה במטה ונשמטה אשתו ובאת אחותו תחתיה, ואין אחד משני אלו שפירש הרב ז"ל מחוור דאלו לענין שבת נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר לא צריך בה למעוטה, דלעולם פטור הוא, משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה (כריתות יט, ב) ומ"ש באשתו ואחותו אינו פטור אלא חייב דמתעסק בחלבים ובעריות חייב שכבר נהנה (שם), וכ"ש זה שמתכוין לביאה, וכן מפורש בכריתות פרק ספק אכל חלב (כריתות יט, א), דגרסינן התם ר' אליעזר האי בה מאי עביד ליה מפיק ליה פרט למתעסק, מתעסק במאי אי בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה, אי מתעסק בשבת פשיטא דפטור, דהא אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ובעריות חייב שכבר נהנה בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה, ופריקו משכחת לה כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, כלומר שהוא מתכוין למלאכה, הילכך אי משום מלאכת מחשבת האי נמי חייב ואתא בה ופרטיה עד שיתכוון לחתוך תלוש זה ונמצא שהוא המחובר.

דף יט:

אדמוקי לה כר' ישמעאל לוקמה כר'. איכא למידק והיכי מצי לאוקומה כרבי, דהא רבי סגי ליה בידיעת בית רבו (לעיל ה, א), והך תנא דברייתא בעי אע"ג דידע ידיעת בית רבו דתהא ליה ספק ידיעה. וי"ל דאע"ג דבעלמא סגי ליה בידיעת בית רבו, הכא בעי דתהא ליה ספק ידיעה, דכשהוא יודע ידיעת בית רבו מאי קחסר ליה שאינו מכיר אותו שרץ שיהא טמא מ"מ כשידע שאותו שרץ מטמא ידיעה גמורה יש לו ודאית, אבל הכא אינו כן שהרי אין אנו יודעין הטומאה באיזו שביל הוא, והילכך אפילו רבי בעי הכא דתהא ספק ידיעה.

פשיטא דלא בעי מדלא מייתי' קראי. וא"ת ובלא קרא מי לא מצי מוכח דידיעה בתחלה בעינן, לעולם אימא לך דר' ישמעאל בעי ידיעה בתחלה ונפקא ליה מדר' דדריש ונעלם מכלל דידע, ולא מייתר ליה קרא, דאיהו נמי דריש ונעלם להעלם טומאה ולהעלם מקדש, הכי נמי אימא לך דס"ל לר' ישמעאל. וי"ל אם איתא דס"ל לר' ישמעאל בעינן ידיעה בתחלה כיון דמדיוקא אתיא ליה, הוה ליה למימר הכי בהדיא ולגלויי דעתיה כר' דדריש בהדיא ונעלם מכלל דידע, כיון דלא עבד הכי שמע מינה דלית ליה ידיעה בתחלה

כך גירסת הספרים: **לא שבועה לא אוכל לך אסור**. ופירש רש"י ז"ל: לא שבועה מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך שבועה דמכלל לאו אתה שומע הן. ותימה הוא דהא רישא דההיא מתניתין אוקימנא בנדרים פרק אלו מותרים (נדרים יג, ב) כר"מ דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן, וסתמא מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ, ויש מרבותינו הצרפתים ז"ל שתירצו דדילמא משום חומר שבועה אית ליה לר"מ בה מכלל לאו אתה שומע הן, והנכון דל"ג לא שבועה אלא שבועה לא אוכל, ופירוש לשבועשה הא לפיכך לא אוכל לך.

דף כ.

גרסינן וכגר"ח **מתניתין דהכא בשאין מסרבין בו לאכול מתניתין דהתם במסרבין עליו לאכול**. דמשנה היא פרק ב דנדרים (טז, א), ורש"י גרס התם בברייתא ואינו נראה, דכיון דמשנה היא התם ודאי ממתניתין אקשינן. וש' דהתם אההיא משנה אקשיה מיהא ומפרקינן אביי ורבא. ומי' יש חלוק בין סוגיא זו לאותה סוגיא, דהכא אוקומ' למתניתין דהכא בשאין מסרבין, אלא דמן הסתם מי שנשבע ואמר שבועה שאוכל דאכילנא משמע משום שסתם לשון בני אדם כך הוא, והתם בנדרים אוקי' ליה במסרבין עמו שלא לאכול ולמתניתין דנדרים במסרבין עמו לאכול, ונראה דסוגיין דהכא דייק' טפי.

איסר מתפיס בשבועה. כגון שנשבע על הככר שלא יאכלנו והתפיס עליו בשר ואמר זה כזה, איסר איסר שחזר והתפיס דגים על הבשר, והרב ר' יוסף הלוי ז"ל פירש: אוסר אוסר, כלומר אם התפיס מאותה ככר שניה ככר ג' ואמר וגם זו עלי כמו זו ע"כ, ולשון זה אינו מחוור בעיני דכל שהתפיס כבר על הככר הראשונה וחזר ואמר על ככר ג' גם זו עלי אינו כמתפיס שניה אלא במתפיס ג' גם היא כראשונה, וכדאמרינן פרק קמא דנדרים (ו, ב) יש יד לקידושין או לא, ואמרינן היכי דמי אילימא דאמר הרי את מקודשת לי ואמר לחברתה ואת נמי, פשיטא דקידושין עצמן הן, ולא עוד אלא דאפילו לא אמר

וגם זו אלא שאמר וזו הויא יד לשבועה הראשונה כדאמרינן התם עלה דההיא אלא כגון דאמר לחברתה ואת נמי.

אם אתה אומר מתניתין בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי חייב ואם לאו פטור. ופירש רש"י ז"ל: אם ת"ל שהמתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו לקרבן אם אכלו אף זה האומר אוסר ככר זה עלי חייב אם אכלו שהאיסר לשון התפסת שבועה היא ואם לאו שהמתפיס בשבועה אינו כנשבע לענין קרבן אף האיסר אין בו לא קרבן ולא מלקות עכ"ל. מה שכתב האומר איסר ככר זה עלי אינו מחוור דהוו עלי לשון נדר הוא ולא לשון שבועה, והיל"ל באומר ככר זה כזה שלא אוכלנו או שלא אטעמנו. ועוד דהא משמע דלאביי איסר אינו נדר ולא שבועה אלא התפסה בלבד מדאמרינן לקמן (ע"ב) ואף ר' יוחנן סבר לה להא דרבא דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן מבטא לא אוכל לך (שבועה) אוסר לא אוכל לך שבועה מכלל דלאביי לא שבועה ומותר, ואם אמר איסר ככר זה עלי מותר דלאו כלום הוא. גם מה שפירש אם אתה אומר שהמתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו לקרבן אף זה האומר איסר ככר זה עלי חייב קרבן אם אכלו, אינו מחוור דמשמע מינה דברייתא לפירושיה דאביי מסתפקא לי' במתפיס בשבועה אם כמוציא שבועה מפיו דמי אם לאו, ולקמן לא משמע הכי, דהא אמרינן דאביי אזיל לטעמיה דאמר מתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי.

והרב ר' יוסף הלוי ז"ל פירש: אם אתה הוא מתפיס ככר זה בככר ראשון (ה)כמוציא שבועה מפיו דמי, אף ככר ג' שהתפיס בשני אם אכלו חייב עליו קרבן כאלו התפיסו בככר ראשון שנבע עליו, וגם זה מגומגם קצת. אלא יש מפרשים שלא אמרו זה כמסתפק בדבר אלא טעמא קאמר לככר שאף הככר הג' כראשון למלקות ולקרבן, והקשה כיון שאדנו אומרים ואיסר היכי מתפיס בשבועה ע"כ יש לנו לומר שאף ככר ג' שהתפיס בככר שני חייב בקרבן שהשני כמוציא שבועה מפיו דמי וכמו שהשני נתפס בראשון כך ג' נתפס בשני לעשות כמוהו לקרבן, שהרי השני כראשון כשלא הוציא שבועה מפיו, שאם אין אתה אומר כן בג' שהוא אסורו של איסר אף השני אינו כמוציא שבועה מפיו, ואף השני לא היה לנו לומר נתפס בראשון להתחייב עליו קרבן אלא פטור, אלא מדשני נתפס בראשון אף ג' כן שהוא נתפס בשני לעשותו כמוהו.

איסר זה הטילו הכתוב בין נדר לשבועה הוציאו בלשון נדר. כגון שאמר איסר ככר זה עלי הריזה נדר וגם עבר ואכלו פטור מקרבן ואינו אלא בבל יחל, ואם הוציא בלשון שבועה כגון שאמר איסר ככר זה שלא אוכלנו או שלא אטעמנו הרי זה שבועה, ואם

אכלו חייב קרבן, והיינו דקתני בברייתא אם אתה אומר איסר בלשון שבועה חייב כלומר קרבן ואם לאו פטור מקרבן.

מיתיבי אי זהו איסר האמור בתורה וכו'. בשלמא לאביי דאמר איסר מתפיס ולא נדרו לא שבועה, ניחא הא, דהא ברייתא בענין התפסה נקיט, ומדמתפיס בנדר גדר מתפיס בשבועה שבועה דהא איסר זה שהוא לשון התפסה הטילו הכתוב בין נדר לשבועה דאלמא מתפיס הוא בין נדר בין בשבועה, ואע"ג דאמר אביי איסר מתפיס בשבועה, לאו דוקא בשבועה אלא אף בשבועה ולריבותא נקט לה לומר דמתפיס אף בשבועה להתחייב עליו קרבן, אלא לרבא קשיא בתרתי חדא דהכא נסיב לה לאיסר ואינו בהתפסה ולא בעיקר נדר, ועוד דמשמע דאף מתפיס בשבועה, ופריק אמר לך רבא תריץ ואימא הכי איזהו איסר גדר האמור בתורה כלומר לא במתפיס קאמר אלא עיקר גדר של איסר קאמר, ופירש רש"י ז"ל: דאשמעינן שאינו חייב משום נדר אלא אם כן פרשו ואח"כ תלאו בדבר אחר הנדור עליו כבר כדיליף לה ואזיל מקרא, והכי קאמר איזהו איסור נדר וכו' אבל המתפיס בנדר לאו נדר הוא, והיכי דמי מתפיס כגון שלא פירש הרי עלי שלא אוכל בשר אלא אמר הרי עלי יום זה כיום שמת בו אביו. ויש שהקשו עליו דאם כן שאין נדר אלא כשאוסרו בפירוש ואחר מתפיסו בדבר הנדור כבר, אם כן נדר ראשון היכי נדר בלא התפסה. והרמב"ן ז"ל פירש דהתפיסו בדבר הנידר והנידב לשמים דודאי מקדיש אדם מנכסיו לשמים והנודר יכול להתפיס בהן,וזהו ששנינו (נדרים י, ב) כאימרא כדירים כעצים כאישים כמזבח כהיכל נדר באחד מכל משפטי מזבח אעפ"י שלא הזכיר קרבן הרי זה נדר.

ומיהו ודאי משמע דאפילו לא הזכיר בפיו איסור אם אמר כי יום זה עליו כיום שמת בו אביו כיום שמת גדליה ן' אחיקם מתפיס בנדר הוא ומתפיס בנדר (ה)נדר, שלא כפשטן של דברי רש"י ז"ל וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד, והכי תנו לה בירושלמי (נדרים פ"א ה"א) איזהו איסר ככר זה עלי כיום שמת בו אביו.

ובמתפיס בשבועה קי"ל כרבא דלאו כמוציא שבועה מפיו דמי והרב ר' יוסף הלוי ז"ל כתב: דאע"ג דלאו כמוציא שבועה מפיו הוי איסורא מיהא איכא (דלאו כמוציא שבועה מפיו ומשמע דאיסורא מיהא איכא) וכן פסק הרמב"ם ז"ל אבל רבותינו נר' אמרו דאפילו איסורא ליכא דמנא תיתי, ורבא דאמר לאו כמוציא שבועה מפיו דמי לאו דוקא אלא משום דאביי אמר כמוציא שבועה מפיו אמ' איהו דלא ואיסורא נמי ליכא מיהו לענין מעשה ראוי להחמיר כדברי הרב ר' יוסף הלוי ז"ל והרמב"ם ז"ל.

ומתפיס בנדר נדר. וכן כתב הרי"ף והביא ראיה ממה ששנינו (נזיר כ, ב) הריני נזיר ושמע

חברו ואמר ואני הרי כולן נזירים,וא"ת א"כ היאך נפרש הא דרבא דמשמע דלדידיה אין שום התפסה אסורה, פירש הרמב"ן ז"ל: דמעיקרא כי אקשינן בשלמא לאביי הא דקתני איסר האמור בתורה זה המתפיס בנדר, לאו למעוטי מתפיס בשבועה, אלא אדרבא מדמתפיס בנדר נדר מתפיס בשבועה שבועה, דגבישבועה נמי כתיב איסר דהיני מתפיס, אלא לרבא קשיא דקתני איסר היינו מתפיס, ומפרקינן איסר לאו לשון מתפיס הוא אלא לשון נדר ושבועה הוא, ובריייתא איסור נדר קתני וה"ק איזהו איסור נדר כלומר שהוא אסור כנדר ואינו נדר האומר הרי עלי וכו' דהיינו מתפיס, שריבה אותו הכתוב בפירוש מדכתיב (במדבר ל, ג) כי ידור נדר, עד שידור בדבר הנדור לאפוקי נודר בדבר האסור, ולרבא מפיק נמי דבר המושבע שלא זה איסר האמור בתורה.

וא"ת מ"מ מה ראה הרב ז"ל להביא ראיה מההיא דנזיר, דדילמא ההיא לאו משום מתפיס הוא, אלא שאני התם דאמר בתוך כדי דבור וכדאוקימנא התם ובמוציא נזירות מפיו דמי ולאו כאומר ואני כמוך, לא היא דהא קתני סיפא היתר הראשון הותרו כולן ואי אני נזיר קאמר אמאי הותרו אלא שמע מינה דמשום התפסה היא, וא"ת אם כן מאי קאמרי התם דדוקא בתוך כדי דיבור אבל לאחר כדי דיבור [לא], אלא י"ל טעמא התם משום דלאחר כדי דיבור ואני לא משמע כלל ולא כלום אבל אמר ואני כמוך ואפילו לאחר כדי דיבור הוי נזיר, ומשום מתפיס, שהרי שנינו (נזיר ד, א) הריני כשמשון הריני כבעל דלילה הרי זה נזיר, וכל שכן כשאמר הריני כפלוני נזיר כן כתב הרמב"ן ז"ל, וכולה מכלתין דנדרים הכין מוכחא דמתפיס בנדרים כנדרים.

ואם תאמר כיון דמתפיס בנדר כנדר ומתפיס בשבועה לאו כשבועה, כי תניא (לקמן כה, א) חומר בנדרים מבשבועה שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות, אמאי לא תני נמי שהמתפיס בנדר נדר והמתפיס בשבועה לאו כשבועה, תירץ הרמב"ן נ"ר דלא תני אלה הדברים שהנדרים חלין בהן ואין השבועות חלות והדברים ש(אין)השבועות חלות בהן ואין הנדרים חלין בהן, אבל שאר דיני' לא תנו כלל.

דף כ:

אמר שמואל והוא שנדר. פירוש: כשמת אביו נדר שלא יאכל לעולם בא' בשבת שהוא יום שמת בו אביו, והוא מתפיס עכשיו ואומר הרי עלי שלא אוכל בשר כיום שמת בו אבי, כלומר כא' בשבת, שאסור עליו בנדר מיום שמת בו אביו.

גירסת הספרים: **סלקא דעתך אמינא כיון דכי לא נדר אסור כי נדר נמי לא חייל עליה איסור נדר וכי מתפיס לא מתפיס בנדר הוא קמ"ל כיון דמדרבן הוא דאסור כי נדר**

חייל עליה איסור נדר וכי מתפיס קאי עליה בבל יחל דברו. וכן גירסת ר"ח נמי, אבל רש"י ז"ל העביר על גירסא זו קולמוס ואמר דמ"ש דרבנן דהא קי"ל (לקמן כה, א) דנדרים חלין אפילו על דבר מצוה דאורייתא וליתא דכי אמרינן דנדרים חלים על דבר מצוה היינו [דוקא] לבטל את מצות עשה בשב ואל תעשה כגון ישיבת סוכה דמצוה עלי ומצה בלילי הפסח עלי, אבל אכילה מנדר זה עלי כיום הכפורים אין הנדר חל עליו וכדדייק מתני' דהריני נזיר אם אוכל דקתני בפרק אלו נדרים מותרים (יז, א) אבל מינה ב' נזירות ולא קתני אכל ענבים לוקה שתים, וכל סוגיא דגמר' דעל ההיא מתניתין הכין מוכחא ומכרעא, וכבר כתבתיה בארוכה התם בס"ד.

דף כא.

חוץ מנשבע וממר ומקלל את חבירו בשם. הקשה הרב ר' יוסף הלוי ז"ל והא הני נמי מעשה יש בהן, דהא איכא הקצת שפתים, וקי"ל בסנהדרין (סה, א) דהקצת שפתים הוא מעשה. ותירץ דמעשה כל דהו הוי אבל בעלמא בעיא מעשה רבא. והתם בסנהדרין אמרינן דהקצת שפתים מעשה זוטא הוי. ובתוס' הקשו מפני מה לא מנו בהדי הני עדים זוממין ומוציא שם רע, ותירצו דהנך מכתב כתיבי בהדיא עדים זוממין דכתיב (דברים יט, יט) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, אי נמי משום (שם כה, א, ב) והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע, והיה אם הכות הרשע, וכדאיתא בריש פרק קמא דמכות (ב, ב) ובמוציא שם ר כתיב (שם כב, יח) ויסרו אותו, והלכך הנך לא איצטריכו ליה למימר, אבל הני איצטריכו ליה.

ואכתי איכא למידק דהכא משמע דלר' יוחנן לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, ואלו בפרק השוכר את הפועלים (בבא מציעא צ, ב) אמר ר' יוחנן חסמה בקול והנהיגה בקול לוקה, ויש לומר דר"י לית ליה כי הא דממר מעשה חשיב ליה הואיל ואתי מדיבורו מעשה, שהרי השני נתפס בקדושת הראשון בדבור וכדאמרינן בתמורה (ג, ב) עלה דההיא א"ל ר' יוחנן לתנא לא תיתני ממר דדבורא דאית ביה מעשה הוא, כלומר שהבהמה נתפסת בקדושת בדבורו ולאו שיש בו מעשה איקרי, וחסימה נמי והנהיגה דכותה אקרי, בקולו היא נחסמת ואינה אוכלת ובקולו הוא מנהיגה והיא מהלכת ודמו לממר, וכבר הא דכתיבה בפרק השוכר את הפועלים בסיעתא דשמיא.

שבועה שאוכל ככר זה היום וכו' ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו אינה לוקה דה"ל לאו שאין בו מעשה. ור"ש בן לקיש [סבר] דה"ל התראת ספק. ואיכא למידק דהכא משמע דר"ש בן לקיש אית לי' לאו שאין בו מעשה לוקין וכו', לוקין עליו, דהא לא פטר הכא אלא משום

התראת ספק,ואלו בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ צ, ב) אמר חסמה בקול והנהיגה בקול פטור, ואף על גב דאיכא מעשה זוטה מיהא, וי"ל דר"ל בהא אפילו לר' יהודה דמחייב בלאו שאין בו מעשה אמרה, כלומר אפילו לר"י דמחיים בלאו שאין בו מעשה וכדאיתא בפרק קמא דמכות (ד, ב) וכדדיקא להו ברייתא דנותר דר' יהודה לא פטר אלא משום דבא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, ומייתי לה בריש מכילתין (ג, ב), אפילו הכי באוכל ככר זה היום ולא אכלו פטור משום דה"ל התראת ספק, והכין איתא במכות פרק הלוקין (מכות טז, א) בשמעתא דבטלו ולא בטלו, דאמרינן התם גבי פלוגתא דר' יוחנן ור"ל בשבועה שאוכל ככר זה היום וכו' ותרוייהו אליבא דר' יהודה דתניא ולא תותירו ממנו עד בקר וכו' כדאיתא התם.

דף כא:

ואי ס"ד כר"ש ס"ל כל שהוא נמי מושבע מהר סיני הוא. ואף על גב דר"ל הוא דמוקי לה בהכין ודלא כרב ושמואל ור' יוחנן בהא דשמעינן מר"ל דר"ע לית ליה בעלמא כר"ש לא פליגי עליה, אלא או משום דבעי לאוקומי מתניתין כר"ע כדאמרינן עלה לקמן, וא"נ משום דס"ל דחצי שיעור דאורייתא ואף במפרש, וא"נ בסתם לר"ע לא חיילא שבועה עלה משום דמושבע מהר סיני הוא.

דף כב.

ולא והא מגדף. כלומר דמביא קרבן על שגגתו, הא דמקשה ממגדף לטעמיה דר"ע בלחוד הוא דמקשה, דאיהו הוא דאית ליה דמגדף מביא קרבן, אבל רבנן פליגי עליה בתוספתא בתחלת כריתות, כן כתב ר"ח ז"ל.

מביא קרבן לאשתרויי בחמרא הוא. ולית ליה לר"ע כר' אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא (לעיל ח, א), ונזיר שנטמא נמי שמביא קרבן אינו מביא על חטאו, דהא בפתע פתאום מת עליו ואנוס הוא, וקרבן לחול עליו נזירות בטהרה.

הא דאמר רב פפא מחלוקת בשבועות אבל בקונמות ד"ה בכל שהו. לאו לקרבן קאמר אלא למלקות קאמר, ותדע לך דאפילו למ"ד יש מעילה בקונמות מנא ליה מהקדש, ודיו לבוא ממנו להיות כמוהו, ובקדש הא בעינן שוה פרוטה,וא"ת אם כן מאי קאמר רבינא בסמוך כי קאמר רב פפא למלקות וכי תניא ההיא לענין קרבן, דאלמא משמע דע"כ הוא ס"ד דרב פפא לקרבן קאמר, לא היא דעיקר דברי רבינא ותירצו אינו אלא לומר דברייתא לקרבן, משום דכי אקשינן מברייתא לרב פפא הוה ס"ד דברייתא נמי למלקות קאמר

ולא לקרבן, דרבנן אית להו דאין מעילה בקונמות וע"כ למלקות קאמרינן, ומ"ה קאשינן מינה לרב פפא דמחייב בקונמות בכל שהו, והשתא אתא רבינא ואמר דמיהא לא תיקשי לרב פפא דאמר בכל שהו למלקות דברייתא בקרבן קאמר ומשום דיש מעילה בקונמות, והיינו דמיד הקשו עליה דרבינא למימרא דאמרי כן רבנן יש מעילה בקונמות והתניא וכו' דאלמא עד השתא דאמרה רבינא לא היה קשיא לן לרבנן ממעילה.

הא דאמרינן: **דכותה גבי שבועות דאמ' שבועה משתיהן עלי**. האי לישנא לאו דוקא, דעלי לשון נדר הוא ואין שבועה בלשון נדר, אלא משום דסליק מקונמות ואמר אכילה משתיהן עלי קונם בנדר לו אותו לשון אפילו בשבועה, דאין זה מקום לחלק בזה בין נדר לשבועה, והכא באומר שבועה שלא אוכל משתיהן וכן פירש הרב ר' יוסף הלוי ז"ל, וכן פירש ר"ח ז"ל גבי שבועות נמי כגון דאמר שבועה שלא אוכל משתיהן עכ"ל, וזה נ"ל עיקר וכבר כתבתיה בארכה בנדרים בסיעתא דשמיא.

מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות. פירש רש"י ז"ל: מתוך ששתי ככרות הללו חשובות שתים לענין חטאת בשבועה זו, אם אמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו ואכל כזית מזו וכזית מזו בהעלם אחד חייב שתים, כדתנן שבועה שלא אוכל פת חטין פת שעורין פת כיסמין [ואכל] חייב על כל אחת ואחת, וכי אמר מזו ומזו ה"ל כפת ופת וכשתי שבועות חשיבי, הילכך כי אכל חצי שיעור מזו וחצי שיעור מזו אין מצטרפות, אבל קונמות אין חלוקות לאשמות למאן דאמר יש מעילה בקונמות (ולא למלקות) דאם נהנה וחזר ונהנה בהעלם אחד חדא הוא דמחייב, דכולה חדא מעילה היא כדתניא צרף את המעילה לזמן מרובה, והוקשו' עליו בתוס' דהא משמע מדבריו דהא דאמרין דמצטרפות את המעילה לזמן מרובה קולא היא, ואלו בכריתות בפרק אמרו לו (כריתות טו, ב) משמע דלחומרא הוא, דתנן התם אמר ר"ש לא שאלו ר' עקיבא אלא באוכל יותר מחמשה זבחים בהעלם אחד מהו חייב א' על כולן או א' על כל א' וא', אמרו לו לא שמענו אמר ר' יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין בהעלם אחד שהוא חייב על כל אחד ואחד משום מעילה, ורואה אני שהדברים קל וחומר, אמר ר' עקיבא אם הלכה נקבל ואם הדין אמרת יש תשובה, א"ל השב, א"ל אם במעילה שעשה מאכיל כאוכל ואת המהנה כנהנה וצירף את המעילה לזמן מרובה תאמר כן בנותר שאין בו אחד מכל אלו, אלמא צירף את המעילה לחומרא הוא, וכתבו בתוס' די"ל כפירושו של רש"י ז"ל ולא איצטריך האי ראיה אלא מקרא דמייתי ליה מיניה בתורת כהנים (פרק יד, א) דתניא והיה כי יאשם לאחת מאלה לזאת אתה מחייבו על כל אחת ואחת, אבל גבי אשם לא כתיב שום ריבוי לחייב על כל אחת ואחת.

ומסתברא לי דהאי קושיא מעיקרא ליתא, דמיהא דצירף את המעילה שמעינן כולה מילתא בין קולא בין חומרא, דכיון שאתה מצטרף אותה לזמן מרובה אלמא כולהו אכילות כחדא אכילה דמיין, ולפיכך מצרפין אותן להחמיר, שאם אכל חצי פרוטה היום ובחצי פרוטה לזמן מרובה מצטרפין לחיוב כאלו אכלן תוך שיעור אכילת פרס, ומינה איכא למישמע קולא דהיכא דאכל מתרי מהאי כשיעור וחזר ואכל לאחר זמן כשיעור בהעלם אחד ואפילו בשני תמחויין או משני זבחים בהעלם אחד אינן מחולקין לאשמות, דכחדא אכילה דמיין, והילכך מצטרפין, מה שאין כן בשבועות דמוחלקות לחטאות כמו שפירש רש"י ז"ל, דתמחויין או גופין כאומר מזו ומזו מחלקין, ולפיכך אין מצטרפין.

אלא שיש לעיין עוד במה שכתב הרב ז"ל, דמזו ומזו מחלק באומר פת חטים פת שעורים, והא הכא לא אמר מזו ומזו, אלא שלא אוכל משני אלו, והוה ליה כשלא אוכל ואכל פת חטין פת שעורים פת כוסמין, שאינו חייב אלא אחת , ואי אמרת דה"נ דוקא באומר שלא אוכל מזו ומזו, אם כן היאך סתמו כאן הלשון, והוציא החיוב בלשון פטור', זו אינה תורה, ואיפשר דמשיתיהן דקאמר לאו דוקא באומר בלשון הזה, כלומר שאמר בקונמות אכילה משתי ככרות אלו עלי קונם וכן בשבועות שלא אוכל משתי ככרות אלו, אלא כיון קונם (וכן בשבועות) בשר זה ופת זה עלי מצטרפין ודכותה בשבועות וכן כתב בפר"ח ז"ל.

אבל יש לעיין עוד במה שכתב בקונמות שאינן חלוקות לאשמות למ"ד יש מעילה בקונמות דהא בהדיא תנינן בפרק אמרו לו אכ(י)לת חלב (כריתות טו, ב), דאלו אכל מזבח אחד בחמשה תמחויין בהעלם אחד חייב מעילה על כל אחת ואחת כדתנן התם אמר ר' יהושע שמעתי שהאוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין שהוא חייב על כל אחד ואחד משום מעילה וכל שכן בגופין מוחלקין שהתמחויין והגופין מחלקין וכמו שכתבנו למעלה.

והרב ר' יוסף הלוי ז"ל נראה שפירש לזו בשני דברים מוחלקין כגון בשר ופירות או תאנים וענבים, וכן נמי כתבה ר"ח ז"ל כמו שכתבתי, וזה אשר פירש בה הרב הלוי ז"ל אי הכי אמאי אין מצטרפות והרי כלל את שתיהן בשבועה אחת, ונעשו תאנים וענבים אלו שנשבע עליהם איסור אחד, והוה ליה כמו חלב וחלב שמצטרפין, ופריק רב פנחס שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות דמ"מ כיון דגופין מוחלקין הן חלוקין הן לחטאות, שאם אכל כזית תאנים וחזר ואכל כזית ענבים בהעלם אחד מתחייב שתי חטאות, דלא דמי לחלב וחלב דאלו חלב שם אחד וגוף אחד, אבל תאנים וענבים אלו אע"פ ששם אחד הן שהרי בשבועה אחת כללן ונעשו שניהם איסור אחד כיון דגופין

מוחלקין הן אכל וחזר ואכל בהעלם אחד מתחייב ב' חטאות כמו שמתחייב באוכל חלב ודם בהעלם אחד, והא דמיא לאוכל ה' חתיכות מחמשה זבחים של נותר שהוא חייב חמש חטאות הואיל וגופין מוחלקין הן כדמפרש בפרק אמרו לו, וכיון דחלוקין הן לחטאות לא מצטרפי, אבל קונמות שאין שם חיוב חטאות כלל אלא מלקות בלבד הוא שמתחייב במזיד, אין שם דרך לומר חלוקין הן ולא מצטרפי, שהרי לענין מזיד, אפילו אכל כזית מאותן תאנים עצמן שהוא שם אחד וגוף אחד מתחייב הוא מלקות על כל אכילה ואכילה, וכיון שכן לגבי תאנים וענבים חלוקין הן ואפילו הכי לענין איצטרופי מיצטרפי, כך פירש הרב הלוי ז"ל.

ואיכא למידק גם בפירוש זה טובא, חדא דלפירושו נמי שבועה אחת כוללן ואמאי חלוקות, ואי משום דתרי גופי נינהו, דהיינו תאנים וענבים, ודוקא נקט לה הרב ז"ל הכין, אם כן שבועה שלא אוכל ואכל פת חטים פת שעורים פת כוסמין דתנן אינו חייב אלא אחת אמאי לא, והא גופין מוחלקין נינהו, ואפילו שני גופין ושני ענינין באכילה ושתיה אינו חייב אלא אחת, ולא גרעי אכילה ושתיה משתי תמחויין. ועוד דאי קונמות למלקות קאמר ולא לקרבן, היכי אקשינן לר"מ בשלמא שבועות חלוקות אלא קונמות אמאי, והא ר"מ יש מעילה בקונמות סבירא ליה, ולכולהו פירושי איכא למידק היכי קאמ' דשבועות מוחלקות לחטאות, דאם כן תקשי לן כולה מתניתין (דלקמן כב, ב) דאכל פת חטים פת שעורים, ואכל ושתה דכולהו לא מחייב אלא אחת, ואם כן דר' פנחס דלא כמתניתין, ועוד דהא משמע התם בגמרא בפרק אמרו לו (שם) דחזר ר' יהושע והודה לר"ע באוכל נותר מחמשה זבחים שאינו חייב אלא א', ולא ילפינן ממעילה, ותנאי טובא נמי התם דאית להו כר' עקיבא ודלא כר' יהושע דבשאר איסורי לא אמרינן שיהו מוחלקין לחטאות בהעלם א'.

ומסתברא לי דהא דרב פנחס לאו חלוקות לחטאות לומר שיהא חייב שתי חטאות באוכל מזבח אחד בשני תמחויין או בשני גופין בהעלם אחד, אלא ה"ק שבועות חלוקות לחטאת, כלומר אלו אכל כחצי זית נותר ואכל חצי זית אחר לאחר שיעור אכילת פרס ואפילו בהעלם אחד אינן מצטרפין לחטאת כאלו אכלן באכילה אחת, לפי שריחוק הזמן שבין זו לזו מחלקן לאותן אכילות, והילכך אף הככרות מוחלקות שלא לעשות באכילה אחת, שאם אכל כחצי זית מזו וכחצי זית מזו אינן מצטרפין לאכילה אחת ובשאמר אכילה משתיהן וכו' ושבועה שלא אוכל משתיהן, אבל שבועה בשלא אוכל פת או שלא אוכל סתם ואכל ושתה אכילה אחת היא, ואפילו בשאכל מזה כזית ומזה כזית בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, ומשתי ככרות מצטרפות כמתניתין. ומש"כ בקונמות דאלו

אכל חצי שיעור היום וחצי שיעור למחר מצטרפות לחייבו אשם, הילכך אכילה אחת היא ולפיכך אכל שתי ככרות מזה חצי שיעור ומזה חצי שיעור מצטרפין, דאכילה אחת חשבינן ליה, ולעולם באומר שבועה שלא אוכל מזו ושבועה שלא אוכל מזו שתי שבועות הן ואם אכל מזו כזית ומזו כזית, חייב שתים, והיינו מתניתין דשלא אוכל פת חטים פת שעורים דפת פת מחלק כאלו נשבע על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו וחייב שתים דלחלק קאמ'. ור"ח פירש: הואיל וחלוקות לחטאת דבסתמא בכזית וכמפרש בכל שהוא מש"כ בקונמות ולפיכך אין מצטרפין. ע"כ.

איכא מאן דגריס: **ככר זה הקדש ואכלה בין הוא בין חבירו מעל לפיכך יש לה פדיון**. וזו הוקדשה לשמים והקדש בדק הבית הוא, ולפיכך לכולי עלמא יש מעילה ויש לה פדיון, אבל ככר זה עלי הקדש אכלה הוא מעל אבל חבירו לא מעל, דאין זה הקדש גמור ולא נחתה לה קדושת דמים למעול בה חבירו, ואפילו לר' מאיר אין לה פדיון, ואף על גב דאמרינן ביבמות בריש פרק האשה רבה (פה, ב) דלמ"ד יש לה מעילה בקונמות קדושת דמים נחתה להו ויש להן פדיון, התם בקונם כללי כלומר שעשה קונם לכולי עלמא, ואפילו הכי לרבנן דר' מאיר אין בו מעילה ואין לה פדיון, אבל הכא בקונם פרטי שלא אסרו אלא על עצמו לא נחתה ליה תורת דמים ולפיכך אין לו פדיון וכן אמרו משמו של רבנו תם ז"ל. ולפי גירסא זו הא דאמרי חכמים בין הוא ובין חבירו לא מעל אסיפא קאי, ויש מי שגורס ברישא ככר זו בהקדש, כלומר לא עשאה הקדש ממש אלא עשאה לכל כקונם בהקדש, ובזה אומר ר' מאיר דיש מעילה, אבל באומר קונם ככר זה עלי דהיינו קונם פרטי חבירו לא מעל אבל הוא מעל ואין לה פדיון וחכמים אומרים אפילו ברישא בין הוא ובין חבירו לא מעלו שאין מעילה כלל בקונמות.

דף כב:

כיון דכזית איסורא דאורייתא כי משתבע. ק"ל והא קימ"ל כר"י דאמר (יומא עג, ב) דאמר חצי שיעור דאורייתא, וליכא למימר דלבעי רב אשי אליבא (דר"ע) [דר"ל] ודלא כהלכתא, ונראה לי דאדר' יוחנן בעי לה ובכולל, וקרי ליה היתירא לחצי שיעור משום דלא מחייב קרבן, והכי קאמר כי משתבע לאסור עצמו בחצי שיעור ולזרז עצמו שלא יאכל ממנו, ואם אכל שיהא חייב מלקות במזיד במפרש חצי שיעור, וא"נ בקרבן בשוגג. **איבעית אימא קרא אי בעית אימא סברא**. ואם תאמר ועוד סברא לקרא, י"ל דהכי קאמר אי בעית אימא קרא, וא"ת בנדרים הלך אחר לשון בני אדם (נדרים ל, ב), האי איכא

סברא דלשון בני אדם נמי כך הוא, דא"ל אי נמי לחבריה נטעום מידי ואזלי ושתי ולא גר' ואזלי ואכלי ושתו.

דף כג.

הא דאמרינן: **על יד אנגרון**. ה"ה דהוה מצי למימר ששרה פתו ביין, אלא חדא מנייהו נקט.

הא דאמרינן התם: **דאמר שלא אשתה והדר אמר לא אוכל**. איכא למידק לדעת רש"י ז"ל שכתב למטה (כד, א ד"ה ה"ג) גבי לא אוכל ואכל נבלות וטרפות דאפילו באומר סתם שלא אוכל מיקרי כולל, אם כן הכא באוכל ושותה ליחייב תלת, חדא אאכילה ושתים אשתיה, כשחזר ואמר שלא אוכל הרי הוא אסור בשתיה, והרי כולל דברים המותרים לו כגון אכילה עם דברים האסורים לו דהיינו שתיה ולחייב אשתיה תרתי, ואלו במניתין תנן אכל ושתה חייב שתים, ואם תאמר כיון דאמר שלא אשתה והדר אמר שלא אוכל גלי דעתיה דהא אכילה דאמר אכילה גרידתא היא, כדאמרינן בסמוך, לא היא דההיא סברא אכתי לא ידעינן לה, ויש לומר דדילמא חייב שתים דקתי לאו שתים בלבד קאמר, אלא משום דקתני ברישא דאינו חייב אלא אחת דשתיה בכלל אכילה היא קתני הכא שתים כלומר על האכילה ועל השתיה, ומיהו על השתיה חייב שתים, וא"נ האי תנא דהא מתניתין לית ליה איסור כולל, וחוזרני בי דאפילו אכל ושתה אינו חייב אלא אחת.

הא דאמר: **אכילה בכלל שתיה ליתא**. יש מי שהקשה והכתיב (ויקרא , ט) יין ושכר ומרבינן מיניה (כריתות יג, ב) דבלה קעילית, וי"ל בלשון תורה איתא לאכילה בכלל שתיה בלשון בני אדם ליתא ובשבועות הלך אחר לשון בני אדם.

איכא מאן דגריס: **ודילמא אפילו לכוס**. ואין גירסא זו מחוורת בעיני, דודאי כי אמר שלא אוכל חטים ושעורים לכוס אסור ולאפות מותר וכדאיתא בהדיא בנדרים (נג, ב) אלא אפילו לא גרסינן אלא דווקא ודילמא לכוס, ואפילו גירסא זו מגומגמת בעיני דודאי לכוס דוקא הוא ומאי דילמא דקאמר, ומתוך הדחק יש לי לפרש דהכי קאמר דילמא משום דאיהו לאסור עצמו באפוי ממש קאתי (ולאסור) [ולא לאסור] על עצמו חטים ושעורים וכוסמין בעי' ואלו אמר חטים ושעורים וכוסמין לא היה אסור בפת אלא לכוס חטים ושעורים בעי'.

דף כג:

ודילמא על ידי תערובת. לאו למימרא דדינא הכי, דודאי היכא דאמר שלא אוכל פת חטים ושל שעורים ושל כוסמין אסור בכל אחד ואחד מהן בלי תערובת, אלא הכי קאמר דילמא פת פת דקאמר לא לחלק קאמר, אלא סבור הוא שאלו אמר פת חטים ושל שעורים ושל כוסמין לא יהא אסור אלא בפת תערובת ג' מינין אלו.

והא נמי דקאמר אלו אמר מין אלו מין אלו הוא דלא שתינא הא אחריני שתינא מינייהו, דינא ודאי לאו הכי דאפילו הני נמי אסירין ליה, אלא כנגד מחשבתו אמר דדילמא סבור הוא שאלו אמר כן לא יהא אסור באלו עצמן אלא במינן.

ה"ג כפר"ח ז"ל: **הכא מאי מי מחית איניש נפשיה לפחות מכשיעור או לא**. וה"פ דאי לא מחית איניש נפשיה לפחות מכשיעור, ודאי לא מחייב אכללא, דהא תנינן דחייב אפרטא תלת ואם איתא הרי נשבע על שלשתן בכלל, וכיון שכן איך מחייב אפרטא דהא מושבע ועומד הוא ואין שבועה חלה על שבועה, אלא אי אמרת מי מחית איניש נפשיה אפחות מכשיעור היינו כללא להתחייב היכא דאכל כזית משלשתן, אעפ"י שאין כשיעור מכל אחד ואחד משלשתן דלהכי כלליהו והדר ונשבע על הפרטין, ואלו אכל מכל אחד מהן פחות מכשיעור אינו חייב על הפרט, ואסיקנא דלא מחייב על הכלל, דע"כ כיון דאמר שלא אוכל פת חטים פת שעורים לא נפיק כשיעור מכלל שבועתו א"כ היכי משכחת דמחייב אפרטי, והא מושבע ועומד הוא. ורש"י ז"ל כתב דלא גרסינן ואמ' דשבוש הוא ול"ג אלא הכא מאי.

וכעיקר בעיין דקא מבעיא לן אי מחייב אכללא קשיא לי שאלו אתה עושה כאלו נשבע דידך כלל שלא אוכל הרי אתה אוסרו על כל מידי דמיכל ואפילו בכולא פת אסרתו בכלהו פתיתין בשבולת שועל ושיפון, וי"ל שאינו נשבע בכלל אלא במה שנשבע בפרט.

מפרש נמי מושבע ועומד מהר סיני הוא. איכא למידק דקושיא זו ה"ל לאקשויי מעיקרא, ונ"ל דמעיקרא דלא הוה ידע במאי מוקי לה לא מצי לאקשויי, עד שידע במאי, אבל קושיא דאקשי מרישא לסופא מקשי שפיר, משום דהוה ס"ד דכולה תניתין בחד גוונא תנו, ומשום הכי מקשה ליה דממה נפשך בהאי גוונא דמפוקי לה למתניתין ע"כ תקשי רישא לסיפא, דאפילו תוקמא לסיפא בגוונא דתיחול שבועה אף באיסורים א"כ תיקשי רישא, ואי תוקמא לרישא בדלא חילא לאסורי' תיקשי סופא והשתא דאמר דרישא בסתם וסיפא במפרש, הדר אקשי ליה דבמפרש נמי מושבע ועומד מהר סיני הוא כנ"ל.

הא דאמרינן: **בשלמא ר"י לא אמר כר"ל משום דמוקי לה ככולי עלמא**. איכא למידק מ"ש האי טעמא דנקט, דמשמע דאי לאו הכי הוה מצי לאוקמא בחצי שיעור כר"ל, והא

חצי שיעור דר"י דבר תורה וכדאיתא בפרק בתרא דיומא (עג, ב), וליכא למימר דכיון דאין בו לא קרבן ולא מלקות אלא איסורא בעלמא אע"ג דה"ל איסור דאורייתא לא אמרינן בכי הא מושבע ועומד מהר סיני הוא, דהא אפילו באיסור עשה בלבד אמרינן (לקמן כה, א) אין שבועה חלה על שבועה, ועוד דהתם בפרק בתרא דיומא אמרינן דמודה ר"ל דחצי שיעור אסור מדרבנן, ופריך עלה מהאי מימרא דמוקי ר"ל מתניתין בחצי שיעור, ואם איתא דאית ביה אפילו איסור דרבנן היאך חלה עלה שבועה ואסיקנא התם דכיון דאית ליה היתר מדאורייתא מיחייב עלה קרבן שבועה, דאלמא משמע דכל דלית ליה היתר דאורייתא קרינן מושבע ועומד מהר סיני, וי"ל דחד מתרי טעמי נקט, עי"ל דהא דקאמר בשלמא ר' יוחנן לאו דוקא ר' יוחנן אלא ר' יוחנן ורב ושמואל דכולהו אוקמוה בכולל ולא בחצי שיעור, אלא נקט ר' יוחנן משום דאיהו בר פלוגתיה דר"ל, ורב ושמואל לא שמעינן להו בחצי שיעור אי דאורייתא או לא, לפיכך נקט האי טעמא דסליק לכולהו.

אלא איכא למידק מאי קאמר דר' יוחנן אוקמה ככ"ע, והא איכא תנאי טובא דלית להו איסור כולל, ואפילו ר"ש כדאמרינן בסמוך לדעת ר' יוחנן, וי"ל דלאו ככ"ע ממש קאמר, אלא בין לר' עקיבא בין לרבנן דמתניתין, ואם תאמר אם כן אפילו ר"ל מוקי לה כוותיהו במפרש חצי שיעור בין לרבי עקיבא בין לרבנן, ויש לומר דסתמא דמתניתין לאו במפרש היא, ואי בדלא פריש לא אתיא כרבנן אלא כרבי עקיבא בלחוד.

דף כד.

ה"ג רש"י ז"ל: **אלא בדרבא דאמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור**. ופירושו דהשתא הדר ביה ממאי דאוקי רישא בסתם וסיפא במפרש, ואוקמ' השתא כולה בסתם, שהאומר סתם שלא אוכל כלל בשבועתו כל מידי דמיכל, והילכך כולל הוא ואיסור חל על איסור בכולל הוא זה, ונאסר בין בשחוטות בין בנבלות, ולפיכך כשאכל נבלות חייב, ורישא דקתני פטור לאו באוכל נבלות, אלא בשאכל מידי דאינו ראוי לאכילת אדם כעפר בעלמא דלא חזי למיכל, והינו דקתני ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה כלומר לאכילת שום אדם, דאף על גב דאמר סתם שלא אוכל, אינו כולל אלא דברים שראויין לאכילת אדם בין מותרים ובין אסורים וכל שאינו ראוי לאכילת אדם לא נכנס בכלל שבועתו, מן הסתם בשאמר שלא אוכל שלא בא לאסור עצמו במה שכל האדם נמנע מעצמו מאכילתו, וכד... דאמר שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור, והילכך לר' יוחנן משכחת לה לסופא באוכל נבלות דהא (איתא) ◻ משכחת לה אפילו בהן שאלו נשבע בסתם שיאכל אלו לא אכל כלום חייב משום שבועת ביטוי, ואלו אכל נבלות אכילה זו

פוטרתו משבועתו ואעפ"י שהוא מושבע מהר סיני שלא לאכול נבלות, מ"מ אכילתו זו פטרתו, ומיהו אינו בנשבע ממש שיאכל נבלות, שהרי אם רצה יכול הוא לקיים שבועתו בהיתר, והוא שיאכל דברים המותרים בו היינו סיפא דמתניתין דקתני אוכל נבלות שקצים ורמשים חייב שהרי נכנסו בכלל שבועתו מן הסתם,וכשאכלו עבר על שבועת בטוי וחייב זהו תורף פירושו של רש"י ז"ל. ומדבריו שמענו שאינו חייב בכולל במפרש שלא אוכל שחוטות ונבלות כדאוקימנא סיפא מעיקרא, לפי שאינה בהן במפרש אלא בכולל סתם דנשבע שלא אוכל סתם, אבל באומר בפירוש שלא אוכל שחוטות ונבלות אלא לא כדאמרן משום דלא משכחת לה בהן, והקשו עליו מדאמרינן לקמן בשמעתין (כד, ב) אמר רבא למאן דאית ליה כולל שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר תאנים וענבים מגו דחיילא אענבים חיילא נמי אתאנים ואעפ"י שכלל בפירוש התאנים שכבר נאסרו עליו עם הענבים, ואף על גב דלא משכחת להן בהן, ואמרינן נמי שבועה שלא אוכל תמרים, וחלב מגו דחיילא אתמרים חיילא נמי אחלב, ואם איתא היכי חיילא אפילו בכולל כה"ג, והא ליתיה בהן.

אבל ר"ח והרב ר' יוסף הלוי ז"ל ל"ג אלא כדרבא, והכי גרסי משכחת לה כדרבא, והכין היא ברוב הספרים, ולפי גירסא זו אוקימנא קמיתא דמתניתין כדקיימא קיימא דלעולם רישא בסתם וסיפא במפרש, וכולל שלא יאכל שחוטות ונבלות, והכי פירושה, דלעולם רישא באומר סתם שלא אוכל, ומסתמא לא נשבע אלא על דברים המותרים, ולפיכך אם אכל נבלות פטור, וסיפא במפרש שלא יאכל נבלות ושחוטות וחלה שבועה על נבלות מיגו דחיילא אשחוטות, וא"ת בהן היכי משכחת לה, משכחת לה כדרבא דאמר שבועה שאוכל ואכל עפר פטור, דכיון דאכל מסתמא מהדר הוא לאיפטוריה משבועתיה, ואחשבה אכילה, והכא נמי אם אמר סתם שאוכל והדר אכל נבלות פטור, דהא אחשבה אכילה, וטעמא דמיפטר בהכין משום דאוכל בסתם כולל הוא אפילו דברים שאינן ראויין כעפר, ואפילו דברים האסורים, דאי לא היכי מיפטר משבועתיה באכילת העפר והנבלות אלא שהשבועה מעיקרא בסתם כוללת את הכל, כך פירש הרב ר' יוסף ז"ל, והא דרבא בנשבע ואכל, פעמים חשוב אכילה ופעמים אינה חשובה אכילה, כיצד נשבע שיאכל ואכל עפר פטור, דהא אחשבה אכילה דמסתמא מחזר להפטר על שבועתו, נשבע שלא יאכל ואכל עפר פטור, דלא הויא אכילה, דהאי מסתמא לא אחשבה אכילה כדי לעבור על שבועתו, והיינו רישא דמתניתין, וה"ה והוא הטעם באוכל דברים האסורים, וכמו שאמרנו.

והא דמשמע הכא דלא מהנה איסור כולל לבטל את המצוה, ה"מ באיסורי לאוין ובקום

עשה וכדאמרינן הכא דבטול מצוה באכילת נבלות אינו בהן ואפילו בכולל דאין אומר לו קום אכול, הא במצות עשה כסוכה ומצה ותפילין בכולל ודאי חיילא בשב ואל תעשה, והכי דגרסינן בירושלמי (ה"ד) על דעתיה דר' יוחנן שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי הפסח, וכן בנשבע שלא ישב בצל אסור לישב בסוכה בחג, וכן בנשבע שלא יניח שום דבר על ראשו אסור להניח תפילין של ראש, והרי"ף ז"ל כתב אותו ירושלמי בהלכות, והרב ר' זרחיה הלוי ז"ל דחה אותו, כן נראה כמו שכתבתי.

דף כד:

הרי הקדש בבכור דקדושתו מרחם. והשתא דאוקימנא איפשר דהקדש וחלב הוי איסור בת אחת לפי מה שכתבתי בפרק גיד הנשה (חולין צב, א), דחלבו של שליל מותר דלא איקרי חלב עד שעת לידה דכתיב (ויקרא ז, כג) כ חלב שור וכשב ואינן קרויין שור וכשב עד שעת לידה דכתיב (שם כב, כז) שור או כשב או עז כי יולד.

הא דאמרינן: **איבעית אימא כי קתני מידי דלית ליה שאלה**. לאו אהאי אוקימתא דהקדש קא מהדר דאוקימנ בבכור, דהא אקשינן בתר הכי והא הקדש ופרי הא אוקימנא בבכור, אלא כולהי קושיי ופרוקי אדרבה קא מהדרי. והא דאקשינן הא הקדש לאו אדרבה קא מהדר, דלהאי דקא מקשה הכין וסבירא ליה דבהקדש בעלמא קא מיירי, אם כן הוא דהא ברייתא נמי אית ליה איסור כולל באיסור הבא מעצמו ולדידיה נמי תקשי כדקא מקשה מינה לרבה, אלא האי מקשה נמי כרבא ס"ל אף באיסור הבא מעצמו, ואברייתא גופא קא מקשה כי תני הקדש אמאי לא תני נמי נשבע ולפיכך ולתני חמש חטאות.

דף כה.

א' דברים... כיצד. וא"ת וכי אמר שבועה שאתן מאי הוי דהא אם ירצה לקבל השני יקבל ואם לאו לא יקבל והוה לה שבועת כיזרוק פלוני צרור לים ולא יזרוק שהוא פטור, וכדברי רש"י חייב משום שבועת שוא שכן פירש לעיל שבועה שיזרוק פלוני צרור לים ז"ל, יזרוק או לא יזרוק אין זו שבועת ביטוי אלא שבועת שוא שהרי אין פלוני ברשותו לכופו לזרוק ושלא לזרוק, ויש לומר דנשבע סתם אתן מנה לפלוני אין במשמע אלא כשרוצה לקבל הא אינו רוצה פטור, וכתב הרמב"ן וז"ל: וכן הדין בדיני ממונות שדי נתונה לך מעכשיו אם איני נותן מנה לך מכאן ועד יום פלוני ורצה ליתן והלה אינו רוצה לא קנה שדה, וגדולה מזו אמ' לענין גיטין פרק כל הגט (גיטין ל, א) בההוא דאמר

אי לא מפיסנא ליהוי גיטא ומסקנא הא פיסה ולא אפיסה, אלא דהתם טעמא אחרינא הוא משום דאונס חשבינן ליה, ומי' ההוא טעמא שייך הכא דכיון שאמר אתן והלה לא רצה לקבל, אפילו תימא שיש במשמע שאתן ממש, הא אניס ואונס רחמנא פטריה בין לנדרים בין לשבועה כדאיתא פרק ג' דנדרים (כז, א), וההיא דאמרינן (גיטין עד, ב) האומר לאשה הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז שאם נתנם בע"כ אינה מגורשת, התם שאני דהא אמ' דטעמא משום דלציעורה קמיכוין והא לא ציערה. ועוד דהתם כיון דמקבל הוא דאתני עד שיהו נתונין לו ממש אתני ולדעתו, ולא דמיא להא שמתנה הנותן על דעת עצמו.

חומר בנדרים מבשבועות שהנדרים על דבר מצוה כדבר הרשות. כלומר אפילו בלא כולל והשבועות אין חלות על דבר מצוה אלא בכולל, וכדאמרינן פרק אלו נדרים מותרים (טז, ב) מאי שנא נדר דכתיב איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו שבועה נמי הא כתיב או השבע שבועה אלא יחל דברו כתבתיה שם בארוכה בסיעתא דשמיא.

אילימא צדקה לעני מושבע ועומד מהר סיני הוא. יש מגדולי רבותינו הצרפתים ז"ל שאמרו דדוקא כשהעני שואל ממנו צדקה דהשתא (ליתן) מושבע ליתן לו, הא לעני דעלמא שבועה חלה עליו דאינו חייב ללכת ולפרנס עניים במידי, ונ"ל ג"כ דדוקא במתנה מועטת כדי פרנסה לשעה כמו שאמרו לו (ב"ב ט, א) נותן לו פרנסת לינה הא ביותר מכאן חייב דאינו מושבע להעשירו, וכל זה נכנס בכלל מה שאמרו אלא לעשיר, דלמעלה מן הצריך לו עכשיו עשיר הוא.

ונשבע ליתן לעשיר שאמרו שהוא חייב משום שבועת ביטוי, דוקא כשאותו אחר רוצה לקבל, אבל אם אינו רוצה לקבל נפטר זה משבועתו שלא על דעת שיקבל האחד בע"כ נשבע, וכן בכל תנאי' דעלמא כיוצא בזה, וכדאמרינן בגיטין (ל, א) הרי זה גיטיך אי לא פייסתיך פייסה ולא איפייסה,ואסיקנא דאין זה גט דלאו תרקבא דדינרי יהיב לה דהא פיסה ולא איפייסה, וכן הדין בכל דיני ממונות באומר שדי נתונה לך אם לא נתתי לך מאתים זוז נותן לו ולא רצה לקבל כבר קיים זה תנאי ומעות לא קבל ושדה אין לו, ולא שייכא בהא ההיא דנתינה בעל כרחו דאי בעי' לן בפרק מי שאחזו (גיטין עד, ב) אי שמה נתינה או לא, דההיא במתני' ליתן את שלו ע"מ שיתן לו חברו מאתים זוז באומר לאשתו הרי זה גיטיך ע"מ שתתני מאתים זוז דהאשה שלו ואינה רוצה לקבלם ושתפטר אשתו ממנו, וכן בבית בערי חומה (גיטין שם), וכבר כתבתיה שם (עה, א) בארכה, בסיעתא דשמיא.

דאמר ר' יוחנן שבועה שלא אישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר. ה"פ מלקין אותו מיד מפני שנשבע לשוא וישן אימתי שירצה.

התם דאמר ג' ימים הכא דלא אמר ג'. ק"ל אדרבה כל שלא נתן קצבה לעולם משמע דאי לא בלא אישן אין כאן עסק לשבועת ביטי, דאפילו עמד רגע בין שבועתו לשינתו קיים שבועתו, אלא כל סתם בלא קצבה לעולם משמע, והכי מוכח בפרק ארבעה נדרים (נדרים כח, א) גבי נודרין לחרמין יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינן של בית המלך, ואקשינן כיון שאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אתסרו עליה, ופרקינן באומר בלבו היום, ואף על גב דאמר מר דברים שבלב אינן דברים הכא אגב אונסיה אמר לו בלבו, דאלמא דוקא באומר בלבו ומשום אונסיה הא סתמא לעולם משמע, וי"ל דכל האומר סתם ודאי אם אפשר להיות כן לעולם כגון אכילת פירות שאפשר לחיות בלי אותן פירות אסור בהן לעולם, וכן בנשבע שלא אישן צריך שלא יישן יום או יומים עד פחות מג' ימים, דמסתמא כל מה שאפשר לו לעמוד בלא שינה נשבע, אבל שלשה על מה שאי אפשר לא נשבע שהרי אי אפשר לעמוד בלא שינה ג' ימים כנ"ל.

רב אמר חייב ושמואל אמר פטור, לימא בפלוגתא דר' עקיבא ור' ישמעאל קא מיפלגי. יש ספרים דגרסי הכי, ויש ספרים דגרסי רב אמר חייב ושמואל אמר פטור, רב אמר חייב דהא איתיה בלאו והן ושמואל אמר פטור דהא ליתיה בלהבא, ולפי גירסא זו תיקשי לן כי אתא לאוקומי פלוגתייהו כדר' ישמעאל ור"ע היכי מצי אמר שמואל דאמר כר' ישמעאל דהא שמואל לא פליג עליה דרב בזרק פלוני ומשום דלית ליה בלשעבר, אלא משום דאע"ג דאיתיה בלשעבר ולאו והן הא בעי' אף דאיתיה בלהבא, ור' ישמעאל לית ליה בלשעבר, ועוד דלקמן (כה, ב) דאתי לאוקומי פלוגתייהו כדר' יהודה ן' בתירא ורבנן היכי מצי למימר דרב כר' יהודה בן בתירא, דהא ר' יהודה ן' בתירא לא קפיד בלאו והן ודרבנן אמרי בהדיא משום דאיתיה בלאו והן, אלא הגירסא הראשונה נראה עיקר, אלא דאיכא למימר דאותה גירסא אחרת נאמרה לפי המסקנא, ואלו שבאו לאוקומי פלוגתייהו כדר' ישמעאל ור' עקיבא וכדר' יהודה בן בתירא ורבנן לא הלכו בזה אלא אחר עיקר דברי רב ושמואל עצמן, והן לא אמרו בדבריהם בפירוש כן.

דף כה:

והא ליתיה בלא אניח. ואם תאמר והא משכחת לה בכולל ואומר שבועה שלא אניח שום דבר על ראשי, בזה ואי חלה עליו שבועה ואסור להניח תפילין בראשו, וכדמוכח מן הירושלמי שכתבתי (לעיל כד, א). איכא למי' דאיברא דהיכא שאמר שלא אניח שום

דבר על ראשי דודאי אסור להניח תפילין על ראשו, אבל מכל מקום אם עבר והניח לא מחייב קרבן שבועה כיון דמושבע הוא להניח, וכיון שכן ליתא לענין שבועה בלאו והן, כ"כ הרמב"ן (שם), וזה הפירוש לדעת הרב ן' מיגש דסתם נמי מיקרי הן למפרש, אבל לרש"י ל"ק דלדידיה לא מיקרי לאו והן אי לא אמר שלא אניח [תפילין] בפירוש, כמ"ש לא הנחתי תפילין.

רבא אמר הוי דבר שבכלל וכו' ואין לך אלא חדושו. כלומר מדה ממדות התורה היא שכל דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר חדש אי אתה רשאי להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש, והילכך שבועת העדות שיצאה לידון בדבר חדש אי אתה רשאי להחזירו לכללן שבועת בטוי עד שיחזירנו לכללו בפירוש, ולא מצאנו שהחזירו ואין לך בו אלא משום עדות, ולפיכך אין אנו צריכין לאותו מיעוט דלאחת דאמר אביי, דבלאו הכי כיון שיצא מכלל שבועת ביטוי אי אתה רשאי להחזירו לאותו כלל של שבועת ביטוי, וא"א לחייב מי שישנו בתורת עדות משום שבועת בטוי, והילכך כל הכשר להעיד שאמר איני יודע לך עדות או שאני יודע לך עדות אעפ"י שנשבעו חוץ לב"ד שפטורים משבועת העדות, אי נמי שלא ייחד עדיו ושלא שמע מפי התובע שכל אלו פטורין משבועת העדות פטורין משבועת בטוי, אבל קרוב ופסול וכן הכופר בב"ד וחזר ונשבע כיון שאינן ראויין להעיד אינן בכלל עדות וחייבין בבטוי כך כתב הרמב"ן ז"ל.

אבל הרב ר' יוסף ז"ל פירש יצא לידון בדבר חדש לחייבו על המזיד כשוגג, ואין לך אלא חדושו, כלומר שאי אתה מחייבו משום שבועת העדות אלא על המזיד, הא על השוגג חייב משום שבועת בטוי ולא משום שבועת העדות. ולדידי קשיא לי על דבריו דשגגה שבועת העדות זו שאמר הרב שאין חייבין עליה משום שבועת העדות וחייבין עליה משום שבועת בטוי, לא ידעתי איזו היא, דאי משום דתנינן בפרק שבועת העדות (ל, א) וחייבין על זדון השבועה, ועל שגגתה עם זדון העדות ואין חייבין על שגגתה, ההיא בשוגג דסבור שלא ידע לו עדות זו מעולם היא, ופטור משום דאנוס הוא וכדרב כהנא וכדרב אסי (לקמן כו, א), וכדאמרינן עלה התם (לא, ב) לימא לדרב כהנא ורב אסי, ובשגגה זו אפילו משום שבועת בטוי ליכא, דהאדם פרץ לאנוס קרינן בה וכדאמר להו רב לרב כהנא ורב אסי, אלא שאני תמה דבירושלמי אמרו בפרק זה (ה"ח) שבועה שאין אנו יודעין לך עדות חייבין משום שבועת בטוי, וזה הפך משנת שבועת העדות, ושמא לאו באומרין שאין יודעים לו עכשיו, אלא שאתן לו עדות מעולם, ודומיא דידעתי ולא ידעתי דאמר אביי לעיל דהיא מחלוקת, והא דירושלמי אתיא כרב דלא בעי להבא אלא לאו והן כנ"ל.

דף כו.

מאי מיעט מיעט דבר מצוה. ולר' עקיבא לא איצטריכינן לכל מאי דאמרין לקמן (כז, א) מקיש הרעה להטבה והטבה להרעה ולא לרבוי או להטיב וכדאמרינן נמי לקמן (שם ע"ב) בהדיא.

אמר ר' אלעזר דא ודא אחת היא. כלומר בין נעלם ממנו חפץ בין נעלמה השבועה, הכל העלם שבועה היא וחייב, וכמ"ש דכיון דחפצא (אנפשיה) [אינשי] העלם שבועה הוא, הלכך חייב.

הא דבעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו. אאתקפתיה דרב יוסף סמוך דמתניתא מתרצתא היא ואיכא העלם חפץ בלא העלם שבועה, ולית ליה דרב (יהודה) [אלעזר] דאמר דא ודא אחת היא.

אלא לא שנא. כלומר ולא איפשיטא.

דף כו:

אמר רבא תריץ הכי בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורים. והוא הדין לגמר בלבו ולא הוציא בשפתיו וכדשמואל, אלא משום דבעי לאסוקי בה גמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת סתם, נקט רישא נמי שהוציא בשפתיו (יש הוציא) הפך מה שגמר בלבו.

והא דאמרינן: **גמר בלבו להוציא פת חטים** [**והוציא פת סתם**]. לאו למימר שהוא שיהא אסור בכל פת (דה"א) שהרי בזה אין פיו ולבו שוין, אלא לומר דכיון דפת חטים שגמר בלבו בכלל מה שהוציא בפיו אסור בפת חטים שגמר בלבו, מש"כ באידך דגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא ההפך דהיינו פת שעורים ולפיכך בפת חטים מותר, לפי שלא הוציאו בשפתיו ובשעורים לפי שלא גמר בהם בלבו.

וגמר בלבו להוציא פ"ח מנין ת"ל לכל אשר. וכתב ר"י"ף שאסור בפ"ח ובשאר מותר, ואיכא דק"ל הא דתנן בנדרים (כז, ב) נודרין להרגין ולמוכסין שהיא של תרומה ואע"פ שאינה של תרומה שהן של בית המלך ואע"פ שאינן, ובעי עלה בגמ' היכי אמ', כגון דאמר יאסרו פירות שבעולם עלי אם אינן של בית המלך, ואקשינן והא אתסרא עליה, ומפרקינן דאמר בלבו היום ואע"ג דאמר מר דברים שבלב אינן דברים הכא גבי אונסא א"א לא עקר ליה לנדריה, אלמא דוקא משום אונסא אבל בעלמא לא, והכא נמי כיון דאמר פת סתם כל פת במשמע וכי גמר בלבו פת חטים דברים שבלב נינהו ואינן דברים, ויש מי שתירץ דהא דשמואל דינא דבת"ח וההיא בע"ה, והתירוץ הנכון דההיא דהתם

הוא בשהוא מערים ומכוין שישמעו השומעים מפיו שהוא אוסר עצמו לעולם ובלבו מבטל מה שהוא מכוין להשמיע, ולהטעות השומעים הוא מכוין, ה"ל קצת מבטל מה שבלבו הלכך דוקא משום אונסא אבל בעלמא בכל כי הא לא, אבל כאן שהוא מתכוין לומר פת על דעת פת חטין, ולא להשמיע לשומעים פת סתם, וכונתו לומר פת חטין, אפילו בלא אונס מותר בשאר, וזה הטעם נכון, שהרי אמר מנין שיהא אסור בחטים תלמוד לומר לכל אשר יבטא, אלמא אי לאו דרבי רחמנא אפילו בחטים נמי מותר כיון שלא השלים לנדר שהיה בלבו, כ"כ הרמב"ן, ונראה שהוא גורס מנין שיהא אסור בחטים, ולא כן גירסת הספרים, ומי' אפילו בהוא דנדרים שהוציא בשפתיו מה שגמר בלבו, כיון שלא פירש בשפתיו לעולם אלא סתם, מן הדין אינו נאסר בהן לעולם כל שאמר בלבו היום ואפילו שלא במקום אונס, דהוה ליה כגמר בלבו פת חטין, דאי לא תימא הכי וכי שרי רבנן משום אונסיה אסור דאורייתא, אלא משום דרבנן הוא דאסור ובמקום אונס לא העמידו דבריהם, וכ"נ כאן מדברי רבותינו הצרפתים.

דהוו להו תרומה וקדשים שני כתובים הבאין כאחד. פירש רש"י ז"ל: תרומה תרומת מלאכת המשכן כמו שכתוב בה (שמות לה, כב) כל נדיב לב הביאו חח ונזם, וקדשים דכתיב בספר דברי הימים (ד"ה ב, כט, לא) בחזקיה וכל נדיב לב עולות, ואינו מחוור שאין קורא בשום מקום בתלמוד תרומה סתם אלא לתרומת אהרן, ונראין דברי ר"ח ז"ל שפירש תרומה דכתיב (במדבר יח, כז) ונחשב לכם תרומתכם, ואמרינן (גיטין ל, ב) שניטלת באומד ובמחשבה, וקדשים היינו דכתיב כל נדיב לב הביאו חח ונזם, והכין הלכתא כשמואל דגמר בלבו צריך להוציא בשפתים.

ואיכא דדייקי אשמעתין מההיא דפרק ד' נדרים (נדרים כז, ב) דתני נודרין להרגין [לחרמים ולמוכסין] ואמרינן עלה בגמרא דאמר כל פירות שבעולם יאסרו עלי אם אין של בית המלך, ואקשינן כיון דאמר יאסרו פירות שבעולם עלי אתאסרו להו, ואוקימנא דאמר בלבו היום ואע"ג דאמר מר דברים שבלב אינן דברים הכא משום אונסא א"א דלא עקר ליה לנדריה, אמר דוקא משום אונסא הא בעלמא לא אלא כל שהוציא בשפתיו אע"ג דלא גמר בלבו אסור. ויש מי שתירץ, דהא דשמואל דינא ובתלמיד חכם וההיא דעם הארץ. ואיאומר דבין הכא בין התם בת"ח, אלא דהתם גמר בלבו (ו)להוציא בשפתיו סתם שישמעו ההרגין לשון זה סתם כדי שיחשבו שאסר עליו לעולם הפירות, ולפיכך אי לאו דאגב אונסיה שרו ליה רבנן היה אסור לעולם, משום דלבו גמר להוציא בשפתיו דבר שישמעו ממנו איסור עולם, הא בעלמא בין בעם הארץ בין בת"ח גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו או הוציא בשפתיו ולא גמר בלבו אינו אסור עד שיהא פיו ולבו שוין,

וכבר הארכתי בזה שם בפרק ארבעה נדרים יותר מזה בסיעתא דשמיא. ומיהו אפילו בההיא דנדרים שהוציא בשפתיו מה שגמר בלבו כיון שלא פירש בשפתיו לעולם אלא סתם מן הדין אינו אסור לעולם כל שאמר בלבו היום אפילו אינה במקום אונס דהוה ליה כגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת סתם, דאלת"ה וכי שרו רבנן משום אונסיה איסורא דאורייתא אלא מדרבנן הוא שאסור ובמקום אונס לא העמידו דבריהם, וכן נראה כאן מדברי רבותינו הצרפתים.

דף כז.

הא שמעתא דאקש הטבה להרעה והרעה להטבה. ראיתי בה הפירושים בו רבו, והנכון בעיני מה שראיתי בה לרב בעל המאור ז"ל והנני כותבה בלשונו, מקיש הרעה להטבה והטבה להרעה כלומר א"נ הקש הטבה להרעה, ולפי שפתח הכתוב בלאו תחלה דכתיב להרע או להטיב דמנייהו שמעינן לאו והן, אמטו להכי נקטינן בגמרא לישנא בלאו והן מה הטבה שאינה בביטול מצוה אף הרעה שאינה בביטול מצוה, וה"ה דהוה יכיל למימר מה הטבה שהיא בקיום מצוה אף הרעה שהיא בקיום מצוה, אלא ללישנא דלא עדיף לן משום שבו פתח הכתוב תחלה, ו... נקיטינן פי' מרבותינו כל לשון לא שהוא אפיסת דבר וכל הטבה לשון הן, וההטבה הגמורה בדבר מצוה, הוא שבועה שאקיים את המצוה שהוא לשון הן, וההרעה הגמורה היא שלא אקיים שהוא לשון לאו, ואי מקשי' הרעה להטבה מה הטבה שאינה בביטול מצוה שהרי ההטבה היא שאמר שבועה שאקיים את המצוה אף הרעה שאינה בביטול מצוה, כגון שאמר שבועה שלא אבטל את המצוה שהוא לשון לאו והוי דומיא דהטבה, והיינו דאמרינן הרעה גופ' הטבה היא, שהענין אחד הוא לקיים את המצוה, אעפ"י שהמצות חלוקות הן בשמותיהן, ואי מקשי' להטבה הרעה מה הרעה שאינה בקיום מצוה שהרי ההרעה הגמורה הוא שלא אקיים את המצוה אף הטבה שאינה בקיום מצוה כגון שאמר שבועה שאבטל את המצוה שהוא לשון הן, והוי דומיא דהרעה בעוקרו את המצוה, והיינו דאמרינן הטבה גופא הרעה היא, אי הכי בדבר הרשות נמי הטבה גמורה שאוכל הרעה גמורה שלא אוכל, ואי מקשינן הרעה להטבה מה הטבה שאינה בבל תאכל אף הרעה שאינה בבל תאכל כגון שאמר שלא אתענה שהוא לאו, והוי דומיא דהטבה, והיינו דאמרינן הרעה גופא הטבה היא, ואי מקשינן הטבה להרעה מה הרעה שאינה בקום אכול אף הטבה שאינה בקום אכול כגון שאמר שאתענה שהוא לשון הן, והיינו דאמרינן הטבה גופא הרעה היא ואדחיה לה, ואתיא לה מצד אחר האי מאי א"א בשלמא קראי בדבר הרשות כתיבי וכו' ולעולם

לא עבדינן היקישא בהרעה והטבה, עכ"ל.
עוד כתב בעל המאור ז"ל בנשבע לקיים את מצות עשה השבועה והנדר חלין עליו למלקות אבל לא לקרבן לפי שאינה בלאו והן דלא מעטה הכתוב אלא מקרבן דכתיב בה להרע או להטיב ושפיר דמי לכתחלה למעבד הכי בין בנדר בין בשבועה ולקיומי מאי דאמר כדאמרינן התם (נדרים ח, א) מנין שנשבעי' לקיים את המצוה שנאמר נשבעתי ואקיימה כדאיתא התם ע"כ. ובירושלמי בפרקין זה (ה"ט) נראה אף במל"ת שפיר למעבד כן לזרז את עצמו להתרחק מן האיסור דגרסינן התם שבועה שלא אוכל ככר זו היום שבועה שלא אוכלנה היום ואכלה על דעתיה דר"ל אינו חייב אלא אחת אף ר"ל מודה שאינו אלא במזרז עצמו מן האיסורין ע"כ.

דף כז:

שבועה שלא אוכל (**ואכל**) **ככר זו** [**ואכל ממנה**] **כזית חייב**. משום דמקצתה נמי בכלל השבועה היא, ומי' כולה נמי בכלל השבועה היא, ואכל אכילה ואכילה ממנה נשבע.
שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה. בין שאמר שבועה שלא אוכלנה לככר זו בין שהיתה מונחת לפניו ואמר שבועה שלא אוכלנה, כיון שהזכיר כנגדה של ככר דוקא כולה קאמר, ואינו נאסר במקצתה, וכן הדין באומר שבועה שאוכל ככר זו שחייב לאכול את כולו דעלכל כזית וכזית נשבע.
הא דאמרינן: **קמ"ל חיובא הוא דליכא הא שבועה מיהא איכא דאי משכח רוחא חילא**. הכין הלכתא וכדאמר רבא שאם נשאל על הראשונה חלה שניה תחתיה, ואע"ג דאתינא לסיועיה ממי שנזר שתי נזירות ודחי לה דלא דמי לה, סיועא הוא דדחי' דלא תסייעיה מינה הא דיוקא דמתני' דידן ודרבא לא דחי', ותמה אני על הר"ן ז"ל שלא כתבה בהלכות, ונראה דעתו שדחויה היא מדדחי' סייעתא.
מאי אריא כזית אפילו כל דהו נמי כזית חשוב ואי לא [לא] חשיב, פירש הרמב"ן ז"ל: לא שייר כזית לאחשיב וכבר עבר על שבועתו ומשום הכי אינו נשאלעליה, ובירושלמי (ה"א) גבי פלוגתא דר"ע ורבנן באכל כלשהו מה מפקא מביניהון שבועה שלא אוכל ככר זו ואכלה חסר כל שהו, על דעתיה דר"ע פטור, פירוש דהא אמר' (לעיל יא, ב) כל שהוא שמה אכילה, הילכך אכתי אשתייר בה שיעור אכילה, על דעתין דרבנין חייב, דהא אמרינן דכל שהו לא שמה אכילה, הילכך לא הוי מידי דהוי אכילה, אוף בשבועות ביטוי כן שבועה אשתי נהנית לי אם אוכל ככר זו ואכלה חסר כל שהו, דעת דעתיה דר' עקיבא אשתו מותרת על דעתין דרבנין אשתו אסורה, ופירוש כגון שאמר שבועה שלא

אוכל ככר זו כולה, אבל בסתם הא אמר רבא כיון שאכל ממנה כזית חייב ע"כ, ואני תמה א"כ לר' עקיבא היאך מתחייב בה לעולם, והא א"א בלא פירורי', ושמא שייר דוקא קאמר כלומר שייר לפניו ממנה כל שהוא שהיה יכול לאכול כדרכו בככר דעלמא, אבל פירורים לא חשיבי ולא על הפירורים נתכוון.

דף כח.

נ"ל דהגירסא דייק' הכי: **אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו אם אכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד פטור אכל את הראשונה במזיד והשניה בשוגג חייב שתיהן בשוגג פטור, שתיהן במזיד אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה חייב אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה פלוגתא דר"י ור"ל, תלאן זו בזו לא אוכל זו אם אוכל זה ולא אוכל זו אם אוכל זו אבל זו בזדון עצמה ובשגגת חברתה וזו בזדון עצמה ובשגגת חברתה פטור, זו בשגגת עצמה ובזדון חברתה וזו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה חייב**. ומסתברא לי דהכי פירושה, ותחלת כל דבר צריכים אנו לדעת שכל תולה אכילה זו באכילת זו לעולם אין השבועה חלה, אלא אם כן אכל את התנאי במתכוין, כלומר שנזכר בשעת אכילתה שהיא תנאי על אחרת, שאלו לא נזכר בתנאי לא קרינן ביה האדם בשבועה. עוד יש לדעת שהראשונה שנזכר בשמועה זו הוא ככר התנאי, לפי שבאכילתה תלוי איסור חברתה, וכן מזיד שנזכר בשמועה זו לא מזיד דוקא כלומר שמתכוין לעבור אלא [מזיד] שהוא יודע כבר התנאי ונזכר בשעת אכילה, ובאכילה זו חלה השבועה דהשתא קרינן ביה האדם [בשבועה].

וכך פירוש השמועה ראשונה בשוגג שלא נזכר בשעת אכילה שעשאה תנאי, מעתה א"א להתחייב באכילה השניה שהיא ככר האיסור בכלום, לא מלקות אעפ"י שהתרו בו בשעת אכילתה ולא קרבן אם אכלה בשוגג כלומר לא נזכר באיסורו לפי שבשעת התנאי היתה ראויה לחול השבועה ולא חלה, דבשעת אכילתה לא נזכר ולא קרי ביה האדם בשבועה, אבל אכל את הראשונה שהיא ככר התנאי במזיד כלומר במתכוין, וזכור שהיא תנאי, על השניה אז חלה עליו השבועה באכילת השניה, דהא קרינן ביה באכילת התנאי האדם בשבועה, והילכך כשאכל את השניה בשוגג חייב קרבן ואם במזיד מזיד ממש חייב מלקות, אכל את שתיהן בשוגג פטור, וזו פשוטה דהינו אכל את הראשונה בשוגג, אלא בגררא דאכל את שתיהן במזיד דאיצטריכינן נקט להא.

דף כח:

תלאן זו בזו. אכל אחת מהן בזדון עצמה ובשגגת חברתה שאינו זוכר שהיא של תנאי על חברתה פטור על שתיהן מקרבן וממלקות על השניה פטור שהרי באכילת הראשונה שעשאה תנאי לשניה הרי אכלה בשגגת תנאי, והרי אכילת הראשונה לגבי שניה כאותה שאמרנו ברישא דהיינו אכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד,ומותר נמי לכתחילה באכילת השניה שהרי לא חלה השבועה כלל, ועל הראשונה נמי פטור שהרי לא היה ראוי לחול עליה איסור אלא באכילת השניה במזיד דהיינו התנאי וזה שוגג היה לגבי תנאי חברתה, ואלו היה אוכל השניה בזדון עצמה ובזדון חברתה כלומר שהיה זוכר שעשאה תנאי על חברתה, היה פטור על השניה לגמרי כמו שאמרנו, אבל על הראשונה אם התרו בו בשעת אכילה הראשונה באנו למחלוקת ר"י ור"ל וכבר אמרה לזו למעלה, ומ"ה נקט הכא בתרוייהו בשגגת חברתה.

אכל זו בשגגת עצמה ובזדון חברתה וזו בשגגת עצמה ובזדון חברתה וכו' חייב, כלומר על השניה, שהרי בשעת אכילה הראשונה זכור הוא שהיא תנאי על חברתה ואז חלה השבועה על השניה, דלגבי שניה האדם בשבועה קרינן ביה, אבל על הראשונה פטור, שהרי בשעה שאכלה עדיין בהיתר היתה עליו, ואי אפשר לחייבו קרבן עד שיהא חוטא בשעת מעשה דכתיב (ויקרא ה, יז) אשר לא תעשינה וכתיב ברישי' דהאי קרא ועשה דמיירי דקרבן בז', וכ"ש במלקות שאי אפשר לחייבו, שהרי בשעת אכילת האיסור לא התרו ולא היה מזיד, ואף על פי שנזכר בשעת אכילה בתנאי, אינו מתחייב עכשיו על אכילת התנאי שהרי לא אסרה על עצמו ואי אפשר לו ללקות כל שלא אוכל איסורו במזיד הילכך פטור, זה נראה לי בפירוש הלכה זו, ולפי שראיתי שרבו בשמועה זו גירסות שונות ופירושים מרובים למפרשים ז"ל כתבתי כאן מה שנראה לי בגירסתה ופירושה.

דף כט.

מתני': **איזוהי שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם וכו' נשבע על דבר שאי אפשר אם לא ראיתי גמל פורח באויר אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד**. איכא למידק מאי שנא הכא דתניא גמל פורח באויר ולא תנא אם לא ראיתי בדרך זו כעולי מצרים, ובנדרים פרק ארבעה נדרים (נדרים כד, ב) תני נדרי הבאי אם לא ראיתי בדרך זו כעולי מצרים ולא תני אם לא ראיתי גמל פורח באויר, אמרו בתוס' מפני שאין דרכן של בני אדם לדבר כך ואין קורין אפילו לגמלא פרחא גמל פורח באויר, ולפיכך שנאוהו כאן בשבועת שוא לפי שהוא שוא ממש שאי אפשר, ועי"ל דתנא הכא פורח באויר והוא

הדין לכעולי מצרים ותנא התם כעולי מצרים והוא הדין לגמל פורח באויר, והוא הדין דהוה מצי למימר אם לא ראיתי טלה פורח באויר, אלא לרבות בגוזמא שהוא נקט גמל, ובירושלמי (ה"ח) אמרו ליקט עכבר פורח אורחא דתנא למתני מילא דוכיא דתניא גמל הפורח באויר.

גמ': **שבועה שראיתי לא קאמר אם לא ראיתי**. ופירשה רבא דהכי קאמר שבועה אם לא ראיתי והיינו שבועת שוא, ועוד תלה בשבועתו זו אסור פירות ואמר יאסרו פירות שבעולם עליו אם לא ראיתי, ולפי זה משמע דלוקה על שבועתו משום שבועת שוא ואם אכל לוקה משום בל יחל, וזה אתי כבגירסת קצת ספרים דגרסי התם בפרק נדרים (כד, ב) נדרי הבאי מותרין ושבועת הבאי אסורה, אבל הגירסא הנכונה שם משום שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרות, ותדע דהא בארבעה נדרים מותרים ששנינו בפרק נדרים (כ, ב) שהן נדרי אונסין ונדרי זרוזין ונדרי שגגות ונדרי הבאי באונסין וזירוזין ושגגות בכולן אמרו שהשבועות בהן כנדרים וכשבועות באי יאסרו שאינן מותרות כנדרי הבאי, ועוד דבירושלמי כאן (ה"ח) ובנדרים (פ"ג ה"ב) שאנו שבועות הבאי מותרות, ואם תאמר אם כן מאי קאמר הכא שבועות הבאי לוקה משום שבועות שוא, בירושלמי כאן ובנדרים הקשה ותירצו, דגרסינן התם כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרין, והאי תנא שבועות הבאי אסורות ר' ירמיה בשם ר' פדת כאן במעמידין כאן בשאין מעמידין, ופירוש מעמידין (שאין מעמידין) שמעמידין דבריהם ואומרים בדוקא אמרו, ושאין מעמידין שאומרים דלא בדוקא אלא בדרך גוזמא והפלגה. עוד אמרו בירושלמי אמר ר' אבא אפילו תימא במעמידין כאן במיחל שבועה על נכסין נכסיו אסורין, הא ללקות אינו לוקה וכמדומה שזו גירסא משובשת ואיפכא גרסינן כאן במיחל שבועה על נכסיו נכסיו מותרין הא ללקות לוקה, דהא מתניתין דהכא בשבועות שוא ללקות היא, ושם בנדרים (כד, ב) פירשתיה והארכתי בביאורו בסיעתא דשמיא. ולעולם אין הפירות אסורין עליו דלא נתכוון זה לאסור עליו הפירות אלא להעמיד דבריו אמר כן אבל ללקות לוקה כמעמיד דבריו.

ואמאי לימא להו... וע"ז נמי. ואי ק"ל ולימא להו קיימו מאי דאמר שם המיוחד ולפרוש שם דיו"ד ה"א וא"ו ה"א והוא שם המיוחד לגביה ית'. תירץ הרמב"ן דמרע"ה לא רצה להזכיר ש"ש לבטלה שאסור לפרש את ה' ולקרותו ככתבו שנאמר (שמות ג, טו) לעולם, וכתב שלפי מה שמצא בב"ר ע"ז נמי מקרי שם המיוחד שכך העלו שמה בימי דור אנוש דכתיב (בראשית ד, כו) אז הוחל לקרא בשם ה'.

על דעת המקום ל"ל כי היכי דלא תהוילהו הפרה על שבועתיהו. יש מפרשים משום דהוי על דעת רבים, ויש מביאין ראיה מכאן דעל דעת רבים בשבועות ובנדרים אפילו שנים קרויים רבים דהא לא אמר אלא על דעתי ועל דעת המקום, וליתא דמעולם אין רבים פחות מג' וכדאמרו (גיטין מו, א) ימים שנים רבים שלשה, אלא הכא השם ובית דינו, ואני מסתפק בדבר דאדרבה משמע דכל שאמר על דעת המקום אין לו הפרה לעולם, מדקאמר על דעת המקום כי היכי דלא תהוי להו הפרה לשבועתייהו, אח"כ מצאתי למקצת מרבותינו הצרפתים ז"ל דנראה שפירשו כן כאן, אלא שאמרו דהכא דוקא דא"ל הקב"ה למשה שישביעם כך, הא בעלמא אפילו בעל דעת המקום יש הפרה, ואין דבר זה מחוור בעיני, ואעפ"י שהצבור מחרימין ומשביעין ואומרים על דעת המקום ואפ"ה מתירין, והיינו מפני שנהגו להחרים ולהתיר לעצמם, מה שאין מתירין בעלמא דאין אדם מוחל לעצמו, וכן בלא פתחים ואעפ"י שהן רבים ונשבעים כן ועל דעת רבים, אלא שהם כמתנין להיות הדבר באסור להם עד שיסכימו להתירו, וה"ל חרמי צבור ושבועותיהם כשבועת הנשים דאמר ר' פנחס כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת (נדרים עג, ב). ועוד אני חותך במה שאמרתי בעל דעת המקום שבנדרים לא אסיקו התם בפרק נדרים (כה, א) טעם בעל דעתי ועל דעת מקום דאמר להו ולא אמר להו קיימו שש מאות ושלש עשרה מצות וכולה כדאיתא התם, אלא משום טרחא דמלתא, וטוב להזהר בדבר.

דף כט:

אמר שמואל בטרוף. פירש בעל הערוך (ערך טרף - ה) בש"ר שרירא גאון מושוה, כקורת בית הבד שאין מניחין פניה עגולות ומשופעות, ובמסכת נדרים (כה, א) אמר וליתני גבו טרוף, מילתא אגב אורחא קמ"ל דקורת בית הבד גבו טרוף, למאן נ"מ למקח וממכר לומר המוכר קורת בית הבד לחבירו אי גבו טרוף אין אי לא לא.

דף ל.

שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים וכו'. בדין היה דלא ליתני אלא אינה נוהגת אלא בראויין להעיד אלא אגב אורחיה קמ"ל דאשה פסולה להעיד, ואגב אשה פריט כלהו אינך, והא דמני ואזיל ואפ"ה תני ואינה נוהגת אלא בראויין להעיד, אמרו בגמ' (לקמן לא, א) דאתא למעוטי למ"ד למעוטי משחק בקוביא אי לא תנא הכי ה"א דפסולין להעיד דקתני היינו פסולי דאורייתא הא בפסולין דרבנן נוהגת קמ"ל, ולמ"ד למעוטי מלך

אצטריך נמי לאשמעינן דלא תימא מלך נמי שבועת העדות נוהגת בו דכל איש רחוק וכשר שבועת העדות נוהגת בו, קמ"ל דלא.

ולא בנשים. מכאן שהנשים פסולות לדין, דכל שאינו כשר להעיד אינו כשר לדון דתנן בפרק בא סימן (נדה מט, ב) כל הכשר לדון כשר להעיד, ויש כשר להעיד ואינו כשר לדון, וגרסינן נמי בירושלמי (ה"א) נאמר כאן שני ונאמר להלן וישארו שני אנשים במחנה מה להלן אנשים ולא נשים ולא קטנים כו' למדנו שאין האשה דינה מעתה אין האשה מעידה, ואם תאמר הא כתיב (שופטים ד, ד) והיא שופטה את ישראל, יש לומר דלא שופטת ממש אלא מנהגת כשופטים ששפטו את ישראל, ואף על גב דאמרינן בספרי (דברים שופטים כט) שום תשים עליך מלך ולא מלכה, התם לא מנו אותה אלא נוהגין היו על פיה, ואי נמי שופטת ודנה שהיו מקבלין אותה כדרך שאדם מקבל אחד מן הקרובים.

וחייבין על זדון השבועה. כלומר על זדון השבועה וזדון העדות, וכן שנינו בתוספתא (פ"ב ה"ד) איזהו זדון השבועה שהוא חייב היה יודע לו עדות והיה יודע שכל הנשבע מביא קרבן זהו זדון העדות עם זדון השבועה שהוא חייב.

ואינו חייב על שגגתה. פירש רש"י ז"ל: אם שוגגין הם לגמרי כסבורין שאין הם יודעים לו עדות ואחר כך נזכרים שהרי אנוסים הן, ולא קרינן ביה נשבעים לשקר, ואין פירוש זה מחוור דזו שבועת אמת היא דעכשיו אינן יודעים לו עדות ולא שייך למימר בזו אנוסין הם. ועוד שאין זו דומה לרב כהנא ורב אסי ובגמרא (לא, ב) אמרו שזו כההיא דרב כהנא ורב אסי, אלא בשוגג סבור שלא ידע לו עדות מעולם ונשבע שלא ידע מעולם וזה כרב כהנא ורב אסי וזו ודאי שגגה ופטורים משום דאנוסין הם.

ומיהו בתוספתא משמע כפירוש רש"י ז"ל, דתנינן התם (פ"ב ה"ד) ואיזוהי שגגת העדות שהוא פטור לא היה יודע לו עדות או שהיה יודע ונעלם ממנו בשעה שנשבע פטור שנאמר ונשבע על שקר. והרמב"ן ז"ל כתב שכך פירושה של (פי') תוספתא שבשעה שנשבע לא היה יודע שראה עדות מעולם או שהיה יודע שראה אבל אינו זכור איך היה מעשה אם הלוהו או נתן לו או בשאר כל הספקות פטור שנאמר ונשבע על שקר, וזה אינו יודע בודאי שהוא נשבע לשקר, ועוד אינו מתישב, ונראה לי דעיקר מ"ש בתוספתא הוא מה שאמר או שהיה יודע ונעלם ממנו. ומה שאמרו לא היה יודע לו עדות, לאו דוקא שזו נקרא שגגת העדות, אלא מפני שזו פטור עליה, וכל שכן שנאה עם השניה שהיה נקראת שגגת העדות.

גמ': **וכי תימא כל כבודה בת מלך פנימה**. כתב הרב ר' יוסף הלוי ז"ל שמעינן מיהא דנשים יקרות דאית להו דינא לא מזלזלי בהו למיתי לבי דינא אלא משדרינן להו ע"י

שלוחי ב"ד, ודביתהו דרב הונא (איתא לקמן ע"ב) לא רצתה שימנו לה שליח ואי רצתה הרשות בידה, ואמר שכן היה דן הרי"ף רבו וגם הוא נהג כן הרב ז"ל, וראוי לנהוג כן אחר שהוא והרי"ף רבו נהגו כן, אעפ"י שאין מכאן ראיה מוכחת דהכא ה"ק מה שכתב אנשים לאו למימרא דדוקא אנשים ולא נשים אלא שדבר הכתוב בהווה שאין דרכן של נשים יקרות לבוא לב"ד משום כבודן דכתיב כל כבודה בת מלך פנימה.

ולענין שוויי נתבע שליח לטעון בשבילו בב"ד איכא מריבואתא ז"ל דאמרי דמצי למנות והביאו ראיה ממה שאמרו בירושלמי בפ' כ"ג (ה"א) גבי מה ששנינו שם כ"ג דנין אותו, וימנה אנטלר, הגע עצמך נתחייב שבועה ואנטלר נשבע, אלמא אי לאו שיש עסק שבועה ביניהם מצי למנויי שליח, וכן כתב בעל הערוך ז"ל (ערך אנטלר) ור"ח ז"ל. אבל בתשובה לרבינו סעדיה, וכן בתשובה להרי"ף ז"ל (סי' רמט) שאין נתבע יכול למנות שליח, וכן בדין שלא ישמעו ב"ד מפי התורגמן טענות של שקר, ופעמים שהנתבע אינו מעיו פניו בפני בעל דינו שיודע האמת כמוהו והשליח מעיז שאינו יודע, והתם בכ"ג אמרו כדי שלא לבזותו דכתיב וקדשתו, ואפילו נשים יקרות לא אמר הרב ז"ל שתמנה היא שליח אלא שב"ד שולחין לה שלוחי ב"ד כגון סופרי הדיינין, ולטעון מפיהם אבל לא למסור טענותיהן לאחרים, וכן דעת הרמב"ן ז"ל שכן נראה בת"ח שתורתו אומנותו וזילא ביה מלתא למיזל קמי דיינא לערער בהדי עם הארץ שרשאין ב"ד לשגר לו דברים על ידי שלוחי ב"ד, דכבוד תורה עדיף.

דף ל:

א"נ לשודא. פירש רש"י: רואין הדיינים ואומדין בדעתם למי היה אומר ליתן המתנה הנותן ואי זה מהם דעתו יותר קרובה לנותן ונותנין לו. וקשה דאם כן אין יכולין הדיינין לתת למי שירצה דמוכרחים הם ליתן למי שיראה בעיניהם שהיתה דעת הנותן ליתן יותר. ובירושלמי (כתובות פ"י ה"ד) אמר שודא שוחדא דדיינא כלומר תנו שוחד לדיין שהכל תלוי בו ומה שירצה יעשה. וכן נראה נמי ודאי בכתובות (פה, ב) שזה הכל תלוי בדיין, ובכ"מ דשייך למימר שודא דדייני אין הולכין אחר לב הנותן כלל, דאמר התם גבי מי שאמר נכסי לטוביה והיו בעיר ב' טוביה, שאם אחד מהם ת"ח והאחר ע"ה ת"ח קודם, שכן וקרוב שכן קודם, שניהם שודא דדייני, הרי בכאן שאין אנו יכולין לדעת דעת הנותן, ולפיכך אנו אומרים שודא דדייני כלומר שהכל תלוי בדיין. ועוד ראיה מדאמר (קידושין עד, א) גבי נאמן הדיין לומר לזה זיכתי ולזה חייבתי, במה דברים אמורים בזמן שהדין לפניו אבל אם יצא הדין מלפניו אינו נאמן, ואקשינן וכי יצא הדין נמי ליהדר

לידיניה, כלומר דכיון שהכל תלוי בדיין יחזור ויסדרם להם פעם אחת, ופרקינן בשודא דדייני, כלומר דכיון דדין שודא הכל תלוי בדעת הדיין אינו נאמן עכשיו דשמא דעת אחרת הי"ל בשעת פסק דין.

אבל בעדים דברי הכל בעמידה. יש מי שאומר דאם העידו בישיבה אין עדותן עדות, והביאו ראיה ממה שאמר בפ"ב דזבחים (טז, א) מה ליושב שכן פסול לעדות מיושב ת"ח, ומדקאמ' פסולה משמע דאפילו בדיעבד נמי פסול, והר"ם ב"נ ז"ל כתב דאינו נראה כן, דהא התם אמרו ביושב ת"ח, ובשלמא אי אמרת דבעלמא בדיעבד מיהא עדותו עדות אלא דלכתחלה מצוה בעמידה דכתיב ועמדו, בת"ח עבדי' אפילו לכתחלה משום דכבוד תורה עדיף דעדות מיהא עדות בישיבה, אלא אי אמרת דבעלמא אפילו בדיעבד פסולה ת"ח היאך מושיבין אותו, וא"ת משום כבוד תורה דזילא ביה מילתא, לימרו דלא ליסהיד וכדאמרינן במלך, ואני יש בידי ראיה מפורשת ממה שאמרו בגיטין פרק מי שאחזו קורדיקוס (עא, א)בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות, וגרסינן בירושלמי (פ"ז ה"א) אמר ר"ל זאת אומרת מעידין מיושב, הנה שהכשירו בירושלמי בקורדיקוס דהוי כדיעבד, ולמדוה מדקתני בודקין אותו לעדיות, והתם בזבחים פסול לכתחלה קאמר, והוא הדין לבעלי דינין בשעת גמר דין, ואם תאמר אם כן מה אמרו (סנהדרין יט, א) לינאי המלך עמוד על רגליך, והאיכא כבוד מלכות, אמרו מקצת מרבותינו הצרפתים ז"ל דדילמא דיני נפשות לעולם בעמידה, אי נמי שהוא ישב מעצמו עד שלא נתנו לו ב"ד רשות.

ודיינים שקבלו עדות כשהן עומדים מה שעשה עשוי בדיעבד, והכין איתא בירושלמי בפרק מיתות ב"ד (סנהדרין פ"ז ה"ח) דתנן גבי מגדף והדייני' עומדין על רגליהן שקורעין ולא מאחין, וגרסינן עלה בירושלמי ר"ש בן לקיש אמר מכאן לדיינין שקבלו עדותן עומדין דינם דין.

ומה אמרו בסמוך גבי דביתהו דרב הונא והאמר מר אבל בשעת גמר דין דברי הכל ב"ד בישיבה ובעלי הדין בעמידה, לאו למימרא שאם בא להושיב שניהם שאינו רשאי, שהרי אפילו עד ת"ח מושיבין וכ"ש בעלי דין בעת גמר דין אלא דביתהו דרב הונא לאחר מיתת רב הונא הוה וכמו שפירש רש"י ז"ל (ד"ה דביתהו) ואין כאן עשה מן התורה. וכתב הרמב"ן ז"ל שכן ודאי נר', מדאלו לת"ח לא הוה צריך לבר אווזא, אלא מיקם הוא קאים להדיא מקמיה, ואפילו הוי בעל דיניה איניש אי לא הוי קאים מקמי חבר ולא חייב לסתום טענת' דאידך, שהכל יודעים דחייב אדם להדר פני חכם דכתיב (ויקרא יט, לב) והדרת פני זקן להושיב את שניהם, ועכשיו נהגו להושיב את הכל מפני המחלוקת.

דף לא.

מאן דאמר שחק אבל משחק בקוביא ומחזא חזי ורבנן הוא דפסלוה. תמיהא לי מ"מ כיון דפסלוה רבנן ואפילו יגיד לא יתחייב הלה ממון למה יגיד, והלא לא חייבתו התורה, אלא בשמפסיד התובע ממון בכפירתו, ומתוך הדחק יש לי לומר דמשחק בקוביא ופסולין דרבנן אעפ"י שאין מוציאין ממון בעדותן מהניא עדותן דאי תפס ואפילו בעדים לא מפקינן מיניה, ומההיא שמעינן להא, וא"נ איפשר לומר דרב פפא ורב אחא פליגי בפלוגתא דר' אלעזר בר"ש ורבנן בדבר הגורם לממון אי כממון דמי או לא כממון דמי (לקמן לב, א), דרב פפא סבר כממון דמי, והלכך אלו העיד זה שמא האחר יתבייש שאינו יכול להעיז פניו בפניו עד זה וכיון דמדאורייתא כשר הוא והוא גורם לממון חייב מש"כ בקרובים ופסולים דאורייתא דאין חייבים בכך לפי שאינן חייבין להעיד דאורייתא, ורב אחא סבר לאו כממון דמי, וכיון דפסלוה רבנן הרי הוא כפסולין דאורייתא ולא אמרינן דילמא מסתפי ומודה, כנ"ל.

ועדיין אינו מיושב בעיני דהא אמרינן לקמן (לב, ב) הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה ואמרינן חשוד מאן, אילימא חשוד לוה וכו', ולימא ליה מי יימר דמשתבעת והכא נמי מדינא דאורייתא ה"ל למישקל בלא שבועה ככל מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע דמשלם ואין שכנגדו צריך לישבע, אלא דרבן תקנו לחשוד, ואפילו הכי כיון שזה אינו מפסידו להדיא דשמא לא ישבע, אפילו הכי פטור זה שאין מקבלים עדותו כלל לא כל שכן שיהא פטור צל"ע.

דף לא:

מתני': **או שאמרו לו אין אנו יודעין לך ואמר משביע אני עליכם וכו' ואמרו אמן חייבין**. וזה שלא בב"ד, ולר' מאיר אפילו לא כפרו בב"ד, ולרבנן כשבאו לב"ד וכפרו, ומ"מ על כרחנו מתניתין חוץ לב"ד הוא, דאי בב"ד, כיון שאמרו אין אנו יודעין לך עדות אינן יכולין לחזור ולהעיד, שהרי כבר הגידו שאינן יודעין שוב אינן חוזרים ומגידין, וכיון שכן שעמד ואמרו אמן כפירת דברים בעלמא הוא, ולא תימא דמתניתין בב"ד וכשהשביען בתוך כדי דבור לכפירתן, דהא לא הוה משמע בגמרא (לב, א) דאיירי רישא דההיא מתניתין בתוך כדי דבור כן פירש הרמב"ן ז"ל.

ואיכא למידק למה ליה למתני הכא וענו אמן, דהא כל העונה אמן כמוציא שבועה מפיו דמי וכדאמ' שמואל, ואפילו בשבועת ביטוי ושבועת העדות אפילו מפי אחרים חייבין, ורש"י ז"ל נשמר מזה, וכתב שאם השביע עליהם שיבואו ויעידוהו, ואמרו לו אין אנו

יודעין לך עדות אעפ"י שלא ענה אמן חייבין, אבל אם אמרו הם תחלה אין אנו יודעין לך עדות והוא השביעם ושתקו פטורים שלא קבלו עליהם שבועה כלל, ולדבריו מאי דקתני הכא ואמרו אמן לאו דוקא אמן, אלא כל שמראין [עצמם] אחר השבועה שמשביעין שהן מקבלים עליהם השבועה וכגון שאמרו אחר כן אין אנו יודעים לך עדות חייבים.

והרמב"ן ז"ל הקשה עליו דלאו דוקא אמרו העונה אמן או הן וכיוצא בזה כמושבע מפי עצמו דמי, וכן כתב הרמב"ם ז"ל (שבועות פ"ב ה"א) ופי' הוא ז"ל דמושבע מפי אחרים אפילו שתקו חייבים, ונראה מדבריו ז"ל דרישא תנא מפי עצמו וסיפא תנא מושבע מפי אחרים, ולא ירדתי לסוף דעת רבינו ז"ל בזה, דמשמע לפי דבריו למה להו למנקט כולי האי אין אנו יודעים לך עדות ואח"כ אמר הוא משביע אני עליכם ואח"כ אמרו הן אמן, ליתני או שאמר להן משביע אני עליכם אם אתם יודעים לי עדות שתבואו ותעידוני ואמרו אמן הרי אלו חייבים אבל לדברי רש"י ז"ל אתיא שפיר, לפי שהם הקדימו לו אין אנו יודעים לך עדות, ואחר דבריהם עמד הוא והשביען, ולולי שענו אחר כן אמן לא היה נראה שקבלו עליהם השבועה.

עוד קשיא לי לדברי רבינו שאם מושבע מפי אחרים אפילו שותק חייב, היכי הקשו בגמרא (לב, א) כפרו שניהם כאחד והא א"י לצמצם, מאי קושיא לימא כשהשביען ושתקו, אפילו לכשת"ל דדוקא בשענו אמן אכתי לימא בשענו אמן בבת אחת, הא ליתא דאפילו אמן א"א לצמצם, וא"ת מ"מ כי מוקמינן לה בתוך כדי דיבור מאי קא קשיא ליה (לקמן לב, א) שבועה שאין אנו יודעים לך עדות טובא הוי, לימא בעונין אמן תוך כדי דיבורו של חבירו אלא סתמא אמר כגון שכפרו שניהם תוך כדי דבורו דמשמע אפילו כופר ממש ואומר שבועה שלא ידעתי לך עדות, ותדע לך, דאי לא, לימא בכופר ממש ואומ' גם אני כמוהו, וא"נ שכפר שני קודם שסיים הראשון דבורו אעפ"י שלא סיים עם הראשון בצמצום, אלא שמדברי ר' יוחנן שמענו שאפילו כפר השני כפירה גמורה בראשון לאחר שסיים הראשון ובתוך כדי דבורו, ואפשר דלהכי לא אוקמוה בשותקין, מפני ששנינו כאחד דמשמע כפירה ממש, ולא כפירה הבאה מחמת שתיקה.

השביע עלי' ד' וה' פעמים. במושבעין מפי עצמן בין לר"מ בין לרבן פטו', וע"כ לא מחייב ר"מ חוץ לב"ד אלא בשאין באין אח"כ ומודין, אבל בודאי היכא דמודים אח"כ בב"ד אפילו ר"מ פט', דלעולם אינן חייבין אלא כשמפסידין ממון בכפירתן, ואלו והואיל והודו בב"ד כפירתן חוץ לב"ד לא מעלה ולא מוריד.

דף לב.

מכדי תוך כדי דבור כמה הוי... שבועה טובא הוי. לכאורה משמע דר"א מדפתי דסבירא ליה דכפרו שניהם ר"ל שאין בין השלמת כפירתו של זה להשלמת כפירתו של זה כדי דיבור קאמר, ומשום הכי אקשי ליה הכי, ואינו מקשה אלא כשואל. ותדע לך, דה"מ לאוקומי כגון שאמרו שניהם בבת אחת שבועה שאין אנו יודעין לך עדות שאע"פ שהשלים האחד קודם שהשלים הב' מפני (שאין אנו יודעין לך עדות שאע"פ שהשלים הא' קודם שהשלים הב') שאי אפשר לצמצם, מכל מקום בתוך כדי דבור התחילו והשלימו, אלא דהכי איבעיא ליה אי משכחת לה כגון שנשבע זה אחר זה או לא, וא"ל משכחת לה כגון שכפר בתוך כדי דבור של חבירו, כלומר שאחר שהשלים האחד שבועתו נשבע הב' תוך כדי דבור וחייב משום דאכתי יכול ב' למיהדר ביה הא'.
עד אחד כי אתי לממונא אתי. פירש רש"י ז"ל: לממונא ממש, דאע"ג דכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת דסבר דהיינו למכות ולעונשין אבל לממון קם, ולא נהירא לי דנשוי הא מקשה טועה גמור, והנכון בעיני מה שפירש הרמב"ן ז"ל דחשבינן ליה לממון הואיל וראוי לה להצטרף עם אחר להוציא ממון, חשבינן ליה דאתי לממונא.
ותסברא. פירוש: ותסברא דבהא פליגי, והא אביי וכו' דלא פליגי אלא בגורם לממון אי כגורם לממון ואין לשון ותסברא מיושב בעיני לפי' זה דהכי ה"ל למימר אלא כגורם לממון פליגי, והאמר אביי, אבל לשון תסברא משמע דמאי דאמר דעד אחד כי אתי לממונא אתי קשי' לי', כלומר וכי אפשר לומר כן דאית לי' לר' אליעזר בר"ש דעד אחד כי אתי לממונא קאתי, ומ"ה נ"ל דהפ' וכי אפשר לומר דמשום דראו להצטרף חשבינן ליה כגורם לממון להתחייב בשבועת העדות, והאמר אביי הכל מודים בעידי קנוי דפטירי ואף על גב דראויין להצטרף לאבד כתובתה בהדי עידי סתירה, ועד טומאה, דאלו עידי סתירה ועד טומאה בלא קנוי לא אבדה כתובת' ואפילו אגברא לא מתסרא ובעידי קנויי מתסרה, כנ"ל.
הכא בהא קא מפלגי מר סבר דבר הגורם לממון כממון דמי ומר סבר לאו כממון דמי. ומי' מתניתין דפטר עד אחד דלא כר' אלעזר בר"ש דלדידיה אפילו עד אחד חייב משום דגורם לממון מיהא הוא, והא דאמרינן ותסברא, לאו לדחויי מאי דאמרינן מתניתין דלא כר' אלעזר בר"ש, אלא לדחויי מאי דאתינן לאוקומי פלוגתייהו בעד אחד אי אתי לאפוקי ממונא או לא, והיינו דאמרינן מתניתין דלא כי האי תנא, ולא אמרינן לימא מתניתין דלא כי האי תנא, וקיימ"ל כרבנן דרבים נינהו, ועוד דסתם מתניתין כוותיהו, וקשיא לי דהא קימ"ל גבי נזקין כמאן דאית ליה דינא דגרמי, וכל מאן דאית ליה דינא דגרמי

כל שכן דאית ליה גורם לממון וכדמוכח בהדיא בב"ק (צח, ב) וכמו שכתבתי שם וגם רבותינו בעלי התוספות כתבו שם כן, ואם כן קשיא הלכתא אהלכתא, ולא היא דהכא שני דלא חייבה תורה אלא בכפירה שמאבד ממון ממש זה מחמת כפירתו של זה, וכדאמרינן לעיל אם לא יגיד ונשא עונו לא אמרתי אלא במקום שזה מגיד וזה מתחייב, ואף אנו נאמר לא אמרתי אלא בזמן שזה מגיד וזה מתחייב, אבל גורם לא אמרינן לדעת רבנן, וקימ"ל כוותייהו, אבל לגבי נזקין כל שגורם לממון מזיק חשבינן ליה כנ"ל, ועיקר.

דף לב:

מי יימר כו'. מיהא דאמרינן גבי חשוד לווה דפטור משום דאמר ליה: מי יימר דמשתבע ושקלת. דילמא לא הוה משתבעת ואפילו הכי מחייבינן עד אחד בנסכא דר' אבא, נראה לי ראיה גמורה דכל מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע כגון נסכא דר' אבא, וחמשין ידענא וחמשין לא ידענא (ב"מ צח, א) שקיל תובע בלא שבועה, ולא אמרו שכנגדו נשבע ונוטל אלא בחשוד, משום דאי אמרת שכנגדו נוטל בלא שבועה לא שבקת חיי לחשוד, והוצרכתי לכתוב זה לפי שראיתי לאחד מגדולי המחברים שכתב שכולן שכנגדו נשבע ונוטל כחשוד, וזו כמדומה שהיא שגגה, דמיהא דהכא יש ראיה מכרחת.

הא דאמרינן: **בעד מיתה מיהא שהוא פטור כדאמר לה לדידה ולא אמר להו לבי דינא.** משום דאיהי מהימנא למימר מת בעלי ותנשא או תתיבם, לאו למימר דאפילו בדאתא העד והכחיש ואמר לא, דהתם ודאי מהימן, ואף על גב דאמרה לדידי אמר לי דמית, וכדאמרינן בכתובת (עב, א) דאמרה פלוני חכם טיהר לי את הכתם ואזל שייליה ואשתכח שיקרא דאיהו מהימן ולא איהי, אלא הכא הכי קאמר כגון דאמר לדידה ואיהי גרמה לנפשה שהשביעתו בב"ד, דאי בעיא איהי גופא הוה מציא לאכשורי נפשה אי אמרה מת בעלי על פי מה שאמר לי העד.

והכל מודים שהוא חייב דלא אמר לא לדידה ולא לבי"ד. וכתבו מקצת מרבותינו הצרפתים ז"ל דמכאן יש ללמוד דיכול אדם להשביע את חברו מן הספק אם יודע לו עדות אם לאו, דהא הכא איהי לא ידעה דמית ולא ידעה דהאי ידע, דאם איתא איהי נמי ידעה, ואפילו הכי משביעתו.

שמע מינה משביע עידי קרקע חייב ואוקימנא דתפיסה מטלטלי. ודוקא דתפסה להו מחיים דבעל, דאי לא, תפיסה דלאחר מיתה במטלטלי דיתמי לאו תפיסה היא, וכן פירש ר"ח ז"ל כאן דתפסה מחיים וכן כתב הריא"ף ז"ל בפרק אלמנה ניזונית (בתחלת הפרק), והביא מכאן ראיה למה שפסק הוא שם דתפיסה דמחיים הויא תפיסה אפילו לכתובה,

ואע"ג דתובה אינה גובה ממטלטלי ואפילו מיניה דבעל, וכדאיתא בקידושין (סה, ב) גבי אכילה, ובנדרים (סה, ב) גבי מאי דאמר ר' עקיבא אפילו אתה מוכר שער ראשך, אפילו הכי אם תפסה הויא תפיסה וגובה מהן כיון שתפסה, ולא דמיא לעובדא בחבילה כולן היו תפוסין בה ולא תפסה איהי לבדה בחבלה.

ומסתברא גם כן דדוקא בשתפסה מחיים לגובייא וא"נ לשעבוד, הא לאו הכי אלא דהוו מטלטלי בידה פקדון מחיים דבעל וכיוצא בזה לא הויא תפיסה לגבות מהם דמטלטלי דיתמי נינהו, ואפילו חוב דעלמא אינו נגבה מהן לדינא דגמרא, והראיה ממלונא דשטרי (כתובות פה, א) דתפסה ההיא אתתא, ואמר לה רב נחמן אית לך סהדי דתבעוה מינך מחיים ולא יהבת ניהליהו, אמרה ליה לא, א"כ הויא תפיסה לאחר מיתה ותפיסה דלאחר מיתה לאו כלום היא דמטלטלי לב"ח לא משתעבדי, אלמא אע"ג דהוו תפיסי לה מחיים כיון דלא תבעוה מחיים ולא מעכבא להו אחובא לא מהניא לה תפיסה, וגדולה מזו אמרינן בפרק מי שהיה נשוי (כתובות צב, א) ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפה עליו במלוה, שכיב ואתא ב"ח דראובן וקטריף ליה מיניה, ופייסיה שמעון בזוזי, דינא הוא דאמרו ליה בני ראובן אנן מטלטלי שבק אבונן גבך ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי, אלמא אף על גב דלאו מטלטלי בעין נינהו ושמעון תפיסי בזוזי דזקיפא מחיים דראובן, אפ"ה לא הויא תפיסה, דכל דלא תפס מחיים לגובינא או למשכון לאו תפיסה היא, והכא בתפיסה מחיים לגובינא או לשעבוד כתובתה היא, וכעין דמלונא דתבעוה מינה מחיים ולא יהבה להו או שאמרה מחיים דתפסה להו לגבות או למשכון כנ"ל.

לא צריכא כגון שכפרו שניהם וקדם אחד והודה תוך כדי דבור. יש מי שפירש כגון שהודה השני תוך כדי דבור לכפירתו, א"נ שכפרו שניהם כאחד וקדם הראשון והודה תוך כדי דבור שלו, ואיכא למידק דאם כן היינו רישא דקתני כפרו שניהם כאחד חייבים, ואוקימנא כגון שכפר השני בתוך כדי דבור של ראשון, ועל כרחין אין השני חייב אלא מפני שיכול הראשון לחזור ולהודות עכשיו בשעת כפירת השני, דאי לאו כפירת השני לא מעלה ולא מורידה דמצי אלו כבר כפר הראשון ולא היה יכול לחזור בו.

ולפיכך י"מ דהכא כגון שכפרו בזה אחר זה וחזר הראשון והודה תוך כדי דבור של כפירת השני וקמ"ל דכפירה והודאה משני עדים חדא מלתא היא, ואלו מרישא לא שמעינן אלא כפירה וכפירה, ויש ספרים דגרסי וקדם אחד וכפר והודה תוך כדי דבורו של חבירו, וכן נראית גירסת הרי"ף ז"ל שכן כתב בהלכות כגון שכפרו שניהם וקדם אחד מהן והודה תוך כדי דבורו של חברו, והא דאמר ר' שמעון מה טעם לפי שאינן יכולין לחזור ולהודות לאחר כדי דבור היא, אבל תוך כדי דבור יכולין הן לחזור ולהודות ע"כ, וזה כפירוש

האחרון ובעלמא היכא דשייכי התראה אפילו התראה תוך כדי דבור וחזרה תוך כדי דבור של התראה כדיבור דמי, דהתראה מכלל העדות היא וכדמוכח בפרק אלו נערות (כתובו לג, א) דאמרינן התם אמר ר' אלעזר עדים זוממין ממונא משלמי מלקא לא לקו דלאו בני התראה נינהו, אמר רבא תדע דהכי תרינן בהו (מתניתין) [נתרה בהו] מעיקרא אמרי אשתלין ניתרי בהו בשעת מעשה פרשי ולא מסהדי, נתרי בהו לבסוף מאי דהוה הוה, מתקיף לה אביי נתרי בהו תוך כדי דבור דהא תוך כדי דבור כדיבור דמי, דאלמא יכולין הן לחזור בהן אפילו תוך כדי דבור של התראה דהתראה מצרכי העדות היא.

דף לג.

שהיתה שניה בשעת כפירת הראשונה קרובין בנשותיהן. פירש רש"י ז"ל: שהעדים של כת שניה היו קרובין זה לזה בשנותיהן, ולפי פירושו קשה קצת הא דקאמרי ונשותיהן גוססות, דהא אפילו היתה אחת מהן לבד גוססות הדבר כן, שאלו היתה הגוססת כמתה נפטרה כת ראשונה, שהרי כת שניה ראויה להעיד. ור"ח ז"ל פירש: קרובין בנשותיהן לתובע או לנתבע, ולפיכך נקט נשותיהן גוססות דוקא דאלו אחת אכתי כי חשבת לה כמתה אין כאן אלא עד אחד, דעד אחד אינו קם לממון, והכא כשהיו יודעין לו עדות עד שלא נשאו נשותיהן משום דתחלתו וסופו בכשרות בעי'.

ואיכא למידק אשמעתין מאי קא מקשה במתניתין דשתי כתות, ראשונה אמאי חייבת דהא קיימא שניה, ורבינא א"ל לתרוצי הכי אלא אפילו שתיהן ראויות להעיד' תתחייב, דאפילו בכפירת דברים בעלמא משמע לקמן בפרק שבועת הפקדון שהן חייבין דהא רבה אמר התם הכופר בממון שיש עליו עדים פטור, ואותבי' עליה מיהא מתניתין דהיו לו שתי כתי עדים בשלמא שניה תתחייב דהא כפרה ראשונה, אלא ראשונה אמאי הא קיימא שניה, ופרקינן לה אליבא דרב כדרבינא דאמר בשהיו קרובים בשנותיהן ונשותיהן גוססות, דמשמע דלרב קשיא ולדידיה הוא דצריכין לפרוקיה דרבינא הא למאן דלית ליה דרבה וכופר בממון שיש עליו עדים חייב אפילו שתיהן ראויות להעיד בשעה שכפרה הראשונה אפילו ראשונה חייבת, ורבה הא איתותב התם ולא קיל"ן כותיה, וא"כ מאי קא קשיא לן עלה הכא ורבינא ל"ל לאוקומא בהכין, והא ליתא, דאנן בכפירת עדים בעינן ודאי כפירת ממון, דלא חייבה תורה אלא בזמן שבכפירתן מפסיד התובגע ממון, ואפילו בגורם לממון פטור לרבנן, וקי"ל כותיהו, אבל כופר בפקדון בעת שיש עדים בפקדון חייב משום דכתיב (ויקרא ה, כא) וכחש בעמיתו, ואמרינן (לב, א) וכחש ואפילו כל דהו, וכי אקשינן דרבה מיהא מתניתין דשתי כתי עדים מכ"ש אקשינן עליה, דהשתא אפילו

בפקדון דכתיב ביה וכחש בעמיתו אמר רבה דכל שיש עדים פטור בשבועת העדות לא כל שכן, והא דפרקינן לה כדרבינא קושטא דמילתא קאמרינן, דההיא ע"כ בכה"ג בלחוד היא לכ"ע, וכי אתותב רבה התם מעיקר דבריו דאמר דכופר בפקדון שיש עליו עדים הוא דאיתותב, הא בשבועת העדות בודאי אינו חייב אלא בשאין שם עדים ממקום אחר. **משביע עדי קנס מהו אליבא**. וה"ה נמי דלא מיבעיא לן אליבא דר"י הגלילי, דהא בהדיא פטר להו איהו לקמן (עמוד ב').

דף לג:

מתני': **שאנס איש בתו**. כתב רש"י ז"ל: יש שמפרש שאנס איש פלוני ופתה את בתו האב בא על בתו, וטעמא דפטור משום דאיכא חיוב מיתה, וא"א להעמידה דאפילו בלא חיוב מיתה נמי מאי קא תבע אחר אם אנסה אחר קים לן בשתה ופגמה וקנסה לאבוה, אנסה אביה קנס בעי לשלומיה ליה בתמי', אלא שאנס בתו לעיל קאי, דתנא לעיל מיניה שאיש פלוני כהן או [לוי] אינו בן גרושה, ועליה קאי או שהשביע שאנס איש פלוני את בתו של אותו פלוני דאיירינן ביה עד השתא פטורי', ואיצטרי' לאשמעינן משום דמוקמי להא בבא בהרשאה ואפילו הכי אינו בעל דין בזו כשאר ממון, דמידי דלא מטא הנאה לידי מעולם לא מצי למכתב הרשאה עלויה ע"כ, ודין זה שמענו מדבריו ז"ל (אלא) שלא שמענוהו בשום מקום, ומיהו אפשר לפרש כפירוש הראשון שכתב משם אחרים, ומה שהקשה הוא ז"ל עליו, ליתא, דהא משכחת לה ביתומה בחיי האב בקנסה לעצמה, וכגון שנתארסה ונתגרשה ויש לה קנס וקנסה לעצמה כדברי ר"ע כדאיתא בפרק אלו נערות (כתובות לח, א), ואי קשיא לך מפותה דמדעתה, ליתא דפתוי דקטנה אונס הוא.

אמר שמואל בבא בהרשאה והא אמרי נהרדעי לא כתבי' אורכתא אמטלטלי הני מילי היכא דכפריה אבל לא כפריה לא כתבינן. ראיתי בדיני ההרשאות דברים נחלקו בהן הראשונים ז"ל ראיתי להרחיב כאן ביאורי', ה"פ טעמא דאיש פלוני כהן שאינה תביעת ממון הא אילו היתה תביעת ממון חייבין אמר שמואל בבא בהרשאה, והא אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי, הני מילי היכא דכפריה אבל לא כפריה כתבינן, ה"פ וכן פירשתי בתשובה (ח"ב סי' רכד) טעמא דאיש פלוני כהן דאינה תביעת ממון הא אלו היתה תביעת ממון כגון שמשביעין לבוא ולהעיד שיש לפ' ביד פלוני מנה וכפר בתביעת ממון חייבי', והא (ד)קתני סיפא שאין העדים חייבין קרבן שבועת העדות עד ששמעו מפי התובע בעצמו אבל לא מפי עבדו ולא מפי שלוחו, ופרקינן דהכא במאי עסקינן בבא בהרשאה, והילכך טעמא דאיש פלוני כהן, הא מנה לפלוני ביד פלוני וכתב

לו הרשאה הרי זה שומע מפיו של תובע, ואקשינן והא אמרי נהרדעי לא כתבינן הרשאה אמטלטלי, הני מילי היכא דכפריה, אבל לא כפריה כתבינן.

וא"ת וללישנא קמא דנהרדעי (ב"ק ע, א) דאמרי דלא כתבינן כלל ואפילו בדלא כפריה, מתניתין במאי מוקמי לה, י"ל דמוקמינן בפקדון ולא כפריה, דע"כ לא קאמרינן אלא בהלואה אי נמי בגזילה ומדר' יוחנן דאמר גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש וכדאיתא התם בפרק מרובה (ב"ק סט, א), ואלו בפקדון ולא כפריה יכולין הם הבעלים להקדישו, וכאותה שאמרו בפרק הספינה (ב"ב פח, א) ההוא דאייתי קרי לפום נהרה ושקל כל חד וחד חדא מנייהו קם מרייהו ואקדשינהו, ואסיקנא דאי לא קייצי דמייהו דקדשי, דאלמא כיון דלאו למגזלינהו שקלינהו אף על גב דקיימי בידיהו דהנך מצו בעלים לאקדושינהו דכפקדון נינהו גביהו, ופקדון כל היכא דלא כפריה היכא דאיתיה ברשות מאריה איתיה וביתו כרשותו קרי ביה, ומיהו אנן כלישנא בתרא קיימא לן דכל דלא כפריה כתבינן הרשאה, ואפילו במטלטלי, דהלואה ואפילו בעל פה וגזלה ואע"ג דלא מצי לאקדושינהו ולא למהבינהו במתנה וכדקיימא לן כר' יוחנן דבביתו כרשותו בעינן, אפילו הכי כותבין הרשאה, לפי שההרשאה אפילו בפקדון אינה קונה קנין גמור דהא קיימא לן דשליחא שוייה, אלא דגבי נפקד שוייה כקונה וכבעל דברים דידיה דלא מצי למדחייה ולמימר ליה לאו בעל דברים דידי את, והילכך לא דייקינן בה כולי האי, אלא כל היכא דלא כפריה אף על גב דאינו נקנה קנין גמור כתבינן, וכך דעת הריא"ף ז"ל בתשובותיו (סימן קכ"ג).

ויש מביאין ראיה מאותה שאמרו (בערכין) [בבכורות] (מח, ב) שתי נשים של שתי אנשים שלא ביכרו וילדו שני זכרים ונתערבו זה נותן ה' סלעין לכהן וזה נותן ה' סלעין לכהן, מת א' מהם בתוך ל' יום, אם לשני כהנים נתנו אינן מחזירין להם כלום, ואם לכהן אחד נתנו נותן להם ה' סלעין, ואקשינן מאי שנא לשני כהנים דלא דאזלי לגבי האי ומדחה להו אזלי לגבי דהאי ומדחי ליה, ואוקמה שמואל בבא בהרשאה, ואקשינן והא אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי, ופרקינן הני מילי היכא דכפריה אבל לא כפריה כתבינן, והא התם דכמלוה היא להוצאה ניתנו לו לכהן, וכי מאית חד מנייהו הני ה' סלעין בהלואה גביה, ואפילו הכי קאמרינן דכותבין הרשאה, ואינה ראיה דההיא מאן אמר שמואל, וסבירא ליה לשמואל דהפודה את בנו תוך ל' יום ונתעכלו המעות אין בנו פדוי, ואם כן הני ה' סלעין פקדון נינהו גבי כהן עד דמטו ל' יום, והילכך כותבין עליהם הרשאה.

ואלא מיהו מלישני בתרא דנהרדעי שמעינן ליה כדאמרן, דאי לא תימא הכי מאי איכא

בין לישנא קמא ללישנא בתרא, דהא בפקדון ואיתיה בעיניה ולא כפריה אפילו לנהרדעי קמיתא כתבינן, שהרי יכול להקדישו כדאמרן, ואי בגזלה ואי נמי בפקדון ובמלוה על פה וכפרינהו אפילו ללישנא בתרא לא כתבינן, אלא כדאמרן דללישנא קמא במלוה ע"פ ובגזלה אף על גב דלא כפרינהו לא כתבינן, דכל דלא מצי מקדיש ולא מצי יהיב לא כתבינן אורכתא, וללישנא בתרא כל דלא כפרינהו כתבינן, ועוד דהא אמרי טעמא ללישנא בתרא משום דמחזי כשקרא הוא הא לאו הכי כתבינן, ואף על גב דמלוה על פה אי אפשר לו לקדשה ולא ליתנה במתנה, מכל מקום הא לא מחזי כשקרא, ועוד שמעינן ליה ממתניתין דקתני איש פלוני כהן, דאלמא דוקא בכי הא דליכא תביעת ממון, הא בכל תביעת ממון ובא בהרשאה חייבין, והיינו דנדינן מלישנא קמא ודייקינן מלשנא בתרא, ואי סלקא דעתך דאפילו ללישנא בתרא לאו בכל תביעת ממון אלא בפקדון וכלישנא קמא, מאי שנא דנקטה באיש פלוני כהן דלאו תביעת ממון, ליתני בשיש לאיש פלוני בידך גזל ומלוה ע"פ, ולא איצטריכינן נמי למידק כלישנא בתרא אלא אפילו כלישנא קמא איכא למידק.

ויש מביאין ראיה עוד מבכור, דאיפליגו עליה (ב"ב קכו, א) רב פפא ורב פפי משמיה דרבא אם יש לו קודם חלוקה אם לאו, רב פפי אמר יש לו ורב פפא אין לו, ולרב פפא משמיה דרבא אם מכר ונתן קודם חלוקה לא עשה ולא כלום, וכדשלחו מתם בכור שמכר קודם חלוקה לא עשה ולא כלום דאין לבכור קודם חלוקה, ואפילו הכי אית ליה לרב פפא דיכול הוא לכתוב הרשאה על חלק בכורתו, דאמרינן התם בכור ולא ספק לאפוקי מדדרש רבא דדריש רבא ב' נשים שילדו ב' זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה, אמר ליה רב פפא לרבא והא שלח רבין באיגרתיה דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר, ברם כך אמרו בשם דר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה, אלמא אף על גב דסבירא ליה לרב פפא דאין לבכור קודם חלוקה ואינו יכול ליתן ואפילו הכי כותב הרשאה.

אבל הרמב"ם ז"ל (שלוחין פ"ג ה"ז) כתב דאין כותבין הרשאה במלוה על פה, שאין כותבין אלא במה שאפשר להקנות, ונראין לי דבריו, חדא דהא בעי למכתב ליה זיל דון ואפיק לנפשך, ואם אי אפשר לקנות היאך יוציא לעצמו, ועוד שאם אתה אומר כך כיון דאי אפשר לו לשליחא דעלמא להוציא מיד הנתבע ומצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את מה הועילו חכמים בתקנתם כשכותבין לו זיל דון ואפיק לנפשך דבין הכי ובין הכי שליחא שוייה וזיל דון ואפיק לנפשך לענין דינא לא מעלה ולא מוריד ומשוית להו לדברי חכמים כי חוכא, ועוד דאם כן הכא אפילו בא בהרשאה למה חייבים, דכל שאין

כופרין לבעל תביעת הממון אין חייבים דכתיב (ויקרא ה, א) אם לא יגיד, ודרשינן (לקמן לה, א) אם לו לא יגיד, והרי כאן אף על פי שבא בהרשאה שליחא איכא בעל ממון ליכא, אלא ודאי כל שבא בהרשאה קנייה הוא, ותדע לך דהא אמר אמימר (ב"ק שם) ואי תפיס לא מפקינן, ואף על גב דאמר רב אשי כיון דכתיב ליה כל דמתענית מדינא עלי דידי הדר שליחא שוייה בדינא פליג עליה דאמימר, אבל במאי דכתבינן לה עליה לא פליגי, ואיכא דאמרי שותפא שוייה, דכיון דכתיב ליה תרי לישני זיל דון וכל דמתענית שותפא הוא דשוייה.

ואם מפני הראיות שכתבנו, יש לי להשיב, והריני חוזר עליהם להראות פנים על כל אחד ואחד בסיעתא דשמיא, שאם תבוא מצד הראיה שהביא מקצתן דההיא דבכורות, כבר כתבנו דחייתה למעלה, ואם מפני בלתי זה לא נמצא הפרש בין לישנא קמא ללישנא בתרא ולא נפקא מנייהו מידי, איברא טובא איכא, ונפקא מינה למלוה בשטר, ללישנא קמא לעולם לא כתבינן אלא בדבר שהוא ברשותו ממש ויכול הוא להקדישו כפקדון ולא כפריה, וכדאמר עלה מאי טעמא אמר אמימר משום דר' יוחנן דאמר גזלו ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו, ואם כן להאי לישנא אין כותבין הרשאה אפילו למלוה בשטר, שהרי אינו יכול להקדישה ולא אפילו ליתנה ולמכרה דבר תורה, דמכירת שטרות דרבנן הוא, וכדברי הריא"ף ז"ל ועיקר ואפילו לדברי רבנו תם ז"ל, דאמר דמכירת שטרות דאורייתא, אפילו הכי איכא למימר דסברי נהרדעי דאין כותבין עליה הרשאה, משום דהרשאה הקנאה גרועה היא, לפי שאם רוצה המרשה לחזור בו ולהוציא הממון מיד המורשה מוציא ואפילו תפשי וכדרב אשי, דהקנאה גרועה כזו אין כותבין אותה אלא בדבר שישנו ברשותו ממש שאם רצה להקדישו מקדיש, ואלו ללישנא בתרא כותבין במלוה בשטר כל דלא כפריה ואפילו לא נתקיים בחותמיו, ואפילו נמי כפריה והוא דמתקיים בחותמיו כדרך שהוא יכול להקנותו, ואף על פי שאינו יכול להקדישו, דמכל מקום לא מחזי כשקרא, ותדע לך דלללישנא קמא אפילו במלוה בשטר לא כתבי, מדתלי אמימר טעמא כר' יוחנן דאמר גזל ולא נתיאשו בעלים שניהם אינם יכולין להקדיש, ואם איתא דלא אמרוה אלא בגזילה א"נ במלוה על פה, מאי דוחקיה דמוקי' לה כר' יוחנן דלית ליה כסתם משנגה דצנועין (ב"ק סט, א) שהיו מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות הללו, ולית ליה נמי דר' דוסא לעתותי ערב אומר כל שלקטו עניים היום יהא הפקר לוקמא ככולי עלמא דהא מלוה על פה וגזילה שאינה קיימת אי אפשר אפילו ליתנה ולמכרה לכולי עלמא, וכדאמרינן בקידושין (מז, א) שוין במכר שזה קנאו ואי מלוה להוצאה

ניתנה במה קנאו, והמקדש את האשה במלוה אינה מקודשת, אלא על כרחנו ללישנא קמא אין כותבין ואפילו במלוה בשטר ואפילו לא כפריה ואפילו בשטר מקויים, דהא ביכול להקדישו תלי לה.

וא"ת אמאי נקט לה מתניתין באיש פלוני כהן, ליתני שיש לפלוני בידו מלוה על פה או גזל ביד פלוני, הא ליתא, דכיון דאיכא ממון צדדי' הרבה, שאם בא בהרשאה וכפרו חייבי', ניחא ליה טפי למנקט למידי דלא אפשר לבא בו לידי קרבן שבועה לעולם, ותדע לך דאי לא תימא הכי ללישנא קמא דנהרדעי הא אפשר למתנייה בתביעת ממון בין בגזל בין במלוה על פה בין בשטר, ואם כן תקשי להו אמאי תנייה באיש פלוני כהן אלא כדאמרן.

ואם תאמר אם כן מכל מקום אמאי נדי מלישנא קמא ודייק כלישנא בתרא, אף היא אינה שאלה, חדא, משום דקיימא לן כלישנא בתרא נדין מלישנא קמא ודייק כבתרא, וקושטא עדיף ליה, ועוד דללישנא בתרא ליכא תביעת ממון כולי האי כלישנא קמא דאפשר למתני להו, ועוד דכיון דללישנא בתרא לא משכחת לה כתיבת הרשאה אלא בפקדון ולא כפירה לא משכחת לה דחייבין עדים בכפירתו דכפירת דברים בעלמא הוא שהרי הוא מודה ואי משום ההיא דרב פפא דאין לבכור קודם חלוקה, ההיא ליתא כלל, משום דרב פפא כי אמר התם (ב"ב קכו, א) אין לבכור קודם חלוקה לא משום דנפשיה אמרה ולא דשמעיה מרבא בפירוש, אלא מכללא דההוא מעשדה דבכור דאזל וזבין בנכסי דידיה ובנכסי דפשוט ואתי לקמיה דרבא ואמר לא עשה ולא כלום וסבר רב פפא דלא עשה ולא כלום לכולהו קאמר, והשתא דשמיע מרבא דכותבין הרשאה זה לזה, הכיר שטעה בדרבא, לא עשה ולא כלום דאידך הא דידיה קנה הלוקח דיש לו בו קודם חלוקה, ואת"ל דרב פפא מעיקרא סבר לאין לבכור קודם חלוקה השתא הדר ביה מדדרש רבא ומדר' ינאי דאמרו דכותבין הרשאה, אלמא יש לבכור סבירא להו וכן הלכתא דיש לבכור קודם חלוקה, וכדאמרינן התם, והלכתא דיש לבכור קודם חלוקה.

ומיהו עוד יש לדקדק בעיקר שמועתנו לפי מה שכתב הרי"ף ז"ל בתשובותיו, שהוא ז"ל כתב דהא דאמרינן לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפרה, דלאו דוקא דכפריה קודם כתיבת האורכתא, אלא דכל דכפריה בין קודם כתיבה בין לאחר כתיבה אורכתא פסילא, ואיבטלה משעת כפירה ולא דיינינן לה כל עיקר, ולא עוד אלא אפילו כפר במקצת והודה במקצת אין משביעין אותו על מה שכפר, ואפילו על מה שהודה אינו נותן לו, מפני שיכול לומר לאחר שכפרתי בה נתבטלה ההרשאה ולא בעל דברים דידי את, וא"כ הכי משכחת לה פתרי להא שמעתא דידן ולמה יתחייבו עדים אלו בכפירתן, דה"ד אי

בשחייב מודה עדות למה לי, ואפילו אינו מודה אי במלוה בשטר ומקויים הוא ושטרו ביד זה אפילו כפרו אינן חייבין דכפירת דברים בעלמא הוא, דהוה ליה כהיו לו שתי כתי עדים שאם כפרה [הראשונה] פטורה, שהרי מתקיימת לו עדות בכת שניה, והכי נמי לא דכפירת דברים בעלמא היא הואיל ושטרו ביד זה.

והרמב"ן ז"ל תירץ להעמיד דברי הרב דכי אמרינן לא כתבינן אוכתא אמטלטלי דכפריה, הני מילי בליכא עדים, אבל איכא עדים וראה אף על פי שהלה כופר אי נמי דלא ראה והלה טוען להד"מ וכל שכן במקום שיש עליו שטר כיון שעל פי עדים יתחייב באותו ממון בההיא כתבינן אורכתא משום דלא מחזי שקרא דהא איכא עדים דקושטא קאמר, אלו דברי הרב ז"ל. ולו' שיש להעמיד שמועתנו באחד עניינים אלו, ואומר אני כי מה שכתב שיש להעמידה באומר לא לויתי והוא הולך על הדרך הראשון שכתבנו שכותבין הרשאה אפילו במלוה על פה וכבר כתבתי שאינו נראה לי כך, וכן אי אפשר להעמידה בבא בהרשאה על מלוה בשטר מקויים וכמו שאמרתי, אלא מסתברא דהכא במלוה בשטר שאינו מקויים, וכשתבעו ואמר פרעתי וקיימא לן (כתובות יט, א) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואיתנהו לסהדי, ואלו אתו ומסהדו הויא אההיא אורכתא שרירא ללישנא בתרא, דכל כי הא כתבינן ודוק' כפריה בממונא קא כפריה, דהא כל דכפר אינהו איבטלה לה הרשאה וחייבי', דכולה מילתא דממונא על פיהם היא, אבל ללישנא קמא פטורין, דהא לא כתבינן אלא במידי דאפשר להקדישו. עוד יש להעמידה בגזילה קיימת ואיכא עדים וראה דהא גזילה חוזרת בעינא, וללישנא קמא לא כתבינן דכל דלא מצי מקדיש לא כתבינן אורכתא וכדכתיבנא לעיל, וללישנא בתרא כתבינן דכל דלא כפריה והוא בעינא וא"נ לא מצי כפר כגון דאיכא עדים וראה אי בעי מקני ליה אגב קרקע דברשותיה קיימא דהא הדרא בעינא, אלא דלא מצי מקדיש גזירת הכתוב היא לדעת ר' יוחנן וכדדייק קרא דכתיב ( ) כי יקדיש את ביתו קדש מה ביתו ברשותו ממש אף כל ברשותו, ומכל מקום מצי לאקנויי, ותדע לך דהא למאן דאמר מלוה לאו להוצאה ניתנה לא ברשותיה דמלוה קיימא, ואם קדש את האשה מקודשת ואם נתנה במכר קנאו, וכדתניא ושוין במכר שזה קנאו, וכדאיתא בקידושין (מז, א) כנ"ל.

ולפי מה שכתבנו שאין כותבין הרשאה אלא במה שאפשר להקנות, משכחת שפיר דכי כפר וחייבין שהם שומעים מפי בעל דבר, ואף על גב דקיימא לן כרב אשי דשליח שויוה, הני מילי כל שחזר בו המרשה, אבל כל שלא חזר בו הרי הוא שלו, דאינו אלא כמתנה זיל דון אפיק לנפשך כל שלא אחזור בי, והילכך השתא מיהא בעל דברים של התובע הוא, אבל לדברי הראשונים ז"ל יש לדקדק היאך חייבים והא לא מפיו הם שומעים,

והא קיי"ל בב"ק פרק מרובה כרב פפא דאמר דכיון דכתב ליה כל מאי דענית מדינא עלי דידי הדר שליחא שוייה, ובשומע מפי שליח פטור דתנינן בפרקין שלח ביד עבדו ביד שלוחו וכו' משביע אני עליכם וכו' עד שישמעו מפי התובע.

והרב אב ב"ד ז"ל העידה בשכתב לו למחצה לשליש ולרביע וכדאמר התם בפרק מרובה דמגו דמשתעי דינא אפלגא משתעי דינא אכולהו, וא"נ לא אמרו שלח ביד שליח פטורין אלא בשעשאו שליח על השבועה לבד ולא על תביעת הממון, אבל כשהרשה אממון אף על תביעת הממון, יכול להשביען, וכבעל דברים דידה משוינן ליה, וליתא דאלו בשנותן לו למחצה לא דמיא למתניתין דאיש פלוני ואלו בשעשאו שליח על תביעת ממון גם כן אי אפשר, דאנן אם לא יגיד בעינן והאי לאו בעל ממון הואאלא יש דוחקי' דאף על גב דלגבי המרשה הוי שליח לגבי הנתבע מיהא כיון דכתיב ליה זיל דון ואפיק לנפשך, כבעל דין הוא דלא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את.

מנה מניתי לך בפני פלוני וכו' יביאו פלוני ופלוני ויעידו. פירש רש"י ז"ל: ואמר הלה יבואו פלוני ופלוני שמניתם לי בפניהם ואני פורע לך, וזה קשה דאם כן איך אנו מחייבים אותו מדין עדותן של עדים אלא מפי עצמו שמחייב עצמו בכך מדעתו, ואין כאן עדות ראיה בלא ידיעה. ועוד דאם כן מאי קאמר לקמן (לד, א) שמע מינה קסבר ר' יוסי הגלילי משביע עידי קנס פטור, דאי סלקא דעתך חייב ראיה בלא ידיעה מי לא בעי מידע או גויה בעל או בת ישראל בעל, ואם איתא מאי קושיא משכחת לה בכי הא באומר לא בעלתי, ואם יבואו עדים ויעידו שבעלת אני אתן, אלא יש לפרש דמלשון הברייתא עצמה הוא, כלומר יבואו עדים ויעידו ועל כרחו יתן, דמחייבין אותו בעדות ראיה בלא ידיעה, ומיהו בתוספתא (פ"ד ה"ג) מצאתי בלשון רש"י ז"ל, דתניא התם איזו היא ראיה שאין בה ידיעה תן לי ק"ק זוז שיש לי בידך, אין לך בידי לא מניתי לך במעמד פלוני ופלוני, ואמרו ואני אתן זו היא ראיה שאין בה ידיעה עכ"ל התוספתא, ואפילו כן נראה דה"פ יאמרו ואני אתן לך כלומר ויש לי ליתן לך בעדותן.

שאנס איש פלוני. פירש רש"י: אנס, כלומר [אנס] ופתה בתו [של] אחר קאמ', והא קמ"ל דאע"ג דכתב ליה הרשאה פטור, משום דלא כתבי[נן] הרשאה אמאי דלא אתיא לידיה מעולם, ולפי דרכו נלמוד מכאן שאין כותבין הרשאה בבשת ופגם ונזקין. וי"מ דהכא מיירי כגון שאנס אותו פלוני בתו שלו וזה מורשה מבתו, וטעמא דפטור משום דקם ליה בדרבה מיניה והקשה עליהם רש"י דאי בבא על בתו מי צריך למיתנא כלל, השתא אנסה אחר קנסא [לאביה] אנסה אביה לא כל שכן שיש לו הקנס, וזו אינה קושיא דמשכחת לה ביתומה בחיי האב דהיינו שנשאת ונתארמלה או שנתגרשה דקנסה [לעצמה] כדברי ר'

עקיבא כדאיתא פרק אלו נערות (כתובות לח, א), ואי ק' מפותה דמדעתה, ליתא דפתוי קטנה אונס הוא.

כיצד מנה מניתי לך. ופירש רש"י כגון שאמר אם יבואו ויעידו אני אתן, כלומר שמחייב עצמו מעתה לכל מה שיעידו העדים.וקשה דאם כן אין אנו מחייבין אותו מדין עדותן של עדים אלא מפי עצמו שמחייב עצמו בכך מדעתו, ואין כאן עדות ראיה בלא ידיעה. ועוד דא"כ מאי קאמ' לקמן (לד, א) שמע מינה קסבר ר"י הגלילי משביע עדי קנס פטור, דאי ס"ד חייב ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה, מי לא בעי שידע אי גויה בעל או בת ישראל בעל, ואם איתא מאי קושיא, דהא האי דינא נמי איתניה בעדי קנס וכגון שחייב עצמו ואמר אם יאמרו פלוני ופלוני שאני אנסתי אשה מעולם אני אתן, אלא ודאי הפירוש דהוא אומר להד"מ אבל אם יבואו עדים ויעידו שמנה שיתן משום דדינא הכי, ובעדי קנס לא משכחת לה בכי האי, שאם הוא אומר לא אנסתי אשה מעולם ובאו עדים שאנס לא מיחייב קנס אע"פ שהוחזק כפרן לפי שאין משלם קנס עד שיבואו עדים ויעידו שהוא חייב אותו קנס ממש. וי"מ שמלשון הברייתא עצמו הוא יבואו עדים ויעידו, כלומר, אם באו עדים והעידו, הוחזק כפרן וע"כ יתן דמחייבין אותו בעדות ראיה בלא ידיעה. ומיהו בתוספתא (פ"ב ה"ג) מצאתי כלשון רש"י דתניא התם אי זו היא ראיה (שיש) [שאין] בה ידיעה תן לי ר' זוז שיש לי בידך, אין לך בידי, לא מניתי לך במעמד פלוני ופלוני יאמרו ואני אתן לך, זו היא ראיה שאין בה ידיעה, עכ"ל, ואפ"ה נראה (דאפי') [דהפי'] יאמרו ואני אתן לך כלומר יש לי לתת בעדותן. וא"ת וכי אתו עדים מאי הוי, אע"ג דאמ' מתחלה להד"מ, לימא השתא פרעתי, ומאי דקאמר להד"מ משום דמלתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה, וכדאמ' לקמן פ' הדיינין (מא, ב) גבי ההוא דא"ל לחבריה הב לי ק' זוזי א"ל ולא פרעתיך בפני פלוני ופלוני, אתו אמ' לא אמר רבא לא הוחזק כפרן / לא רמיא /. וי"ל דשאני הכא דמדכר דכירי אינשי כה"ג אם מנה לו המעות אם לאו.

דף לד.

איכא בנייהו עידי קרקע לר' אליעזר חייבין. משום דדריש (לקמן לז, ב) פרשה זו ברבויי ומעוטי ומאי רבי רבי כל מידי ומאי מיעט מיעט שטרות דאלמא לדידיה קרקעות כמטלטלי', ור"ע פוטר דאפילו דאיהו נמי דריש כל התורה בריבה ומיעט וריבה שאני הכא דמיעט קרא דכתיב מאלה ודריש יש מאלה שהוא חייב ויש מאלה שהוא פטור.

לימא ר' יוסי ליה דר' אחא. מאי קושיא דהא אפילו לרב אחא אין אומרים מאומר בדיני נפשות אלא בדיני ממונות וכדמשמע בסנהדרין פרק אחד דיני ממונות ואחד דיני

נפשות בדרישה (לז, א) דתנן התם כיצד מאיימין על (עדדי) [עידי] נפשות מכניסין אותה ומאיימין עליהם שמא תאמרו מאומד עד מפי עד, ואמרינן עלה בגמרא (בע"ב) מאומד בדיני נפשות הוא דלא אמדינן, הא בדיני ממונות אמדינן כמאן כר' אחא דתניא ר' אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים, אלמא אף לר' אחא לא אמרה ביני נפשות אלא בדיני ממונות, יש לומר דמעיקרא דסבירא ליה דמתניתין דוקא נקט דיני נפשות הא דיני ממונות לא הוה אמרינן דר' אחא נמי דוקא נקט גמל האוחר בין [הגמלים] דהיינו דיני ממונות, כי היכי דתיקום מתניתין כותיה, דאי לא מתניתין אמאן תרמייה, אבל לבסוף דאמר דמתניתין לאו דוקא דיני נפשות אלא בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות, וכדאמרינן (שם) וליטעמיך עד מפי עד דקתני בדיני נפשות הוא [דלא] (ד)אמרינן הא בדיני ממונות אמרינן וכו' אף על גב דפסילי להו בדיני ממונות אמרי' להו (בדיני ממונות אמרי' להו) בדיני נפשות וכו' מתניתין לאו ר' אחא אלא רבנן, דאין חילוק בין זה לזה, ומעתה לר' אחא דאית ליה אמרינן ליה מאומ' בדיני ממונות ה"ה בדיני נפשות, ומאן דלית ליה בדיני נפשות אפילו בדיני ממונות [לית] ליה, ומתניתין לאו ר' אחא אלא רבנן.

ור"ש בן שטח דאמר לו אין דמך בידי דהתורה אמרה על פי שנים עדים. לאו למימרא שאלו שם היה שם אחר עמו שהוא נהרג על פיהם דהא מאומד הוא, אלא חדא ועוד קאמר ליה, וכדאמרינן התם בפרק אחד דיני (נפשות) [ממונות] (לז, ב) טעמא דליכא עדים הא איכא עדים בר קטלא חייב הוא, תיפוק לי דמאומד הוא, חדא ועוד קאמר ליה, ור"ש ב"ש מתרה היה בו והולך, דאי לא אפילו היה אחד עמו וראו שהרגו אין דמו מסור בידם דהא בעי התראה, א"נ ת"ח היה ולמ"ד (סנהדרין ח, ב) ת"ח לא בעי התראה.

הא דאמרינן: **מי לא בעי למידע אי טרפה הרג אי שלם הרג**. לאו טרפה שאין טרפותו ניכר מבחוץ קאמר, דאם כן אין לך רוצח נהרג לעולם, דשמא במקום סייף ניקב הוא מבפנים, אלא טרפה שטרפותו ניכר מבחוץ תחת בגדיו ואליבא דר' ישמעאל ור' עקיבא אמרה להא, דלא אזלי בהא בתר רובא משום והצילו העדה, וכמו שאמרו (מכות ז, א) אי הויא בסנהדרין לא היה אדם נהרג מעולם, דאמרינן להו דילמא במקום סייף נקב הוה, כלומר נקב ניכר מבחוץ, ומעולם לאו דוקא.

יתיב רב יהודה וקא מבעיא ליה מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני ועדים רואים אותו מבחוץ מהו. תמיהא לי מאי קא מבעיא ליה, והא ברייתא תניא בהדיא ראיה בלא ידיעה כיצד מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני ועדים, יבואו עדים ויעידו, וק' לומר דלא שמיע ליה כל ההוא ברייתא דכל הנך תנאי, וקרוב היה בעיני הדבר לומר דהא דקתני בדר'

יוסי הגלילי כיצד ליתא מלשון הברייתא עצמה, אלא פירוש' בעלמא דפרישו בגמרא אלא שמצאתיה כלשונה בתוספתא (פ"ב ה"ג).

דף לד:

אי דאמר להד"מ הוחזק כפרן. איכא למידק אמאי אי חזר ואמר פרעתי ליהמניה, ונימא מילתא דלא רמיא עליה דאיניש א"ל ולאו אדעתיה וכדאמרינן לקמן בפרק שבועת הדיינין (מא, ב) בההוא דאמר ליה הב לי ק' זוזי דמסיקנא בך, א"ל לא פרעתיך בפני פלוני ופלוני אתו פלוני ופלוני ואמרו להד"מ, אמר רבא כל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר לה ולא אדעתיה, י"ל דפרעון לא רמי אנפשיה באפי מאן פרעיה אבל כל מאן דמנו ליה מעות מילתא דדכירי לה אינשי היא.

אדגמר לה ממעילה נגמרה מעדות. איכא למידק מאי קא מקשה נגמרה מעדות, דהא אין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן קבלה מרבו עד הלכה למשה מסיני, ודילמא מעלה מעלה גמר תחטא תחטא לא גמר, וי"ל דלאו גזירה שוה קאמר אלא במה מצינו, ואין דעתי מתישב בכך, מדאמרינן מסתברא ממעילה ה"ל למילף שכן מעילה ממעילה אדרבה מעדות ה"ל למילף שכן תחטא מתחטא, דאלמא בג"ש גמירי לה, ומסתברא תרוייהו שמיעי להו אלא דמוקמינן חדא מנייהו לכך וחדא מנייהו לכך, וכדאמרינן למסקנא דגמר מושבע כנשבע בפקדון מעדות בתחטא תחטא בזדון שבועה שלא ניתן לכפרה ממעילה, כנ"ל.

דף לה.

מתני': **משביע אני עליכם פלוני ופלוני שתבואו ותעידוני והן שיודעין לו עד מפי עד או שהיה אחד מהם קרוב או פסול הרי אלו פטורין**. הקשה הרמב"ן ל"ל למתני הכי, פשיטא, דאי משום פסולי קרובים הא קתני ברישא שבועת העדות אינן נוהגות בקרובים ואינה נוהגת בפסולין, ואי משום עד, הא עד מפי עד אינו כשר אפילו בדיני ממונות, ואין דין שבועת העדות אלא בזמן שזה מגיד וזה מתחייב, ותניא בברייתא והוא עד בראויין להעיד הכתוב מדבר, ותירץ אפילו האמינם הנתבע על עצמו אם יבואו ויעידו הוא יתן אפילו כן הוא פטורין, כענין שאמרו בירושלמי(ה"א), דגרסינן התם עד אחד כשאמרו לו הרי את מקובל עלינו כשנים יהא חייב ת"ל והוא עד או ראה עד שכשר להעיד עדות ממון ממון מעצמו.

ירושלמי (ה"ב) ר' ירמיה בעי קרוב מפי עצמו בשבועת העדות מהו שיהא חייב נשמעינא

מן הדא הואיל ולא לימדו מפי עצמו אלא משבועת הפקדון מה להלן קרובים חייבים אף כאן קרובים חייבים, ע"כ.

אלא ה"ק משביעני עליכם בשבועה. פירש רש"י ז"ל: מזכיר את השם עם אחד מכל לשונות הללו ע"כ, ונראה מדבריו שאינו אומר מצוה אני עליכם בשבועה אלא מצוה אני עליכם בשם, ובשבועה דקאמר הכא היינו בשם, וכן משמע ודאי לקמן (בע"ב) דשבועת העדות צריכא שם או כנוי, אלא דקשיא לי אם כן אמאי לא קאמר אביי בהדיא משביע אני עליכם בשם מצוה אני עליכם בשם, ואפיק השם בלשון שבועה, ועוד דאלו לפרושי הא דרב יהודה דאמר משביע אני עליכם בשבועה האמורה בתורה מצוה אני עליכם בשבועה האמורה בתורה, מוכח דלא אמר בה שם, דאלו במזכיר בה שם למאי אצטריך בו בשבועה האמורה בתורה ובצואה האמורה בתורה, אלא ודאי משמע דלרב יהודה לא בעיא שם ומיניה נשמע לאביי, אלא אפילו בלא שם כל שאמר משביע אני עליכם בשבועה או מצוה אני עליכם בשבועה חייב, ולא בעי לא שם ולא כינוי כל שהזכיר בשבועה, ולפי זה נראה לי דמתניתין תרי גווני שבועות קתני, משביע אני עליכם בשבועה מצוה אני עליכם בשבועה אפילו בלא הזכרת השם חייבים, וכן אלו לא אמר בשבועה אלא שהשביעין בשם או בכינויין חייבין, וכשבועות דעלמא כן שבועת העדות לרבנן דלית להו גזירה שוה דאלה אלה, אלא דלר' חנינא בר אידי דאית ליה ג"ש בעינן שם ושם המיוחד בלבד, כנ"ל, ולקמן (ד"ה הא) אכתוב יותר בה בסיעתא דשמיא.

והן שיודעין לו עדות... או קרוב. וא"ת והא פשיטא ליה, דכפירת דברים בעלמא הוא, והתנ' במתני דאינה נוהגת אלא בראויין להעיד, וליכא למימר דאתיא לאשמעינן בעד מפי עד שהוא פסול להעיד, דהא נמי הא תניא ליה בהדיא בסנהדרין (כט, א). וי"ל דהא קמ"ל דאפילו אם אמר נאמן עלי עד מפי עד או קרוב או פסול קתני מתני' דפטור, משום דלא משתעי קרא אלא בראויין להעיד מדינא, והכי מוכח בירושלמי (ה"א) דגרסינן התם: עד א' כשאמ' לו הרי את מקובל עלינו בשנים יהא חייב ת"ל והוא עד או רעה, את שכשר להעיד עדות ממון יצא א' שאינו כשר להעיד עדות ממון, הרמב"ן.

וחייבין על זדון השבועה. דילפינן משבועת העדות בגזירה שוה דתחטא כדאיתא לעיל בפרק שבועת העדות (לד, א), ואמ' הכי בהדיא פרק מחוסרי כפרה (כריתות ט, א).

ומה הוא חייב על זדונו אשם כסף שקלים. וגמ' לה בסיפרא (ויקרא ה, כה) בג"ש דערכך ערכך מה ערכך האמור בפ' מעילות אשם בכסף שקלים דכתיב ביה (שם שם טו) בערכך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם, אף זה כן.

דף לה:

אמר שמואל הלכה כר' יוסי. כך גירסת הספרים שלפנינו, אבל ר"ח וכן בהלכות הריא"ף ז"ל גריס אין הלכה כר' יוסי, ואני תמיה לפי גירסתם למה להו למימר אין הלכה כר' יוסי פשיטא דיחיד ורבים הלכה כרבים, והוה להו לאקושיי בגמרא כן פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים, שכן דרך התלמוד בכל מקום, ולתרץ איצטריך משום דמסתבר טעמיה כלו' דאותו יחיד החולק, כמו בנדה בפרק המפלת (נדה ל, ב) וביבמות (מז, א) ובשאר מקומות בתלמוד, ואפילו ת"ל דה"נ משום דאמרינן ר' יוסי נמקו עמו, אכתי לא ניחא, דמ"מ ה"ל לאקשויי פשיטא ולמימר משום דר' נמקו עמו. ועוד דלא אמרו נמקו עמו במקום רבים.

כל שלמה האמור בשיר השירים קדש. לאו למימרא שאין נמחקין אלא כשהמשביע בו חייב, וכן הדין במלכיא האמורים בדניאל (ב, לז) דאפילו מלך גדול אני (מלאכי א, י) יי' מלך אין אדם נזהר מלמחוק מלך.

ואידך דאמר כל מלכותא דקטלא חד משית' דעלמ' לא מיענשא דכתיב האלף לך שלמה מלכותא דרקיעא. פירוש האלף דהיינו ה' חולקין דעלמא מתים בדרך כל הארץ או ע"פ סנהדרין ששכינה עליהם, ואין רשות למלך לדונן להורגן בדיני המלכות וכדכתיב האלף לך שלמה דסבר שמואל שהוא קדש, ומאתים לנוטרים את פריו מלכותא דארעא שיכול להרגן בדיני המלכות והוא חילק חד משיתא וכן פירש רבנו מאיר הלוי (הלוי) ז"ל, י"ב מאות מאתים חלק ששי.

ה"ק אף זה קדש ואידך חול פירוש דהא קאמר יש אומר אף זה קדש קאמר והשאר שלמה דספרא קאי שהן קדש ולומר שאף זה האלף לך שלמה קדש כמותו חול.

הא דאמרינן: **אין גמירי ג"ש ובעי שם מיוחד אי לא גמירי ג"ש אלא שבועה מנ"ל**. קשיא לי דהכי ה"ל למימר אם לא גמירי ג"ש כינויין מנ"ל, וליתא, דהא דאמר אלא שבועה מנ"ל טפי עדיף, משום דהא קושיא כוללת את הכל, דדילמא אפילו שבועה לית ליה, ואסיקנא דמגופא משתמע הכי, דתניא אין אלה אלא שבועה ור' אבהו אמר אלה שבועה מדכתיב ויבא אותו באלה, וכיון שכן מסתברא לי דלרבן דלית להו ג"ש ואית להו דלשון אלה שבועה, תו לא צריכי' לשבועת העדות לא לשם מיוחד ולא לכינויין, אלא בין אלה שאין עמה שבועה ולא שם ובין שבועה שאין עמה אלה הרי היא כאלה שיש עמה שבועה, דאיתרבו מדכתיב ושמעה קול אלה ושמעה אלה ושמעה קול.

וכבר כתבתי למעלה (לה, א) שאין נראה כן מדברי רש"י, וכן כתב כאן רבינו יוסף הלוי וז"ל: לפי' השתא מכלל האי שמעת' דבין שבועה ממש בין שבועת האלה לא מחייב בה

אלה עד דהוי בשם או בכינוי השם כרבנן, אבל שבועה זו שבועת האלה בלי שם או בלא כינוי לאו שבועה היא כלל ע"כ, ואני מה שנ"ל כתבתי. ועוד קשה לי לדברי הרב הלוי ז"ל דקא פסיק ואזיל שאין שבועה בלא שם ובלא כינוי, והא משמע בריש פרק קמא דנדרים (□י, א□) דאפילו שבועה גרידתא ואפילו כינוי שבועה כשקוקה ושבותה הויא שבועה, דאלו בשם אפילו בלא הזכרת שבועה, ושקוקה הויא שבועה אי אלו לא אמר בשם כך שלא אוכל או שאוכל או אכלתי ולא אכלתי חייב, ושמא כונת הרב לומר דוקא בשבועת הדיינין א"נ לשבועת העדות קאמר בין שהשביע בשם בלא אלה ובין שהשביע בשבועת האלה צריכה שם או כינוי.

הא דאמרינן: **אמרה תורה השבע ואל תשבע**. פירש רש"י ז"ל: השבע שבועת ה' תהיה בין שניהם, ויש מקשים עליו דמדקאמר מה השבע בשם, משמע דמילתא פשיטא לכ"ע דהשבע דאמרה תורה בשם היא, ואלו שבועת הדיינים דהיינו שבועת ה' תהיה בין שניהם ליתא בשם אלא לר' חנניה בר אידי ולא לרבנן, מדאמרינן בריש פרק שבועת הדיינין (לח, ב) משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה, ופרישו בגמרא היכי משביעין אמר רב יהודה אמר רב משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה דכתיב ואשביעך בה' אלהי השמים, ואמר ליה רבינא לרב אשי כמאן כר' חנניה בר אידי, דאלמא רבנן לית להו הכין, ונראין דברי ר"ח ז"ל שפירש אמרה תורה השבע, והשביע הכהן את האשה.

דף לו.

הא דאמרינן: **לאו לאו שבועה והן הן שבועה**. אפילו בלא הזכרת השם קאמר, דאי בשם ל"ל לאו לאו תרי זימני או הן הן תרי זימני, אלא בלא הזכרת השם קאמר והוא שנתכוון לשבועה, ומכאן שמענו לשבועת בטוי שאין צריכה לא שם ולא כינוי, וממתניתין נמי דפרק קמא דנדרים נמי שמעינן לה וכמו שכתבתי למעלה (לה, א-ב), והר"א אב ב"ד ז"ל כתב שאין שבועה צריכה לא שם ולא כינוי לקרבן ולבל יחל אבל לשעבר למלקות צריך שם או כינוי דכתיב לא תשבעו בשמי לשוא, ולא תשבעו בשמי לשקר, וכבר כתבתי יותר מזה בריש פרק קמא דנדרים (ד"ה שבועות) בסיעתא דשמיא.

השתא דתנן הכי ואמר רב יצחק ותני הכי, שמע מינה דוקא תנן. ואם תאמר אם כן תקשי לן דרבנן אדרבנן דשמעינן להו בקידושין מכלל לאו אתה שומע הן, יש מתרצים דרבנן דפליגי התם בקידושין (סא, א) עליה דר"מ היינו ר' חנינה ן' גמליאל כדאיתא התם, ורבן דהכא חד מהנך דבני פלוגתא דר"מ כר' יהודה ור' יוסי ור"ש, ואית ספרים דגרסי הכא ר' יהודה פוטר, ולפי גירסא זו ניחא לי הא דאקשו אדר"מ לבד, דאלו לגירסת

הספרים דגרסי חכמים פוטרים קשיא לי אמאי לא אקשי נמי אדרבנן ולומר והא איפכא שמעינן להו, ובתוספתא (פ"ב ה"ז) נמי תני לה בר' יהודה פוטר.
באיסורא אית ליה. ורבנן דהכא לית להו אפילו באיסורא כי הא דעדים, דאיסורא דאית ביה ממונא הוא וכדאמרינן בסמוך.

דף לו:

גירסת הספרים שלנו והיא גירסת רש"י: **אלא לעולם איפוך וכי לית ליה במונא באיסורא אית ליה ודקא קשיא סוטה ועדים איסורא דאית ביה ממונא הוא**. דאף על גב דעדים הנשבעין אינהו לא מפסדי ממונא, מכל מקום כיון דממונא מתפסד בשבועתיהו בממונא הוא, ורבנן ר' חנינה בן גמליאל היא (קידושין סא, א) אבל ר"ח ז"ל גריס לעולם לא תיפוך וכי לית ליה בממונא באיסורא אית ליה, ודקא קשיא סוטה, איסורא דאית ביה ממונא הוא פירוש דעדים איסורא גרידתא חשבינן לה משום דעדים המושבעין אינהו גופייהו לא מפסדי ממונא, אבל סוטה דאיהי גופא מיפסדא כתובה חשבינן בממונא ורבנן דפליגי במתניתין ולית להו מכלל לאו אתה שומע הן לאו ר' חנינא בן גמליאל הוא, אלא ר' יהודה לפי גירסת קצת הספרים, אי נמי חד מהנך תנאי דבני פלוגתיה דר"מ, וסבירא להו דעדים נמי איסורא דאית ביה ממונא הוא וכממונא דמי דעל עסקי ממון הן באין. והרמב"ן ז"ל כתב דהכא אפילו ת"ל דהני רבנן אית להו מכלל לאו אתה שומע הן לאו בלאו מכלל הן פליגי, אלא דסבירא להו דכיון דאמרה תורה (ויקרא ה, א) ושמעה קול אלה לעולם בעינן דשמעי אלה ממש, אבל לא לאלה שאינה נשמעת אלא מבכלל לאו, ויפה פירש. וא"ת היכי קאמרינן הכא דר' מאיר באיסור אית ליה, והא אמרינן בנדרים (יא, א; יג, ב) בלא חולין לא אוכל לך דר' מאיר לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן, לא היא דהתם נמי איסורא דאית ביה ממונא הוא דהא אסר חפצא עליה, וכן נמי בגיטין וקידושין אית בהו ממונא דהיינו כתובה ותנאי כתובה, ומ"ה אתקין שמואל בגיטא (גיטין עה, ב) דשמ' אם מתי ואם לא מתי, והריא"ף ז"ל שהשיב בתשובה (סי' לא) דכי בעי תנאי כפול הני מילי בגיטין וקידושין, אבל בדיני ממונות לא בעי, והקשו אחרים עליו דאדרבה עיקר תנאי בני גד ובני ראובן דמיניה יליף ר' מאיר בממון הוא ולא באיסורא, והכי נמי אפילו ר"מ מודה באיסורא וכי לית ליה בממונא הוא דלית ליהולאו קושיא היא לפי שהרב לית ליה כר"מ כלל אפילו בממון, אלא דבגיטין וקידושין חושש שמא יבא ב"ד ויסבור כר' מאיר ויפסול הגט, ומשום חששא זו הוא דאתקין שמואל אם מתי אם לא מתי וכדחשש רב נמי (בגיטין פה, ב) דאתקין בגיטי מיומא דנן ולעולם

ולאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו, ולא לאפוקי מיניה ממש לומר דלית הלכתא כותיה, דהא איהו גופיה דפסק כותיה בפ' יש נוחלין (ב"ב קלו, א) גמ' הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו, אלא לחוש שלא יבא הדבר לידי קלקול, ואף כן כתב רבנו שמואל ז"ל שם בפרק יש נוחלין, ושם כתבתיה בסיעתא דשמיא.

מתני': **וחייב על זדון השבועה**. דילפינן משבועת העדות בגזירה שוה דתחטא תחטא כדאיתא לעיל בפרק שבועת העדות (לד, א), ואמרינן הכי בהדיא בפרק ארבע מחוסרי כפרה (כריתות ט, א).

ואינו חייב על שגגתו. דאנוס הוא.

ומהו חייב על זדונו אשם בכסף שקלים. דילפינן ממעילה בגזירה שוה ערכך ערכך.

דף לז.

גמ': ה"ג רש"י ז"ל: **אמרו ליה תניתה חמורה ממנה שבועת הפקדון שחייבי' על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים אי אמרת בשלמא דאתרו ביה מ"ה לקי אלא אי אמרת לא אתרו ביה אמאי לקי וקאמר על זדונה מכות אין קרבן לא ומאי חומרא דניחא ליה לאיניש דניתי קרבן ולא ללקי ואמר להו רבא בר אידי מאן תנא שבועת העדות לא ניתן לכפרה ר"ש היא, א"ל רב כהנא בר חנינה בר מינה דההוא דאנא תנינא לה והכי תנינא לה אחד זדונה ואחד שגגתה אשם בכסף שקלים ומאי חומר' דאלו חטאת בת דנקא והכא אשם בכסף שקלים ע"כ**. וה"פ אמרו ליה תניתה חמורה ממנה שבועת הפקדון משבועת העדות שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים, ומדקאמר דעל שגגתה אשם ש"מ דעל זדונה מכות בלבד הא קרבן לא ומדלקי ודאי בדאתרו ביה, וא"ת אם כן מאי חומרא, דאי אמרת בשלמא דא ודא עבדינן ליה היינו חומרא דהכא חדא והכא תרתי, אלא אי אמרת מכות לחוד ולא קרבן מאי חומרא, דהכא חדא והכא חדא, בפקדון מכות ולא קרבן ובעדות קרבן ולא מכות, היינו חומרא דניחא לאיניש דניתי קרבן ולא ללקי.

אמר להו רבא בר אידי לא תיתו ראיה מההיא דההיא ר"ש תני לה דקאמר דאין מביא קרבן על זדונה דילפינן מעלה מעל ממעילה כדאמ' לעיל בפ' שבועת העדות, אבל לרבן אפשר דתרתי עבדו ליה, ואמר להו רב כהנא דרבנן היא אלא דלאו הכי מתנו לה אלא הכי תני לה איהו אחד זדונה ואחד שגגתה אשם בכסף שקלים ורבנן היא, אלא דמספקא לן דילמא ההיא בדלא אתרו ביה ולא לקי.

ור"ח ור' יוסף הלוי גורסים גירסא אחרת, וכך היא גירסתן: אמרו ליה תניתה וכו', אי

אמרת בשלמא דאתרו ביה וכו' אמר להו רבא בר אידי מאן תנא זדון שבועת (העדות) [הפקדון] לא ניתן ... ניתן לכפרה ר"ש היא, אמאי חומרא דניחא ליה לאיניש דניתי קרבן ולא לילקי, ולא היא התם חטאת בת דינקא והכא אשם בכסף שקלים, אמר ליה רב כהנא בר מינה דההיא דאנא תנינה לה וכו', וה"פ תנינא דדא ודא עבדי ליה דמלקי ודאי בדאתרו ביה, ואפ"ה קאמר דמייתי אשם, דקס"ד דמאי דקאמר על זדונה מכות אף מכות קאמר, דאי לא מאי חומרא, ומאי דקאמר על שגגתה אשם שאינו אלא באשם מה שאין כן בזדונה, דאף על גב דמייתי אשם אפ"ה לקי, ואמר להו רבא בר אידי דמכות בלבד הוא דאיכא ואפילו הכי ליכא מינה ראיה, דר"ש תני לה דאית ליה דלא ניתן זדונה לכפרה, ומאי דקא קשיא להו א"כ מאי חומרא דניחא ליה דניתי קרבן ולא לילקי, ולא היא כלו' ר"ש הוא דתני לה כדאמרינן, ומיהו לאו היינו חומרא כדאמ' אלא דהתם חטאת בת דינקא והכא אשם בכסף שקלים, ואמר להו רב כהנא לא תדחקוה לאוקומ' כר"ש אלא רבנן תנו לה, ולאו הכי תנינן דאנא תנינא לה והכיתנינא לה אחד זדונה ואחד שגגתה אשם בכסף שקלים וחומרא משום דהתם חטאת בת דינקא והכא אשם בכסף שקלים.

לא אי אמרת בשבועת הפקדון שאינו לוקה תאמר בנזיר טמא שהוא לוקה. בספרי (במדבר ו, ט) תנו לה להא, ורישא דברייתא הכין וכי ימות עליו מת בפתע פתאום בפתע זה שוגג פתאום זה אנוס, מזיד מנין אמרת ומה שבועת העדות שאינו חייב על השוגג חייב על המזיד נזיר טמא שחייב על השוגג אינו דין שחייב על המזיד, לא אי אמרת בשבועת העדות וא"ת א"כ היכי מייתי מינה הכא לשבועת הפקדון והתם לא אמרת בפקדון אלא בשבועת העדות, י"ל דהתם הוא דנקט שבועת העדות ה"ה והוא הטעם לשבועת הפקדון דדא ודא חייב על המזיד ולא על השוגג וחדא מנייהו נקט, א"נ אפשר דהתם טעות יש בגיר' ושבועת הפקדון קאמר, ור"ח ז"ל גריס שבועת הפקדון.

אלא דאמרינן ליה מתרוינן יזפת ואמר להו מחד מנייהו יזפי דה"ל כפירת דברים בעלמא. דכיון דשותפין נינהו כל חד וחד כבעל הממון, ומינה איכא למשמע דתרי שותפי או תרי אחי דהלוו לאחד כל אחד ואחד מהן כבעל כל הממון ויכול לתבוע כל החוב, ואין הלווה יכול לומר לאו בעל דברים דידי את, בין איתיה לחבריה במתא בין ליתיה במתא, והכין דייקי שמעתא דפרק מי שהיה נשוי לפי דעתי דגרסינן התם גמ' מי שהיה נשוי ד' נשים (כתובות צד, א) אמר רב הונא הני תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא בהדי' חדא, ואזל חד מנייהו בהדיה לדינא, ולא מצי אידך למימר ליה לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותיה עבד, כלומר ובין לזכות בין לחובה, מאי דעבד עבד, ואסיקנא דאי ליתיה במתא מצי למימר אי הואי התם הוה טענינא טפי אבל איתיה

במתא לא מצי טעין דאי בעי למיתי, מ"מ ש"מ דמצי לאשתעויי דינא בהדיה אפילו ליתיה במתא דמיגו דמשתעי דינא אפלגא משתעי אכוליה, והיינו נמי בעל בנכסי אשתו היכא דאיכא פירא בארעא דמשתעי דינא אכולהו נכסי ולא בעי הרשאה, וכ"ש דלא מצי לוה או נפקד לטעון ולומר לחד מנייהו לאו בעל דברים דידי את אפילו בפלגא עד דאתיתו תרוייהו, ואעפ"י שראיתי לאחד מרבותי אומר כן, ובעי למידק לה מגיר' ירוש' שבפרקין (ה"א) גבי וכחש בעמיתו פרט למכחש לאחד מן השותפין, והר"א אב ב"ד ז"ל כן כתב כאן כדרך הראשון שכתבתי.

חומר בשבועת הפקדון. כלומר משבועת העדות, וטעמא משום דלא אפשר גבי שבועת העדות בהתראה דדלמא אשתלין סהדי ההוא סהדותא, אבל הכא משכחת לה כגון דאיכא עדים שהפקיד אצלו ועתה יוצא מתחת ידו.

גרש"י: על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים מדקא' על זדונה מכות מכלל דאתרו ביה וקאמ' מכות אין קרבן לא. ולפום הך גי' גר' הכא ומאי חומרא דניחא ליה לאיניש דניתי קרבן ולא לילקי. ואחר זה גר' א"ל רבא בר איתי / ור"ח גר' על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים, מדק' על זדונה מכות מכלל דאתרו ביה, וכ"ש דמיתי קרבן דכתיב ביה בהדיא, וש"מ מלקי לקי וקרבן מיתי, א"ל רבא בר איתי מאן תנא ר"ש, כלומר לעולם אימא לך אליבא דרבנן קרבן מיתי מילקא לא לקי והא דתנן דחייבין על זדונה מכות ור"ש היא דקסבר דאין מביאין קרבן על שבועת הפקדון, ומ"ט דאי אמרת בשלמא רבנן היא היינו חומרא דמייתי קרבן ולקי מה שאין כן בשבועת העדות, אלא אי אמרת ר"ש אדרבה שבועת העדות קולא דלא מייתי קרבן במזיד ולא אתרו ביה ולא לקי, ואלו בעדות מייתי קרבן, ומתרץ דאכתי חמירא טפי שבועת הפקדון משום דניחא ליה לאיניש דניתי קרבן ולא לילקי.

דלמא בדלא אתרו ביה. כלומר אבל לעולם אימא לך דהיכא דאתרו ביה מלקא לקי. וא"ת אם כן ניתני נמי חומר בשבועת הפקדון משבועת העדות שזה לוקה וזה אינו לוקה. וי"ל דלא חשיב הכא אלא מאי דאיפשר למהוי הכא והכא, אבל מלקות דלא אפשר למהוי גבי שבועת העדות משום דלמא אשתליין לא קחשיב.

לא אם אמרת. ברייתא היא בסיפרי (במדבר ו, ט) גבי נזיר, ורישא דברייתא הכי איתא וכגר"ח, כי ימות מת עליו בפתע פתאום, בפתע להביא אונס פתאום להביא את השוגג, ומנין לחייב על המזיד כשוגג אמרת ק"ו ומה שבועת הפקדון שלא חייב את השוגג חייב את המזיד נזיר טמא שחייב את השוגג אינו דין שיתחייב את המזיד, לא אם אמרת בשבועת הפקדון שכן אינו לוקה תאמר בנזיר טמא שלוקה. ואיכא למיפרך דהיכי דחי

לק"ו בטענה זו, דאדרבה היא הנותנת, דמדחזינן בשבועת הפקדון דקילא דאינו לוקה מביא קרבן כל כן בנזיר טמא דחמיר דלקי שהדין נותן שיהא מביא קרבן, ואיכא למימר דהכי קאמר לא אם אמרת בשבועת הפקדון שכן אינו לוקה, כלומר דחיוב אחד חיבה בו תורה ועל כן הואיל ואינו לוקה דין הוא שיביא קרבן אבל כאן שלוקה היכי נעביד ביה תרתי, ולמסקנא שבועת הפקדון חמיר טפי מנזיר טמא וכדמפרש ואזיל, ואית דגרסי התם ומה שבועת העדות, ולזה ק' דהיכי קא מייתי מינה הכא ראיה שהתם לא אמ' בפקדון אלא בשבועת העדות, וי"ל דלאו דוקא נקט שבועת העדות התם דהוא הדין והוא הטעם לשבועת הפקדון וחדא מינייהו נקט, אי נמי אפשר דהתם טעות יש ושבועת הפקדון קאמר וכגר"ח.

מכלל דכי לא אתרו ביה. הק' הראאב"ד וכי לא משכחת לה דאיכא עדים והוי כפירת ממון, מכחתלה כגון דאיכא עדים קרובים למפקיד ואתרו ביה, דלא מיהמני למימר האי פקדון דפלוני הוא, ויכולין להתרות לנפקד דרחוקים הם אצלו, והא קי"ל (ב"ב קל"ד, ב) דבתרי גופי פלגינן דבורא, ועוד דהכא בלאו מיפלג דבורא נמי לקי, דהא לא מסהדי סהדי אפקדון אלא עליו להתרותו, דכיון דמתרו ביה לא תשבע, שהפקדון לפלוני קרובי הוא לא מיהמני, ובפסול קורבה לא פלגינן דבורא אלא לגבי עצמו, והכי מוכח במכות (ז, א) ועוד דאנן ה"נ דה"מ לתרוציה ליה לרבא הכי, אבל אי הוו מתרצי ליה הכי, הוה משמע דלא משכחת לה בעדים כשרים למפקיד, ולמסקנא אפילו בכשרים נמי חייב וכדמוכח בסמוך.

משום דה"ל שטר שעבוד. ויש מקשים בכאן והא עדים נמי לר' יוחנן שעבוד קרקעות הוא, דהא אמר ר' יוחנן בסוף פרק גט פשוט (ב"ב קעה, ב) שמלוה בעדים גובה [בין] מן היורשין בין מן הלקוחות מאי טעמא שעבודא דאורייתא, ואם כן מאי אולמה שטרא מעדים, ותו קשיא לדידן דקיי"ל שעבודא דאורייתא שבועת מוה מקצת דחייב רחמנא היכי משכחת לה, דהא מלוה על פה כמלוה בשטר דמיא וגובה בין מן היורשין בין מן הלקוחות וכי היכי דשטר הוי שעבוד קרקעות. וזו אינה קושיא דמשכחת לה במודה מקצת במלוה על פה [בלא שטר ובלא עדים] דלכולי עלמא אינה גובה ממשעבדי. והא דר' יוחנן נמי לא קשה, דמשכחת לה במלוה בעדים וכגון שהעדים במדינת הים בשעת שבועה, דההיא שעתא לאו שעבוד קרקעות מקריא דהא לא גבי ממשעבדי כלל עד בא עדים, כ"כ הריא"ם (ב"ב קכח, ב ד"ה ואפילו).

אבל לזה ק' דהכא דומיא דשטר נקט לה, ומה שטר ר"ל דמנח הכי ואפ"ה אינו נשבע אף מ"ש דבעדים נשבע מיירי בדקימי הכא. ולמה כשתבתי נמי דמודה מקצת משכחת

לה כגון בלא עדים ק', דהא מעשים בכל יום דב"ד משביעין מודה מקצת ואפילו בעדים, וקי"ל שעבודא דאורייתא. ויש מתרצים דבין הא דהכא דר' יוחנן בין מה שנהגו להשביע מודה מקצת בעדים הוא בתר דתקון רבנן דמלוה ע"פ לא תגבי ממשעבדי משום דלית ליה קלא, הלכך לאו שעבוד קרקעות הוא. וזה אינו נכון, דאפילו קודם תקנה נמי קי"ל כר' חייא קמייתא דתני ר' חייא (ב"מ ג א) האומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו ישנו בידו ן' נשבע וגובה ן', ודאי ר' חייא קודם תקנה היה ומדינא מחייב ליה שבועה. ויש מי שאומר דבעדים אע"ג דאיכא שעבוד קרקעות איכא נמי שעבוד מטלטלי והם עקר שעבוד והלכך מחייב שבועה, אבל לשטר עקר שעבודא על הקרעות דשטרא למטלטלי לא כתבי אינשי, הלכך כי תבע מקרקעי קתבע ואין נשבעין על הקרקעות. ולזה ק' דא"כ נימא דשטר לא גבי אלא מקרקעי ואפילו ממטלטלי דידיה לא גבי, וטעמא משום דאין דעתו עליהן וכדאמרינן (כתובות סז, א) גבי כתובה. והתירוץ הנכון בשמועתינו וכן נמי במודה מקצת שנשבע ואפילו בעדים, ואע"ג דקיי"ל דשעבודא דאורייתא, מפני ששני חלוקי דינין יש במלוה בעדים למ"ד שעבודא דאורייתא, דהיכא דאיכא עדים דאמרי אנן סהדי דלא פרע ליה גובה ממשעבדי, וכל היכא דאיכא עדי מלוה אבל לא ידעי אי פרע להו או לא לא גבי ממשעבדי, משום דטענינן להו ללקוחות מאי דמצי בעל חוב טעין והיינו פרעתי, הלכך כל מודה מקצת נשבע ואפילו היכא דאיכא עדי הלואה דלאו לשעבוד קרקעות הוא, וכן נמי דר' חייא קמייתא לאו לשעבוד קרקעות הוא, דמיירי בדאיכא עדי מלוה אבל לא ידעי אי פרע ליה או לא, וכן העמידה רבנו האי בס' משפטי השבועות שחבר. וכן נמי הא דאמר ר' יוחנן הכא דבעדים נשבע, מיירי בכה"ג, אבל במלוה בשטר לעולם אינו נשבע משום דהוה ליה שטר שעבוד קרקעות, ודוקא בשטר מלוה אבל כופר בשטר פקדון חייב שבועה משום דשטר פקדון לעולם לא גבי מלקוחות ואע"ג דאיכא עדים דאפקדיה גביה ולא אהדרינהו ניהליה משום דטענינן להו דנאנסו.

בהא אפילו ר"א מודה. כתב רש"י בהא אפילו ר"א מודה, ואע"ג דאתרבו להו לענין השבה לא אתרבו להו לענין חומש ואשם, דכי אהדר קרא ונקט לענין חומש ואשם כתיב או מכל, ולפי זה נראה שגורס לעיל מכל אשר יעשה האדם חזר וריבה, דתרי קראי כתיבי באותה פרשה חד מכל אשר יעשה האדם לחטוא בהנה (ויקרא ה, כב) ואידך מכל אשר ישבע עליו (שם שם כג), ומוקי איהו חד לריבויי ומיעוטי וחד למעט קרקע משבועה. ור"ח גר' בין לעיל בין הכא מכל אשר ישבע, וה"פ דר"א ודאי ריבויי ומיעוטי דריש בכל התורה כולה הלכך הוא הדין נמי דהכא דריש להו נמי, ולפיכך ע"כ אית לן למימר דמאי

רבי רבי קרקעות, דאי ממעטי קרקע היינו נמי אליבא דמאן דדריש כללי ופרטי, אלא ודאי שמעינן ליה דאתרבו קרקעות, אבל מ"מ מדכתיב מכל משמע ולא הכל ומאי הכל למעט קרקעות משבועה.

אמר רב אחא. פירש רש"י דקמ"ל שאם תובע אדם לחבירו חטה אחת ויש בה שוה פרוטה והוא נשבע שאין בידו משלו חטים, אם אמת הדבר שיש בידו חטה חייב, שלא תאמר הואיל והוא תובע ממנו חטה והוא נשבע שאין בידו חטים אע"פ שיש בידו חטה אחת לא יהא חייב שהוא לא נשבע אלא שאין בידו חטים אבל מחטה אחת לא נשבע, קמ"ל דחטה בכלל חטין וחייב. וריא"ם פירש דה"ק מי שתבע לחבירו תן לי חטים ושעורים שיש לי בידך, אפילו אמר לו הנתבע שבועה שאין לך בידי חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל א' וא', שלא תאמר הואיל ותבע חטין ושעורין אם אמר שבועה שאין לך בידי אין במשמע אלא חטים אבל עדין נאמ' דחטה אחת יש בידו, הלכך השתא שאמר לו שבועה שאין לך בידי חייב, משום הכי פריט להו, ולגופא אצט' ולאו לאיחיובי כל א' וא', קמ"ל חטה בכלל חטים ובין דאמר חטה בין דאמר חטים כל ששוה פרוטה משמע בין חטה אחת בין חטים הרבה, ובשביל כן לא היה צריך לפרט, הלכך כי פריט להו לאיחיובי אכל חדא וחדא פריט להו.

דף לז:

הא דאוקי רבינא מתניתין דהיו לו ב' כיתי עדים כשהיתה כת שניה בשעת כפירת ראשונה קרובין בנשותיהן ונשותיהן גוססות. קושטא דמלתא הכין הוא אפילו לדידן דלית לן דרבה, וכבר כתבתי במקומה בפרק שבועת העדות (לג, א ד"ה שהיתה).

מדקאמר לוקה מכלל דאיכא עדים וקאמר על שגגתה אשם בכסף שקלים א"ל רב מרדכי בר מינה דההיא וכו'. וה"ה דהוה מצי למימר בדאתרו ביה עדים קרובים לתובע ורחוקים לנתבע, אלא דקושטא דמילתא קאמר ליה.

הא דאמרינן: **אלא משום דהוה ליה שעבוד קרקעות**. איכא למידק אי משום הא, אפילו בעדים נמי, דהא ר' יוחנן גופיה אית ליה שעבודא דאורייתא כדאיתא בשלהי פרק גט פשוט (ב"ב קעה, ב) דא"ר יוחנן מלוה על פה גובה בין מן היורשין בין מן הלקוחות שעבודא דאורייתא, ותו למ"ד שעבודא דאורייתא, מודה מקצת דחייב שבועה דאורייתא היכי משכחת לה דהא אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות כמו שאין נשבעין על הקרקעות, ותניא (לקמן לח, ב) טענו כלים וקרקעות כפר בכלים והודה בקרקעות פטור במקצת קרקעות פטור, והא ודאי ל"ק דה"ק מודה מקצת משכחת לה בתובע בעל פה

בלא שטר ובלא עדים, ואפילו הלוהו בשטר או בעדים ונאבד השטר או שהלכו עדים למדינת הים כל שאין כאן לא שטר ולא עדים לכ"ע אינו גובה מן הלקוחות ואין כאן שעבוד קרקעות עכשיו, והילכך מודה מקצת בכי הא משכחת לה דנשבע, וכן כתב הרב ר' יוסף הלוי ז"ל בבבא בתרא בפרק יש נוחלין (בבא בתרא קכח, ב ד"ה ואפילו) וא"ת מ"מ קשיא דר' חייא קמייתא דאמרינן בפ"ק דמציעא (ג, א) מנה לי בידך אין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש בידו חמשים נשבע וגובה מחצה שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדת עדים מק"ו, והא התם דאיכא עדים דאמרי שיש בידו חמשים אלא שהלה כופר ואומר לא לויתי ממך מעולם כלום והעדים מעידים שלוה חמשים, אבל אינן יודעין אם פרעם אם לאו דעכשיו אינו גובה בעדות זו מן המשועבדים, וכן העמידה רבינו האיי גאון ז"ל בספר משפטי השבועות שחבר וכבר כתבתי' אני בארוכה שם בריש פרק קמא דמציעא, ופקדון נמי אינו גובה מן המשועבדים וכדאמ' בפרק המוכר את הבית (ב"ב ע, ב), שטר כיס היוצא על היתומים נשבע וגובה מחצה (מן) שהנפקד יכול לומר נאנסו, וא"נ החזרתי מיגו דאי בעי אמר נאנסו כדאיתא התם.

בהא אפילו ר' אליעזר מודה דרחמנא אמר או מכל ולא הכל. פירש רש"י ז"ל: דאף על גב דאתרבו להו לענין השבה לא אתרבו להו לענין חומש ואשם, דכי אהדר קרא ונקט לענין חומש ואשם כתיב ואו מכל, ומתוך דבריו ז"ל משמע דהא דאמרינן לעיל מכל חזר וריבה לא גרסינן או מכל אשר ישבע עליו (ויקרא ה, כד), אלא מכל אשר יעשה האדם לחטוא בהמה (שם כב), ובגירסת כל הספרים כתיב או מכל אשר ישבע עליו חזר וריבה, ומינה ודאי שמעינן ריבוייא ומיעוטא דכל או מכל על כרחין לרבויי הוא דאתא על מה שכבר אמר, והיינו דדרשינן ליה בריבה ומיעט וריבה, דאי לא מאי קא אהני לן כי דרשינן ליה בריבה ומיעט וריבה, והלא ממעטינן קרקעות כדאמעיט למאן דדריש פרשתא בכל ופרט וכלל, ומדכתיב מכל ולא כתיב כל שמע מינה דאחר שריבה מיעט והילכך דרשינן ריבוייא להשבת גופא של גזילה משום דכתיב וכחש ולרבות קרקעות להשבה ומיעוטא לענין חומש ואשם.

דף לח.

מתני': **ר' אליעזר אומר עד שיאמר שבועה באחרונה.** פירש רש"י ז"ל: שיאמר לא לך ולא לך שבועה דכיון שאמר שבועה באחרונה השבועה חוזרת על כל אחד ואחד שיאמר, וכן משמע בברייתא דקתני ר' אליעזר אומר לא לך ולא לך שבועה חייב, אבל בירושלמי (ה"ג) פירשו דאף באחרונה קאמר וכגון שאמר שבועה לא לך ולא לך שבועה, דגרסינן

התם אמר ר' יוחנן דברי ר' אליעזר והוא שהזכיר שבועה תחלה וסוף ודברי חכמים הזכיר שבועה תחלה ולא הזכיר בסוף כתחלה.

גמ': **אמר רב יהודה... כללו**. דמדקאמר ר' יהודה ולא לך ולא לך פרטא הוי, מכלל דשמעיה לר"מ דאמר כללא הוי, ומינה מדאמר ר"מ ולא לך כללא הוי, מכלל דסבירא ליה דלא לך דלא לך פרטא הוי. ומדר"מ סבירא ליה דלא לך לא לך פרטא הוי לר' יהודה ס"ל דכללא הוי, והיינו דאמר דכללו של ר"מ זהו פרטו של ר' יהודה וכללו של ר' יהודה זהו פרטו של ר"מ. ואיכא למידק הכא, והיכי אמר דאיכא דס"ל דלא לך ולא לך בו"ו פרטא הוי, והא בכל התורה אמר ו"ו מוסיף על ענין ראשון, וכתב הרמב"ן דהכא ר"מ ס"ל דו"ו מוסיף על ענין ראשון מדק' כללא הוי פשיטא, ואפילו מ"ד פרטי הוי ע"כ אית לן למימר דס"ל ו"ו מוסיף על ענין ראשון, דאי לא אמאי חייב על כל אחד ואחד דהא לא אמר שבועה אלא באחד מהן, אלא הטעם משום דסבירא ליה שהו"ו מצרפן כולן לשבועה שאמר בראשונה, אבל מכל מקום חייב על כל אחת ואחת דולא לך ולא לך דקאמר מחלקן לשבועה ומחייבו על כל אחד ואחד בפני עצמו.

פרטו של ר"מ דהיינו לא לך לא לך היינו כללו של ר' יהודה. פירש רש"י ז"ל: דאי לא לך לא לך נמי לר' יהוה פרטא הוי ולא חשיב כללא אלא שאין לכם מאי שנא ולא לך דנקט ע"כ, וזו אינה הוכחא, דדילמא כולהו פרטי חוץ משאין לכם, אלא דבדאי דפליגי עליה דר"מ נקט, כדאמרינן בסמוך אדאמר הך דאודי אודויי לימא הך דמיפלג עליה איפלוגי, אלא משמע ליה טפי לשמואל דליכא מ"ד דבכולהו הוי פרטא אלא או בולא לך לר' יהודה או בלא לך לר"מ, ור"י בלבד הוא דאית ליה דכולהו פרטי חוץ משאין לכם והיינו ר"מ.

ר"י דייק ממתניתין שבועה שאין לכם וכו'. קשיא לי ל"ל למידק מכללא, הא בהדיא קתני ולא לך ולא לך חייב אלמא לר"מ ולא לך ולא לך פרטא הוי, וא"ת אי מהא לא שמעינן מינה אלא לך ולא לך לא לך כללא, לא היא דאם כן היינו ר' יהודה דברייתא, ועוד דאם כן לא הוה לן למימר בדיוקא דר'יוחנן דאי ס"ד ולא לך נמי כללא, אלא דאי ס"ד לא לך נמי כללא דהיא יא דאיצטריך לאשמעינן, דולא לך ולא לך לא אצטריך דהא מתניתין היא כדאמרן, וי"ל דלישנא דמתניתין לאו דוקא לאו שפיר, דדילמא לא גרסינן ולא לך ולא לך כדאמרינן בסמוך תני ולא לך לא לך כנ"ל.

ושמואל כל האומ' ולא לך כאומר שבועה שאין לכם דמי. תמיהא לי שמואל מאי קאמר אי סברא דנפשיה קאמר דולא לך לא לך פשיטא דכללא הוא דכל האומר ולא לך ולא

לך ואו מוסיף על הראשון וכללא הוא, הא לא אפשר דהא ר' יהודה עביד ליה פרטו ואי פירוש הוא דמפרש דברי ר"מ, מהיכן למד זה דאית ליה הכין ר"מ, וצל"ע.

גר': **תנן לא לך לא ולא לך**. כלומר דגר' תרויהו בלא ו"ו וחד בו"ו, וכן בכל הני דקמייתי הכא גר' הכי, ולשמואל קא מקשה דאמר כללו של ר"מ בו"ו וכללו של ר' יהודה בלא ו"ו, דהא מתניתין קתני תרויהו וחייב על כל אחד ואחד אלמא תרוייהו פרטי נינהו, ואם כן מתניתין דלא כר' מאיר ולא כר' יהודה, דאי כר' מאיר ליחייב אלא לך ואלא לך דליכא ו"ו ולא ליחייב אולא לך דאיכא ו"ו, ואי ר"י ליחייב אולא לך דאיכא ו"ו ולא ליחייב אשארא, ולר' יוחנן ל"ק דמוקי מתניתין אליבא דר' מאיר הלכך מיחייב אתרוייהו משום דפריטי אינון.

חטה בכלל חטים. פירש רש"י ז"ל: טענו חטה כטוענו חטים כדכתיב והחטה והכוסמת לא נכו, אבל הרב ר' יוסף הלוי ז"ל פירש חטה בכלל חטים שאפילו אמר שבועה אין לך בידי חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחד ואחד, שלא תאמר הואיל ותבעו חטים ושעורים אי אמר ליה שבועה שיאן לך בידי חטים אין במשמע אלא שאין בידו חטים אבל חטה אחת ושעורה אחת וכוסמת אחת שוין פרוטה יש לו, ומ"ה פריט להו ולא לאחיוביה אכל חדא וחדא קמ"ל דחטה בכלל חטים, ובין אמר חטה ובין אמר חטים כל ששוה פרוטה משמע בין חטה אחת בין חטים הרבה, ובשביל כך לא היה צריך לפרש הילכך כי פריט להו אכל חדא וחדא אשתבע.

דף לח:

לדברי ר"ש קנס. הקשה הרמב"ן מכל מקום הוא אומר לא אנסתי והרי הוא כופר בדבריו זה בשת ופגם, ובשבועת הפקדון אף על גב דאידך לא תבע ליה מחייב וכדאיתא לעיל פרק שבועת העדות (לב, א) משום דכתיב (ויקרא ה, כא) וכחש בעמיתו, כל דהו. ותירץ אף על גב דאם כפר מעצמו בלא תובע חייב, כיון שזה אינו תובעו אלא קנס כשהוא נשבע לא אנסתי אין עתו אלא אמה שטוענו זה ואינו כופר אלא בקנס, ושמא אם היה תובע זה בשת ופגם היה מודה לו.

שבועת הדיינין. פרש"י ז"ל שבועה שהדיינין משביעין אותה ע"י כפירה והודאה שלמדנוה מאשר יאמר כי הוא זה וכתיב עלה ונקרב בעל הבית אל האלהים דהיינו שבועה ע"כ, ואע"פ שכל השבועות של תביעה שבועת הדיינין הם כשבועת הפקדון בטוען נאנסו או נגנבו וכן שבועת עד א', אלו אינן נקראין כאן שבועת הדיינין לפי שכבר פרט כאן שבועה הבאה עדי כפירה במקצת והודאה במקצת וכפירושו של רש"י ז"ל

ושבועת השומרין דהיינו נגנבו או נאנסו אינה צריכה כפירה והודאה וכן שבועת עד א' ואינה צריכה אפי' טענת שתי כסף כדאיתא בגמרא, ושמא אף שבועת השומרין כן וכמו שנכתוב בגמ' לקמן בע"ה.

הטענה שתי כסף. בגמרא נחלקו רב ושמואל אם כל הטענה שתי כסף או כפירת הטענה בלבד שתי כסף, ושתי כסף הן שתי מעין שהוא סוף מטבע המוזכר בתורה דהיינו גרה וכדמתרגמינן עשרים גרה עשרים מעין, ומפורש כאן בירושלמי דגרסי' התם תני הטענה ב"ש אומרין מעה כסף ובית הלל אומרין שני מעין כסף, ומקשו התם מחלפא שטתהון דב"ש תמן אמרי כסף דינר והכא אמרי כסף מעה, וב"ה אומרים שתי כסף מחלפא שטתהון תמן אמרי כסף פרוטה וכאן הן אמרין שתי מעין, ופריקו מחלפא שטתהון דבית הלל דכתיב כי יתן איש אל רעהו אם ללמד שאין בית דין נזקקין לפחות משוה פרוטה כבר כתיב לאשמה בה פרט לפחות משוה פרוטה מכאן שיש כאן יתר מכסף וכמה הוא שתי מעין, או כסף בפרוטה יתר מכסף ב' פרוטות, סוף מטבע כסף מעה, וחזר והקשה ותהא מעה, או כלים מה כלים שנים אף כסף שנים, ע"כ בירושלמי, ומעה הוא שתות הדינר של כסף צורי וכמו ששנינו בפרק הזהב (נקה א') האונאה ארבעה כסף הטענה שתי כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות המקח, ובקדושין (י"ב א') אמרו שש מעה כסף דינר, נמצאו שתי מעין שליש הדינר של כסף יקר (נ"א נקי), וכן אמרו קצ"ב פרוטות בדינר, ופירשו הגאונים ז"ל כי הפרוטה משקל חצי חבה, כלומר משקל חצי שעורה, נמצאו קצ"ב פרוטות משקל צ"ו שעורות, ונמצאו שתי מעין משקל ל"ב שעורות שהן שליש הדינר והפרוטה משקל חצי שעורה של כסף נקי.

מנה לאבא בידך אין לך בידי אלא חמשין פטור מפני שהוא כמשיב אבידה. פרש"י ז"ל דטעמא דמשיב אבידה מדתנן המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם, וליתא דמוצא מציאה מדינא חייב דהתם בטוענו בריא היא דאומר שני כיסין קשורין מצאת לי והוא אומר לא מצאתי אלא אחת ופטור מן התקנה אע"ג דכיסין לא עבידי דמנתקי וכדאיתא בגיטין בפרק הנזקין, אבל במשיב אבדה בשאינו טוענו בריא כי הא דמתני' פטור מן הדין משום מגו וכבר כתבתיה שם בפרק הנוקין בארוכה בסיעתא דשמיא.

מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיך לך אינו נאמן מפני שצריך ליתנו בעדים. וכתב הר"י הלוי ז"ל דמהא שמעינן דאפי' אמר לו לאחר שהלוהו חייב לפורעו בעדים דהא מתני' לאחר שהלוהו הוא, והרמב"ן ז"ל כתב דמסתברא דאם לא קבל עליו יכול לפורעו שלא בעדים דיכול לומר לו איני רוצה שאהא חייב לפרוע בעדים שמא ילכו למדינת הים או ימותו ושמא תתבעיני פעם שניה, ולי נראה שאפי' כשלא קבל עליו

וטעמא משום דעבד לוה לאיש מלוה, וכל סוגיא דגמ' מוכחא הכי ופשטא דברייתא הכי דייקא דקתני בעדים הלויתיך בעדים פרע לי או יתן או יביא ראיה שנתן, ועוד מדאקשי' לשמואל ממתני' דקתני נתתיו לך חייב מפני שצריך לפורעו בעדים ה"ד אי דלא אמר ליה פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים צריכא למימר ואם איתא אין הכי נמי צריכא למימר ולאשמעי' דאפי' לאחר הלואה שיכול לסרב, בשותק חייב כאלו קבל, ועוד אלו יכול לסרב אפילו כי שתק או אפי' אמר אין במה נתחייב דאלו בשעת מתן מעות חייב דמשום טעמא דעבד לוה לאיש מלוה הוא דבקבלת מעות נתחייב אבל לאחר מתן מעות במה נתחייב, אלא משום טעמא דעבד לוה לאיש מלוה הוא ואפי' שלא בשעת מתן מעות חייב דכל מלוה על דעת כן מלוהו, כנ"ל.

תוספתא היה טוענו מנה בב"ד וכפר ובאו עדים והעידו שחייב לו חמשים זוז הרי זה משלם ופטור על השבועה היה עד מעידו הרי זה נשבע על הכל ע"כ, וכתבה הר"ח ז"ל בפרושו וכתב דקי"ל הכי, ונראה דהכא במעידין שחייב לו עדיין חמשין זוז ולפיכך פטור על השבועה משום דהוה ליה שיעבוד קרקעות, ולא דמיא לדרבי חייא קמייתא דתני מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידין שיש עליו חמשים זוז נשבע וגוני, את השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו דההיא דר' חייא בשנתבע כופר ואומר שלא לוה ממנו ועדים מעידין שלוה ממנו חמשין אבל אינם מעידין שהוא חייב לו עדיין אותן חמשים ולפיכך נשבע שאין באן שיעבוד קרקעות.

עוד כתוב בתוספתא מנה לי בידך אין לך בידי וכן הטוען היה לך בידי נתתיו לך או שיש לי בידך במנה כסות או כלים ובמנה פירות פטור.

גמרא נפקא מינה לאנקוטי חפצא בידיה. ולא בתורה הוא נשבע אלא ב"ד משביעין אותו בשם או בכינוי והוא אוחז ס"ת בורועו כדי לאיים עליו, וכתב רש"י ז"ל ובדורותינו בטלו הראשונים שבועה דאורייתא לפי שענשו גדול ותקנו לגזור עליו ארור בעשרה דהא אמרו ארור בו שבועה, ואין דעת הרב אלפסי ז"ל נראה כן שהוא ז"ל כתב בתשובה דכופר בכל שהשביעוהו היסת ואח"כ יצא עליו עד אחד חוזר ונשבע בחפץ ביד.

האי דיינא דאשבע באלקי ישראל נעשה כטועה בדבר משנה וחוזר. כלומר אע"פ שהשביעו בה' אלקי ישראל כל שלא ההפיסו חפץ ביד כטועה בדבר משנה הוא וחוזר ומשביעו וחפץ ביד.

הא דאמר רב פפא האי דיינא דאשבע בתפילין נעשה כטועה בדבר משנה וחוזר. לית הלכתא כותיה אלא לכתחלה בספר תורה אבל בדיעבד יצא ואינו חוזר, ואם תאמר ואפי' לכתחלה אמאי לא והא שבועה האמורה בתורה באברהם במילה לבד היתה וכדכתיב

שים נא ידך תחת ירכי, התם שאני דלא נתחדשה לו מצוה אחרת אלא זו, ות"ח אפי' לכתחילה בתפלין.

שבועות הדיינין אף היא בלשונה נאמרה. פרש"י ז"ל בכל לשון שמבין וכן כתב גם הרב אלפסי ו"ל, אבל הר"י הלוי ז"ל פי' אף היא בלשונה נאמרה בלשון הקודש כלומר אף היא נאמרת בלשון הקודש כאותם שנשנו שם (סוטה ל"ב א') בסיפא דמתני', ולכאורה כדבריו היה נ"ל מדפירשו שם באלו הנאמרין בכל לשון שבועת העדות ושבועת הפקדון שבועת העדות מנין דכתיב ושמעה קול אלה כל לשון שהוא שומע שבועת הפקדון מנין דילפינן תחטא תחטא משבועת העדות א"כ כל שאר שבועות מנין, אלא שאין הלשון מוכיח כן דאמר אף היא דמשמע אף היא כשאר כל השבועות ששנינו שם דהיינו שבועת העדות חטבועת הפקדון דאי לא מאי אף היא, וראיתי לאחד מרבותי ז"ל שאמר דשבועת הפקדון נמי שבועת הדיינין היא ברוב וקשיא לי דאי משום האי למאי איצטריך תנא דברייתא למימר שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה דהא תני לה במתני' דהיינו שבועת הפקדון דתנן, ומ"מ ודאי כך הוא דאף היא בלשונה בלשון שהוא שומע קאמר שכן שנינו בתוספתא דסוטה פרק שביעי שבועת העדות והדיינין נאמרת בכל לשון.

דף לט.

אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד. פרש"י ז"ל פוטרין אותו מיד ואין משהין אותו כאן שלא יחזור בו ועל כרחו ישלם משקבל עליו בב"ד ע"כ, ולמדנו מדבריו דכל שיצא מב"ד הרי הוא כגמר דין ואינו יכול לחזור בו אבל כל שלא יצא עדיין יכול לחזור בו, אבל ר"ת ו"ל סבור דלעולם יכול לחזור בו ודייק לה מההיא דאיבעיא לן ברישׁ פרק המפקיד אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו דאלמא יכול לחזור בו, וליתא דהתם משום דמטריח לי' בב"ד הוא דלמא לא מקני לי' כפילא, והרב אלפסי ז"ל כתב דמשקבל עליו אפי' מיד אינו יכול לחזור בו מההיא דאמרינן עבדי גנבת מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי רצונך השבע וטול נשבע ואינו יכול לחזור בו, וכבר כתבתיה בארוכה בפרק המפקיד ובב"ב פרק יש נוחלין בההיא דעבדי גנבת בס"ד.

דף לט:

ה"ג מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב. דאקיש כסף לכלים למנינם ואקיש כלים לכסף לחשיבותו, ורש"י ז"ל דחה גירסא זו מפני שכבר אמרו יצאו כלים למה שהן וגריס ומה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב כלומר שתי

כסף חוץ מכלים שיצאו למה שהן, וא"ת כיון שהוצרך למכתב כלים לגלות על עצמן דכל שהן מנלן דמה כלים שנים אף כסף שנים, י"ל דא"כ לכתוב קרא או כלי כלים למה לי ש"מ תרתי, ומ"מ גירסא של רבינו ז"ל אינה נמצאת בספרים ואף כלים גרסינן ואין למחוק אותה גירסא, וקושית הרב ז"ל אינה, דמאי דקאמר אף כלים דבר חשוב לאו חשוב ב' מעין קאמר אלא לאפוקי מרוקא וכדאמרינן בהזהב (מ"ז א') דכשר למיקניא ביה לאפוקי מרוקא, וא"נ כלי שבור וכדאמרינן נמי התם לאפוקי חצי אגוז וחצי רימון דלא. והרמב"ן ז"ל כתב אף כלים דבר חשוב לאפוקי כלי שאינו שוה פרוטה דאע"פ שיצאו כלים למה שהן היינו דלא בעינן שיהיו חשובין ב' מעין אבל להיות חשובין ב' פרוטות מיהא בעינן, וכן הוא בירושלמי דגרסינן התם אמר שמואל טענו ב' מחטין והודה לו באחת מהן אמר ר' חנינא והן יפות שתי פרוטות שיהא טענה פרוטה והודאה פרוטה ע"כ, וחזק הרב טענה זו שאם אי אתה אומר כן נמצאת לעתים ישיבת הדיינין בפחות משוה פרוטה כשטענו ב' מחטין ואלו בפ' הזהב אמרו שאין ישיבת הדיינין בפחות משוה פרוטה, וכן אין אשה מתקדשת בכלי שאין בו שוה פרוטה, וכן מצאתי למקצת מרבותינו הצרפתים ז"ל שאמרו כן דכלי שוה פרוטה דוקא אמרו ומחטין דשמואל בשוין שתי פרוטות הן. ורבינו האיי גאון ושאר הגאונים ז"ל אין דעתם כן אלא בפירוש אמרו ב' מחטין אע"פ שאין שוין פרוטה דלכך יצאו כלים למה שהן, ומה שאמר הרב ז"ל שאם כן מצאנו ישיבת הדיינין בפחות משוה פרוטה אין ראיה זו מכרעת דאפשר לומר דכל כלי כיון שהוא ראוי למלאכתו חשוב הוא כפרוטה ויתר מפרוטה ויושבין עליו הדיינין, ואפשר דאפי' לענין קדושין כן וכמו שקונין בכלי (ב"מ מ"ו א') אע"פ שאין בו שוה פרוטה ואפשר דקנין משום כסף הוא, ואם תמצא לומר דקנין לאו משום כסף הוא וכן שאין אשה מתקדשת בכלי שאין בו שוה פרוטה הכא שאני שהוציאן הכתוב למה שהן, ושמואל סתמא קאמר טענו ב' מחטין ולכך יצאו כלים למה שהן דאלמא בכל ב' מחטין קאמר, דאי לא תימא הכי לא סגי דלא אמרו בגמ' כן במה דברים אמורים בשהן יפות ב' פרוטות וכיוצא בלשון הזה וכמו שאמרו בירוש', ובירושלמי לא הלכו בזה לשיטת גמרתינו דהתם נמי אוקמי שמואל כב"ש דלא ילפי כלים מכסף אבל לב"ה דילפי כללם מכסף אמרו דלדידהו כלים נמי בעינן שיהיו שוין ב' מעין, וכמו שלא הלכו בזה כשיטת הגמ' אף במה שאמרו דהא דשמואל בשוין ב' פרוטות ואתיא כב"ש לא סמכינן עלי' בהא כלל, ודעת הגאונים והסכמתן תורה הלא, אלא כלים דבר חשוב דקאמרינן היינו כלי שלם שחשוב למלאכתו קאמר. והר"י הלוי ז"ל פי' דלא אתא לאשמועינן דבעי' כלי השוב אלא קאמר מה כסף דבר חשוב אף כלים חשובין הם איזה כלי שיהיה לפי שחשוב

וראוי למלאכתו וחשוב כמעה.

ויש מי שגורס מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב וכולם מכלים ילפינן, ול"נ שגירסא זו משובשת כאן דהא אמרי' דקראי דייקי כשמואל ואם איתא דלא כשמואל היא זו, דהא אמרי' בסמוך שזה דעתו של רב דאמר לכתוב רממנא כלים ואנא אמינא מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב ושמואל אמר אי כתב רחמנא כלים ולא כתב כסף הוה אמינא מה כלים שנים אף כסף שנים אבל דבר חשוב לא בעינן, ועוד דלשמואל דאמרי' השתא דדייקי קראי כוותיה וכסף לא אתי לכפירה א"כ לכתוב רחמנא כי יתן איש אל רעהו כספים ושמעינן שנים ושמעינן דבר חשוב דסוף מטבע כסף שבתורה מעה ומיהו לא צריכינן לכלים לגלויי אכסף שיהא בו שוה מעה, אלא נ"ל גירסא זו כאן דו,ויה, ואפי' למאן דגריס הכי בפ"ק דקידושין היינו למאי דס"ד התם מעיקרא דכל כסף האמור בתורה כסף צורי כלומר דינר והוו סברי דהיינו טעמייהו דב"ש דאמרי דאשה מתקדשת בכסף דהיינו דינר כסף וכדרב יהודה אמר רב אסי דאמר כל כסף האמור בתורה הוא בסף צורי, ואקשינן עלה וכללא הוא כלומר שיהא דינר לעולם והרי הטענה דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף ותנן הטענה שתי כסף כלומר ב' מעין ודחינן התם דומיא דכלים מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב כלומר כל שהוא בחשיבות כלי ואין חשיבות כלי בדינר ודי להיות חשיבותו כחשיבות מעה שהוא סוף מטבע כסף, וכלי לא אתי לעלויי כסף אלא אדרבה לגרועי דלא תימא דכל כסף האמור בתורה אלא כל שיש בו חשיבות, כנ"ל, אבל לבסוף כי אסיקנא דלאו כל כסף האמור בתורה קאמר אלא כל כסף הקצוב בתורה תו לא צריכנא להא אלא כסף ממילא כל שאינו קצוב לא משמע סלע ולא דינר אלא הפחות שבמטבע דהיינו מעה ולהא לא איצטריכא למילף מכלים דממילא ידעינן דסוף מטבע כסף מעה וכדאמרו בירושלמי שכתבתי למעלה, ועוד דאף שם בקידושין יש במקצת הנוסחאות מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב וכן גריס שם רש"י ז"ל אלא שהוא מפרש שם כלים דבר חשוב ב' מעין ודלא כשמואל וכבר כתבתיה שם בארוכה ויש לי שם עוד שיטות אחרות.

הא דאמר רב לא ליכתוב רחמנא כסף ואנא אמינא מה כלים דבר חשוב אף כל דבר חשוב. תמיה לי ומנא ליה לרב דאי לא כתיב כסף נלמוד מכלים דבעינן שוה ב' מעין, דאי משום דכלי חשוב נימא אף כל דבר חשוב דהיינו פרוטה דחשיבא בהודאה ובמעילה ובקידושין, דבשלמא השתא דכתיב כסף נימא כסף דבר חשוב אבל אי לא כתיב כסף כלל מנא ליה בעלמא דבעינן בכל דבר דבר חשוב ב' מעין, וכבר כתבתי דאפי' לגירסא

דגרסי' בקדושין מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב אפשר דלא איצטריכי כלים לעלויי כסף אלא אדרבה לגרועיה שלא יהא ככסף האמור בתורה דאמר רב יהודה ושפיר קאמר ליה שמואל דדבר חשוב כב' מעין לא שמעינן מכלים, ונ"ל דזו היא דאמר רבא דקראי דייקי כשמואל דלרב איצטריכי טפי לדחוקי נפשין בקראי.

אמר לך שמואל מי סברת שוה קתני דוקא קתני. כלומר ה"פ מי סברת דהטוען את חבירו דינר יש לי בידך שוה דינר במשמע ולא דינר דוקא וכן המשיבו פרוטה יש לך שוה פרוטה במשמע, לא, כל הטוען והמשיב מה שהן טוענין או מודים דדוקא הוא ובהא הוא דפליגי רב ושמואל, וליכא לפרושי לדרב דמודה בטוען דינר סתם שהוא דוקא ולא נחלקו אלא אי מתני' בטוען סתם או בטוען בפירוש שוה דהא כולה שמעתא לא דייקא הכי, ועוד מדאקשי' עליה דשמואל מדקתני דינר זהב זהוב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף פטור טעמא דאמר זהב זהוב הא סתמא שוה קאמר ואם איתא הא אף לרב קשיא דהא אמרת דלרב נמי סתמא דוקא קאמר, ועוד מדאמר רב אשי ה"ק כל האומר דינר זהב כאומר דינר זהב זהוב דמי כלומר ומיתרצא מתני' בהכי כותיה דשמואל, הא לרב כל האומר דינר זהב כאומר זהב זהוב ולא כאומר שוה, ועוד מדתנן שתי כסף יש לי בידך וקא מפרש רב שוה ב' כסף ואי בטוען בפירוש שוה הא בסתם דוקא היכי תני במתני' סתם שתי כסף יש לי בידך שאילו אמר לו באיתו לשון היה הדין בהפך לרב, אלא ודאי בטוען סתם הוא דפליגי, ודבר ברור הוא זה.

מהא דאמר שמואל דוקא קתני ומה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו. נראה דשמעינן דלשמואל אין כל המטבעות שוות כמין אחד, דאם איתא אפילו טענו ב' כסף דוקא וזה מודה בפרוטה ממה שטענו הודה לו.

ומדקא מיתיב לשמואל מסיפא דמתני' דקתני שתי כסף ופרוטה יש לי בידך ואהדרו **מידי הוא טעמא אלא לשמואל הא אמר שמואל טענו חיטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב**. נ"ל דרב לא מ"ל הכי אלא פטור, והיינו דאמרינן לקמן טענו כלי ופרוטה הודה בפרוטה וכפר בכלי חייב הודה בכלי וכפר בפרוטה פטור הדא כרב וחדא כשמואל, כלומר מאי דקאמר הודה בפרוטה וכפר בכלי חייב כשמואל דאמר טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב, דאלמא משמע דוקא כשמואל ולא כרב דאי לא תרוייהו הוו כרב, וליתא דהא אמרינן דכפר בפרוטה והודה בכלי פטור ואמרי' דהיינו כרב משום דבעי כפירת שתי כסף ואם איתא דרב לא ס"ל בחטין ושעורין והודה באחד מהן חייב מ"ש כלי ופרוטה והודה בכלי דאין כאן כפירת ב' כסף הא כלי וכלי ככלי ופרוטה הוו וכפר באמד מהן נמי פטור, אלא ודאי משמע דאפי' לרב נמי חיטין ושעורין והודה

בא' מהן חייב, אלא משום דחדא כרב דוקא ולא כשמואל ואידך כשמואל נמי אמרי' חדא כרב כלומר כרב ודלא כשמואל וחדא אפי' כשמואל, ועוד מדשמואל אמרה להא דחיטין ושעורין בהדיא תלאה בדשמואל, והלכך מאן דקא מותיב הכא מסיפא לשמואל לא שמעה וסבר דכ"ע לית להו הכין אלא כר' יוחנן אליבא דר' חייא בר אבא כנ"ל.
ליטרא זהב שאני. דאין אדם שם בליטרא זהב והלכך התם דוקא קתני ואין אדם טוען שוה אלא במטבע היוצא שנעשה דמים באחר אבל במה שאינו טבוע וכן אפי' מטבע של מלכים אחרים אין אדם שם בהן וכל הטוען דוקא טוען ולא שוה.

דף מ.

ה"ג רש"י ז"ל אמר ר' אלעזר בטוענו דינר מטבעות. ופי' הוא ז"ל דינר מטבעות טבוע במטבע צורה ולא טענו משקל וזה הודה לו מטבע אע"פ שזה כסף וזה נחושת ממין הטענה הוא דכלהו מטבע נינהו דייקא נמי כו' דאלמא טעמא משום דכל מין מטבע מין אחד הוא ודוקא קתני עכ"ל רש"י, וקשיא לי דא"כ רישא דמתני' קשיא לי' מדקתני שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה אחת פטור וע"כ משום דחסרה לה טענה וכדרב, דאי משום דמה שטענו לא הודה לו וכדתריץ ליה הא אמרי' השתא דכל מטבע מין אחד הוא, ועוד מאי קאמר דינר מטבעות לימא דינר טבוע מאי מטבעות דקאמר, ועוד מאי קאמר לימא ר' אלעזר מדסיפא כשמואל מתרץ רישא נמי כשמואל ס"ל דאדרבה רישא קשיא לי' לשמואל כדאמרן, ובהא נמי דתניא דינר זהב זהוב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף יצטרך רש"י ז"ל לגרוס חייב ובכל הגרסאות פטור גרסינן וכן גירסת ר"ח ז"ל. אבל ר"ת ז"ל גריס בהא דר' אלעזר בטוענו בדינר מטבעות. כלומר בטוענו בדינר זהב נתתי לך ליתן בו מטבעות והוא אומר לא נתת לי אלא דינר כסף ליתן מטבעות ויש לך בו בידי טריסית או פונדיון או פרוטה וקמ"ל דפרוטה איתא בכלל מטבע, ופי' הר"י הלוי ז"ל דאע"ג דפרוטה מתוך קטנותה אין טובעין אותה צורה אלא כעין פולסא אפ"ה כיון שיוצאה כעין מטבע בכלל מטבע היא וממין הטענה היא.
אמר רב אשי כל האומר דינר זהב כאומר דינר זהב זהוב דמי. איכא למידק אמאי לא קאמר הכא לימא מדרב אשי בהא כשמואל מתרץ באידך נמי כשמואל ס"ל וכדאמרי' בדר' אלעזר, ויש מי שתירץ דהתם ר"א מדנפשיה פירשה למתני' הכי מדקתני שהכל מין מטבע אחד הוא ולהכי בעי כיון דר"א מדנפשיה כשמואל מתרץ להך רישא נמי כותיה מתרץ, אבל הכא רב אשי לתרוצה לברייתא כשמואל ואליבא דשמואל תרגמה הכי ולאו משום דס"ל כוותיה וכדאמרי' בעלמא תרגמה רב אליבא דשמואל, ואין זה מחוור כל

הצורך בעיני דאם איתא לא הו"ל למימר בדר' אלעזר אמר ר"א בטוענו בדינר מטבעות אלא הכי הו"ל למימר הא אמר ר"א בטוענו מטבעות. אלא נראה לי דכיון דבעי בדר"א לימא מדסיפא כשמואל מתרץ רישא נמי כשמואל ס"ל ואהדרו לא סיפא דוקא רישא או כרב או כשמואל תו לא איצטריך למימר הכי בדרב אשי דמידע ידיע דה"נ איכא למימר בדרב אשי.

תני ר' חייא לסיועיה לרב סלע לי בידך אין לך בידי אלא סלע חסר שתי כסף חייב חסר מעה פטור. ולענין פסק הלכה קיי"ל בהא כרב דבכפירת הטענה בעינן שתי כסף כדסייעיה ר' חייא, אבל בטוען את חבירו דינר כסף או דינר זהב סתם אי שוה קאמר כרב או דוקא כשמואל יש מקום עיון הלכה כמאן, ומ"מ אפי' לרב דאמר שוה ה"מ בטוענו מטבע לפי שהמטבע נישום באחר וכדאמרי' בפ' הזהב (בבא מציעא מ"ו א') איזהו דבר שנעשה דמים באחר הוי אומר מטנע, הא דבר שאין דרכן של בני אדם לשום בהם אפי' לרב נמי מן הסתם דוקא קאמר, וכדאמרינן הכא אפי' לרב בליטרא זהב ליטרא שאני כלומר שאין דרכן של בני אדם לעשותה דמים באחר ואין שמין בהם, וכן בתבואה אין אדם שם בה ודוקא קא תבע וזה הוא ששנינו כור תבואה יש לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית פטור, ובמטבע נמי לא אמרן אלא במטבע היוצא שם אבל במטבע של שאר מלכים אין אדם שם, ואפי' במטבע היוצא נמי לא אמרן אלא באומר לו דינר יש לי בידך בהלואה לפי שהלואה להוצאה ניתנה ומשתלמת בכל דבר אבל במנה פקדון לעולם דוקא קא תבע דהא לא ניתן להוצאה אלא להחזירה בעינה.

וכל מה שאמרנו לכשתמצא לומר הלכה כרב, אבל לשמואל לעולם כל התובע סתם בדוקא הוא תובע, וראיתי למקצת מרבותי נר"ו שפסקו בזה נמי כרב דאלו הב' מחלוקות תלויין זה בזה, לפי שלדברי רב אוקימנא כולה מתני' דפרקין בשוה ולשמואל בדוקא, וכיון דאיפסיקא הלכתא כרב בעיקר מחלוקתן דהיינו אי כפירת הטענה שתי כסף או טענה כולה שתי כסף ולדברי רב כולה מתני' שוה קתני א"כ אף בזה קי"ל דשוה קתני כרב ודלא כשמואל, ומסתברא לי דבהא קי"ל כשמואל כדקי"ל הלכתא כשמואל בדיני ובמאי דסייעיה ר' חייא לרב הלכתא כוותיה, הא בשוה ודוקא לא איפסקא כוותיה, והלכך קיי"ל בהא כשמואל דהא לאו הא בהא תליין דהא אפשר לן לפרושי כולה מתני' בדוקא ומשום דמה שטענו לא הודה לו, ורישא נמי דקתני שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור דקא מפרשי' לרב משום דחסרה לה טענה הא אפשר לאוקמה נמי בדוקא ומשום דמה שהודה לו לא טענו, דבין בטעמיה דרב ובין בטעמיה דשמואל פטור, ולדידן דקי"ל בכפירת הטענה כרב כל מאי דמפרשי במתני' בשוה דמותבינן

מינה לשמואל ומפרקינן לטעמיה דשמואל בדוקא לא תימא דליתא להההוא פירוקא כיון דקיי"ל כרב בעיקר פלוגתייהו דהיינו כפירת הטענה, דהא אתינן לאותביה לשמואל מסיפא דמתני' דקתני שתי כסף ופרוטה יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב ואי בדוקא אמאי חייב דמה שטענו לא הודה לו ומפרקינן מידי הוא טעמא אלא לשמואל הא אמר שמואל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב, וקי"ל בהא כשמואל ואע"ג דלא הוו מוקמי לה בהכי אליבא דרב, וא"ת כיון דקי"ל כרב אם איתא דרישא פטור משום דמה שטענו לא הודה לו לא הוה לי' למיתני שתי כסף דלא אפשר לחיובי ביה בהודאת מקצת ואפי' במודה ממין הטענה כגון דאמר אין לך בידי אלא חצי מעה משום דחסרה לה טענה, אלא ליתני דינר לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור, אין הכי נמי אלא משום דתני רישא הטענה שתי כסף ואם אין ההודאה ממין הטענה פטור כיצד, על הא סמיך ותנא שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה, ומשום דבעינן נמי למיתני בסיפא שתי כסף ופרוטה יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב ולאשמועינן דטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב כשמואל נקט נמי ברישא שתי כסף והודה בפרוטה, ופשטא נמי דר' אלעזר דאמר בטענו בדינר מטבעות כשמואל אתיא, וכן נמי דרב אשי דאמר כל האומר דינר והב כאומר דינר זהב זהוב קאמר פשטא דכשמואל ס"ל בהא, הילכך מסתברא לי דבהא קי"ל כשמואל דכל האומר כך וכך דינרין יש לי בידך בדוקא קאמר ובדוקא קא תבע ואם הודה לו במין אחר פטור, ועוד כיון דאפשר לאוקמי כולה מתניתין כשמואל דדוקא קתני אע"ג דקיי"ל כרב בעיקר פלוגתייהו דהיינו כפירת הטענה שתי כסף דהא לאו הא בהא תליין, הדרינן לכללין דכל רב ושמואל קיי"ל הלכה כשמואל בממונא.

ועוד נראה לי דאפי' רב לא קאמר אלא בטוען כך וכך יש לי בידך בהלואה משום דאין מלוה יכול לתבוע מטבע טבוע ממש אלא לוה פורע לו שוויו כל היכא דלית לי' מעות בעין וכדאיתא בכתובות (פ"ו א') דלא אמרי' לי' לך טרח וזבין, וכיון שכן איכא למימר דתובע אינו תובע מן הסתם בדוקא אלא שוה ונתבע נמי כך הוא משיב בשוה, אבל בנותן לעולם בדוקא הוא אומר, ונפקא מינה לשכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני דוקא קאמר ולא שוה, אלא א"כ אמר תנו מנה מנכסי או תנו מנה מחמרא וכיוצא בזה, ותדע שהרי שנינו בפ"ק דגיטין (י"ג א') תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ואוקמה רב שמואל בר מרתא משמיה דרב בצבורין ומונחין וקא מבעיא להו התם במאי בבריא או בשכיב מרע ופירשה רב פפא בשכיב מרע וכאידך דרב שאמר שכ"מ שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי מנה זה נותנין לו מנה סתם אין נותנין לו שמא מנה קבור קאמר, ואם

איתא דשוה מנה קאמר מאי קאמר דחיישינן למנה קבור דאיהו לא ייחד לו דבר מיוחד בנכסיו אלא שוה קאמר ובין יש לו קבור בין אין לו קבור הרי צוה ליתן לו שוה מנה ואפי' לא קאמר מנכסיו יתנו לו שוה מנה, אלא ודאי אפי' לרב דוקא קאמר, ואע"ג דמפרשינן מתני' דהכא בתובע סתם וקא אמרינן דלרב שוה קאמר ולא דוקא והתם אמרינן דאפי' לרב דוקא קאמר, ע"כ טעמא כדאמרן דהתם בנותן סתם והכא בתובע את חובו, והלכך שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני חזינן אי אית לי' בעין יהבינן ליה ואי לא לא יהבינן ליה ולא מידי וחיישינן דלמא מנה קבור קאמר, ואע"ג דאיפסקא הלכתא התם בפ"ק דגיטין דלמנה קבור לא חיישינן התם בדאיכא מנה שאינו קבור דאע"ג דלא אמר מנה זה לא חיישינן למנה אחר קבור ויהבינן ליה האי מנה דמגולה, הא ליכא אחר בעין ודאי חיישינן ולא יהבינן ליה ולא מידי, כנ"ל.

אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לוה אבל בטענת מלוה והעדאת עד אחד אפי' לא טענו אלא בפרוטה והודה בפרוטה חייב. כך גירסת קצת הספרים וכן גרס הר"י הלוי ז"ל, וליתא דהעדאת עד אחד אפי' בכופר בכל היא ואינה צריכה הודאה, אלא ה"ג אפי' לא טענו אלא בפרוטה וכפר חייב.

ומיהו מדקאמר בטענת מלוה והעדאת עד אחד ואמרינן נמי אפי' לא טענו אלא בפרוטה, דייק ממנה ה"ר אפרים ז"ל דבעינן מיהא שיטעננו התובע בטענת ברי אבל אמר לו עד אחד שפלוני חייב לו כך וכך ושהוציא מביתו כך וכך אע"פ שבא הקד והעיד כן אינו נשבע דטענת ברי בעינן ואין אדם נעשה ברי על ידי אחרים, ואף הר"י הלוי ז"ל סבור כן, ואע"פ ששנים מחייבין אותו ממון בכענין זה אין עד אחד מחייבו שבועה בכך, ואע"ג דאמר שמואל כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה אין למדין מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בהן חוץ, והביאו ראיה עוד מדאמרינן בריש פ"ק דמציעא הצד השוה שבהן כלומר בפיו ובהעדאת עד אחד שעל ידי טענה וכפירה הן באין דאלמא עד אחד אינו קם לשבועה אלא על ידי טענה דהיינו טענת ברי, ואין ראיות אלו מכריעות כלל, דמאי דקא דייקי מלשון טוענו ועל ידי טענה, אין בלשון הזה טענת ברי אלא מאי טוענו תובעו, וכן ע"י טענה ע"י תביעה, ועוד דההיא דפ"ק דמציעא לאו מהעדאת עד אחד קא מייתל התם אלא מגלגול שבועה דעד אחד קא מייתי וכבר כתבתיה שם במקומה בס"ד, וגלגול שבועה אפי' בטענת שמא הוא וכדאיתא בפ"ק דקידושין (כ"ח א') ומה שדחו ואמרו דאע"ג דאמר שמואל כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה אין למידין מן הכללות, הא ליתא דלא אמרו אין למידין מן הכללות אלא במקום שיש הכרע מצד אחר להוציא מן הכלל הא לדחות שלא בראיה לא, ועוד

דשמואל מקרא מפורש מצא ומקרא דייק ליה דהא כתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת כלומר כשנים אבל קם הוא לשבועה ועלה קאמר שמואל כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אע"פ שאין הבעלים טוענין ברי. ובירושלמי דייקו על הא דשמואל והרי שנים מחייבין אותו קרקע כלומר ואין אחד מחייבו שבועה, שניא היא אין נשבעין על הקרקעות כלומר לא אמר שמואל אלא במעיד על מה שנשבעין עליו, והקשו עוד והרי שנים מחייבין אותו קנס, שניא היא שאין נשבעין על הקנס כלומר לפי שהמודה בקנס פטור, והקשו עוד והרי שנים מחייבין אותו פרוטה דכן תנן שבועת הדיינין שתי כסף וההודאה בפרוטה, מתני' בנשבע מפיו מה דאמר שמואל במושבע מפי אחרים ע"כ בירושלמי, ואם איתא דאין שבועת ע"א אלא בטוענו התובע ברי היה להם להקשות כן והרי שנים מחייבין אותו אע"פ שאין טוענו ברי ואין עד אחד מחייבו שבועה. והרב אלפסי ז"ל כן הורה ודן על פי עד אחד לחייבו שבועה אע"פ שאין התובע טוען ברי אלא ע"פ העד שהעיד לו, שכך כתב לקמן בפ' כל הנשבעין דחד גברא אמר לי' לחבריה אית לי חד סהדא דאתית לך לביתאי ופתחת לה דלא באנפאי ושקלת מינה טוענא דכתנא ואמר לי' אידך אין שקלי מידי ודידי שקלי דאת אמרת לי שקלה בחושבנא דאית לך גבאי וכתב הרב ז"ל דהוה לי' מחויב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם, ואע"ג דהכא בשמא הוא דלא באפיה שקליה אלא דעד אחד אמר לי' ואסהיד עלי'.

ולענין שבועת השומרים כתב הר"י הלוי ז"ל דאף היא לא בעיא ב' כסף דלא בעינן ב' כסף אלא בשבועה הבאה ע"י כפירה והודאה וכדאמר שמואל לא שנו אלא בהודאת לוה וטענת מלוה דאלמא לעולם לא בעינן ב' כסף אלא בכפירה והודאה אבל עד אחד ואי נמי שומרין דלא בעו כפירה והודאה אפי' בפחות מב' כסף נמי איתא, ואע"ג דכסף או כלים דמיניה דרשינן מה כלים שנים אף כסף שנים בפרשת שומרין כתיב הא אוקימנא לעיל אליבא דרב דהלכתא כוותיה דו;אי כסף לכפירת טענה הוא דאתא. ויש אומרים דאפילו בשומרין בעינן ב' כסף דהא כי כתיב כסף או כלים בפרשת שומרין כתיב, וכן דעת מקצת מרבותי ז"ל וסייעו דבר זה מדאמר שמואל אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד לא ואם איתא טפי הו"ל לאשמועינן שבועת השומרין ולימא אבל שבועת שומרין ועד אחד לא, ותדע דאפי' בעד אחד איצטריך לי' למימר מאי טעמא דאמר קרא דאלמא אי לאו קרא הוה גמרינן משאר שבועות שבתורה, ותו דכסף או כלים אפי' בשבועת שומרין דרשינן לי' בכלל ופרט ולמה לא מידריש נמי למה כלים שנים אף כסף שנים בשבועת השומרין, ואי משום דכסף כי אתא לכפירה הוא דאתא אדרבה מסייע לאידך סברא דאי הוה כתיבא הכא הודאה איכא למימר דלא מידריש אשבועת השומרין דלא

צריכה הודאה במקצת אבל השתא דלא כתיבא הודאה במקצת אלא אכפירה קאי היאך נדרוש לפניו דהיינו אמלוה ולא למקומה והוא ענין לעצמו, ועוד יש ראיה מדאמרינן לקמן בשילהי כל הנשבעין (מ"ח ב') גבי השותפין והאריסין וחבריהן שהן נשבעין שלא בטענה והוא שיש ביניהן כפירת טענה שתי כסף והנהו דמו לשומרין ומשום הכי תקינו רבנן להו שבועה כעין דאורייתא בכפירת שתי כסף, וכן כתבו מקצת מרבותי נר"ו.

ומסתברא לי כדברי הר"י הלוי ז"ל דכסף או כלים אע"ג דבפרשת שומרין הוא דכתיב לאו אטענת שומרין כתיב דהיינו נגנבו או אבדו או נאנסו אלא אטענת מלוה הוא דכתיב, כשטענו איני יודע מה אתה סח או החזרתי או שטענו שתי פרות מסרתי לך לא מסרת לי אלא אחת, ולפיכך כיון דבשומרין שייכא טענת מלוה וטענת שומרין ובאותה פרשה כתיב כסף או כלים ע"כ דרשינן כסף או כלים בכלל ופרט כשומרין ואין מחלקין בהן בזה בין טוען טענת שומרין דהיינו נגנבו אבדו נאנסו ובין טוען לא נתת לי אלא אחת דהיינו טענת מלוה דמנא תיתי לן בשומרין אפי' בקרקעות ועבדים ושטרות, אבל לענין הוק הכפירה אין לנו כמו שאין לנו שתהא צריכה כפירה והודאה אע"ג דבההיא פרשה כתיב כי הוא זה. גם נראית לי ראיית הרב הלוי ז"ל ממה שאמרו אליבא דרב דכי נתיב כסף אכפירה הוא דאתא, דמאי דקא אמרינן אכפירה הוא דאתא הכי קאמרי' אכפירה מלבד ההודאה דהיינו דאצטריך רחמנא למכתב כסף דאם אינו ענין לטענה כלומר לטענה כולה דהיינו אכפירה וההודאה תנהו ענין לכפירה בלא הודאה, דאלמא ההוא קרא במאי דשייך ביה כפירה וטענה היא דהיינו כשטוען השומר טענת מלוה הוא דאתי, ועוד דאי לא תימא הכי כסף או כלים מנלן דמדריש אמלוה דלמא לא מדריש אלא אשומרין דבשומרין כתיבי ולכפירת שתי כסף לבד, ואי נמי אם תמצא לומר דבכולה פרשה כתיב דהיינו אף בטוען טענת מלוה נימא דלכולה טענה סגי לן בשתי כסף כשמואל, אלא משום דאמרינן אם אינו ענין לטענת שתי כסף דהיינו כולה טענה תנהו ענין לכפירה לבד מלבד ההודאה דאלמא כפירה והודאה התם כתיבי ואין כפירה והודאה בשבועת שומרין.

ומה שהביאו ראיה רבותי ז"ל משותפין ואריסין דאמרי' והוא שיש ביניהן טענת שתי כסף, אף היא אינה ראיה לפי דעתי דהתם לאו משום טענת שומרין מחייבינן להו דהיינו טענת נגנבו או נאנסו אלא מטענת מלוה דשמא לקחו מן הנכסים לעצמן וכדאמרי' מאי שנא הני משום דמורו כלומר דמורו ואמרו תורא דמדישיה קא אכלי ולפיכך לא (היו) [רמו] עליהם שבועה אלא בכעין הבאים בטענת של מלוה, ותדע לך דהא לכו"ע לא בעינן בשומרין יתר מכדי שתי כסף דהיינו שיעור הכפירה ואלו התם אמרי' והוא שיש ביניהם

שתי כסף ואקשינן כמאן כשמואל והא תני רבי חייא לסיועיה לרב ופרקינן אימא כפירת הטענה שתי כסף, אלא שאפשר בזה דהתם לאו למימר שתהא שם כפירה והודאה אלא הכי קאמר לא שתהא הטענה כולה שתי כסף כשמואל אלא בין שהן מודים במקצת בין שהן כופרין בכל צריך שתהא הכפירה שתי כסף, ומאי דאצטריך שמואל לאשמעינן בעד אחד ולא אשמועינן בשומרין היינו משום דכפירה והודאה או עדים שנים או שבועת עד אחד בטענת מלוה הוא .הוו ולא בטענת שומרין, ומשום דקים להו דכסף או כלים לענין שיעור לא מידרשא אלא בטענת מלוה לא אצטריך לאשמועי' בשומרין אלא בעד אחד וכדדרשינן לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת אבל קם הוא לשבועה ולאשמועינן דכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה, ומשום דאף שבועת עד אחד בטענת מלוה ולוה היא אצטריך לאשמועינן דאפילו הכי אינה צריכה שיעור ולא כפירה והודאה, כנ"ל.

דף מ:

הא דאמרי' **תלמוד ערוך בפי ר' יוחנן הא מני אדמון היא**. איכא דקשיא להו דהא אוקימנא בפרק דייני גזירות אליבא דר' חייא בר אבא דהכא במאי עסקינן דאמר ליה עשרה כדי שמן יש לי בידך ואמר ליה אידך שמן להד"מ קנקנים ה' אית לך וה' לית לך אדמון סבר יש בלשון הזה לשון קנקנים ומיגו דמשתבע אקנקנים משתבע נמי אשמן בגלגול ורבנן סברי אין בלשון הזה קנקנים דאלמא אפי' אדמון אית ליה אליבא דר' חייא בר אבא טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן פטור וא"כ היכי מוקי לה דשור ושה כאדמון, וי"ל דזו אחת מן הסוגייאות המתחלפות בתלמוד והרבה יש כיוצא בו.

ומיהו לענין פסק הלכה קי"ל כשמואל דאמר טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב דהא איכא שמואל ור"נ ור' יצחק שהעיד כן משמי' דר' יוחנן, ור' חייא בר אבא שהעיד משמי' דר' יוחנן דאמר פטור הוה לי' חד לגבי הנך, ובריית נמי דשור ושה כוותיה דשמואל מסייעא, ור' חייא בר אבא דאמר תלמוד ערוך בפי ר' יוחנן דאדמון היא לסיועי לדבריו קאמר ולא שמעי' ליה, וכן כתב ר"ח ז"ל. אלא דקשיא לי הא דאקשי' לעיל לשמואל ממתני' דקתני שתי כסף ופרוטה יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב ואי סאד דוקא קתני מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ופרקינן מידי הוא טעמא אלא לשמואל הא אמר שמואל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב דאלמא דאית ליה ללישנא דגמ' פטור ואית לן כלישנא דגמ', וי"ל דלאו לישנא

דגמ' הוא אלא מאן דהוה סעל כרב וכר' חייא בר אבא הוא דמקשה לה ולא שמיעא להו הא דשמואל.

והא דאמר **טענו חטין והודה לו בשעורין פטור**. אפי' מדמי שעורין פטור, והכי איתא בב"ק.

טענו חטין ושעורין וקדם והודה לו בשעורין אם במערים חייב. כלומר שראה בדעתו שרוצה לטעון לו אף שעורין והודה לו בשעורין כאלו הודה לו לאחר טענת שניהם ואם במתכוין פטור דאע"ג דתבעו מיד שעורין אין זה כמודה במקצת הטענה שהרי הוא לא טען לו שעורין מתחלה ואין מודה במקצת אלא במודה מקצת מן הטעון כבר קודם שהודה, וכן דייק לה מהכא הר"י הלוי ז"ל.

דף מא.

מאן דמתני לה אסיפא אבל ארישא דליכא דררא דממונא לא. ופסק הרב אלפסי ז"ל כמאן דמתני לה ארישא וכן פסק הר"ח ז"ל, והביא הרב אלפסי ז"ל ראיה מדאמרי' בריש פ"ק דמציעא ההוא רעיא דהוו מפקדי לי' חיותא גבי' כל יומא בסהדי וההוא יומא אפקדי ליה בלא סהדי לסוף אמר להו להד"מ אתו סהדי ואמרי דאכל תרי מינייהו ואמרי' עלה אם איתא לדר' חייא קמייתא מחייב שבועה אשארא ואקשינן אפי' ליתא לדר' חייא לחייביה מדרב נחמן דתנן מנה לי בידך אין לך בידי פטור ואמר ר"נ ומשביעין אותו שבועת היסת, והא התם ליכא דררא דממונא דמעולם לא הודה ואפ"ה אמרי' דלחייבו מדרב נחמן. אבל ר"ת ז"ל פסק כלישנא בתרא ואמר שאני התם דכיון דאיכא סהדי דאכל תרי מיניהו ליכא דררא עדיף מיניה, ומ"מ מסתבר טפי דברי הגאונים ז"ל חדא דהתם רישא דמתני' נסיב ועוד דמאן דמתני לה ארישא הוי לישנא דגמרא ומאן דמתני לה אסיפא לישנא דרב חביבא ולעולם לישנא דגמ' עדיף, וכ"כ הרמב"ן ז"ל וכן עיקר.

הא דאמרי' **מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן**. פי' רש"י ז"ל דלאו כלהו שבועות דרבנן קאמר אלא שבועת היסת קאמר דאלו בין שבועת הנשבעין דרבנן דבפרק כל הנשבעין לשבועה דאורייתא טובא איכא דאלו הנך נשבעין ונוטלין ואלו שבועה דאוריתא נשבעין ולא משלמין אבל בין דאוריתא לשבועת היסת דרב נחמן דכאן וכאן נשבעין ולא משלמין קאמר, ואיכא למידק אי שבועת היסת קאמר מאי קמבעיא ליה מאי בינייהו דהא טובא איכא דשבועה דאוריתא בנקיטת חפץ וכדאמרי' בריש פרקין חפל היסת בלא נקיטת חפץ כהסכמת הגאונים ז"ל ועיקר, וי"ל דהכא בדיני מיירי בטכסיסי לא קא מיירי וכ"כ הר"י הלוי זעל, ויש מביאין ראיה מכאן דאפי' שבועת היסת בנקיטת

חפץ, ועוד מההיא שמעתא דההוא רעיא דפ"ק דב"מ ובנדרים פ' ד' נדרים מההיא עובדא דקניא דרבא, וליתא וכבר כתבתיה שם בפ"ק דמציעא ובנדרים פ' ד' נדרים בההוא עובדא דקניא דרבא בס"ד.

איכא בינייהו מיפך שבועה בדאורייתא לא מפכינן בדרבנן מפכינן. כתב רש"י בפ' הכותב בדרבנן מפכינן ואפי' בשבועת נשבעין ונוטלין, אבל הגאונים כך הסכימו דדוקא בשבועת היסת מפכינן אבל בנשבעין ,[ונוטלין] לא מפכינן אלא אם רצה נשבע ונוטל ואי לא ליפקע, וכן כתב הרב אלפסי ז"ל בכתובות פרק הכותב וכתב הרב ז"ל דטעמא דמנתבע לתובע מפכינן שבועה משום דאמר אנת לית לך גבאי ולא מידי אי ניחא לך אשתבע חטקול אבל בתובע עליה דנתבע לא דנתבע יכול למימר לי' אי ניחא לך אשתבע ושקול ואי לא ניחא לך אי בעית הפוכי עלי שבועה אע"ג דטבא הוא לדידי לאשתבועי ומיפטר אנא לא ניחא לי בהך תקנתא, ודמיא למאי דאמרי' האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו. והרמב"ן ו"ל חזק דבר זה עוד שהרי אפי' שבועת היסת שמוטלת מעיקר התקנה על הנתבע כשרצה אומר לתובע השבע וטול ואם לא רצה לישבע אומרין לו או תשבע בהיפך או תשתוק ממנו כ"ש בשבועת הנוטלין שמוטלת מעיקר התקנה על התובע שאין שומעין לתובע לסלקה ממנו ולהטילה על הנתבע, ואף באותן שהי' דינן מדאורייתא ליטול בלא שבועה אלא שהחמירו עליהן מן התקנה שלא יטול אלא בשבועה כגון הבא ליפרע מנכסי יתומין ומנכסים משועבדים ופוגם שטרו ועד אחד מעידו אפי' באלו הסכימו שאין מהפכין מתובע לנתבע דבכל נשבע ונוטל החמירו, ונ"ל ראיה על זה דהא לרב ושמואל דאמרי (מ"ז א') ביתומין מן היתומין במת לוה בחיי המלוה אין אדם מוריש שבועה לבניו נראה דלאו דוקא ביתומין מן היתומין אמרוה אלא שבכל מקום שנתחייב האב שבועה קאמרינן ואפי' בפוגם את שטרו ומת א"נ בעד אחד מעידו שהוא פרוע ומת, ואם איתא אמאי פקעי ליפכוה יורשין על הנתבע כדרך שהיה אביהן יכול להופכה, אלא ודאי משמע מהכא דמתובע לנתבע לא מהפכין לעולם, ואע"ג דר"א נחלק עליהם לא מצד זה נחלק, אלא מדרב ושמואל נשמע לדידן, כך נ"ל.

הא **דאמר מר בר רב אשי דאפילו בדאורייתא מפכינן שבועה**. איכא מאן דאמר דלית הלכתא כוותיה דאמרי' בפרק בהמה המקשה הלכתא כמר בר רב אשי בר ממפך שבועה וחיוורי ווה דעת רוב הגאונים ז"ל, ויש מי שהקשה על אותה גירסא שבחולין דהא אמרי' בפרק יש נוחלין (בבא בתרא קכ"ח א') מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא ולית הלכתא כמר בר רב אשי ובכתובות פרק נערה שנתפתתה (כתובות נ"ד א') תני רב יוסף בביתי ולא בבית עקתי מר בר רב אשי אמר מווני נמי לית לה ולית הלכתא כמר בר רב אשי,

ולאו קושיא הוא דלא אמרו שם הלכתא כמר בר רב אשי בר ממפך שבועה וחיורי אלא לפסוק כמותו בכל מקום שלא אמרו בהדיא דלית הלכתא כוותיה אבל במקום שראו דלית הלכתא כוותיה פסקו בהדי' דלא כוותיה, ודכוותה אמרו פסחים (ע"ד ב') בכל התורה כולה כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא לקולא ובמס' ע"ז איכא תרתי דאיפלגו בהו ואיפסקא הלכה בהו כדברי המחמיר, חדא בפרק אין מעמידין בקינסא ובפרק השוכר בקוניא, ויש מי שפסק במפך שבועה במר בר רב אשי וגורסין שם בחולין ולית הלכתא כמר בר ר"א בר ממפך שבועה וחיוורי, ובוודאי שעליהם יש להקשות טפי מאי דאמר בפ' יש נוחלין באבא דאבא לית הלכתא כמר בר רב אשי וכן בההוא דכתובות דמזוני דלמאי איצטריכו למימר בהדיא בהני תרי והלא בכולי' תלמודא נמי לית הלכתא כוותיה בר ממפך שבועה וחיוורי, וכ"כ רב האיי גאון ז"ל וכן כתבו מקצת רבותינו הצרפתים ז"ל שהם גורסים שם והלכתא כמר בר רב אשי במיפך שבועה וחיוורי, ובהלכות גדולות והלכתא כמר בר רב אשי בר ממפך שבועה וחיורי.

ואני תמיה לדידן דקיי"ל כדייני דארץ ישראל דאמרי (מ"ז א') חזרה שבועה למקומה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, בנסכא דרבי אבא אמאי יטול שכנגדו בלא שבועה ליפוך עליה שבועה, וכן נמי בחמשין ידענא וחמשין לא ידענא, ואפי' את"ל דלא אמר מר בר רב אשי אלא במקום שיכול הנתבעלפטור את עצמו בשבועתו ואפ"ה מחייב את עצמו כשישבע שכנגדו אבל במקום שאינו יכול לישבע לפטור את עצמו כנסכא וחמשין לא ידענא לא, אין זה נכון דכיון דבעלמא יכול לוופך מפני שאומר אין שקלי ודידי שקלי אמאי לא יהפך כדי להנצל ושלא יטול שכנגדו מה שאינו שלו שמא, וא"ת א"כ אפי' למר בר רב אשי תקשי, לא היא דדלמא בנסכא דר' אבא ובחמשין ידענא כדייני גולה דהיינו רב וצמואל ס"ל דפקע ממונא וחזרה שבועה לסיני, כך נ"ל.

מהא דאמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי

מה בין זה לפוגם שטרו, כתב הר"י הלוי ו"ל שמעינן דהא דרב פפא בנקיטת חפץ היא כפוגם את שטרו דאי לא טובא איכא בימיהו, ועוד דכללא הוא דכל נוטל נשבע בנקיטת חפץ וזה נוטל הוא, ועוד כתב הרב ז"ל דאיכא מאן דמוכח מהא דרב פפא דמאן דמפיק שטרא אחברי' ואמר ליה אידך האי שטרא פסולא הוא דבעיקר ממונא רבית הוה בי' א"נ שטר אמנה הוא ומעולם לא נתת לי המעות דמחייב בעל השטר לאשתבועי ושקיל כי היכי דמחייב רב פפא בטוען שטרא פריעא הוא, וכתב הוא ז"ל דהא ליתא דשאני פרעון דשטרא להכי קיימא ולא אתי לאורועי שטרא אבל טוען שטר אמנה או רבית לאורועי

שטרא אתי ולא כל במיניה שהשטר מוכיח שנעשה בכשרות וזה שטוען עליו להביא ראיה, וזה ודאי נכון.

א"ר יהודה א"ר אסי המלוה את חבירו בעדים צריך לפרעו בעדים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י. נראה לי פי' שמועה זו כן, המלוה את חבירו בעדים שהעמיד עדים בהלואה דהוה לי' כאילו אמר ליה בעדים אני מלוה אותך בעדים פרע לי ולפיכך או יתן או יביא ראי' שנתן, ואפי' אמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י, דאילו היה נאמן לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י אפילו באומר פרעתיך ביני לבינך גם כן נאמן משום מיגו, ותדע דלהאי לישנא המלוה את חבירו בעדים לרב אשי כאומר לו אל תפרעני אלא בעדים דלישנא בתרא, דהא טעמיה הכא משום דכיון דאוזפי בעדים לא הימניה לדידי', ושמואל אמר כיון שלא התנה עמו בפירוש שלא יפרענו אלא בעדים נאמן הוא לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י וכיון שנאמן בכך אפי' אמר פרעתיך ביני לבינך נאמן משום מגו, ותדע לך דלשמואל להאי לישנא אפי' באומר לו פרעתיך ביני לבינך נאמן משום מיגו ולאו דוקא באומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדה"י מדאקשינן עלה דרב אסי ממתני' דקתני למחר אמר לו נתתיו לך פטור ואם איתא אפי' לשמואל נמי קשיא דהא מתני' נתתיו לך קתני דמשמע נתתיו לך ביני לבינך.

דף מא:

רב יוסף מתני הכי המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים. אבל אם אמר לו אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ולפיכך אינו נאמן לעולם שפרעו עד שיביא ראיה שנתן, ושמואל אמר כיון שהתנה בפירוש אינו נאמן לומר שפרעו בינו לבינו דלהכי אתני, ואלא מיהו היכא דאמר השלמתי תנאי ופרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י נאמן, ונ"ל דדוקא באומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י אבל באומר פרעתיך בפני עדים והלכו להם למדה"י א"נ בפני פלוני ופלוני ומתו אינו נאמן, וטעמא דאי לא ייחד עדים וא"נ יחדם אלא שיחד עדים שמתו דילמא שקורי משקר משא"כ כי ייחד עדים שהלכו ועתידין לחזור לא משקר דארתותי מירתת דילמא אתו ואשתכח משקר, ותדע לך דאי אפילו באומר פרעתיך בפני עדים והלכו להם למדה"י א"נ איני מכירן נאמן ל"ל לשמואל למינקט כי האי לישנא דהא מלוה לא יחד לו עדים אלא אל תפרעני אלא בעדים קאמר ליה ובההוא לישנא הוה לי' למימר כלומר פרעתיך בפני עדים, אלא שמואל דוקא קאמר וכטעמא דכתיבנא, וכ"ש שאינו נאמן לומר פרעתיך

ביני לבינך משום מגו, ועוד דאקשינן עליה ממתני' וה"ג ברוב הספרים שלפנינו תנן מנה לי בידך א"ל הן אל תתנהו לי אלא בעדים למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך חייב מפני שצריך לפורעו בעדים היכי דמי אילימא דלא אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י צריכא למימר אלא לאו דא"ל פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י דאלמא מפשט פשיטא להו ואפי' לשמואל דאי לא א"ל פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י חייב, ועוד תדע דהא ר' יהודה דאוקי כשמואל דאמר כוותיה איהו נמי בהאי לישנא קאמר דאלמא דוקא קאמר, ויש שאין גורסין כאן האי היכי דמי אלא כך גורסין תנן מנה לי בידך אל תתנהו לי אלא בעדים למחר א"ל נתתיו לך חייב תיובתא דשמואל, ולפי גירסא זו אפשר דשמואל לאו דוקא קאמר אלא אפי' באומר לו סתם פרעתיך נאמן משום מגו דאי בעי אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני, וליתא דאפילו בגירסא זו אי אפשר דלימא שמואל הכי דא"כ תנאיה מאי אהני ליה וכל תנאי שבממון קיים, ועוד דר' יהודה נמי דאוקימנא שמואל כוותיה יכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדהעי קאמר דמשמע דהכי מיהא צריך לומר זה ולא אפשר דבכולי שמעתין נקטי כולהו האי לישנא ולאו בדוקא, אלא ודאי כדאמרן, כנ"ל.

האי דקאמר רב אחא **ממאי דבשעת הלואה קאי דילמא בשעת תביעה קאי**. לאו דוקא שעת הלואה ממש אלא כל שמודה הלוה שהוא חייב קרי לי' שעת הלואה כלומר בשעה שהוא מודה שישנה להלואה, ובשעת תביעה היינו בשעה שהוא תובע בעדים היה לך לפרעני והוא משיב לתביעתו כבר פרעתיך דכל שאומר לו בשעה שהוא חייב לו אל תפרעני מה שאתה חייב לי אלא בעדים צריך הוא לפורעו בעדים כדאמרן, וכן פי' הר"י הלוי ז"ל.

רב פפא משמיה דרבא כו'. הכי גריס ר"ח ז"ל וכן הוא בכל הספרים רב פפא משמיה דרבא אמר אין צריך לפורעו בעדים ואם אמר לו אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ואם אמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י אינו נאמן, וזה כרב אסי ממש לגמרי וכתעק דר' יהודה דאמר או יתן או יביא ראי' שנתן, אבל הרמב"ם ו"ל כתב דבאו לידו ב' גירסאות כתובות בגוילין כחמש מאות שנה שתיהן כתוב בהן נאמן, וזה תימה האיך יפסוק רבא דלא כמתני' ודלא כתנא דברייתא, ומ"מ למדנו מאותה גירסא דאפי' מאן דאית ליה דנאמן לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י אינו נאמן לומר פרעתיך ביני לבינך ומשום מיגו דלהכי מיהא אהני תנאה כמו שכתבתי, וכן במיחד עדים ואומר שהלכו להם למדה"י, הא במייחד והם שמתו אינו נאמן דדלמא

משקר ולא מירתת, אבל במיחד עדים ולא ממו איכא למימר דנאמן דרתותי מירתת ולא משקר וכמו שכתבתי, ומ"מ גירסת ר"ח ז"ל יותר נכונה והיא גרסת כל הספרים.

אל תפרעני אלא באפי ראובן ושמעון אזל פרעיה בהדי סהדי אחריני אמר אביי באפי סהדי א"ל והא פרעיה רבא אמר להכי א"ל באפי ראובן ושמעון כי היכי דלא לידחייה.

כתב ר"ח ז"ל מסתברא בדטעין פרעתיך באפי סהדי אחרים והלכו להם למדה"י אבל אי איתנהו ואתו ומסהדי דפרעיה לא אמר רבא דלא מהימני ע"כ, ויש מביאין ראיה לדבריו ז"ל מדקאמר רבא כי היכי דלא תידחייה דמשמע דלא לידחייה עד שיבואו אותן עדים אלא יפרע עכשיו ואם יבואו העדים ויעידו שפרעו בפניהם יחזיר מה שנטל, ולפ"ז כי לא ייחד לו עדים אלא אמר לו אל תפרעני אלא בעדים אפי' לגירסת הספרים דגרסי לעיל אינו נאמן אין מחייבין לפרוע מיד אלא ממתינין עד שיבואו ויעידו ואם מתו מחייבין אותו לפרוע, דהא רבא לא אמר הכא דפורעו מיד אלא במיחד לו עדים ואמר לו אל תפרעני אלא באפי ראובן ושמעון. אלא שהרב אלפסי ז"ל כתב דאפי' איתנהו לסהדי ומסהדי דפרעיה באפיהו לא מהימני דכל דמייחד עדים פסל לכולהו עדים אחריני, והביא ראיה מעובדא דבסמוך דההוא דאמר לחבריה לא תפרע אלא בפני תרי דתנו הלכתא ואזיל ופרעיה באפי סהדי אחריני ואתניסו ואתא לקמי' דרב נחמן וא"ל את מי לא מודית דקבלתינהו דאלמא טעמא דהוא מודה הא לא מודה לא הוו סהדי מהימני, ומיהו הא מיהא ליכא ראיה לדעת ר"ח ז"ל דאיהו לא גריס בההוא דפרעיה בהדי סהדי אלא אזל פרעיה בין דידיה לדידיה וכן גרס הרמב"ם ז"ל והעיד שכן מצא הגרסא באותן ספרים הכתובין בגוילין שנזדמנו לו, ומיהו לישנא דייקא לי טפי כדברי הרב אלפסי ז"ל מדקאמרי' בההוא דראובן ושמעון אזל פרעיה באפי סהדי דמשמע דאיתנהו לסהדי דאי לא הו"ל למימר ואמר לי' פרעתיך באפי תרי סהדי והלכו להם למדה"י כלישנא דכולה שמעתין פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י, ואביי נמי בההיא דלעיל הוה לי' לאפלוגי אדרבא לגירסת הספרים דגרסי אינו נאמן והיא גירסת ר"ח ז"ל, דהשתא במיחד לו עדים ראובן ושמעון אמר אביי דנאמן באומר לו סהדי לא כל שכן, וא"ת מאי קאמר רבא כי היכי דלא לדחייה, י"ל דלא לדחייה אצל עדים אחרים שמעידין לו קאמר, אי נמי משום שהוא אינו פוסל בל שאר עדים בפירוש אלא כדי שלא ידחנו אצל אחרים שדרכן לצאת וללכת למדה"י אמר כן וממילא איפסלו שאר עדים לפרעון זה, ורש"י ז"ל כן פי' כדברי הרב אלפסי ז"ל דאפי' באו והעידו אין נאמנין, שכך פי' שהוא טוען שהללו עדי שקר הן דאלמא אע"פ שבאו והעידו אינן נאמנין.

ויש מי שאומר שאע"פ שאינן נאמנין שלא לפורעו, אחר שפרעו חוזר וגובה ממנו על פי

אותן עדים שהרי לא נפסלו אלא לעדות של אותו פרעון, ונראה שהר"א אב ב"ד סבור כן, שהוא ז"ל כתב שזה שנהגו לכתוב בנאמנות ותהא נאמן עלי כשני עדים כשרים לעולם מטעם וה הן כותבין דאל"כ מאי לעולם, אבל זה מן התימה שא"כ מה הועיל נאמנותו ופסלות העדים, יגבה וחוזר ומשלם, הפוכי מטרתא למה לן, והרעי הלוי ו"ל כתב כיון דמסהדי דבתורת פרעון דההיא הלואה יהבינהו ניהליה סהדותיהו לאו סהדותא היא דלפרעון דההיא כפסולין דמו הלכך משתבע השתא המלוה שבועת היסת דליכא מהנהו דקטעין מעיקרא ולא מידי ומפטר עד כאן, ומסתברא דהללו שכותבין עכשיו שיהא נאמן כשני עדים כשרים ובלא שום שבועה לעולם נאמן לגמרי שאפי' לידי שבועת היסת אינו מביאו אפי' לאחר הפרעון, שהרי לכל טענת פרעון שטוען באותה הלואה האמינו לגמרי ובלא שום שבועה בעולם ותנאי שבממון הוא וקיים.

ויש מי שאומר שאע"פ שנפסלו כל העדים בעדות פרעון, אם יש עדים שהודה בפניהם שנפרע נאמנין שהרי לא על הפרעון הן מעידין [אלא מעידין] שהוא הודה שנפרע, ובין באל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ובין באומר תהא נאמן עלי כל זמן שתאמר אלי לא נפרעתי הדין כן לפי שהן מעידין על הודאתו ולא על הפרעון. ואיכא מאן דפליג דבין הכא ובין הכא לא מהימני דהא לגבי הלואה זו פסול כל העדויות, ומביאין ראיה מדא"ל רב נחמן להההוא דאמר אל תפרעני אלא באפי תרי דתנו הלכתא כיון דקא מודית דקבליתינהו מיניה פרעון הוי ואי אמרת לקיומי תנאיה זיל אייתינהו ואם איתא ל"ל למימר זיל אייתינהו, הא רב נחמן וחד דעמיה נאמנין כיון דקמייהו אודי, ויש מי שדחה דרענ מלתא בעלמא קאמר לי' ולומר דפירעון הוי ואין לו עליו כלום כיון שהודה שקבלם, ואי משום דניחא לך דליהבינהו ניהלך באפי תרי דתנו הלכתא משום תנאה דאתנית זיל אייתינהו, והרמב"ן ז"ל כתב ואני אומר לא כדברי זה ולא כדברי וה אלא היכא דא"ל מהימנת עלי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא אע"ג דאמרו בי תרי קמן אודי ליה דפרעיה והלה אומר לא הודיתי ולא נתפרעתי נאמן דהא הימניה כל אימת דאמר לא התפרעתי והא אמר הכי, אבל מאן דאמר לא תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ואתו סהדי ואמרי דאודי ליה נאמנין שהרי לא פסלם אלא לאותו פרעון והואיל ומשום תנאי הן פסולין אין לך בו אלא מה שהתנו עליו ועוד דיד בעל השטר על התחתונה ע"כ. ולפי דברי רבותי' ז"ל אותה ראיה שהביאו מההוא עובדא דא"ל רב נחמן זיל כיון דקא מודית לאו ראיה היא ומן הטעם שכתבנו למעלה דר"נ מלתא בעלמא הוא דקאמר ליה, ועוד אני תמיה איך אפשר להביא ראיה מההיא, דהא קמי בי דינא אודי ליה דהיינו רב נחמן דאתו קמי' לדינא וכדאמרינן אתו לקמיה דרב נחמן ומשום הכי קאמר ליה הכי, דליכא

למימר דאפי' הודה בב"ד לא הויא הודאה דהוא לא פסל אלא עדים אבל הודאה בב"ד הויא מלתא אלימתא ובית דין לא איפסול. והרב בעל המאור ז"ל כן כתב דאע"ג דאודי (נ"א דאמרי דאודי) ליה קמי בית דין דפריעא הוא אינו נאמן, וזה ודאי אינו בדין אלא רב נחמן מילתא בעלמא הוא דקאמר ליה.

רבא אמר כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי. כתב הר"י הלוי ז"ל דמכאן נלמוד שהמודה לחברו בב"ד שהוא חייב לו אע"פ שחזר ואמר שטעה במה שהודה אינו נאמן ואפי' הביא עדים והעידו כדבריו דהא הכא אין הודאתו אלא מתוך כפרנותו ואע"ג דאתו סהדי ואמרי דפרעיה לא משגחינן בהו ומחייבינן ליה כ"ש כשהודה בפירוש, והדין דין אמת ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בהפך מזה בה' טוען ונטען בפ"ז. ויש לי עוד ראיות ברורות כתבתים בארוכה בפ"ק דמציעא בס"ד בשמעתא דר' חייא קמייתא.

אמר רב ששת הוחזק כפרן. כלומר אם יטעון אח"כ שפרעתי אינו נאמן.

רבא אמר כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר ליה ולאו אדעתיה. פי' [ר"ח ז"ל] העדים כיון דלא רמיא עליהו לאו אדעתיהו והן ששכחו וטענתיה דלוה טענה היא וכן פי' לקמן בעובדא דעפצי דא"ל רמי בר חמא לרב מלתא דלא רמיא עליה דאיניש א"ל ולאו אדעתיה דעדים הם ששכחו קיצותא, ויש מקשים עליו שאין ראוי לומר דעדים שכחו כמה מזדבן קבא דעפצי ויעידו עדות שקר, ורש"י ז"ל פי' כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש כגון זה דלא היה לו לומר פרעתיך בעדים אמר בעדים פרעתיה ולאו אדעתיה, שלא אמר בשעת הלואה בעדים פרע לי והלכך לא שם על לבו לזכור אם בעדים פרע לו או שלא בעדים, וקיי"ל כרבא ונאמן הלה שפרעו.

ונתחבטו הראשונים ז"ל בשמועה זו הרבה, משום דקשיא להו עלה הא דגרסי' בפרק גט פשוט רב יצחק בר יוסף הוה מסיק זוזי ברבי אבא אתא לקמיה דרב יצחק נפחא א"ל הב לי זוזאי א"ל פרעתיך בפני פלוני ופלוני אמר לו יבואו פלוני ופלוני ויעידו, א"ל ואי לא אתו לא מהמני והא קיי"ל המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים אעל אנא כההיא שמעתא דמר ס"ל דאמר ר' אבא א"ר אדא בר אהבה אמר רב האומר לחבירו מנה לי בידך וא"ל פרעתיך בפני פלוני ופלוני יבואו פלוני ופלוני ויעידו, והא א"ר גידל אמר רב הלכה כרבי ואף רבי לא אמר אלא לברר א"ל אנא נמי לברר קאמינא ופי' ר"ח ז"ל שאם אמרו לא העדנו לעולם בדבר זה הוחזק כפרן ומשלם. ויש מי שתירץ דהתם באומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והכא שאני שאינו אומר אלא ולא פרעתיך בפני פלוני ופלוני כמסתפק, וזה אינו דלשון זה אינו כמשיב מסתפק אלא אדרבה כמתמיה היאך תובע ממנו שהרי כבר פרעו בפני אותם עדים וכדאמרי' בעלמא ב"ב (ז' א') ולאו מי אמינא לכו לא תתלו

בוקי סרוקי בדרב נחמן, והרב בעל המאור ו"ל כתב שם בפרק גט פשוט דהתם באומר בפני פלוני פרעתיך והעמדתים עדים והלכך בעדים שנזדמנו להעיד אין אומרים שהלוה או העדים אשתלו השתא ולא רמו אנפשייהו אבל הכא בשלא הזמינם לעדים ובכי הא אפשר השתא אשתלו ולאו אדעתייהו. ויש מרבותינו ז"ל שאמרו בלברר שאם החזיק בדבריו אחר שבאו עדים ואמרו שלא היו הדברים מעולם ועדיין הוא עומד בטענתו ואומר כן היה שבפניכם פרעתי והם שכחו בזה הוחזק כפרן וזו היא דר' יצחק נפחא ור' אבא, והכא בחוזר ואומר סבור הייתי שבפניהם היה אבל אם לא בפניהם בפני אחרים פרעתי. והרבה תירוצים נאמרו בדבר זה ואין אחד מהם מוציאנו מידי מה שהשמיט הרב אלפסי ז"ל ההוא עובדא דר' אבא ור' יצחק נפחא דבפ' ג"פ דבין לדברי וה ובין לדברי זה היה לו לרב ז"ל להביאה בהלכות, ולי נראה דקושיא מעיקרא ליתא, דקושטא דמילתא דאין צריך לברר אלא בכענין הבא לידון בשטר ובחוקה דצריך להביא השטר משום דחזקה מכח שטרא קאתי ואם נמצא שטרו פסול אף חזקתו בטלה וכדאמרינן (תוס' ב"ב פ"ב) היה אוכל את השדה מחמת אונו ונמצא אונו פסול אף חוקתו בטלה, אבל בטוען פרעון ואמר בפני פלוני ופלוני טענת הפרעון אינה באה מכח העדים אלא דבר יתר הוא שאומר שאינו צריך לו ואין הפרעון תלוי בהעדאת עדים הלכך אפי' באו עדים ואמרו להד"מ אין בכך כלום לדעת רבא, וקיי"ל כוותיה וכדאמרי' בסנהדרין פ' זה בורר (סנהדרין כ"ג א') דתנן התם זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה דבויי ר"מ וחכ"א אימתי בזמן שמביא עליהם ראי' שהן קרובין ופסולין ואוקימנא פלוגתייהו בגמ' מחלוקת בשני כיתי עדים דר"מ סבר צריך לברר ורבנן סברי אין צריך לברר ואמרי' עלה אמרו ר' אמי ור' אסי לפני ר' יוחנן נמצאת כת שניה קרובין או פסולין מהו א"ל כבר העידו עדים הראשונים איכא דאמרי אמר ר' אמי אע"פ שהעידו עדים הראשונים ואיבעיא להו התם לימא בדרבי ורשב"ג קמפלגי דתניא הבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר כו' וקיי"ל דבלברר קמפלגי ואמרי' אפי' תימא כרבי ע"כ לא קאמר רבי התם אלא בחזקה דחזקה מכח שטרא קא אתיא אבל הכא דהנל סהדי לאו מכח הני סהדי קא אתו אפי' רבי מודה דאין צריך לברר ושמעינן מינה דכל היכא דהא לאו מכח הא קא אתיא אין צריך לברר, והילכך באומר פרעתיו בפני עדים אפי' לרבי אין צריך לברר, ור' יצחק נפחא דאמר ליה לר' אבא דצריך לברר טעה בדמיון זה וס"ל כמ"ד התם בפ' זה בורר דאף בהכי פליגי, ורבי דהלכתא כוותיה ורב ששת נמי ס"ל הכין, ורבא ס"ל כי ההוא דאמרינן התם דכל דהא לאו מכח הא קא אתיא אף רבי מודה דאין צריך לברר וקיי"ל כוותיה, ומינה דההיא דר' יצחק נפחא אידחיא לה וליתא כלל ולפיכך לא כתבה הרב

אלפסי ו"ל להההיא דר' יצחק אע"פ שכתב ההיא וצריך לברר וכן כתב הא דרבא הכא ומתוך שתיקתו למדנו דבר זה, כך נ"ל, ולפי מה שכתבתי לא קיי"ל כההיא דאמר ר' אבא משמיה דרב אדא בר אהבה אמר רב האומר לחבירו מנה לי בידך ואמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני יבואו פלוני ופלוני ויעידו אלא אין צריך להביאם ולברר כלל דהא אפי' באו ואמרו להד"מ לא מעלה ולא מוריד ונאמן הוא לומר אם לא בפניהם בפני אחרים פרעתי ואיני זכור א"נ ביני לבינך פרעתיך.

דף מב.

והלכתא אתרע שטרא. פי' ר"ח ז"ל דאפי' כתוב בו נאמנות אינו גובה אלא בשבועה דדייק מדקתני איתרע שטרא ולא קתני איבטיל שטרא, וי"מ איתרע שטרא שאינו גובה מנכסים משועבדים אלא מנכסים בני חורין ובשבועה, וזה תימה דלמה נבטל את השטר אם חוששין שפרעו אפי' מבני חורין לא יפרע ואם לא אפי' ממשעבדי נפרע, אלא נראה דאיתרע ואיבטיל לגמרי קאמר וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שכן כתב איתרע שטרא הואיל והודה שקבלם ולאו כל כמיניה לומר סטראי נינהו ע"כ, וכ"כ הרב אלפסי ז"ל דלגמרי אבטיל וכ"כ משם רבינו שרירא ורבינו האיי גאון, והביא הוא זעל ראיה מההיא דאמר לי' לאו אתורי יהבית לי ואתורי שקלת ואמר רב פפא איתרע שטרא ולא אמרינן דהאי שטרא כדקאי קאי אלא ודאי איבטיל לי' שטרא לגמרי ומדהאי איתרע שטרא דרב פפא לגמרי הוא איתרע שטרא דרב נחמן נמי איבטיל שטרא לגמרי הוא, ועוד מדקאמרי' וה"מ דפרעיה באפי סהדי ולא אידכר לי' שטרא דמגו דלא יכול למימר להד"מ לא יכול למימר סטראי נינהו דאלמא ש"מ דאיבטיל לי' שטרא לגמרי עד כאן, ולשון איתרע לאו ראיה היא דאיתרע ולא איבטיל, דכל שטרא דמבטלינן ליה מספיקא שייך ביה האי לישנא וכדאמרינן (כתובות ל"ו ב') האי שטרא ריעא ולא מגבינן ביה ובפ' הכותב (כתובות פ"ה א') אמרינן אמר רב פפא כגון אבא מרי ברי קרענא שטרא אפומיה קרענא ס"ד אלא מרענא שטרא אפומיה כלומר דלא מגבינן ביה, והרב אלפסי ז"ל כתב דאיבטיל ומשבע ליה שבועת היסת ונפטר, והרמב"ן ז"ל כתב דמ"מ כיון דלא קרענא ליה לשטרא ושטרא בידיה דמלוה קאי לא משבעינן ליה ללוה אלא אם ירצה מלוה לאשבועיה ליהדר ליה שטרא ואי לא ניחא לי' לאהדורי ליה שטרא לא משבעינן לי' ללוה.

וה"מ דפרעיה באפי סהדי ולא אידכר ליה שטרא אבל פרעיה בין דידיה לדידיה מגו דיכול למימר להד"מ יכול למימר סיטראי נינהו. וכתב הר"י הלוי ז"ל דהא דאמרי' דכי פרעיה באפי סהדי לא מצי למימר סיטראי נינהו ואיתרע שטרא ה"מ דאדכר פרעון אבל

מנה לו באפי סהדי לא מצי למימר סיטראי נינהו כיון דיהיב ליה סתם מגו דמצי למימר במתנה יהבית ניהלי ונאמן וכדאמרי' בפ' שבועת העדות (ל"ד א') כי אמר סיטראי נינהו נאמן ושטרא כדקאי קאי ומוקמינן ליה אחזקתיה דהא הני סהדי לאו אשטרא קא מסהדי אלא אהנהו זוזי דיהב קמייהו מסהדי, וכי היכי דהתם קא מסהדי דיהיב ליה זוזי קמייהו ואפ"ה נאמן לומר לא בתורת הלואה אלא במתנה ה"נ לא שנא, והרמב"ן ז"ל כתב שהוא חלוק עליו דשאני הכא דאפוקי ממונא הוא ומיגו לאפוקי ממונא לא אמרי', ומיהו ודאי לישנא דגמ' מסייע ליה להר"י הלוי ז"ל מדאמרינן וה"מ דפרעיה באפי סהדי ולא קאמר דיהבינהו באפי סהדי דאלמא באפי סהדי יהבינהו בפרעון, ואף הטענה שאמר דמגו לאפוקי ממונא לא אמרי' לא איבררא מילתא שפיר דאיכא למימר דאפי' לאפוקי ממונא אמרי' מגו ולקמן בפרק כל הנשבעין כתבתיה בס"ד, אלא שלדברי הרב הלוי ז"ל אפשר להקשות כן לפי שהוא סבור כן דמגו לאפוקי ממונא לא אמרי'.

הא דאבימי בריה דרב אבהו כתבתיה בארוכה במקומה בפ' הכותב בס"ד.

אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן. ואמרינן טעמא בגמ' דאין נשבעין על טענת קטן דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים עד שיתן לרעהו ועד שיתן כשהוא איש, ירושלמי כי יתן איש אל רעהו איש פרט לקטן עד כדון כשנתן לו כשהוא קטן ותבעו בשהוא קטן נתן לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול מנין ת"ל רעהו עד שיהיה נתינה ותביעה שווין כאחד, ובגמרין נמי אמרי' בפ' הגוזל קמא (בבא קמא ק"ו ב') הכי אלא דהתם דייקי לה מקרא אחרינא דגרסי' התם כי יתן איש ואין נתינת קטן כלום אין לי אלא כו' תבעו כשהוא גדול מנין ת"ל עד האלקים יבא דבר שניהם עד שתהא נתינה ותביעה שוין כאחד.

[**גמ'**]: **מ"ט דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור ואין נתינת קטן כלום**. כתב הר"י הלוי ז"ל דדוקא שבועת מודה במקצת שהיא באה מחמת הטענה וכן בשבועת עד אחד שאינה באה אלא ע"י טענה לפי דברי הרב ז"ל כמו שכתבתי למעלה גבי ההוא דאמר שמואל אבל בטענת מלוה והעדאת עד אחד אפי' לא טענו אלא בפרוטה, והיינו דקתני אין נשבעין על טענת חש"ו דאלמא לא איירינן אלא בשבועה הבאה ע"י טענת הקטן אבל שבועת השומרין שאינה באה על טענת המפקיד אלא בשמא נשבעין לקטן אם הפקיד לשומר ואמר נגנבו או נאבדו, וכן כל אותן שנשבעין בשמא כאותן השנויין לקמן בפרק כל הנשבעין דהיינו השותפין והאריסין וחבריהן נשבעין לקטן דהא אינן צריכין טענה, ואע"ג דקרא דכי יתן איש אל רעהו כסף או כלים בפרשת שומרין כתיב לא לענין שומרין הוא דפטריה קרא אלא לענין כי הוא זה דכתיב בההוא ענייא ועירוב

פרשיות כתוב כאן, אבל הרמב"ן ז"ל הקשה עליו דהא אפילו בפרשת ש"ש כתיב נמי כי יתן איש אל רעהו והתם לא כתיב מודה במקצת אלא ע"כ דמשבועת השומרין הוא דמיעם קטן, ועוד כי אקשו רישא אסיפא דקתני אבל נשבעין לקטן ולהקדש ליתרץ מאי נשבעין שבועת השומרין דלהקדש ודאי נשבעין מתקנת חכמים כדי שלא יזלזלו בהקדשות כדאיתא במציעא בפ' הזהב (בבא מציעא נ"ח א'), ועוד דבהדיא משמע הכי בב"ק פ' הגוזל קמא דגרסינן התם אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל מ"ט דאמר קרא על כל אבידה אשר יאמר ישלם שנים ואותביה ר' אבא בר ממל לר' חייא בר אבא כי יתן איש אל רעהו אין נתינת קטן כלום אין לי אלא שנתנו קטן ותבעו כשהוא קטן תבעו כשהוא גדול מנין ת"ל עד האלקים יבא דבר שניהם עד שתהא נתינה ותביעה שוין כאמד ואם איתא תהוי כאבידה ופריק רב אשי אבידה קא אתיא מכח בן דעת האי לא אתא מכח בן דעת, אלמא ש"מ מיהא דמדין השומרין מיעטיה רחמנא לקטן.

עוד כתב הרב ז"ל וקרוב אני לומר שאינו מתחייב בדין השומרין אלא שזה צריך תלמוד, ולולי שאמר רבינו שצריכה תלמוד היה הדבר פשוט בעיני שאינו מתחייב כלל בדין השומרין ואינו מתחייב אפי' בפשיעה אלא במזיק בלבד כדינו במה שלא הופקד בידו, שלא פטרתו תורה משבועה אלא מפני שאין נתינת הקטן כלום וכמי שלא נתן בידו, וכל מה שפטרה תורה שם אפי' מדין פשיעה פטרה וכדאמרי' בב"ק כי יתן איש אל רעהו לשמור לשמור ולא לחלק לעניים ואמרי' התם בשלהי פ' התובל (צ"ג א') ההיא ארנקא דצדקתא דאתא לפומבדיתא אפקדה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע ביה ואתו גנבי וגנבוה חייביה רב יוסף א"ל אביי והא תניא לשמור ולא לחלק לעניים א"ל עניי דפומבדיתא מיקץ קיצי להו ולשמור הוא אלמא כל שפטר הכתוב שם מדין שומרין פטר ואפי' מדין פשיעה פטר, והוא הדין והוא הטעם לנתינת קטן, ומ"מ נשבעין היסת על טענת קטן בעלמא דהא דפטרה תורה בקטן לאו משום דלא חשבינן ליה טענת ברי אלא גזרת הכתוב הוא והלכך אע"ג דאין שבועת היסת אלא על טענת בריא נשבעין על טענת קטן, וכן כתב הר"י הלוי ז"ל וגם הרמב"ם ז"ל, וכן משמע בשמעתין דטענת קטן טענת בריא חשבינן ליה מדחייב ר"א בן יעקב מודה מקצת ע"י קטן הבא בטענת בריא בטענת אביו והוא שהגיע לעונת הפעוטות. וכתב הר"י הלוי ז"ל דאפי' על טענת קטן דלא הריף נשבעין שבועת היסת דלא אמרו חריף אלא לענין מקח וממכר כי היכי דלא להטעו במקחו ולא לפסוד אבל טענתו טענת בריא חשבינן ליה, וכ"ש שנשבעין לקטן אותן שנשבעין בשמא מדרבנן כשותפין ואריסין ובן הבית כמו שכתב הר"י הלוי ז"ל.

ולר' אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור. פרש"י ז"ל בפ"ק דב"מ וכן בגיטין בריש פ' הניזקין דמשיב אבידה פטור מדתנן המשיב אבידה לא ישבע מפני תיקון העולם, ואינו מחוור דמשיב אבידה דבר תורה הוא משום מגו ומגו דאורייתא הוא ומוצא אבידה אינו פטור אלא מן תקנתא, דמוצא מציאה טענה יש לו לתובע עליו וכדאיתא התם בריש פ' הנזקין בירושלמי, והתם נמי משמע דר' אליעזר בן יעקב לית ליה ההוא מתני' דהמוצא מציאה ובמשיב אבידה כ"ע מודו דפטור ומדאורייתא וכדמשמע בסמוך וכדבעינן למכתב.

דף מב:

אלא בדרבה כו'. ה"ג במקצת הספרים וכן נראה מפי' המפרשים ז"ל וכן הוא גירסת הרב אלפסי ז"ל אלא בדרבה קמפלגי, כלומר אלא לעולם בטוענו קטן ודקאמרת דאין נשבעין ובבא בטענת אביו כדרבה ובטוענו בריא ור"א בן יעקב ורבנן בדרבה קא מפלגי כדמפרש ואזיל, ומיהו מדברי הרב אלפסי ז"ל נראה דלאו בטוענו קטן פליגי ולומר דבטוענו גדול הבא בטענת אביו מודו רבנן, דאלו לרבנן בבנו ואפילו גדול מעיז ולר"א בן יעקב אפי' בבנו קטן הבא בטענת אביו אינו מעיז, כן נראה דעת הרב ז"ל מדפסק כר"א בן יעקב, והביא ראיה מדתני ר' חייא בפרק כל הנשבעין שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין וכתב הרב ז"ל שזו כדברי ר"א בן יעקב אתיא מדאמרי' היכי דמי אילימא דא"ל מנה לאבא ביד אביך ואמר חמשים אית ליה וחמשים לית ליה מאי שנא הוא מאי שנא אבוה כשם שאמר מנה לאבא בידך וא"ל חמשים אית ליה וחמשים לית ליה חייב שבועה כך אם אמר לו מנה לאבא ביד אביך וא"ל חמשים אית ליה וחמשים לית ליה חייב שבועה, דאילו לרבנן אפי' יורש שאמר מנה לאבא בידך וא"ל נ' אית ליה ונ' לית ליה פטור, ואם איתא משכחת לה אפילו לרבנן ביורשין גדולים דאילו אמר מנה לאבא בידך חייב, אלא ודאי מכאן נראה שהרב ז"ל סבור דלרבנן אפילו בבנו גדול מעיז, והא דקאמרי' אלא בדרבה קמפלגי ולא קאמר בדרבה קמפלגי אע"ג דאפי' בטוענו גדול הבא בטענת אביו מוקמינן נמי השתא פלוגתייהו, משום דאי אמר בדרבה קמפלגי הוה משמע דדוקא בגדול הבא בטענת אביו דאוקמוה השתא קאמר אבל בטוענו קטן אפי' ר"א בן יעקב מודה, לפום כן אמר אלא כלומר אלא לא שנא קטן ולא שנא גדול דלאו בהכי שייכא פלוגתייהו אלא בין בהכי ובין בהכי דבדרבה קמפלגי אם מעיז בבניו או לא, ור"ח ז"ל גריס בדרבה קמפלגי כלומר כולה פטרתו תורה משום משיב אבידה ולעולם

בגדול בבא בטענת אביו וקרו ליה קטן משום דבמילי דאבוה קטן הוא ולעולם בקטן מודה אפי' ר"א בן יעקב דמעיז, ויותר מזה כתבתי בה בר"פ הנזקין בס"ד.

אמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע. כלומר ולא פטרתו תורה משום משיב אבדה דהא אי בעי כפר בכולי' ופטור דכופר הכל פטור והלכך כשמודה במקצת משיב אבדה הוא ומשיב אבדה פטור דבר תורה, ומהכא שמעינן דמשיב אבדה פטור דבר תורה ושלא כדברי רש"י ז"ל שכתב פטור מן התקנה כמו ששנינו המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם וכמו שכתבתי למעלה. וא"ת כופר הכל מנלן דפטור, י"ל דשמעינן ליה מדאיצטריך קרא לחייב שבועה בעד אחד, דאלו מודה מקצת ממילא חייב שבועה ולא צריך העדאת עד אחד, ואי כופר בכל נמי חייב עד אחד למה לן לקום לשבועה, אלא משום דכופר בכל פטור משבועה אי איכא ע"א מביאו לידי שבועה, ולא מחוור דאי משום שבועת ע"א איכא למימר דאיצטריך במודה במקצת בשאין בכפירת הטענה שתי כסף לרב א"נ בכולה טענה שתי כסף לשמואל, ואי נמי בשאין התובע טוען בריא אלא ע"פ העדאת העד וכדעת הרב אלפסי ז"ל וכמו שכתבתי למעלה, אלא כופר הכל פטור דבר תורה שמעינן לי' מדאיצטריך רחמנא לחיובי [מודה'] מקצת דאם איתא דכופר בכל חייב שבועה ממילא ידעינן דמודה מקצת חייב, דליכא למימר שיהא פטור משום משיב אבדה דדילמא אתי לאערומי, וכדאמרינן בפ"ק דמציעא (ד' ב') בפלוגתא דר"ע ורשב"א בסלעין דינרין מלוה אומר חמש ולוה אומר ג' ר"ע אומר פטור ואסיקנא דלר"ע אפי' בשנים נמי פטור ואמרינן ה"נ מסתברא דאי ס"ד שנים חייב בג' היכי פטר ליה ר"ע אימא איערומי קא מערים סבר אי אמינא שנים בעינא אישתבועי אימא ג' ואיהוי כמשיב אבדה ואפטר, וה"נ דכוותה, אלא ממודה מקצת שמעינן דכופר בכל פטור.

הא דאמרינן **חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו**, פירשו משם רש"י ז"ל דטעמא משום שגמלו חסד אבל בפקדון דאין כאן טובה מעיז ומעיז הוא ואפי' בכוליה רמי רחמנא שבועה עליה, והא דאמרי' בפרק הגוזל עצים עירוב פרשיות כי:וב כאן כי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב פי' הוא ז"ל פסוק מפרשה אחרת נתערב כאן שאינו מקומו דכי הוא זה באם כסף תלוה את עמי הו"ל למכתב, ואינו מחוור דלעולם לא עקרינן ליה לקרא לגמרי ממקומו דא"כ למה לי דכתביה רחמנא בפרשת שומרין לכתביה באם כסף תלוה, ועוד דאפי' בפקדון כופר בכל פטור בטוען לא היו דברים מעולם וא"נ החזרתי כדתנן במתני' דהכא עשר גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר לא מסרת לי אלא חמש חייב, ותנן נמי (התם) אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין כיס מלא מעות מסרתי לך בית מלא פירות מסרתי לך והלה אומר מה שהנחת אתה נוטל פטור

זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב ועוד איכא דכוותייהו טובא, אלא ודאי אפי' בפקדון בעי כפירה והודאה, אלא ה"פ אין אדם מעיז פניו בפני מי שיודע האמת כמוהו וה"ה בפקדון בטוענו כך וכך מסרתי לך והלה אומר לא מסרת ואי נמי מסרת והחזרתים לך, אבל בטוען בפקדון נאנס או נגנב או נאבד אפי' טוען בכוליה חייב דהא אפשר דמעיז מפני שאין חברו יודע במה שהוא טוען ואי נמי אפשר שהוא אומר בדדמי דסבור שזה אונס ואינו, ודאמרי' עירוב פרשיות כתוב כאן כי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב ה"ק כי כתיב כי הוא וה אטענת מלוה הוא דכתיב כלומר אטענות דשייכי במלוה דהיינו לא היו דברים מעולם וא"נ החזרתי, וכבר כתבתי יותר מזה בפ"ק דב"מ וכן בגיטין בריש פ' הניזקין בס"ד.

הא דאמרינן הכא דאין אדם מעיז פניו לכפור, ואעג דכופר במקצת תלינן באשתמוטי ומשמע דלעולם כופר בכל לא תלינן באשתמוטי, איכא למידק דהא שבועת היסת דתקן רב נחמן משום טעמא דאשתמוטי הוא וכדאיתא לעיל, יש לפרש דאשתמוטי דאמרי' התם לאו כאשתמוטי דאמרי' הכא, דהתם לאשתמוטי מיניה ולכפור בו לגמרי קאמר ולעיתים מעיז פניו לכפור לגמרי ולפיכך תיקן רענ שבועת היסת אבל כאן כיון שהודה במקצת מראה בעצמו שאינו יכול להעיז פניו ולכפור בכל אלא מה שכופר במקצת אינו אלא להשמטה בעלמא עד דהוו ליה זוזי ופרע, ובההיא דר"נ דלעיל לא גרסי' עד דהוו ליה זוזי אלא אישתמוטי קמשתמט ותו לא וכן גריס שם רב האי גאון ז"ל. ויותר ממה שכתבתי בשמועה זו ובהא דר"א ורבנן ובגרסאות כתבתי בגיטין בפרק הנזקין.

ולענין פסק הלכה כבר כתבתי למעלה דלפי מה שכתב הרב אלפסי ז"ל דההיא דתני רב אמי שבועת ד' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין ואמרינן עלה היכי דמי אילימא דא"ל מנה לאבא ביד אביך וא"ל אידך חמשים אית ליה חמשים לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה כלומר דבין הוא ובין אבוה חייבין שבועה דאלמא בשטענו הבן בריא חייב שבועה דאפי' בבנו אינו מעיז וכתב הרב ו"ל דההיא אתיא כר"א בן יעקב, משמע דס"ל לרב ז"ל דרבנן אפי' בבנו גדול פליגי דלדידהו אפי' בבנו גדול מעיז, אבל ר"ח והגאונים ז"ל לא פירשו כן דלא פליגי רבנן בבנו גדול וכ"ע היא ופסקו הלכה כרבנן, ואע"פ שאמרו משנת ר"א בן יעקב קב ונקי היינו היכא דיחיד פליג עליה הא כי פליגי רבים לית הלכתא כוותיה אלא בדקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים.

הא דאמרינן **האי בכולי' בעי דלודי ליה**, ה"פ אם תאמר א"כ מודה מקצת אמאי חייב דהא אמרת שאינו מעיז פניו ואם איתא דחייב לו יותר לא היה מעיז פניו לכפור, אין ה"נ דהאי בכוליה הוה בעי דלודי ליה אלא אשתמוטי הוא דקמשתמיט מיניה השתא עד

דהוו ליה זווי ומשלם שבדעתו להחזיר לו, וכפירתו על המקצת מחור (נ"א ובהודאתו על המקצת מתחזק) לומר כן עד שיזדמן ויפרע לו, ואמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי מהשתא דדילמא כיון דכפר במקצת השתא אע"ג דהשתא מיהא משום השמטה בעלמא קאמר כיון שכפר אם יצא מב"ד כן יעמוד בכפירתו לעולם, ורש"י ז"ל לא פי' כן בריש פ"ק דב"מ ופי' והאי בכוליה בעי דלודי ליה כלומר וא"ת א"כ נימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, לא היא דהאי בכוליה בעי דלודי לי', ואינו מחוור שיש להשיב על פירושו טובא, וכבר הארכתי שם בריש פ"ק דב"מ בסעד, ואע"פ שיש לו מקצת דמיון ראיה התם בשמעתא דמגו דחשיד אממונא חשוד אשבועתא כבר כתבתיה שם ונדחית והפי' הראשון עיקר.

[**מתני'**]: **אלו דברים שאין נשבעין עליהן העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות וכו' ש"ח אינו נשבע נושא שכר אינו משלם וכו'**. הא דקתני אינו נשבע לאו למימרא שאם הודה שפשע בשמירתו שמשלם, דמנא תיתי שהרי התורה לא חייבה בשמירתן וכדאתי לן מכלל ופרט וכלל שאין בכלל אלא כעין הפרט, וכשם ששע אינו משלם כך ש"ח אינו משלם, ותדע מדאמרי' לשמור ולא לחלק לעניים ופטרינן ליה אפי' מפשיעה וכדאיתא בשלהי פ' החובל (בבא קמא צ"ג א'), אלא משום דשבועה גבי ש"ח כתיב פרט כאן לפטור מן השבועה שכתוב ביה וה"ה מן התשלומין כדרך שפטור ש"ש מן התשלומין, וכבר כתבתיה בארוכה בבעמ פ' הזהב בס"ד. ושואל נמי אמרו משום רבינו יצחק שפטור בהן מן האונסים כמו שעש מן גניבה ואבידה. עוד ראיתי במקצת מרבותינו הצרפתים דש"ח פטור אף מן השבועה שלא שלח בה יד ושאינה ברשותו דמכל השבועות פטרו הכתוב, וזה צריך לי עיון.

ירושלמי: המקרע שטרותיו של חבירו חוץ מדעתו ר' חנינא ור' מונא חד אמר חייב וחד אמר פטור מ"ד חייב משום קנס ומ"ד פטור כסותם פי עדי חבירו ודא ארמלתא דתפסה שטרא (נשא אמלכא דמפסד שטרא) כאינש דצייר פומהון דסהדי ולא יסהדון, ומסתברא דאתיא כמאן דלית ליה בגמ' פ' הגוול קמא דינא דגרמי ואנן קיי"ל כמאן דדאין דינא דגרמי כדאיתא התם.

עשר גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינם אלא חמש ר"מ מחייב וחכמים אומרים כל המחובר לקרקע כקרקע. ואוקימנא בטעונות ועומדות ליבצר ובהא קמפלגי דר"מ סבר כבצורות דמיין דכל העומד ליבצר כבצור דמי ורבנן סברי לאו כבצורות דמיין, וא"ת אפי' עומדות ליבצר איך מחייב ר"מ והלא הילך הוא, ולא מוקמינן מתני' דלא כהלכתא וכמ"ד הילך חייב, וראיתי למקצת מרבותינו זעל שהעמידוה כשבצרן דלאו הילך הוא,

ולדידי קשיא לי דאי כשבצרן מה בין עומדות ליבצר לאין עומדות ליבצר בשעת הפקדון השתא מיהא בצורות הן ומטלטלין הן ותבע הוא קרקע ומטלטלין וזה הודה במקצת מטלטלין ולכ"ע זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהן, וראיתי להרמב"ם ז"ל דבר יראה ממנו דכיון דעיקר הפקדון הוא במחובר לקרקע אע"פ שלאחר הפקדון בצרן זה ה"ז כתובע קרקע והלכך לדעת רבנן דאמרי לאו כבצורות דמיין הרי הוא כקרקע, ולפיכך הוצרך ר' מאיר לומר דלאו קרקע נינהו בשעת הפקדון דכל העומד ליבצר כבצור דמי, שכך כתב הרב ז"ל בפ' ה' מה' טוען ונטען החופר בשדה חבירו שיחין ומערות והפסידו והרי הוא חייב לשלם (כיון) נבין שטענו שחפר והוא אומר לא חפרתי או שטענו שחפר ב' מערות והוא אומר לא חפרתי אלא אחת או שהיה שם עד אחד שראה שחפר והוא אומר לא חפרתי כלום הרי זה נשבע היסת על הכל ע"כ, דאלמא כל שעיקר תביעה היא מחמת סיבת הקרקע אע"פ שחזרה תביעתו עכשיו על המטלטלין רואין אותה כעיקר מה שנעשית התביעה עליו דהיינו הקרקע, ומשנתינו וו דעשר גפנים כיוצא בזה.

ונ"ל שהביאו עוד להרב ז"ל לזה מה שנמצא במקצת ספרים בפ"ק דב"מ (ה' א') דגרסינן ולרב ששת דאמר הילך פטור קרקע דפטר רחמנא ל"ל הילך הוא איצטריך כגון שטענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות א"נ כגון שהפר בורות שיחין ומערות דלאו הילך הוא דאלמא כל שחפר בורות שיחין ומערות אע"פ שהודה בהן ותשלומי החפירה מטלטלי נינהו אפ"ה כיון שתשלומין מחמת נזקי הקרקע הרי הן כקרקע, ומצאתי להראב"ד שהרגיש בראיה זו בספר ההשגות ותפס עליו וכתב דהתם נראין הדברים שתבעו למלאות החפירות אבל אם תבעו לשלם פחתו הרי הוא כשאר תביעת ממון וכמו שאמר חבלת בי שתים והוא אומר לא חבלתי אלא אחת דחייב דאע"פ דאדם הוקש לקרקעות מדכתיב והתנחלתם אותם וגו' כשתובע ממנו תשלומי נזק הרי הוא כמטלטלין, ואני תמיה על הרב ו"ל דאפי' תובע ממנו מעות למלאות החפירות אין זו תביעת קרקע שהמזיק אינו חייב למלאות אם בא לפטור עצמו בתשלומי נזק, גם ראיית הרב ז"ל מן האומר שתים חבלת בי והלה אומר לא חבלתי בך אלא אחת אינה ראיה דבן חורין לא הוקש לקרקעות ועבדים הוא דהוקשו לקרקעות מדכתיב בהו והתנחלתם אותם כו', ומסתבר לי שגם דברי הר"ם ו"ל אינם נכונים במקום זה וכמו שכתבתי דתשלומי נוקי קרקע לאו נינהו כקרקע דעכשיו מטלטלין נינהו, וכן תשלומי ענבים שבצר זה אפי' בשאין עומדין ליבצר לאו תביעת קרקע הוא אלא מטלטלין.

אלא נ"ל דמתני' בשבצר חמש ולא בצר חמש, זה אומר י' גפנים אלו יש לי בידך וענבים שבצרת מן החמש והלה אומר חמש בצורות אלו מסרת בידי וטעונות היה ובצרתים

ובעינא לשלומי לך וחמש טעונות אלו להד"מ, נמצא לדעת ר"מ דאמר העומדות ליבצר כבצורות דמיין ה"ו כתובע ממנו מטלטלין וקרקעות וזה כמודה לו מקצת הקרקעות ומקצת המטלטלין דהיינו הענבים שכבר בצר דלאו הילך הוא וכופר במקצת הקרקעות ובמקצת המטלטלין דהיינו חמש אלו שאינן בצורות ולפיכך חייב, ולרבנן דאמרי לאו כבצורות דמיין אין כאן תביעה והודאה במקצת מטלטלין אלא בקרקעות דכל המחובר עדיין לקרקע הרי הוא כקרקע, ודכוותה איכא לפרושה בההיא דפ"ק דב"מ וכגון שזה אומר שתי כורי עפר גזלת ממני וחפרת באחד מהן בורות שיחין ומערות ובעית שלומי לי והלה אומר כור עפר זה גזלתי וחפרתי בו שיחין ומערות ובעינא שלומי לך וזה שלא חפרתי שלי הוא, דאי לאו דפטר רחמנא את הקרקעות משבועה היה חייב דמודה במקצת הוא ואין כאן הילך שהרי מודה שחפר בו והזיקו ובעי שלומי, אבל השתא דפטר רחמנא קרקעות משבועה פטור דהוה ליה כמודה במקצת הקרקעות וכל המטלטלין שזה תובע וכופר במקצת קרקעות ופטור. ואם תאמר א"כ היינו דתירץ בראשונה וכדאמרי' איצטריך כגון שתבעו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות, אין הכי נמי אלא דאתא לארווחי אוקימתיה כגון שתבעו קרקעות וכלים ממש ואי נמי בשלא גזל ממנו כלים ממש בעין אלא קרקע לבד וחזר וחפר בו ונעשה הזיקו במטלטלין ואעפ שאין וה תובע אלא היזק קרקע, כנ"ל.

כתב בחידושי הרמב"ן ז"ל שמעינן מהא מתני' דגפנים דכי האי גוונא דבר שבמנין דאע"ג דלא ידעינן טענייהו דגפנים כמה היו ביון דעשר וחמש מנין הוא מחייבין אותו שבועה, ויש לפרש טעונות הן כך וכך, אלא שאינו משמעה, ועוד דהא תנן כור פירות יש לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית חייב ואע"פ שאפשר לכור פירות שאינו שוה אלא לתך קטנית ואין טענתו ברורה כיון דמקצת הוא דמודה במידה מחייב, דדבר שבמדה ושבמנין מצד אחד בעינן.

הא **דתנן זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב**. לדידן דקי"ל הילך פטור ע"כ בשהרקיבו בפשיעתו הוא מתני' ובאומר עד הויז והרקיבו בפשיעתו ובעינא שלומי לך.

דף מג.

כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי כי האי גונא כו'. וא"ת למה ליה למידק מכללו של דבר לשמעיה מגופא דברייתא דקתני עד שיטעננו בדבר שבמדה ויודה לו בדבר שבמדה, י"ל דאי מגופא דברייתא אמר לך אביי כל דאמר ליה בית זה אפי' כי אמר לי' אידך מה שהנחת אתה נוטל ממה שטען התובע ידיע טענתיה דנתבע כדאמר אביי דהא

קא תבע מיניה בית ידוע ואנו רואין כמה יש בו עכשיו והוא מודה לו בו הרי זה טוענו דבר שבמדה וזה משיב לו דבר שבמדה, ולפיכך לא אפשר ליה למידק אלא מכללו של דבר דאתא למעוטי אפי' בית זה עד שיודה לו בפירוש דבר שבמדה.

[**מתני'**]: **המלוה את חבירו על המשכון ואמר לו סלע הלויתיך עליו שקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו סלע היה שוה פטור**. דקי"ל המלוה על המשכון שומר שכר בין הלוהו פירות בין הלוהו מעות כדתנן בפרק השוכר את האומנין.

סלע הלויתני עליו ושלשה דינרין היה שוה חייב. וכתב הרמב"ן ז"ל שיש ללמוד מכאן שהמלוה על המשכון אע"פ שאלו לא נאבד המשכון אין הלוה חייב לפרוע לו כלום עד שיחזיר לו משכונו ואפי' אינו שוה אלא פלג חובו, אפ"ה אם המלוה טוען נאבד אין הלוה יכול לומר איני פורע לך עד שתחזיר לי משכוני דשמא לא נאבד כמו שאתה טוען, ותדע לך שאלו לא היה חייב לו עד שיחזיר לו משכונו אפילו בשהודה שלא היה שוה אלא שלשה דינרין האיך אתה מחייבו משום מודה במקצת דהא כיון שאינו יודע אם אבד אם לאו הוה ליה כמאן דאמר ליה דינר אני יודע שאני חייב לך ושלשה דינרין שמא משכוני בידך הוא ואיני חייב עד שתחזירהו לי הו"ל כמנה לי בידך והלה אומר איני יודע דפטוי, והטענה בזה דכיון דהוא מודה לו בעיקר החיוב דעל כל פנים הוא חייב באותו עודף שעל כדי דמיו ואפי' ישנו למשכון בידו ואלו ודאי נאבד הי' חייב והמלוה נאמן בשבועה שנאבד מודה מקצת הוא זה.

סלע הלויתני עליו שתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור. אוקימנא לה בפרק המפקיד דוקא במאמינו לוה למלוה שאבד הא בשאינו מאמינו חייב לישבע שאינו ברשותו כדאמר רב הונא שלש שבועות משביעין אותו וכיון שנשבע שאינה ברשותו מגלגלין עליו כמה היה שוה וכדאיתא התם בפ' המפקיד, ושמעינן מהא מתני' דכל שומר שאבד אותו דבר המופקד אצלו אם הוא מודה במקצת שווי מה שהמפקיד אומר שהוא שוה חייב שבועה כדין מודה במקצת ואם אינו מודה מקצת פטור ואם מודה מקצת ואומר לו הילך פטור כדקיי"ל כמ"ד הילך פטור. וכתב הר"י הלוי ז"ל דכיון דכן שמעינן דהיכא דאמר שומר אנא לא ידענא כמה הי' שוה ובעל הפקדון אומר כך וכך היה שוה הו"ל השומר מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם כמו שטען התובע ואין התובע חייב שבועה כלל אבל אם רצה השומר להחרים סתם על מי שנטל ממנו מה שלא היה לו ליטול אין מונעין מכך, והקשה הוא ז"ל מהא דגרסינן בירושלמי בבבא קמא פרק הכונס דגרסי' חד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צרור ארעו אונס הדין אמר סיגין היה מלא והדין אמר מטכסין היה מלא אתא עובדא

קמיה דרב אמי אמר הרי זה נשבע ונוטל ע"כ, והתם ודאי בטוען בשמא סיגין הוה מלא הוה עובדא דאי בטוען ברי סיגין הוה מלא פטור היה לגמרי דמה שהודה לו לא טענו והוה ליה כטענו חטין והודה לו בשעורין, אלא ע"כ באומר שמא סיגין היה מלא מ"מ מודה הוא בחיוב קצת ואינו יודע כמה וא"כ הוה ליה למפקיד ליטול בלא שבועה כלל, ותירץ דלא אמרי' מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם אלא בזמן שאם טוען בריא מה שהוא טוען שאינו יודע מתחייב שבועה כגון חמשין ידענא וחמשין לא ידענא, אבל באלו דאלו טוען בריא סיגין הוה מלא לא היה מחויב שבועה דמה שטענו לא הודה לו כי אמר נמי בשמא לאו מחויב שבועה שאינו יכול לישבע הוא, וחזר הרב ז"ל והקשה דכיון שכן למה ישבע ויטול דטענו חטין והודה לו בשעורין פטור לגמרי ואפילו מדמי שעורין ואינו חייב אלא שבועת היסת בלבד כדין כופר הכל, ותירץ דהתם בדליכא דררא דממונא אבל הכא איכא דררא דממונא דהא ודאי אפקיד גבי' אלא דאיהו לא ידע אי סיגין אי מטכסין לשתבע הדין דידע ויטול.

והרמב"ן ז"ל כתב דטעם זה ליתא כלל, משום דקשיא עלי' הא דתנן בפרק השואל את הפרה (בבא מציעא צ"ז א') שאלה היום ושכרה למחר שאל אחת ושכר אחת המשאיל אומר שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב והוינן בה מדרב נחמן דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור ואוקימנא דוקא בשיש עסק שבועה ביניהן וחייב לישבע בגלגול כדאיתא התם, דאלמא אי לאו משום גלגול היה פטור ואע"ג דהתם איכא דררא דממונא דהא באומר איני יודע אם ביום שהיתה שאולה מתה או ביום שהיתה שכורה מתה אע"ג דאיכא דררא דממונא דלא ידע אי נפיק מזמן שאלה אם לאו אפ"ה פטור דכללא הוא כל איני יודע בחיוב פטור ובהודאה חייב. ולי נראה דאין קושית רבינו ז"ל כאן מחוורת, דהתם שאני דאין שום חיוב אצל השואל אם היה כטענתו שאם מתה ביום שהיתה שכורה א"נ מתה השכורה אינו חייב כלום אבל כאן ודאי יש דררא דממונא וחייב עכ"פ במקצת שאפי' הוה מלא סיגין כמו שהוא טוען מ"מ היה מתחייב בדמי אותם סיגין, והיינו דהתם מקשה מדר"נ דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור דמתני' להיא דמיא דהא אינו יודע בשום חיוב, וכ"ש אם נפרש שם דלא מקשה מאיני יודע אם ביום או בשעה שהיתה שאולה מתה אלא מאיני יודע אם שאולה מתה או שכורה מתה דהוה דומיא דר"נ דהתם הו"ל כאלו אומר איני יודע אם נתחייבתי לו כלום אם לאו, וכבר כתבתי אותה משנה ומה שאמרו עליה בגמרא בארוכה בס"ד.

ומיהו הרמב"ן ז"ל כתב שהירושלמי דרך אחרת יש לו, דהתם משום תקנת נגזל באשו נגעו בה, דהכי איתא התם בפלוגתא דטמון א"ר אושעיא כשאין שם עדים שהיו שם

כלים אבל יש שם עדים כ"ע מודו על הדא דר' יהודה דתניא על גדיש של חטין מחופה בשל שעורין או גדיש של שעורין מחופה בשל חטים נותן כשל שעורין, כהדא חד בר נש דאפקיד לגבי חבריה חד שק צרור וארעו אונס הדין הוה אמר מטכסין הוה מלא כו', ופי' הרב ז"ל כך הירושלמי דר' יהודה סבר אפי' אין שם עדים שהי' שם אותו דבר שהוא טוען חייב ונשבע הלה ונוטל כעובדא דהאי גברא דאפקיד גבי חבריה שק צרור וארעו אונס אשו ואמר רב נשבע ונוטל דס"ל כר' יהודה דאמר עשו תקנת נגזל באשו כדאמר רב גופיה בגמרא דילן (ב"ק ס"ב א'), ואלו כופר ואומר בריא לי לא היו מטכסין אלא סיגין שכך אמרת לי בשעת הפקדון או אני ראיתי או אני הכרתי בו אע"פ שהיה צרור בכל זה נשבע ונוטל מטעם תקנת נגזל ולא מדין שבועה, ואין לדין זה עסק בשמועה זו (נ"א בשבועה זו) כמו שלא הביא כאן תקנת נגזל באשו שזהו אותו הדין בעצמו עכ"ל הרב ז"ל, ואין ענין זה שבירושלמי ופירוש הרב ז"ל ברור אצלי, שאיני רואה שיהיה מעשה זה דומה בעיקר הדין לתקנת נגזל באשו ולא לאשו, שזה נפקד היה ולא גזלן ולא מדעת אבדו דהא ארעו אונט קאמר ולא קאמר פשע בו, דאי פשע בו ה"ל כההוא דבטש בכוספתא דחבריה ושדייה בנהרא דאמרי' התם דחייב משום תקנת נגזל באשו, אבל כאן שהיה פקדון ולא פשע למה יעשו בו תקנות, אלא שבזו י"ל דלאו אונס ממש קאמר דא"כ פטור הוא מן הדין שאין הנפקד חייב באונסין אלא אם ארעו דבר שהפסידו קאמר ולעולם בפשיעת הנפקד.

ומ"מ יש עוד מקום עיון בירושלמי דפשטא דעובדא משמע דלכל אירע אונס בין לשק בין במה שהיה בתוך השק וזה מודה בשק מיהו אינו יודע מה שבשק וה"ל מחויב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם בלי שישבע התובע, וי"ל דהשק לא נאבד וה"ל הילך, ואי נמי נאבד ואמר ליה הילך בדמי השק, אי נמי י"ל דליכא למימר מחויב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם בלי שבועת התובע אלא בזמן שהיה לו לדעת וכשאמר איני יודע הרי הוא פושע דכל דלא ידע פשיעותא הוא.

ולענין מה שכתבנו בשם הר"י הלוי ז"ל בשאומר שאבד מה שהפקידו בידו ואומר איני יודע כמה הי' שוה דהוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע, כתב הרמב"ן ז"ל זה לשונו, אחד מרבותי שמעתי מקשה כיון דהאי אמר לא ידענא כמה שויא לאו מחויב שבועה הוא דהא לא מודה דבר שבמדה שבמשקל ושבמנין כדתנן איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור, והיכי דמי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע כגון מנה לי בידך וא"ל חמשין ידענא וחמשין לא ידענא וכדרבא דפרק כל הנשבעין, ועוד שאינו כופר בשתי כסף שהרי הוא אומר שאינו יודע כמה הוא שוה, ותמהני שאף רבינו הגדול

ו"ל כך היה דעתו לפי שמצינו להרב המחבר הרמב"ם ז"ל בהלכות שאלה ופקדון שכתב המפקיד פירות אצל חברו שאין מדודין וערבן עם פירותיו ולא מדדן הרי זה פושע בעל הפקדון אמר כך וכך היו והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה דהרי חייב עצמו בתשלומין ואינו יודע כמה הוא חייב ונמצא מחויב שבועה שאינו יכול לישבע וכזה הורו רבותי הר"י הלוי ורבו ז"ל, נמתי לו דילמא שאני התם דאמר לו ברי שלא הנחת אצלי אלא אותו סך שהנחת בבית ואיני יודע כמה הוא פטור דהאי לאו שבמדה הוא אבל טענו בית זה מלא הפקדתי אצלך והלה אומר יודע אני שהפקדת פירות ואיני יודע כמה היו אין בכלל הודאה זו אלא פחות שבממון דהיינו פרוטה שהרי מעמ מודה הוא שהפקיד אצלו ממון וע"כ הודה במקצת ואינו יודע על השאר הילכך מחויב שבועה הוא, שבכל מה שאדם אומר איני יודע רואין אותו כאלו כפר בו ואמר ברי שאין לך בידי וכל שאלו אמר כן חייב שבועה אף עכשיו שאמר איני יודע מחויב שבועה הוא ואינו יכול לישבע, ומ"מ והוא שיאמר שוה ממון היה ואיני יודע כמה אבל אמר סתם דילמא אפי' בפרוטה אינו מודה. ואל תתמה שהרי בשאמר נמי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא לאו דבר שבמנין גמור הוא שהרי אינו אומר בריא חמשין אין לך בידי אלא חמשין לא ידענא ואפשר שיש בידו יותר מחמשין, ואע"פ שהוא אומר ברי חמשין אית לך בידי כיון שאמר ואידך חמשין לא ידענא לאו דבר שבמנין הוא שיתחייב עליו שבועה, אלא כך הוא הדין כל מי שמודה יש לך בידי ממון ואיני יודע כמה רואין מה שנאמר בו איני יודע כאלו כפר בו שהרי הוא פטור עליו ואלו כפר היה מודה מקצת והוא מתחייב שבועה ולפיכך משלם הואיל והודה בשוה פרוטה כדכתיבנא, וכן הדין במי שאומר כיס מלא הפקדתי אצלך ומאתים דינרים היו בו והלה אומר דינרין היו בו אבל איני יודע כמה ה"ז מחויב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם כמ"ש הרב המחבר ז"ל. ע"כ העתקתי מלשון הרב ז"ל.

דף מג:

גמרא מאי רישא סיפא דרישא דשבועה גבי לוה הוא ואמור רבנן לישתבע מלוה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון. פרש"י ז"ל ויפסלנו, וקשה דאטו אנן אחראין לרמאין שלא יפסלנו, אבל הר"ח ז"ל פי' שמא יוציא הלה את הפקדון ונמצאת שבועת הלוה לבטלה, ולפי פי' וה סיפא ,[ד]רישא נמי אפי' במאמינו דאנן לא שבקינן ליה דלא לישתבע כדי שלא תהא שבועת הלוה לבטלה, וכן לפי פירושו של הרב אלפסי ז"ל שפי' שמא יוציא הלה את הפקדון ונמצא שם שמים מתחלל הלכך כי מאמינו נמי

אנן לא מהמנינן ליה ונמצא כולה מתני' במאמינו אבל לפי פירושו של רש"י ז"ל רישא דטיפא דוקא במאמינו אבל סיפא דרישא בשאינו מאמינו הא במאמינו לא ישבע המלוה תחילה, וכבר פירשתי משנה זו והארכתי במה שנאמר עליה בפרק המפקיד בס"ד.

אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי כו'. כלומר דעל דעת כן קבלו מיד הלוה שישמרנו ויהא מה שהלוה לו בידו עד שיחזיר לו משכונו ששמירתו קבל עליו על ענין זה, אבל מודה שמואל שלא קיבלו בפרעון כל חובו שהרי במשכון קיבלו לבד ועל דעת לשמרו שלא יאבד, ומינה דאפילו לשמואל כל שמחזיר לו משכונו חייב לפרוע לו מעותיו ואינו יכול לומר לו יצאו מעותיך כנגד המשכון, ותדע מדנסיב לה שמואל בשאבד ואם איתא לימא דהמלוה את חבירו אלפא זוזי ואנח לי' קתא דמגלא עלייהו יכול לומר לו כלום הלויתני אלא על הקתא הרי קתא לפניך וכ"ש כשאבד המשכון. ויש אומרים עוד דאפי' לשמואל אינו נעשה עליו אלא כש"ש דדוקא כשנאבד או נגנב אבד אלפא זוזי הא נאנס לא דשמירת אונסין לא קביל עליה, והראיה שהרי שנינו בפ' השוכר את האומנין המלוה על המשכון ש"ש, אלא דשמירת אלפא זוזי קביל עלויה כיון דקביל עליה נטירותא דקתא.

נהרדעי אמר אפי' קתא ונסכא אבד נסכא אבד מאי דשוי אבד קתא אבד כולהו, כך גירסת רש"י ז"ל, ואין גירסא זו מחוורת דא"כ כי אקשינן ממתני' דסלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה מאי קושיא לימא דמתני' במשכון דנסכא דלא אבד אלא מאי דשוי ואפי' אנח ליה קתא ונסכא ואבד נסכא, ומשמע ודאי דלנהרדעי דסליק מנייהו קא סליק, אבל גירסת ר"ח ז"ל נהרדעי אמרי אפי' קתא ונסכא אבד נסכא אבד ה' מאה אבד קתא אבד כולהו.

ה"ג מתני' בדפריש כי קאמר שמואל בדלא פריש. דלשמואל כל שקבלו סתם קביל עלויה נטירותא דאלפא זוזי. קשה לי לשמואל מאי קשיא מתני' דהא אמר שמואל אבל תרתי קתאתי לא ומתני' דלמא בתרתי קתאתי ואבד חד מינייהו, וי"ל דכולהו אליבא דשמואל קמפרשי וכאלו אמר רב נחמן אפילו בתרתי קתאתי נמי אמרה אבל לא אמרה בקתא ונסכא ונהרדעי אמרי אפי' בקתא ונסכא אמרה, ולנהרדעי אקשי' ממתני' לשמואל ולשמואל אליבא דנהרדעי מקשינן ומוקמינן מתני' בדפריש ושמואל בדלא פריש.

הא דאמרי' **לימא כתנאי המלוה על המשכון כו' עד בדלא שוה שיעור זוזי דכולי עלמא לית להו דשמואל**, ומאי דאמרי'

ותסברא אימר דאמר רב יצחק משכנו שלא בשעת הלואתו כתבתי הכל בארוכה בפרק האומנין גבי המלוה על המשכון בס"ד.

ולית הלכתא כשמואל כלל בין בקתא ובין בקתא ונסכא אלא שומר שכר הוא עליו עד

כדי דמיו וכפשטא דמתני', ולר' יצחק נמי בין משכנו בשעת הלואתו בין משכנו שלא בשעת הלואתו שומר שכר בלחוד הוא ולא קנאו לאונסין וכן דעת הגאון רבינו האי ז"ל והרב אלפסי והרמב"ן ז"ל, אבל רש"י והראב"ד ז"ל כתבו דשלא בשעת הלואתו קנאו לגמרי ואפי' לאונסין, והמחוור כדעת הגאונים ז"ל ויש ראיות כמה לסמוך עליהם, וכבר כתבתי הכל בארוכה בפ' השוכר את האומנין בס"ד.

דף מד:

כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין. דהיינו שלשת הנשבעין שחייבה התורה שבועת השומרין ומודה מקצת ועד אחד מעידו.

ואלו נשבעין ונוטלין. כלומר מתקנת חכמינו ז"ל וכדמני ליה ואזיל וכדאמרי' בגמרא תקנות קבועות שנו כאן, ושבועת הנוטלין דמנו כאן בנקיטת חפץ היא כעין דאורייתא דכעין דאורייתא תקנום, תדע מדקתני כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין ואלו נשבעין ונוטלין ומדקתני הכי ש"מ דכעין שבועת הנשבעין ולא משלמין תקנוה, והדין נותן אם להפטר חייבה תורה והחמירה לישבע בנקיטת חפץ כי תקינו רבנן ליטול אינו בדין שיחמירו שלא ליטול אלא בשבועה כעין דאורייתא, ותדע לך עוד דשבועת היסת דשלא בנקיטת חפץ רב נחמן תקנה וכדאיתא בפ' שבועת הדיינין ובימי חכמי המשנה עדיין לא נתקנה וכדאמרינן בהדיא בקדושין פרק האיש מקדש בו ובשלוחו (מ"ג ב') גבי הן הן עדיו הן הן שלוחיו והשתא דתקון רבנן שבועת היסת משתבע ומשתבעי.

השכיר והנגזל והנחבל כו'. איכא למידק אמאי לא מני הכא נמי הנך דמתני' לקמן דלא יפרעו אלא בשבועה דהיינו פוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהוא פרועה והבא ליפרע מנכסי יתומין ומנכסים משועבדים, וי"ל משום דלא דמו אהדדי דהנך מדינא נוטלין בלא שבועה ורבנן הוא דאחמור עלייהו שלא ליטול אלא בשבועה אבל הני אדרבה אקילו רבנן בהו ואמרו ליטול בשבועה אע"ג דמדינא מפסדו לגמרי ואפי' נתבע אינו צריך שבועה, והיינו דקתני הכא ואלו נוטלין בשבועה ובהנך קתני לא יפרעו אלא בשבועה. וא"ת אמאי מני בהני שכיר דהא אוקימנא בשכרו בעדים והא דשדו רבנן אשכיר אמרי' טעמא משום דבעל הבית טרוד בפועליו כלומר ואינו זוכר אם פרע או לא משום טרדתו וכיון שכן מדינא הוה לי' לשלם בלי שישבע השכיר דהוה ליה כהלויתני מעות ואיני יודע אם פרעתיך אם לאו דתנן בפרק הגוזל (בבא קמא קי"ח א') שהוא חייב, וי"ל דמאי דאמר בעה"ב טרוד בפועליו רבנן הוא דחשו לכך אבל בעה"ב ברי הוא טוען שפרעו והוה ליה מדינא ככופר בכל דפטור. וא"ת עוד שכנגדו חשוד על השבועה מיהא לא לימני

דמדינא שכנגדו נוטל בלא שבועה דהו"ל מחויב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם מן הדין בלי שישבע שכנגדו מדר' אבא, וי"ל דהן"נ כיון דאיהו טעין ברי ובעי לאשתבועי אלא דאנן לא שבקינן לי' הוה ליה כאלו החמירו עליו שיטול שכנגדו, אלא דקשיא לי דא"כ מאי שנא מנסכא דר' אבא דבעי לאשתבועי דדידיה שקל ואפי' הכי שקיל תובע בלא שבועה וכדכתיבנא בפרק שבועת העדות, אלא נ"ל יותר כדברי הרמב"ן ז"ל דאמר אפשר דר' יוסי קתני לה דתניא ברב הושעיא דר' יוסי אומר יחלוקו כלומר נששניהם חשודים ולית ליה חזרה שבועה למחויב לה, וא"ת עוד אכתי חנוני על פנקסו לא ליתני דהא פועלים אגרייהו גבי בעה"ב הוא ובעה"ב מודה ששכרם ואינו יודע אם פרע חנוני או לא וה"ל כאלו אמר הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אם לאו, וי"ל דאין ה"נ והכא לא קתני אלא משום חנוני דלגבי חנוני אינו יודע אם הלוהו ומדינא לא יטול כלום כיון דהפועלים מכחישין אותו.

וא"ת אמאי לא קתני הכא המוציא הוצאות על נכסי אשתו דתני בכתובות (ע"ט ב') דישבע כמה הוציא ויטול, ור"ח ז"ל כתב דלא דמי להני דבכל הני הנתבע טוען ברי כנגד התובע להבחישו אבל הך דאשה אינה יודעת אם הוציא כמו שאמר אם לאו אבל אינה מכחשת אותו וכל דהדין ידע והדין לא ידע דינא הוא דישתבע הדין דידע ויטול, וכן כתב הרב ז"ל דבכל כי הא בעלמא ישבע ויטול, וה"מ בעושה ברשות כבעל בנכסי אשתו. וא"ת אכתי ליתני במתני' המכיר כליו וספריו ביד אחר דתנן בפרק הגוזל ישבע כמה הוציא ויטול, ולא היא דהתם מדינא הוה ליה ליטול בלא שבועה אלא תקנה הוא שהתקינו שלא ליטול אלא ישבע כמה הוציא ויטול כדי שלא ירגילו בעלי בתים עצמן ליטול מן הגנבים ותקנת העולם היא, והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם הכי אמר ר' אבא בדין הוא דלא ישבע ומפני מה אמרו ישבע שלא ירגילו בעה"ב להיות מטופלין עם הגנבים.

הא דתנן בכל הני דמתני' דנשבעין ונוטלין כתב הרמב"ם ז"ל בשם רבותיו דאפי' אין בהם שתי כסף, אבל הוא ז"ל אינו מודה להם דלעולם אינן נשבעין עד שתהא ביניהם כפירת שתי כסף והביא ראיה לדבריו מהא דתנן לקמן ואלו נשבעין שלא בטענה השותפים והאריסים וכו' ואוקמי' בגמ' בדאיכא כפירת טענת שתי כסף, והראב"ד ז"ל כתב דנראין דברי רבותיו שאם לא כן מה יעשה השכיר העני שהשכיר עצמו בפרוטה ילך לו בפחי נפש אלא כל היכא שתהא הטענה פרוטה ישבע ויטול, ואני אומר שהראיה שהביא הרב ז"ל מהנך דנשבעין שלא בטענה ודי בכך ולא החמירו (נ"א שיחמירו) יותר בשלא בא בטענה משבא בטענה אבל כאן תקנות הן אלו שתקנו בבאין בטענה ובטענת ברי.

דף מה.

חנוני על פנקסו כיצד תן לפועלי בסלע מעות הוא אומר נתתי והן אומרין לא נטלנו הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין. וה"מ כשאמר לו הלויני ותן לפועלים הא באומר מנה לי בידך תן ממנו כך וכך לפועלים והעמיד הפועלים אצלו מיד נפטר בעה"ב מן הפועלים מיד שהמחה אותם אצל החנוני ואין אחד מהם יכול לחזור בו ולפיכך חזר הדין בין פועלים לחנוני, וחנוני פטור דכופר בכל הוא אלא דבתר רב נחמן נשבע שבועת היסת, וא"ת השתא נמי דלא אמר מנה לי בידך אמאי משלם לחנוני לימא לי' לחנוני לתקוני שדרתיך ולא לעותי והוה לך למיתן להו בסהדי כעובדא דאבימי ור' אבהו (כתובות פ"ה א'), לא היא דהתם לאו בכה"ג מיירי אלא דוקא בדאדכר לי' שטרא אבל הכא בעה"ב הוא דאפסיד אנפשי' דלא א"ל בסהדי הב להו, ובהדיא אמרי' הכי בשמעתא קמייתא דפ"ק דב"מ אלא שיש תולין אותה בתוספת לשון רב יהודאי גאון ז"ל, ומ"מ הגאון ו"ל אומר כן וכן עיקר.

או שאמר תן לבני סאתים חטין כו'. הא דתני הכא פועלים ובנים רבותא אשמעינן דלא תימא כי מחייב חנוני שבועה כשהמחה פועלים אצלו שהוא צריך ליתן לפועלים [ולחנוני]. אבל היכא דאינו חייב לשלם אלא לחנוני בלבד הייתי סבור לומר שיטול חנוני בלא שבועה קמ"ל בנים.

גמרא מנא ליה דכתיב ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם לו השבועה. ואע"ג דהא גבי שומרים הוא מינה ילפי' לכולהו שבועות דאוריתא דהואיל ונאמרו שבועות בתורה סתם ופרט הכתוב באחת מהן דמי שעליו לשלם עליו השבועה ולא משלם אף כולן כן, והר"י הלוי ז"ל כתב דהך קרא לאו דוקא לשומרין איצטריך דבשומרין בהדיא כתיב שבועת ד' וכו' אלמא השומר הוא שנשבע שלא שלח ידו, אלא קרא ולקח בעליו לשאר הנשבעין אצטריך.

עקרוה רבנן לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר. פי' לאו למימרא דמעיקרא היה בעל הבית נשבע, דשבועת היסת בכופר הכל בימי רב נחמן נתקנה וכמו שכתבתי במשנתינו, אלא הכי קאמר ראו חכמינו ז"ל שיש לתקן כאן שבועה כדי שלא ילך העני בפחי נפש והיה להם לתקנה על בעה"ב שישבע ולא ישלם כעין שחייבה תורה שבועה על הנשבעין ולא משלמין וכמו דתקנו בקציצה כדאיתא לקמן והם לא עשו כן אלא עקרוה מבעה"ב ושדיוה אשכיר משום כדי חייו כדאסיקנא דשמא בעה"ב מתוך שטרוד בפועליו לא יזכור וסבור שפרעו.

וליתב ליה בלא שבועה. פי' לאו למימרא דמשום דבעה"ב טרוד בפועליו ודאי שכח ומן הדין היה לו לשכיר ליטול בלא שבועה, דאנן לא משוינן טענת בעה"ב בטלה לגמריולומר דודאי שכח אלא מיחש הוא דחיישינן ואפשר שפרע כמו שטוען וא"כ למה יטול השכיר בלא שבועה, אלא ה"ק משום כדי חייו לתקון כן שיטול בלא שבועה כיון שעדיין תוך זמנו הוא וחזקה אינו תובע אא"כ יש לו, וליכא למימר הכא אדרבה חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעח דהא הכא אפשר דמשום דטרוד בפועליו הוא ששכח, ודחינן כדי להפיס דעתו של בעה"ב כלומר אפי' כן די שיתקנו שיטול בשבועה כדי שתהא דעתו של בעה"ב מפויס בכך ולא שיטול בלא שבועה, א"נ י"ל דאליבא דמאן דאית להו ברי ושמא ברי עדיף קא פריך וכדרך מה שהרגיל בתלמוד להקשות בשלמא למ"ד הכי אלא למ"ד הכי מאי איכא למימר, והעק למ"ד ברי ושמא ברי עדיף ליתן לו בלא שבועה דהא טענת שכיר ברי הוא דלא טרוד ובעה"ב שמא דהא אמרת דטרוד הוא בפועליו וחשבינן טענתו כטענת שמא, ופרקינן אין ה"נ אלא כיון דבעה"ב אומר בברי שפרע אע"פ שאין אנו תופסין טענתו כטענת ברי מ"מ תקנו שלא יטול השכיר בלא שבועה כדי להפיס דעתו של בעה"ב. עוד י"ל דאפי' למאן דאית ליה דלא אמרי' ברי ושמא ברי עדיף פריך שפיר דכיון דתלינן טענת בעה"ב בטרדא וכטענת שמא היא העל כהלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אם לא דאמרי' בב"ק פ' הגוזל דחייב.

דף מה:

א"ה קצץ נמי. האי אי הכי ליכא לפרושי באי אמרת בשלמא, דאיזה טעם אמר מעיקרא שתתיישב לן האי קושיא דקציצה אי תלינן תקנה דשכיר בההוא טעמא, אלא בלא אי אמרת בשלמא מפרשינן ליה, ויש לנו כיוצא בזה במקצת מקומות בתלמוד, והכא אפשר למ"ד ברי ושמא ברי עדיף לא אמרינן קא מקשה וכמו שכתבתי למעלה דהכא כיון דאתה תולה טענתו בטרדא ובטוען אחת קצצתי ודאי והשנית איני יודע, ומיהו נ"ל דא"א לומר כן דהא קציצה עעכ באומר לא קצצתי אלא באחת והילך א"נ לא קצצתי אלא אחת ונתתיו לך כבר, אלא אליבא דמ"ד ברי עדיף קא מקשה.

וחדא דאין השכיר משהה שכרו. ואקת גבי בעה"ב נימא דאיכא תרתי חדא דאינו עובר משום בל תלין וחדא דאינו עובר משום בל תגזול דהא תני (ב"מ קי"א א') הכובש שכר שכיר עובר בכל השמות הללו וחד מנייהו משום בל תגזול, תירץ הר"י הלוי ז"ל משום דבולהו איסורא דלאו נינהו וכולהו כחד חשבינן להו וכחזקה חדא היא דלא עבר

אאיסורא דלאו ומשקם אמר אידך חזקה דשכיר דאינו משהה דהוו להו תרי מזקי ותרי גופי.

הא דאמר רב נחמן אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך. איכא למידק כיון דתלינן טענת בעה"ב בשכחה משום טירדא מאי מגו איכא, ויאל דכיון דלאו שכוח גמור הוא אלא כמסתפק נקיט עד דנרמי אנפשיה, טענה יפה ממנה היה יכול לומר ולימא שלא שכרו מעולם, דכל שמודה ששכרו ואנן סהדי דבעה"ב מתוך טרדת פועליו הוא אומר לעיתים אין טענתנו יפה כל כך, אלא שזה רוצה לטעון טענת אמת, וא"נ יעל דמה שחייבו חז"ל את בעה"ב אינו מן הדין, שלא לעולם שוכח מחמת טרדא, אלא תקנה בעלמא תקינו וכל כי האי אמרינן ביה אפי' ממ כי הא.

עוד יש לדקדק שאין אומר בכל מקום מגו במקום שהטענה שטוען יפה לו מן הטענה שאנו תולין שהיה יכול לטעון, והכא בטוען פרעתיך יפה לו כי יחשבו השומעין שפרעו או שהוא משום טרדות פועליו שכח ולא יחשדו השומעין ואפי' הפועל במשקר לדעת, ואילו בטוען לא שכרתיך מעולם ואין לו דבר לתלות בו יחזיקו אותו או השומעין או הפועל בשקרן גמור. ודבר זה שאלתי למורי ה"ר יונה זעל והשיב דכיון דאפי' בטענת פרעתיך יש בה העזה שלא פרע ואומר שפרעו אם רצה לשקר גם הוא היה טוען שלא שכרו אעפ שיש בטענה וו העזה יותר, וכן מצאתי לאחר מכאן בתוס' דבין כך ובין כך כופר בכל שיש בו העזה, ושמעתי משום רבינו האיי גאון זעל דכיון דאין חיובו של בעהוב מן הדין אלא מן התקנה משום חשש שכחה בסבת טרדא אף אנו נעמידנו על דינו כל שיש בו מגו, וזה נכון.

א"ל רבא מאי מעליותא דא"כ שבועת השומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה כו'. איכא למידק וכי רבא לא מודה בדין מגו והלא מגו דאורייתא הוא וכדאיתא בבתובות, ואי לית ליה מאי שנא דמותיב ליה הכא מכלהו מגו דעלמא דלא אותיב שבועת השומרין היכי משכחת לה, וי"מ דרבא הכא לא קשיא ליה אלא אהא דרב ושמואל דאית להו מ במאי דאיכא למימר דלא טען אלא בדדמי דסבור שמא פרעו כשפרע את השאר, ולפיכך אקשי אם איתא דאמרי' מגו להמניה אפי' במאי דאפשר דא"ל בדדמי א"כ אף אנו נאמר כן בשומרין שיהיו נאמנין בטענת נגנבו או נאנסו, אלא (מ"ט) [ש"מ] דלא אמרי' מיגו במאי דאפשר דאמר בדדמי דאפשר דס"ל דפטור בששמר כדרך ששמר הוא וכההיא דאמרינן (ב"מ צ"ג ב') ידעת בי בבר אחתיך דמצי לעבורי חדא חדא וכיוצא בזה, וה"נ גבי שכיר דדילמא אמר בדדמי לא מהימן במיגו. וי"מ דרבא משום דפטרי ליה רב ושמואל

לגמרי קשיא ליה וטעמא דודאי משום כדי חייו דשכיר הוה להו לרבנן לתקוני שישבע בעה"ב מיהא ומשום תקנת השכיר עקרוה מבעה"ב ושדיוה אשכיר וכיון שכן אפי' איכא מיגו ישבע בעה"ב מיהא דמיגו לאפטורי משבועה לא אמרינן דהא גבי שומרין איכא מיגו ואפ"ה לא פטרינן להו משבועה, והראשון נראה עיקר דאפשר דאמרי' מגו אפי' לאפטורי משבועה וכדכתיבנא לקמן בסמוך.

כתב ר"ח ז"ל וסלקא שמעתא דהמפקיד אצל חברו בעדים אין צריך להחזירו בעדים אבל המפקיד בשטר צריך להחזיר לו בעדים, ולית הלכתא הכי אלא כרב חסדא דפשט לה בפ' המוכר את הבית שאפי' המפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים, ואי טען ואמר החזרתים נאמן ובשבועה ולא יכול למימר ליה שטרך בידי מאי בעי מגו דאי בעי אמר נאנסו נאמן כי אמר החזרתים נאמן ואין עליו אלא שבועת השומרין וכן זה אין חייב אלא שבועה שהחזרתים לך ודיו, ורבא הוא עצמו אמר בפ' חזקת הבתים (בבא בתרא מ"ה ב') המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים וחזר בו וכן הלכה ע"כ. ויש מרבותי שהקשו על דברי הרב ז"ל דרבא לא חזר בו דהכא ה"ק דמדינא דהך טענה הוה לן למימר דצריך להחזיר לו בעדים משום דא"ל שטרך בידי מאי בעי כדאמרי' לגבי הלואה והילכך כי טעין נאנסו ליכא לאפטורי מההיא שבועה במגו דהא ליכא שום מגו ומיהו כיון דהימניה רחמנא בשבועת השומרין חזרנו לומר דאף המפקיד אצל חברו בשטר נאמן לומר החזרתי במגו דנאנסו דמאי נאמן נאמן בשבועה דהיינו דאסיקנא התם בפ' המוכר את הבית, וכבר כתבתיה אני שם בס"ד. ורב האיי גאון ז"ל כן כתב המפקיד אצל חברו בשטר צריך להחזיר לו בעדים אי בעי למיפטר נפשיה משבועה חמורה.

ומיהו אפשר שאף הרב ז"ל נתכוון לומר דהא דאמרינן מכלל דהמפקיד אצל חברו בשטר צריך להחזיר לו בעדים הא ודאי ליתא דהאי אתיא כמ"ד התם בפ' המוכר את הבית דאינו נאמן במגו דנאנסו דגריע טענת החזרתי משום דא"ל שטרך בידי מאי בעי כדאיתא התם, אלא אנן לא קיי"ל הכי אלא כדאסיקנא התם דנאמן משום מגו ובשבועה, כנ"ל שלכך נתכוון הרב ז"ל בזה. אלא שאני תמיה שאעא לפרש כן בכאן שצריך עכ"פ להחזיר לו בעדים, שהרי לא באנו בשמועה זו אלא לומר שבועת השומרין היכי משכחת לה אי אמרת מגו, דאי בלא עדים הא איכא מגו דההחזרתי, ומתוך כך העמידה רמי בר חמא במפקיד בשטר, ואם איתא דדוקא צריך להחזיר בעדים קאמר אכתי שבועת השומרין היכי משכחת לה דאילו בלא שטר נאמן בלא שבועה משום מגו ובשטר אינו נאמן ואפי' בשבועה א"כ אזלה לה שבועת השומרין, א"ו לא קאמר אלא לומר דאינו נאמן בלא שבועת השומרין דאילו משום להד"מ אי נמי משום החזרתי אינו נאמן דא"ל שטרך בידי

מאי בעי הילכך משכחת לה לשבועת השומרין במפקיד בשטר, ומינה דאף בשטר נאמן לומר החזרתי מגו דאי בעי לומר נאנסו ומאי נאמן בשבועה.

והר"י הלוי ז"ל כתב דהא דאוקמינן הכא לשבועת השומרין דוקא בשהפקיד אצלו בשטר ליתא, דבלא שטר נמי לא אמרי' מגו דמגו לאפטורי משבועה לא אמרי', דהא מודה מקצת ועד אחד דאיכא למימר בהו מגו ואפ"ה לא מפטרי משבועה, ועוד שנינו המכיר כליו וספריו ביד אחר ישבע כמה הוציא ויטול ולא מהימן בלא שבועה מגו דאי בעי אמר לקוחין הן בידי. וזה אינו מחוור דהא אנן קיי"ל כרב ושמואל דפטרי שוכר אפי' משבועה במיגו דאי בעי אמר לא שכרתיך מעולם ומינה הוצרך רמי בר חמא למימר דשבועת השומרין לא משכחת אלא במפקיד בשטר, ואי אמרת דמיגו לאפטורי משבועה לא אמרי' א"כ דחית להא דרב ושמואל וכדאמר ליה רבא לרמי בר חמא. והראיה שהביא הרב ז"ל ממודה מקצת ליתא דהתם ליכא מיגו וכדאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע כלומר ואינו פטור משום מיגו דאי בעי כופר חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, ואדרבה מיניה איכא למידק דבעלמא כל היכא דאיכא מיגו נאמן, ומעד אחד ליכא ראיה דהתם עשאו רחמנא לעד אהד לגבי שבועה כשנים לגבי ממון דבכל מקום ששנים מחייבים אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה ובשנים בממון לא מפטר במיגו דמיגו במקום עדים לא אמרינן, הא בעלמא אפילו לאפטורי אמרינן מגו, ומכיר כליו וספריו ביד אחר דינא הוא שיטול בלא שבועה אלא תקנת חז"ל וכמו שאמרו בירושלמי א"ר אבא בר ממל בדין הוא שלא ישבע ולמה אמרו שישבע אלא מפני בעלי בתים שלא יהיו בעלי בתים מטופלים עם הגנבים.

ומיהו איכא למידק טובא דכיון דאפי' מיגו לאפטורי משבועה אמרינן הא דרב ושמואל א"כ ע"כ שבועת השומרין דוקא במפקיד בשטר, ואילו בכולי תלמודא לא משמע הכי אלא משמע דשבועת השומרין אפי' בלא עדים ובלא שטר היא, דאי לא לא אפשר דלא משתמיט בשום דוכתא תנא או אמורא דלשמועי', ומסוגיא דהכא ליכא למשמע מינה מידי דלאו בדוקא איתמר, ותדע דהא רמי בר חמא הוה בעי לאוקמה במפקיד בעדים ואידחי והדר מהדר לאוקמה במפקיד בשטר אלמא דחייתא בעלמא נינהו, ועוד דאיהו גופיה דדחיק ומוקי לה בשטר איהו הוא דקא מהדר בסמוך לאוקמה אפי' שלא בשטר ובלא עדים וכדאמרינן קרי רמי בר חמא עליה דרב ששת וישם דוד את הדברים האלה על לבו משום דנפק ודק ואשכח לדחויה להא דרב ושמואל בשכיר, ואע"ג דרב נחמן פריק ליה מ"מ שמעינן מינה דרמי בר חמא מעיקרא לאו בדוקא אמרה להא דשבועת השומרין דאינה אלא במפקיד בשטר ובעי לדחוייה להא דרב ושמואל אלא כי היכי דלא

נוקי לשבועת השומרין דוקא במפקיד בשטר.
והרמב"ן ז"ל הביא עוד ראיה דשבועת השומרין אפי' בלא עדים ובלא שטר היא, מדאמרינן בב"ק (ס"ג א') הטוען טענת גנב באבדה משלם תשלומי כפל וקי"ל דאין תשלומי כפל בשומרין אלא בשנשבע שבועת השומרין שנגנבה וכדאמרי' התם ונקרב בעה"ב ונקרב לשבועה, וההיא ודאי בלא שטר הוא דאי בשהודה לו מתחילה שמצא לו אבידה וכתב לו שטר עליה אין זה שומר אבידה דאמרו שהוא כשומר שכר משום פרוטה דרב יוסף אלא שומר ממונו לדעת הוא, אלא ודאי בשלא עשה לו שטר הוא ואפ"ה נשבע שבועת השומרין בב"ד דאם לא נשבע לא היה משלם תשלומי כפל וכמו שאמרנו, וכיון שכן קשיא טובא דהא קי"ל כי הא דרב ושמואל בששכרו שלא בעדים דפטור משום מיגו ולא קיימא הא אא"כ נאמר דאין שבועת השומרין אלא במפקיד בשטר דליכא מיגו ואנן הא אמרינן דאפי' שלא בשטר ובלא עדים איכא, וליתא דהא דמותיב ליה רבא לרמי בר חמא לאו לאפלוגי אהא דרב ושמואל קאתי אלא משום דשבחה רמי בר חמא ואמר כמה מעלייתא הך שמעתא קאמר ליה רבא מאי מעליותא דנימא מגו במאי דאפשר דטעי וטעין בדדמי דמתוך טרדת פועליו דמי ליה דפרעיה כדפרע לאחריני, דאי הכי שבועת השומרין דחייב רחמנא נימא מגו לאפטורי', אלא משום דאפשר דאמר בדדמי דסבור הוא דשמר כדרכו ולא שמר וכיוצא בזה הוא טוען ולפיכך לא מיפטר וכמו שכתבתי למעלה, ומשום קושיא זו הוא דרמי בר חמא דחיק ומהדר לאוקמי שבועת השומרין בשטר, ומיהו קי"ל כרב ושמואל ורב נחמן דאמרי משמיה דשמואל, דאנן לא דחינן מילתא דתליא באשלי רברבי משום קושיא ואיכא נמי לשבועת השומרין בלא עדים ובלא שטר וכדאמרן, ועוד דאפשר לחלק בין הא דרב ושמואל דליתיה אלא מן התקנה בלבד ומשום בדי חייו דשכיר לשבועת השומרין דאורייתא וכמו שכתבתי למעלה.
ולענין מה שאמרנו למעלה דמגו לאפטורי משבועה אמרי' ולגבי שבועת השומרין לא אמרי' וכמו שכתבתי, הטעם כמו שאמרנו דשאני שומרין דאיכא למיחש דילמא בדדמי אמר הא בעלמא דליכא למיחש דלמא אמר לה בדדמי אפילו מיגו לאפטורי משבועה אמרי'.
ירושלמי, היה עבד, וב"ד מוסרין שבועה לעבד, היה חשוד, וב"ד מוסרין שבועה לחשוד ע"כ, ונראה שחזרה שבועה על בעה"ב דמשום תקנת השכיר תקנו שבועה והיה להם לתקנה על בעה"ב שהוא הנתבע כדין כל הנשבעין שבתורה אלא משום תקנתו של שכיר תקנו והטילוה עליו שישבע ויטול וכל שהוא עבד או חשוד מטילין אותה על בעה"ב, דלפטרו בלא שבועה א"א כדאמרינן לקמן גבי קציצה.

עוד אמרו בירושלמי היו שניהם חשודים בפלוגתא דר"מ ור' יוסי היו שניהם חשודים חזרה שבועה למקומה דברי ר' יוסי ר"מ אומר יחלוקו, פשיטא מת בעה"ב השכיר נשבע ליורשין ואפי' מת השכיר יורשיו נשבעין ליורשי בעה"ב כלום תקנו אלא בשכיר שמא ביורשין ע"כ, פי' בתמיה כלומר אחר שאמר שהשכיר נשבע ליורשי בעה"ב מי נימא דאפי' יורשי השכיר נשבעין ונוטלין, והשיב כלום תקנו אלא בשכיר אבל ביורשין מי תיקנו אלא הפסידו.

דף מו.

שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת מי נשבע. מכאן דפשיטא דאפי' בקציצה אין לפטור את בעה"ב בלא כלום אלא דאסתפקא להו שבועה זו על מי לישבע ואהדר להו דבזה ישבע בעה"ב ויפסיד, י"ל דלאו בי רב מקשו לה אלא תלמודא הוא דמקשה לה.

מיתיבי הנותן טליתו לאומן כו' כל זמן שהטלית ביד האומן על בעה"ב להביא ראיה כו'. כתב הרב אלפסי ז"ל בתשובה דמי שיש בידו משכון [אע"פ] שהוא נאמן עד כדי דמיו אפי' כן הרי הוא נשבע בנקיטת חפץ כשבועת המשנה ולא אמרינן מיגו דאי בעי אמר לקוחין הן בידי ונאמן בשבועת היסת ה"נ נאמן וכן כתב הר"י הלוי ז"ל וכן הסכימו רוב הגאונים ז"ל, ובעובדא דהנהו עזי דאכלי חושלא בנהרדעא דאמרי' פרק חזקת הבתים (בבא בתרא ל"ו א') שנאמן לטעון עד כדי דמיהן הסכימו שאינו נוטל אלא בשבועה בנקיטת חפץ דכלל גדול הוא לכל הנוטלין שאינן נוטלים אלא בשבועה כשבועת המשנה שהיא כעין של תורה, וזה נמי אע"פ שיש משכון בידו נוטל חשבינן לי' שהרי אינו טוען כלום בגוף המשכון אלא שטוען שיש לו ליטול מבעה"ב כמה שהוא תובע. ויש שהביאו ראיה מן המכיר כליו וספריו ביד אמר דתנן ישבע כמה הוציא ויטול ולא אמרינן יהא נאמן במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתינהו, ויש אומרים שאינה ראיה דהתם מדינא הוה לי' ליטול בלא שבועה אלא תקנה הוא שהתקינו כדי שלא יהיו בעה"ב מטופלים עם הגנבים והכי גרסינן עלה דההוא בירושלמי.

ויש מקשים מהא ברייתא דקציצה דקתני כל זמן שהטלית ביד האומן על בעה"ב להביא ראיה ומשמע דאי לא מייתי ראיה שקיל אומן בלא שבועה מדקתני סיפא נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל דאלמא בשנתנה לו נשבע ונוטל הא ברישא שהטלית בידו נוטל בלא שבועה מפני דשמשכונו בידו, וליתא דכבר פירשה הר"י הלוי ז"ל הכא דברישא נמי נשבע, ואפשר לי לפרשה לפי דבריו דהכי קאמר כל זמן שהטלית ביד האומן על בעה"ב

להביא ראיה או ישבע אומן ויטול, ואל תתמה שהרי אמרו כאן בכיוצא בזה דתניא אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה ופירשה רב נחמן דלצדדין קתני או מביא ראיה ונוטל או ישבע בעה"ב ויפסיד. וא"ת א"כ מה בין רישא לסיפא דקתני נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל, י"ל דה"ק כל זמן שהטלית ביד אומן אפי' לאחר זמנו נשבע ונוטל אבל אם נתנה לו דוקא בזמנו נשבע ונוטל.

עוד יש מקשים מדגרסינן בירושלמי בפירקין דהכא גבי שכיר הקדים לו שכרו נשבע ונוטל הי' בידו משכון נוטל בלא שבועה, פי' הקדים לו שכרו שטוען שהקדים לו שכרו אפ"ה נשבע שכיר ונוטל, שלא תאמר כיון שטוען שהקדים לו שכרו יהא נאמן דקודם שפורע פועליו בסוף היום אינו טרוד דזכור הוא אפ"ה לא היא דלעולם מחמת טרדת פועליו גם בזה אינו זכור ומיהו נשבע שכיר אבל כשיש בידו משכון נוטל בלא שבועה, וגם בזו יש לי לומר דשאני שכיר כיון דתקינו ליה רבנן דאפי' בלא משכון נשבע ונוטל מה שאין כן בעלמא, כל שהטלית בידו אסקיה דרגא דבעלמא אינו נוטל אלא בשבועה והשכיר נוטל בלא שבועה, וכיון דאתינן להכי תו לא צריכינן לאוקמי רישא דברייתא דקציצה בשבועת האומן דהא אוקמינן ברייתא כר' יהודה ובמודה במקצת ואית ליה לר' יהודה דכל שהשבועה אצל בעה"ב שדיוה רבנן אשכיר ואית לי' לר' יהודה דקציצה לא דכירי אינשי וטענת קציצה לדידיה כטענת נתתי ולא נטלתי לרבנן כדאיתא בסמוך, וכיון שכן לדידיה נמי כל שהטלית בידו של אומן אסקיה דרגא ונוטל בלא שבועה, כך נ"ל להעמיד דברי הגאונים, וה"ר אפרים ז"ל כתב דכל מי שטוען על המשכון נוטל בלא שבועה, ואין לזוז מדברי הגאונים הראשונים ז"ל שדבריהם דברי קבלה הם. ומיהו בעובדא דעיזי דאכלו חושלא בנהרדעא כולהו מודו דאינו נוטל אלא בשבועה כעין של תורה דכיון דהאי ידע והאי לא ידע כמה אכלו אינו נוטל אלא בשבועה, דהו"ל כמוציא הוצאות על נכסי אשתו שאע"פ שמוציא ברשות אינו נוטל אלא בשבועה ופי' ר"ח ז"ל בכתובות (ע"ט ב') טעמא דנשבע משום דהבעל יודע ואשה אינה יודעת וכל שזה יודע וזה אינו יודע נשבע זה שיודע ונוטל.

ה"ג רש"י ז"ל **אמר רב יהודה ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן**. ולא גרסינן דאמר רב יהודה דמימרא באפי נפשה היא וזה עיקר.

דף מו:

ה"ג ולא אמרן אלא בבעה"ב שאינו עשוי למכור כליו אבל בבעה"ב העשוי למכור כליו נאמן, ובעה"ב שאינו עשוי למכור כליו נמי לא אמרן אלא בדברים שאין דרכן להטמין

אבל בדברים שדרכן להטמין נאמן, ושאין דרכן להטמין נמי לא אמרן אלא באיניש דלא צניעא אבל איניש דצניעא היינו אורחיה, ובאיניש דלא צניעא נמי לא אמרן אלא שזה אומר שאולין וזה אומר לקוחין אבל זה אומר לקוחין וזה אומר גנובין לאו כל כמיניה דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן, וכלהו לא אמרן אלא בדברים שאין דרכן להשאיל ולהשכיר אבל דברים שדרכן להשאיל ולהשכיר אינו נאמן כדשלח רב הונא בר אבין כו'. וכתב הרב אלפסי ז"ל דדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אפי' הוציאן מגולין אינו נאמן, אבל ר"ח זול כתב דדוקא בשלא הוציאן מגולין אבל אם הוציאן מגולין אפי' בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר נאמן שאם לא כן נמצאת דוחה כלל גדול בדין שהמוציא מחבירו עליו הראיה ואי ליכא ראיה נשבע כה"ג מי שהן אצלו שלקוחין הן בידו ומפטר, וכן כתב גם משם רבי' האי גאון ז"ל, וזה ודאי נראה דחוק הרבה שהוא הוצרך לפרש מחמת כן עובדא דההוא דחבל סכינא דאשכבתא מחבריה וכן הא דרבא דאפיק זוגא דסרבלא מחבריה וספרא דאגדתא מיתמי כגון דאסהידו על אבוהון דהטמין תחת כנפיו ויצא מביתו של זה, וזה בברור דחוק הרבה ודברי הרב אלפסי ז"ל נראה עיקר, ותדע לך דהא אפי' באיניש דצניעא אמרי' בטמונין אינו נאמן בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אע"ג דהיינו אורחיה, וטמונין באיניש דצניעא כמגולין באיניש דלא צניעא דמי.

ויש מי שאומר דדברים שדרכן להשאיל ולהשכיר אפי' זה אומר גנובין וזה אומר לקוחין בעה"ב נאמן במגו דאי בעי אמר שאולין, וליתא דכלל גדול אמרו אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן ומאן דטען גנובין ריע טענתיה ולא אמרי' מגו בכה"ג וכן דעת הרמב"ם ז"ל. ובכולהו נמי לא אמרינן אלא בשראה אבל לא ראה לא מגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם וכן דעת הרמב"ן ז"ל, ואפי' בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר עשו בהן תקנת השוק, וכבר כתבתיה בב"ק בס"ד.

ופירוש דברים העשויין להשאיל ולהשכיר הכל לפי מה שהוא כלי ומה שהוא אדם אם דרכו של זה להשאיל או להשכיר כלים או ספרים אלו אם לאו, אבל הר"ם ז"ל פי' שהן עשוין מתחילתן לכך כמו עדיים ונזמים וכמו כלי שעומד להשאילו או להשכירו לכלות, והראשון נראה עיקר וכן השיב הרב אלפסי ז"ל בתשובה ובלשון וה כתב רואים אם זו המקידה בני אדם עשרין להשאיל אותה או להשכיר, או כמותה, והיה מנהג שמעון זה להשאיל אותה אין ראובן נאמן.

ושכנגדו חשוד על השבועה כיצד אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון וכו'. קשיא לי שבועת העדות מאן מוכח דעבר עלה במזיד אפי' איכא עדים קרובים למלוה

או ללוה דמתרו ביה דילמא איתשלי ולא מזיד הוא, ואי במודה שהזיד דידע ולא העיד אין אדם נאמן לשוויי נפשיה רשע, וצ"ע.

אבל שבועת ביטוי דאיכא למימר דבקושטא משתבע לא קתני. ופרש"י ז"ל קושטא משתבע שדעתו לקיימה ואפי' עבר עליו שכפאויצרו אינו חשוד בכך על השבועה שעבר להוציא שקר מפיו ע"כ, וכן נראה שפי' ר"ח, אבל משם ר"ת אמרו דאוכל ולא אוכל אם לא קיים שבועתו חשוד הוא אלא דבמתני' לא קתני אלא שבועה דכי משתבע בשקרא משתבע כאכלתי ולא אכלתי, וכפי' ר"ח ורש"י ז"ל נראה לי עיקר משום דפשטא דלישנא הכי משמע דלמפסל לאינשי בספיקא דלישנא לא פסלינן, ועוד אם איתא הו"ל למתני' לאשמועינן הך רבותא, וכן מצאתי להרמב"ן ז"ל.

דף מז.

היכי דמי אילימא דאמר מנה לאבא ביד אביך וא"ל אידך חמשין אית ליה וחמשין לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה. פי' בטוען בריא ואומר לו אני ואתה היינו כשהפקיד אבא לאביך האי מנה או כשהודה לו שהיה בידו מנה זה פקדון, וא"ל אידך לא כי אלא חמשין הוה ולא יותר דכיון דזה טוענו ברי אינו יכול להעיז פניו וליכא מגו וכדרבה, אבל אלו לא היה טוענו ברי משיב אבדה הוא ופטור דהא מודה במקצת בעלמא דחייב משום דאינו מעיז פניו בפני בעל חובו כדרבה הוא אלא הכא בטוענו ברי וכדאמרן, וכן בטוענו מנה וה פקדון או גזלה קיימת, דאי אפילו היה לו ביד אביו מנה מלוה או מנה גזלה שאינה קיימת מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לדינא דגמרא אלא ממקרקעי הוא דגבי וא"כ הו"ל כפירת שעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות.

דף מז:

ורב ושמואל שבועת ה' מאי דרשי ביה. נ"ל קושטא דהדין שמעתא כך היא, דרב ושמואל לית להו דר' אבא אלא כל שמחויב שבועה ואינו יכול לישבע זוזי היכא דקיימי קיימי, ולא עוד אלא במקום שהוא נוטל בלא שבועה אלא שמן התקנה חייב שבועה כמת לוה בחיי מלוה ואחוכ מת מלוה דאין בני מלוה יכולין לישבע וזוזי היכא דקיימי קיימי, וכ"ש לדידהו בששניהם חשודים דמדינא כל שחשוד לוה חזרה שבועה לסיני אלא שהתקינו שיהא שכנגדו נשבע ונוטל וכי חשוד מוקמינן ליה אדיניה וזווי היכא דקיימי קיימי, וכן הדין לרב ושמואל בכל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע כמודה מקצת ואומר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא אי נמי עד אחד מעידו שהוא חייב לו והלה אומר

איני יודע וכן בנסכא דר' אבא חזרה שבועה לסיני, ולדידהו שבועת המשנה כשכנגדו חשוד על השבועה תקנת מלוה היתה דכיון דהלוה חשוד כדי שלא יהא חוטא נשכר תקנו למלוה שישבע ויטול. וא"ת א"כ לרב ושמואל כל מודה מקצת ואומר חמשין אית לך בידי וחמשין לית לך למה ישבע ליהמניה במגו דאי בעי אמר חמשין לא ידענא והיא טענה יפה לו טפי מחמשין לית לך דהוא מעיז טפי, לא היא דאף הוא נשבע שאינו יודע. ומסתברא דלדידהו נשבע בנקיטת חפץ דאי לא אתי לאערומי.

וא"ת השתא דאמרת דרב ושמואל לית להו דר' אבא כלל אף ר' אבא ע"כ לית ליה דרב ושמואל, וא"כ קשיא לן דהא ר' אמי דאית ליה דר' אבא איהו ניהו דאמר לקמן גבי הא דרב ושמואל נימא בה מילתא אם עמד בדין כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו אלמא כל שאינו יכול לישבע שבועת התקנה פקע ממונא ואע"ג דמדין תורה אית ליה, א"כ אף כשכנגדו חשוד שהתקינו שלא יטול המלוה עד שישבע כל שאינו יכול לישבע כגון ששניהם חשודים ליפקע ממדנא ולמה העמידוהו על דין תורה ואמרו חזרה שבועה למחויב לה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם. ויכולני לומר דר' אמי ליה דרב ושמואל והאי דקאמר נימא בה מילתא לטעמייהו דרב ושמואל קאמר וטעמייהו קא מפרש וליה לא ס"ל, אלא דאכתי לא ניחא דאנן אית לן דר' אבא ואית לן דרב ושמואל אלא דלא מוספינן עלה, ואם א"א לר' אבא ור' אמי דאית להו הא דרב ושמואל ורב ושמואל נמי א"א דאית להו דר' אבא ור' אמי אנן היכי מזכינן שטרא לבי תרי.

אלא ע"כ נראה דר' אבא ור' אמי אפשר דאית להו דרב ושמואל במת לוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה, ואע"ג דרב ושמואל לית להו דר' אבא ור' אמי, ומסתברא לי טעמא משום שאינו דומה שבועה שהתקינו שישבע שכנגדו של חשוד לשבועה שהתקינו שישבע הבא ליפרע מנכסי יתומים, לפי שתקנת הבא ליפרע מנכסי יתומים תקנה קבועה היא לכל מי שבא ליפרע מנכסיהן, ועשאוה לדברי רב ושמואל תקנה קבועה בין בחיי מלוה בין לאחר שמת מלוה והלכך כל שאינו יכול לישבע פקע וזוזי היכא דקיימי לוקמי, ולדברי רב ושמואל הוא הדין לכל השבועות הקבועות כגון זו דפוגמת כתובה ומתה וכן בעד אחד מעידה שהיא פרועה ומתה ואע"פ שדבר תורה נפרעין הן בלא שבועה, ואפשר דר' אבא ור' אמי אפי' בהני ס"ל כוותייהו וסבירא להו דבמקום תקנה קבועה מסיעין אותה מדברי תורה ומעמידים אותה על התקנה כאילו היא שבועת התורה, אלא דרב נחמן אמר בהני הבו דלא להוסיף עלה ואנן קיי"ל כוותיה בהא אבל כששניהם חשודים אינו כן לפי שהלוה מחויב שבועה דאורייתא ואינו יכול לישבע,

ומדינא משלם, ותקנת שבועה כנגדו אינה קבועה אלא מטולטלת שהרי בכל שאר חביריו לא תקנו שבועה זו כלל אלא כל שמודה במקצת ואומר בשאר איני יודע וכן בעד אחד מעידו שהוא חייב לזה והוא אומר איני יודע וכן בנסכא דר' אבא כולן נוטלין בלא שבועה, וכדמוכח בהדיא בפ' שבועת העדות גבי הכל מודים בנסכא דר' אבא שהוא חייב, אלא שבחשוד תקנו מפני שחשו לו כדי שלא יהא כל אחד ואחד תובע יותר ממה שהוא חייב לו ולא שבקת לי' חיי, הלכך בשאפשר לשכנגדו לישבע ישבע אבל נל ששניהם חשודים מחזירין אותו אצל חבריו שמשלמין בלי שישבע שכנגדו, כך נ"ל. וא"ת א"נ נא ונאמר דאף רב ושמואל אית להו בששניהם חשודין כר' אבא ולמה אמרו דלדבריהם שאמרו ביתומין מן היתומין כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו אף כששניהם חשודין חורה שבועה לסיני, דלמא לא היא אלא אפילו לדידהו נמי ישלם, וי"ל דאין ה"נ דהכי הוה לן למימר אלא דהכא לאו חדא מגו חבירתה נפקא להו אלא בפירוש שמיע להו מדרב ושמואל דטעמא דידהו משום דקא סברי דכל מחויב שבועה שאינו יכול לישבע חזרה שבועה לסיני, ולפיכך אמרו דאפי' בשבועת התקנה כי הא דרב ביתומין מן היתומין זוזי היכא דקיימי לוקמי ואע"ג דמדינא שקלי בלא שבועה מסיעין אותם מדבר תורה מפני ביטול שבועת התקנה, וכ"ש כששניהם חשודין דמדינא חזרה שבועה לסיני ולא משלם כלל אלא שהתקינו לשכנגדו שישבע ויטול אבל כשכנגדו נמי חשוד לא התקינו, דכל שאינו יכול לישבע מעמידין אותן על דבר תורה וזוזי היכא דקיימי לוקמו.

ורב נחמן דעבד עובדא יחלוקו ע"כ נמי לית ליה דרב ושמואל, והיינו דאמרי' לקמן אמר רב נחמן אי איתא לדרב ושמואל איתא ואי ליתא ליתא ואקשינן אם איתא איתא ומי מספקא ליה והא עבד רב נחמן עובדא יחלוקו כלומר וכל מאן דאמר יחלוקו אי אפשר דאית ליה דרב ושמואל, וטעמא דמילתא דהא רב נחמן דעבד כר' יוסי הוא דעבד וכדאיתא לעיל ורב ושמואל כר"מ ס"ל דאמר חזרה שבועה למקומה ומפרשי ליה אינהו חזרה לסיני, וכן פרש"י ו"ל לקמן גבי ההיא דאם איתא איתא. ועוד דהא טעמיהו דרב ושמואל משום דכל שהטילו עליו שבועה ואפי' שבועת התקנה ואינו יכול לישבע פקע וזוזי היכא דקיימי לוקמו, ואם איתא דרב נחמן אית ליה דרב ושמואל בששניהם חשודין נמי הוה ליה למימר שלא יטול כלום שהרי הוטלה על הלוה שבועה ואינו יכול לישבע, אלא ודאי דרב נחמן לית ליה דרב ושמואל אלא מעמידין אותם על דברי תורה אלא מיהו בהא דיתומין מן היתומין חייש ליה הואיל ונפקא מפומיהו ולא מוסיף עלה. ומסתברא דעיקר דברי ר' יוסי ורב נחמן דס"ל כותיה משום דמספקא להו דינא בכל מחויב שבועה

שאינו יכול לישבע אי אמרי' חזרה שבועה לסיני או חזרה שבועה למחויב לה הלכך מספק דיני' יחלוקו, כך נ"ל, וכן בנסכא דר' אבא וכן בכל מקום שהוא מחויב שבועה מדאורייתא אינו יכול לישבע לר' יוסי ולרב נחמן דס"ל כותיה יחלוקו מספק דיני' דחזרה שבועה לסיני או למחויב לה.

אבל משמו של ר"ת ז"ל אמרו דרב נחמן אית ליה דר' אבא אלא דקסבר דהכא שניהם מחויבין שבועה וכיון שאינן יכולין לישבע זה מפסיד מחצה וזה מפסיד מחצה, והביא ראיה מדתנן בפרק השואל זה אומר שאולה מתה וזה אומר איני יודע חייב ואמרי' בגמ' לימא תיהוי תיובתא דרב נחמן דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור ופרקי' הכא בשיש עסק שבועה ביניהם כדרבא דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא חייב דהוה ליה מחויב שבועה שאינו יכול לישבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם אלמא רב נחמן כר' אבא ס"ל, ואינו מחוור דהא אמרי' הכא דהא דרב נחמן כר' יוסי אמרה ומשום דאית ליה כר' יוסי הוא דעבד עובדא יחלוקו ור' אבא כר"מ דאמר חזרה שבועה למקומה, ועוד דא"כ אפשר דרב נחמן אית ליה כרב ושמואל ביתומין מן היתומין דלגבי שניהם ושודין מתוך ששניהם מחוייבין שבועה זה מפסיד מחצה וזה מפסיד מחצה, ואע"ג דלוה מדינא משלם ואין על המלוה אלא שבועת התקנה, אם כן לגבי יתומין מן היתומין דשבועה לגבי יתומין של מלוה היא דכשאין יכולין לישבע דינא שיפסידו הכל וא"כ מאי קא מקשי' לקמן אי איתא והא עבד רב נחמן עובדא יחלוקו כלומר דלדידיה ליתא לדרב ושמואל, אלא ודאי ליתא להאי טעמא, וההיא דפרק השואל לאו ראיה היא דהתם מתני' היא ור"מ היא דאמר הכא חזרה השבועה למקומה, ור"נ לפום מאי דאמרי' התם פריש לה חזרה שבועה למחויב לה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם אבל לדידיה לא סבירא ליה אלא כר' יוסי דאמר יחלוקו, ועל כן פסק הרי"ף ז"ל כר' אבא ודלא כרב נחמן אלא מתוך שאינו יכול לישבע משלם את הכל.

גמ' אמר רבי טורח שבועה זו למה כו'. פי' קס"ד דרבי דהא דקתני במתני' שניהם נשבעין ונוטלין לאו נוטלין מבעה"ב קאמר שאין בעה"ב חייב אלא סלע אחת אלא ה"ק שניהם נשבעין ונוטלין סלע אחת כיצד החנוני נשבע לבעה"ב ונוטל כיון שהמחה הפועלים אצלו ואמר לו שילוה לו ויתן להם [ולא] אמר בעדים תן להם, וחוזרין פועלין ונשבעין לחנוני ונוטלין ממנו, ולפיכך אמר רבי טורח שבועה זו למה כיון דסוף סוף הוא חייב ליתן לפועלים ישבעו עכשיו הפועלים ויטלו ולא ישבע חנוני כלל דאפוכי מטרתא ל"ל, ואמר ר' חייא תנינא שניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית דשניהם אית להו תביעה עליה,

דפועלים אמרי לי' [עבידתא] גבי דידך היא וחנוני א"ל אפסידת אנפשך דלא אמרת לי בסהדי הב ליה.

אמר רבא פועלין נשבעין לבעה"ב במעמד חנוני כי היכי דליכספו מיניה. ודוקא בדאיתיה לחנוני הא ליתיה לחנוני אמרי לי' פועלים אייתי את לחנוני, וה"ה לחנוני שנשבע בפני פועלים דהוא הדין והוא הטעם ובדאיתנהו לפועלים.

שני מלוים ולוה אחד היינו מתני'. כתב הרמב"ן ז"ל פרש"י ז"ל דכי היכי דבמתני' אחד מהם נוטל ממנו שלא כדין ואפ"ה משלם הוא לשניהם ה"נ לא שנא, ולפי זה לא למדנו שישבע אא"כ אמר לי' אישתבע לי כשאר כל השטרות, אבל רבינו הגדול כתב דהיינו מתני' לגמרי ונשבעין ונוטלין, ולפ"ז אפי' כתוב בו נאמנות נשבע.

דף מח.

כשם שאמרו הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה ועד אחד מעידה כו' וכן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה. ואמרי' בגמרא יתומין ממאן גבו ואוקימנא ביתומין מן היתומין, ואיכא למידק ל"ל למתני כל הנך לדמיון בעלמא כלומר כשם שאין אלו נפרעין אלא בשבועה כן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה די להם לומר חדא מינייהו, עוד קשיא לי ל"ל למתני אפי' חדא מינייהו דמה ענין אחד מאלו לגבי יתומין ואין זה דמיון צריך מאלו ליתומין, וי"ל דבכל הני נמי אם מת מלוה לא יפרעו היורשין אלא בשבועה וה"ק כשם שאין אחד מאלו נפרעין אלא בשבועה כן היתומין אם פגמה כתובתה ומתה וכן ע"א מעידה וכן הבאים ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרעו אלא בשבועת היורשין שלא פקדנו אבא, אבל בתוספתא שנו היורש מן אביו שט"ח נוטל שלא בשבועה בזה יפה כח היורש מכח האב (וחייב) [נתחייב] האב שבועה בב"ד אין היורשין חייבין שבועה ואין היורשין יכולין לגבות ע"כ, ואני תמיה דזו אתיא כרב ושמואל אלא דלא מוסיפין עלה א"נ אתיא כר' אמי דאמר נימא בה מילתא כו' ומחלק בין עמד בדין ללא עמד בדין, וי"ל דר' אלעזר יאמר דאין יכולין לגבות בלא שבועת היורשין קאמר וצ"ע.

[**גמ'**]: **יתומין ממאן גבו כו'**. איכא למידק מאי קשיא ליה ממאן גבו לימא וכן היתומים שבאים ליפרע מנכסים משועבדין או שפגם אביהם שטר או שעד אחד מעיד שנפרע אביהם לא יפרעו אלא בשבועת היורשין וכפשטא דמתני' וכמו שכתבנו בפירושא דמתני', וי"ל דמשום דידע תלמודא להההיא דרב ושמואל אקשינן הכי כי היכי דלימרה להההיא דרב ושמואל כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו. כתב הרמב"ן ו"ל דנראה דאפי' לרב ושמואל ה"מ יתומין מן היתומין אבל יתומין

מן הלקוחות גבו בשבועת היורשין משום דליכא למימר כבר נתחייב מלוה שבועה ללקוחות שאין המלוה מתחייב שבועה עד שיעמוד עם הלקוחות בדין דאפשר שיפרע מן הלוה עצמו מנכסים בני חורין משא"כ ביתומין מן היתומין דמיד שמת לוה א"א לו למלוה ליפרע אלא בשבועה. ואלא מיהו אם עמד מלוה בדין עם הלקוחות ומת בכי האי ודאי לרב ושמואל פקע לפי שכבר נתחייב מלוה שבועה ללקוחות ואין אדם מוריש שבועה לבניו.

עוד כתב דמי שלקח שט"ח מחבירו בחיי לוה ואח"כ מת לוקח ה"ל כמת מלוה בחיי לוה וגבו יורשין מיניה, ואפי' מת לוה בחיי מלוה שמכרו לזה ואח"כ מת מלוה גבו יורשי לוקח מן היתומין בני הלוה דכיון שמכרו מלוה לזה נסתלק לו מלוה לגמרי והוו להו לוקח ולוה כמלוה ולוה וכל מה שנוהג בין מלוה ולוה נוהג בין לוקח ולוה.

וכתב הרב אלברצלוני ז"ל דיתומין שחייבין לישבע שבועה שלא פקדנו אבא אם לא הספיקו לישבע עד שמתו אין בניהם נשבעין והפסידו כרב ושמואל וכתב שכן הסכימו כולהו רבוותא, וחשוד הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה והפסיד שהרי אינו יכול לישבע וקיי"ל הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, ויש מביאין ראיה מדרב דלא מגבי כתובה לארמלתא וטעמא משום דחשוד, וכבר כתבתי בפרק הכותב דשטר שיש בו נאמנות אי גבו בלא שבועה מיתמי, דיש מי שאומר שאין נאמנות מועיל לגבי יתומים מדאבא שאול והרב אלפסי ז"ל ור"ח ז"ל אמרו דמועיל, ומ"מ היכא דכתיב בי' נאמנות אע"פ שמת לוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה גובין בני מלוה מבני לוה בשבועה דתרי חומרי לא מחמרינן עלייהו, וכן כתב הרב בעל המאור ז"ל.

דף מח:

א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא אטו ערבא לאו בתר יתמי אזיל. הרמב"ן ז"ל הביא ראיה מכאן בגט פשום דכשם שאין נפרעין מן היתומין עד שיגדלו כך אין נפרעין מן הערב של יתומין עד שיגדלו דערב בתר יתמי אזיל, ונ"ל דלא דמי דהכא אם אינו נפרע מן הערב לא יפרע מן היתומין לעולם והלכך אם אתה אומר שיפרע מן הערב הרי אתה כאילו נוטל מן היתומין מה שאינן חייבין לעולם אבל ערב של יתומין דעלמא מה שאין נפרעין מן היתומין הוה טעמא משום חשש צררי וא"נ משום שובר ולפיכך אין נזקקין לו עד שיגדילו היתומים ויחפשו אחר וכותם ולפיכך הערב במקום היתומין קאי ויכול הוא לחפש היתומין לאחר שיגדלו והלכך אפילו מעכשיו נפרעין מן הערב, וזה נ"ל נכון.

האי דיינא דעביד כר"א עביד. מהכא איכא למשמע דאם קדמו יתומין ותפסי לא מפקינן מינייהו וכן כתבו מקצת מרבותינו הצרפתים ז"ל, אבל הר"י הלוי ז"ל כתב שרבינו האי גאון ז"ל כתב דמנהג ראשונינו לדון כרב ושמואל, והא דאמרי' האי דיינא דעביד כר"א עביד ליתא ולא סמכינן עלה, והרב אלפסי ז"ל פסק כמ"ד דמאן דעביד כר"א עביד.

והוא שיש ביניהם טענת שתי כסף. ואסיקנא

כפירת טענה שתי כסף כרב. פי' הר"י הלוי ז"ל טענת ב' כסף שהן כפירת הטענה והן כופרין בו ואומרין לא נטלנו לך כלום, ואני תמיה א"כ שהן כופרין בכל, האי דקאמר מעיקרא והוא שיש טענה ביניהם ב' כסף כשאינו תובע אלא שתי כסף פחות פרוטה קאמר, והן כופרין בו שלא נטלו כלום, וא"כ מאי טענת ב' כסף דקאמר דהא לא תובע אלא שתי כסף פחות פרוטה, אלא ודאי נראין הדברים כמו שפרש"י ז"ל וז"ל שיש ביניהם טענה ב' כסף שוה טוענו שמא עכבת משלי ב' כסף וזה מודה לו במקצת דקרובה היא לשבועה דאורייתא אלא שטענת שמא היא, והתני ר' חייא לסיועי' לרב בפ' שבועת הדיינין דאמר כפירת הטענה ב' כסף לבד מפרוטת הודאה עקב, וזה ודאי נכון, ומכאן נ"ל שאין להביא ראיה מהני לשכיר שיהא צריך לטענת ב' כסף כמו שכתב הרמב"ם ז"ל וכמו שכתבתי בריש פרקין שא"כ נבעי כפירה והודאה בשכיר כמו באלו, וליתא דרבי יהודה בלחוד הוא דקאמר עד שתהא שם מקצת הודאה ולא קיי"ל כוותיה.

דף מט.

והשביעית משמטת את השבועה. פירשו בתוס' משם רש"י זול דוקא שבועה דמודה במקצת דמלוה אבל שבועת השותפין לא משמט. ירושלמי דברים שהן משה ידו שביעית משמטת אותן ומשמטת שבועתן ושאינן משה יוו אין שביעית משמטת לא אותו ולא את שבועתו כל ששביעית משמטתו משמטת שבועתו וכל שאין שביעית משמטתו אינה משמטת שבועתו, ואני תמיה שבועת מודה מקצת דמלוה פשיטא דהא אתיא שביעית אפקעתה למלוה ואם ממון אין כאן שבועה אין כאן ולמה להו קרא דוזה דבר השמיטה, וסבור הייתי לומר דכל ממון שכופר בו אינו משמט לפי שאינו בלא יגוש ולפיכך כיו שכפר זה במקצת ונתחייב שבועה עליו לא תשמטנו שביעית דאילו הודה בו חייב ולפיכך אינה משמטתו שביעית ולא תשמיט את השבועה, אתא קרא להגיד דאף השביעית משמטת השבועה דאף השבועה בכלל לא יגוש דהא אמר ליה קום אשתבע לי, אלא דקשיא לי מדאמרינן לעיל לוה ממנו ערב שביעית ולמוצאי שביעית נעשה לו שותף או אריס אין מגלגלין דאתיא שביעית ואפקעתה לשבועה כלומר דממון אין כאן

אע"פ שכופר בו, ונוכל לאוקמה כשלא תבעו ולא כפר בו קודם השביעית, וצריך לי עיון [עי' בתשו' ח"ב סי' שע"ג, וח"ד סי' ר"ח].